

Kristen tro på glid?

Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet

Ulrik Josefsson, Magnus Wahlström & Fredrik Wenell, red.

FORSKNINGSRAPPORTER FRÅN INSTITUTET FÖR PENTEKOSTALA STUDIER NR 10

JOSEFSSON, WAHLSTRÖM & WENELL, RED.

Kristen tro på glid?

Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet

Institutet för Pentekostala Studier
2022

Omslag: Elin Östberg
Inlägga: Magnus Wahlström
Omslagsfoto: Lightstock
Tryck: Skilltryck, Skillingaryd 2022

© Institutet för Pentekostala Studier 2022 & respektive författare

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier, Nr 10.
www.altutbildning.se/ips
Redaktörer: Ulrik Josefsson, Magnus Wahlström & Fredrik Wenell

ISBN: 978-91-979030-9-7

Innehåll

Presentation av författare.....	4
Förord.....	5
Individualiserad tro eller?.....	7
<i>En reflektion över trycket i att forma kristen tro i svensk kontext</i> ULRIK JOSEFSSON & FREDRIK WENELL	
Ung vuxen tro på 2000-talet	23
<i>En praktikers erfarenheter som pastor och person</i> MATTIAS SENNEHED	
Andliga makter och ung vuxen tro.....	47
<i>En teologisk maktanalys av ungas formande av tro</i> FREDRIK WENELL	
Vad tror unga vuxna på?.....	69
<i>Enkätundersökning med bibelskoledeltagare</i> ROALD ZEIFFERT	
En andra naivitet	93
<i>Vägen mot en tro som bär</i> MARTINA BJÖRKANDER	
”Should I stay or should I go?”	123
<i>Analys av unga vuxnas erfarenheter av tonårstid i frikyrkan</i> ULRIK JOSEFSSON & JAKOB SVENSSON	
Att forma sin tro i mötet mellan kulturer	161
<i>Perspektiv från unga vuxna med invandrarbakgrund</i> MARIA KARLSSON	
It is easy! Really?	181
<i>Expectation of growth and the stories of new believers in contemporary Danish free churches</i> HENRIK T. HOLMGAARD	
The Emerging Church.....	197
<i>Faith and Church Among Young Adults in America</i> BARRY SAYLOR	

Presentation av författare

MARTINA BJÖRKANDER	Forskare vid Åbo Akademi, teol. Dr. i missionsvetenskap, Lunds universitet.
HENRIK HOLMGAARD	Director för Studiecenter for Menighedsbaseret Teologi (SCMT) i Danmark och Ph.D. researcher vid Vrije Universiteit och IBTS Centre, Amsterdam.
ULRIK JOSEFSSON	Prorektor vid ALT, teol. Dr. i kyrkovetenskap, Lunds universitet.
MARIA KARLSSON	Lärare vid ALT och samordn./lärare PROMIS. Master, Interkulturellt arbete, VID i Norge.
BARRY SAYLOR	Forskningsledare vid OneHope och generalsekreterare vid WAPTE, D. Min , Sioux Falls Sem.
MATTIAS SENNEHED	Studentpastor vid Linköpings Universitet, tidigare ledare för Young Adults (YA) inom Pingst.
JAKOB SVENSSON	Pastor i Centrumförsamlingen i Forserum och studieledare vid ALT i Jönköping, ThM Systematisk teologi, Göteborgs universitet.
FREDRIK WENELL	Lärare vid ALT, teol. Dr. i systematisk teologi, Uppsala universitet.
ROALD ZEIFFERT	Lärare vid HLT i Oslo, doktorand vid universitetet i Agder.

Förord

Det har länge varit självklart att församlingar arbetat med inriktning mot exempelvis barn, ungdomar och daglediga. De senaste åren har det blivit tydligt att de behöver adressera ytterligare en grupp – de unga vuxna. Många initiativ har tagits men mer behöver göras. Frikyrkorna behöver inte minst kunskap om hur unga vuxna resonerar om tron. Den forskningsrapport du har i din hand är ett försök att bidra med nya insikter. Du kommer inte möta en ny handlingsplan eller nya förslag på verksamheter däremot flera studier där forskare frågat unga vuxna om vad de tror, vad de brottas med och hur de ser på församlingen. Kort sagt hur de förstår sin tro.

De informanter som ingår i studien kommer företrädesvis från Pingst-rörelsen, Svenska Alliansmissionen och Evangeliska Frikyrkan. Studien svarar alltså främst på hur uppväxt och liv ser ut i församlingsmiljöer som relaterar till de rörelserna.

Rapporten inkluderar fem så kallade empiriska studier – det vill säga intervjustudier och en enkätstudie – och två litteraturstudier. I ett av de inledande kapitlen möter du också reflektioner från en pastor med lång erfarenhet av att arbeta med unga vuxna.

Forskningsprojektet är ett samarbete mellan Akademi för Ledarskap och Teologi (ALT), Institutet för Pentekostala Studier (IPS) och de tre ovan nämnda samfundet. Samfundens ungdomsavdelningar har bidragit med nödvändig finansiering för att möjliggöra studien. Samfundens folkhögskolor har också bidragit ekonomiskt – Kaggeholms folkhögskola, Marian-nelunds folkhögskola, Vinga folkhögskola, June folkhögskola, Umeå Folkhögskola, Örebro Folkhögskola, Liljeholmens folkhögskola, Hyllie Park Folkhögskola och Mullsjö folkhögskola. Studien är på så sätt ett spännande exempel på hur civilsamhälle och akademi tillsammans kan bidra med ny kunskap. Ett stort tack för att ni möjliggjort projektet.

Vi vill även rikta ett särskilt tack till Elisabeth Sandlund som tog sig an uppgiften att översätta Roald Zeifferts artikel från norska.

Det är med stor förväntan vi publicerar den här rapporten och hoppas att den ska bidra till givande samtal och nya initiativ, men också ge upphov till nya forskningsprojekt. För det finns mer som behöver undersökas. Men framför allt hoppas vi att den ska generera nytt engagemang och idéer om hur församlingar ska bli ännu bättre rustade för att möta de frågor och behov som unga vuxna har.

Ulrik Josefsson, Magnus Wahlström och Fredrik Wenell

Individualiserad tro eller?

En reflektion över trycket i att forma kristen tro i svensk kontext

ULRIK JOSEFSSON OCH FREDRIK WENELL

Inledning

Det är ingen tvekan om att det svenska samhället har genomgått genomgripande kulturella förändringar sedan slutet av 1960-talet. För att möta förändringar behöver församlingar och kristna rörelser hitta nya sätt att vara kristna. Det är relationen mellan den nya situationen i det svenska samhället och vad det innebär att vara kristen som den här artikeln handlar om. Artikeln grundar sig till största del på de artiklar som presenteras i föreliggande forskningsrapport men inte enbart utan den tar också in en del annat material för att sätta in resultaten i en vidare kontext. Den övergripande fråga som forskningsprojektet har arbetat utifrån är hur unga vuxna i eller från frikyrkliga sammanhang förstår sin kristna tro.

Den grupp som varit i fokus för studierna är de som vanligen kallas unga vuxna. Unga vuxna har kommit att bli beteckningen på en period i livet som kännetecknas av ett utdraget formande där avgörande vägval i livet behöver göras, men det också är den grupp som i dag lever med konsekvenserna av de förändringar och pareringar som församlingar har gjort för att möta en förändrad samhällskontext.

De församlingar och informanter som ingår i de empiriska studierna kommer från olika delar av de svenska väckelserörelserna. Teologiskt sett är de inte enhetliga men delar väckelserörelsernas betoning av personlig omvändelse, Kristocentrisk förkunnelse och en betoning av trons affektiva sidor. Att tron är personlig innebär inte nödvändigtvis att den är individualistisk. Tvärtom, de tidigare väckelserörelserna förutsatte att en person som blivit omvänd deltog i gemensamma praktiker såsom församlingens bön, gudstjänst, bibelläsning men också en gemensamt upprätthållen moral. Omvändelsen var alltså personlig men den formades i en gemenskap och trons innehåll var kollektivt.

Syftet med den här artikeln är att diskutera resultaten från de olika artiklarna för att besvara frågan om hur unga vuxna förstår sin kristna tro.

Sverige och religionen

Det är ett välkänt faktum att det svenska samhället är sekulariserat. Men det betyder inte nödvändigtvis att intresset för andlighet har minskat utan snarare att det har förändrats inte minst i en individualiserande riktning. Religionen förväntas inte ha något inflytande på ekonomi, utbildning eller politik. Däremot bejakas ett andligt sökande i den privata sfären. Den världsomfattande värderingsundersökningen *World Value Survey* placerar Sverige fortfarande i en extremposition sett till övriga världen.¹ Japan, Hong Kong, Macao och Sydkorea placeras högre på den sekulära skalan än Sverige men om individualiserade värderingar också läggs till är det rimligt att fortfarande beskriva svenska värderingar som extrema. Religionen har liten betydelse och om den spelar någon roll är det som en del av det privata livet.

Den kanadensiske filosofen Charles Taylor har beskrivit tre sorters sekularisering i västerländska samhällen.² Det kan också tolkas som en process där den första leder till den andra som leder till den tredje. Den första kännetecknas av att det offentliga rummet har tömts på referenser till Gud. Detta leder till att människor i allt mindre utsträckning deltar i kyrkliga praktiker som gudstjänster, vilket i sin tur leder till en mer genomgripande kulturell omvandling. Taylor beskriver det tredje steget i sekulariseringen som

*[...] a move from a society where belief in God is unchallenged and indeed, unproblematic, to one in which it is understood to be one option among others, and frequently not the easiest to embrace.*³

Poängen är att sekularisering inte längre bara handlar om personlig tro eller själva deltagandet i religiösa samlingar utan om att de kulturella förutsättningarna för människor att tro har förändrats. När inte längre en religiös tro skapar en ram för människors tolkning av livet uppstår vad Taylor kallar en *nova effect*.⁴ Det betyder att olika ideologier, tolkningar och livshållningar slungas ut och stöter ihop med varandra. Den personliga tron är mot den bakgrunden utsatt för ifrågasättande och kräver därför motivering både för sig själv och inför andra.⁵ Ingen kan vara säker eller

¹ <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (åtkomst 220922).

² Taylor 2007, s. 2–3.

³ Taylor 2007, s. 3.

⁴ Taylor 2007, s. 299–313.

⁵ Taylor 2007, s. 20–21.

ta sin egen livstolkning som självklar utan alla måste motivera sin tro eller övertygelse.

Om Sverige är ett extremt land när det kommer till sekularisering och individualisering är det rimligt att detta också förändrar förutsättningarna för de unga vuxna som ska forma tron in i vuxenlivet. Det är inte självklart att vara troende utan det kan snarare uppfattas som suspekt. Därför måste den troende hela tiden motivera sin livshållning och förhandla med det omgivande samhället.

När den frikyrkliga identiteten formades inom den svenska kulturen från mitten av 1800-talet var den kristna tron självklar. Bibeln var lärobok i folkskolan där dagarna inleddes med andakt och psalmsång. I församlingarna bjöd man in till väckelsemöten för att väcka den tro som fanns slumrande hos befolkningen. Tron grundades på Bibeln och synen på dess absoluta auktoritet. Med utgångspunkt i pietismen fanns inom frikyrkligheten en stark fokusering på Jesus och på omvändelsen till ett liv i kristen efterföljelse. Denna efterföljelse skulle med självklarhet levas ut i ett aktivt liv i församlingsgemenskap.⁶

Givet de kännetecken som en väckelsekristen tro har, en personlig tro som levs i en gemenskap, kan den samspela med de kulturella drag av individualisering som den övriga kulturen kännetecknas av. Men det är också dimensioner i den väckelsekristna tron som motverkar detta genom den frikyrkliga traditionens kollektiva drag av gemensam etik och kollektiva praktiker. Det är i denna kulturella kontext som unga vuxna från frikyrkliga väckelsesmiljöer ska forma sin tro.

I följande avsnitt kommer resultaten från de olika empiriska undersökningarna i föreliggande rapport att diskuteras. Själva resultaten redogörs för i respektive artikel. Här sätter vi dem i relation till den övergripande frågan om hur unga vuxna från frikyrkliga miljöer förstår sin kristna tro.

Ung vuxen tro på 2020-talet

I projektet som helhet har fem empiriska studier genomförts. Resultaten från dessa utgör grunden för den här delen. Materialet som samlats in i de olika delprojekten används i den här artikeln för att besvara forskningsprojektets övergripande fråga, hur unga vuxna i frikyrkliga församlingar förstår sin kristna tro.

⁶ Bexell 2003.

I projektet ingår tre intervjustudier. Martina Björkander har mött sex personer som var bibelskoledeltagare någon gång mellan 2005 och 2010. De är alltså i dag runt 35 år.⁷ Maria Karlsson har intervjuat fyra unga vuxna i en mångkulturell församling om hur de hanterar de tre kulturer de interagerar med.⁸ Den danske teologen Henrik Holmgaard har inom ramen för ett doktorandprojekt intervjuat personer om förutsättningar för att de kommit till tro i relation till frikyrkliga församlingar.

Jakob Svensson och Ulrik Josefsson har tillsammans med sex församlingar inom Pingströrelsen, Svenska Alliansmissionen och Evangeliska Frikyrkan genomfört en aktionsforskningsstudie. Syftet med studien är att öka kunskapen om vad som får vissa unga vuxna att stanna kvar inom församlingsmiljön medan andra lämnar den. Här har elva gruppintervjuer genomförts i de sex medverkande församlingarna. Arbetssättet är till för att utifrån gruppintervjuerna dra slutsatser om hur man bör utveckla eller förändra sitt arbete.⁹

I projektet ingår också en enkätstudie genomfört av den norske sociologidoktoranden Roald Zeiffert. Enkäten skickades till alla som började bibelskola på någon av de skolor som drivs av samfunden som ingår i den här studien.¹⁰

I den här artikeln presenteras inte resultaten i sin helhet utan här sammanförs de för att kunna dra övergripande och syntetiserande slutsatser.

Omvändelse – från ögonblick till process

I den frikyrkliga väckelsetraditionen har den personliga tron varit grundläggande. Det var genom en individuellt mottagen tro som människor blev frälsta och kom med i en frikyrklig gemenskap. Tidigare forskning på frikyrklig tradition visar att själva frälsningserfarenheten ofta var förknippad med starka emotionella upplevelser och var en daterbar händelse.¹¹

När unga vuxna i dagens frikyrka beskriver hur de kommit till tro är bilden inte helt entydig. Erfarenheten av att ha ett specifikt "frälsningsögonblick" har fortfarande bäring och en del anger det som helt avgörande för att de fortsatt är troende.¹² De beskriver det som en erfarenhet av att vara sedda av Gud eller omsluten av Guds kärlek. Att bli frälst beskrivs

⁷ Se Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

⁸ Se Karlsson, *Att forma sin tro i mötet mellan kulturer*, s. 161 i denna volym.

⁹ Se Josefsson & Svensson, *"Should I stay or should I go?"*, s. 123 i denna volym.

¹⁰ Se Zeiffert, *Vad tror unga vuxna på?*, s. 69 i denna volym.

¹¹ Josefsson 2005; Wenell 2015.

¹² Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

alltså i emotionella termer och är viktig för de informanter som kommit upp i tidig medelålder i Björkanders studie.

Detta skiljer sig en del från resultaten i den yngre grupp som Zeiffert undersökt genom enkätstudien. Där är det påfallande ovanligt att de beskriver en frälsningsupplevelse i emotionella termer. En majoritet beskriver snarare det som en process att komma till tro, men väl ett personligt ställningstagande. Den här något yngre gruppen beskriver alltså inte en specifik daterbar händelse utan en utdragen tid där tron mognat fram. Det är också runt 15% som inte alls har tagit något beslut utan vuxit in i tron. Det paradoxala är att samma deltagande personer inte anger föräldrar, mamma och pappa, som de som betyder mest för deras tro utan snarare lovsången och den personliga bibelläsningen.

Vid en jämförelse med tidigare generationer inom väckelserörelserna är det en betydande skillnad. På 1910-talet betonades vikten av frälsningsvisshet byggd på en tydlig erfarenhet.¹³ För väckelserörelserna på 1930-talet benämndes den sortens kristen tro där barn och ungdomar växte in i tron som "uppfostringskristendom". Det ansågs som djupt problematisk eftersom en personlig omvändelse uppfattades som avgörande för en personlig kristen tro. Utan en genomgripande omvändelseupplevelse uppfattades kraften och möjligheterna i tron gå förlorad.¹⁴

Holmgaards studie av danskar som kommer till tro bekräftar att det numera är vanligt med en process över längre tid för att bli kristen. Någon av hans informanter berättar om en andlig erfarenhet som inte omedelbart ledde till en varaktig tro utan informanten behövde snarare tid att förstå vad som hänt för att göra erfarenheten till sin. Här kombinerades alltså en punktuell erfarenhet med en längre process för att tillägna sig tron.¹⁵ Björkander konstaterar att hennes informanter uttrycker ett behov av att tron ska landa hos dem själva genom ett medvetet beslut.¹⁶

Det är alltså en mångfacetterad bild vi möter. Av dem som lämnat perioden som ung vuxen är det flera som anger en avgörande upplevelse, medan de något yngre mitt i perioden tycks luta åt att beskriva det som en process. I kontrast till de tidiga väckelserörelserna har det alltså skett en förskjutning där erfarenheter är viktiga men allt fler tycks beskriva omvändelsen som en process över tid, en del beskriver att de snarast växt in i tron. Detta skulle kunna förstås utifrån den ökade sekulariseringen som

¹³ Josefsson 2005

¹⁴ Wenell 2015.

¹⁵ Holmgaard, *It is easy! Really?*, s. 181 i denna volym.

¹⁶ Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

dels innebär ett högre tryck på personer med religiös tro, eller med Taylors begrepp *cross-pressure*, dels utifrån minskade förkunskaper om kristen tro vilket leder till bristande kognitiva redskap att både tolka erfarenheterna och göra dem till sina.¹⁷

Förändrad gemenskap

Den väckelsekristna frikyrkliga tron var personlig men den var inte individualistisk. Själva mottagandet av frälsningen skedde oftast i en gemenskap och i regel inom ramen för en gudstjänst. Det har lett flera forskare att tala om gudstjänsten som ett frikyrkligt sakrament.¹⁸ Att bli frälst innebär också att bli en del av en troende gemenskap, det vill säga församling. Det var i den gemenskapen man växte i tron och mötte Jesus.¹⁹ Det fanns samtidigt en gemensam överlåtelse om att på egen hand läsa Bibeln, vilket var i det närmaste en förutsättning för många av frikyrkans praktiker om gemensamma beslut. Detta kunde ske genom att de personliga erfarenheterna förankrats i en gemensam kultur och genom medlemmarnas deltagande i kollektiva processer där man försökte urskilja Guds vilja.²⁰ Tron var gemensam inom den gemenskap där den personligt omvände ingick. Det innebar bland annat att den som var med i en frikyrklig gemenskap delade moraliska övertygelser och livsstil, men också praktiker som gudstjänster och väckelsemöten. Detta tycks inte längre vara självklart och i de fall där gemenskapen är överens eller ger uttryck för starka övertygelser kan det snarare leda till att unga vuxna glider bort från församlingen eftersom de uppfattar att utrymmet att tycka annorlunda är för litet.²¹

Det är tydligt att tron är förmedlad, den kristna gemenskapen är fortfarande helt avgörande för en persons tro. Tron tycks framför allt vara överförd genom mötet med andra troende i olika former av grupper. Och ofta kännetecknas det av en positiv erfarenhet av gemenskapen. Ett problem i aktionsforskningsprojektet var att människor som upplevde sig sårade av sin tid i en församling inte var villiga i att ställa upp på intervjuer vilket gör att resultatet inte inkluderar problematiska erfarenheter. Men de som är med berättar om att gemenskapen var det mest betydelsefulla och det gäller både de som i dag är kvar i församling och de som lämnat. Så

¹⁷ Taylor 2007, s. 676. Se vidare resonemang i Andrew Root 2017, s. 113-117.

¹⁸ Fahlgren 1994, s. 187; Josefsson 2022, s. 83ff.

¹⁹ Josefsson 2011. Se även IPS-rapporten *Medlemskap*, Alvarsson 2011.

²⁰ Larsson 2007; 2015.

²¹ Josefsson & Svensson, "Should I stay or should I go?", s. 123 i denna volym.

den betoning på gemenskap som alltid varit framträdande finns fortfarande kvar.²²

Många av de som lämnat församlingsgemenskapen anger att det egentligen inte fanns några starka skäl för att lämna utan församlingen blev irrelevant och alltmer perifer för att till slut inte längre vara en del av livet. I de flesta fall pekar man på sociala faktorer som förändrat umgänge som skäl till denna process. Men för dem som gjorde medvetna val att lämna eller vara kvar handlar det ofta om hur de hanterar den kognitiva dissonans som uppstår antingen när det gäller trons innehåll och övertygelser eller trons moraliska konsekvenser och övertygelser.

För dem som stannade kvar var det avgörande att de kunde få svar på sina kritiska frågor. Frågor som både kunde handla om hur de blivit behandlade i en församling, familj eller av andra kristna eller om innehållsmässiga frågor. De hade fortfarande frågor kvar men hade fått tillfredsställande svar på dem och de nya frågor som uppstod blev inte längre så akuta att det förelåg skäl att lämna.²³ De som lämnat gjorde det för att de inte lyckats överbrygga den kognitiva dissonansen som ofta handlade om etiska frågor.²⁴ Skillnaden mellan vad de uppfattade att församlingen ansåg på olika moraliska områden och de etiska övertygelser de mötte i samhället blev för stora vilket till slut ledde till att de lämnade. De kunde inte längre ställa sig innanför den moral som uppfattades vara den normerande och i viss utsträckning begränsande.

I enkätundersökningen visar det sig att deltagarna på bibelskolorna är påfallande traditionella i sin teologi men mer liberala i etiska frågor.²⁵ Det finns också en tendens till att de gör skillnad på den etik man bejaktar i samhället generellt och det man menar bör gälla i församlingen. En majoritet menar till exempel att homosexuella som lever i ett förhållande inte kan ha ledaruppdrag i kyrkan medan en majoritet tycker att samkönade par ska ha möjlighet att adoptera. En majoritet menar att alla religioner ska ha samma rättigheter i samhället. De flesta tycks alltså göra skillnad på moraliska övertygelser för kristna och vad som ska gälla i samhället.²⁶

²² Josefsson & Svensson, *Should I stay or should I go?*, s. 123 i denna volym.

²³ Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

²⁴ Josefsson & Svensson, *Should I stay or should I go?*, s. 123 i denna volym.

²⁵ Zeiffert, *Vad tror unga vuxna på?*, s. 69 i denna volym.

²⁶ Zeiffert, *Vad tror unga vuxna på?*, s. 69 i denna volym.

Trons innehåll har förändrats

När väckelserörelserna växte fram var det inom ramen för ett lutherskt enhetssamhälle.²⁷ Det påverkade naturligtvis förutsättningarna för att komma till tro och fortsatt leva i denna tro. Att omvändelsen för allt fler har kommit att bli en process som tar tid är därför inte så märkligt. Holmgaard visar i sin undersökning att de allra flesta som har blivit omvända har sedan tidigare någon form av kunskap om eller relation till kristen tro och ändå tar det tid.²⁸ Han konstaterar också att gemenskapens betydelse har förändrats så att det inte längre är en kollektivt upprätthållen tro som så att säga ska överföras. Gemenskapen fungerar snarast som en hjälp och ett stöd för individen i tolkningsprocessen att göra tron meningsfull.²⁹ Det tycks alltså vara så att församlingen har fått en annan funktion. Från att tidigare varit den som bär och överför trons kognitiva innehåll är den nu snarare en plats som individen använder för att sätta ord på sin personliga tro. Holmgaards informanter förhåller sig därför eklektiskt till den tro de möter i församlingarna.

Ett annat kännetecknande drag för den tidiga frikyrkliga väckelserörelsen var dess centrering på Jesus. Omvändelsen handlade om att bli frälst av Jesus och till honom. I de intervjuer som genomförts inom ramen för den här studien är Jesus påtagligt frånvarande. Informanterna i flera av delstudierna kopplar samman sitt engagemang i församlingen snarare till olika dimensioner av gemenskap än till möten med eller undervisning om Jesus.³⁰ Det är gemenskapens positiva eller negativa aspekter som kommer i förgrunden. Det är därför rimligt att ställa frågan hur synen på församling har ändrats i och med en alltmer utbyggd ungdomsverksamhet, som organiserats i form av föreningar, påverkat synen på gemenskapens relation till Jesus? Det fanns i Pingströrelsen och i Örebromissionen en utbredd kritik mot det så kallade "föreningsväsendet".³¹ De ansåg att det riskerade att ta bort fokus just från den personliga omvändelsen och centreringen på Jesus. Fanns det med andra ord skäl för de tidiga rörelsernas oro? Har det sätt som ungdomsverksamheten organiserats inneburit att gemenskap har prioriterats på bekostnad av en kristocentrisk tro?

²⁷ Wenell 2015.

²⁸ Holmgaard, *It is easy! Really?*, s. 181 i denna volym.

²⁹ Holmgaard, *It is easy! Really?*, s. 181 i denna volym.

³⁰ Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym; Josefsson & Svensson, *Should I stay or should I go?*, s. 123 i denna volym.

³¹ Wenell 2015.

Det har skett en annan förskjutning där de emotionella delarna av trons ges företräde. När respondenterna i enkäten ombeds skatta vad som är viktigt för deras tro anger drygt 80 procent att lovsången är viktig.³² Egen bibelläsning är nästan lika viktigt. Det är en förskjutning mot en viss sorts praktik som kan vara kollektiv men också individuell. Väckelserörelsens sånger har alltid varit emotionella och medryckande men också bärare av en tydlig teologisk grund och i den meningen formativa för trons innehåll.³³ Den betydelse som sångerna i dag ges för tron av de här respondenterna bör nog uppfattas som en förändring där personlig andakt och gemensamma uttryck betonas mer än den teologi de är bärare av.

Innehållet i tron tycks ha förändrats. Det är inte längre en tro som förs över via församlingens liv utan individen använder tron i formandet av en egen tro. Det kristocentriska draget tycks vara nedtonat till förmån för betydelsen av gemenskapen som en social plats. Likaså tycks det kognitiva innehållet inte ha samma primära funktion som upplevelse i att sjunga lovsång.

Slutsats

Den fråga vi ville söka svar på är hur tron hos unga vuxna inom svensk frikyrklighet ska förstås. I det här avsnittet har vi visat på vissa tendenser och förskjutningar som materialet i den här rapporten identifierat. Unga vuxna växer i dag upp i ett samhälle som har genomgått stora förändringar – inte minst när det gäller relationen till kristen tro. Tron har inte längre samma privilegierade status som tidigare utan är nu en av flera möjliga alternativ. I vissa studier framträder även bilden att aktivt troende unga uppfattar sig som utsatta.³⁴ Vi har också sett en förskjutning mot individen själv snarare än att det är en kollektiv tradition som överförs. I den situationen kan vi konstatera att omvändelsen inte tycks vara lika framträdande längre. Även om erfarenheter av att Gud ser och har omsorg beskrivs som betydelsefulla så anger flertalet att omvändelsen snarast handlar om en process och för några har den inte ens skett utan de har växt in i tron.

Vi kan också konstatera att tron hos de unga vuxna i de här genomförda studierna delvis betonar samma dimensioner som tidigare generationers frikyrkliga – gemenskap, emotionell, Bibeln, moralen – men hur dessa förstås och relateras till har genomgått betydande förändringar.

³² Zeiffert, *Vad tror unga vuxna på?*, s. 69 i denna volym.

³³ Selander 1973; Selander 1980; Jernstrand 2007.

³⁴ Wenell 2020.

Nästa avsnitt kommer analysera och diskutera vilka teologiska utmaningar som dessa resultat kan tänkas ge upphov till. Det handlar dels om att förstå hur dessa förändringar har uppstått, dels att diskutera vilka konsekvenser det får för frikyrkliga församlingar i de här traditionerna.

Teologiska utmaningar

Charles Taylor hävdar att den sorts sekularisering som västerlandet nu befinner sig i innebär att alla människor utsätts för prövning. Den livshållning de valt behöver motiveras. En faktor som behöver läggas till i en svensk kontext är att vi kommer från en kultur som varit starkt präglad av lutherska värderingar. Det betyder enligt teologen Mattias Martinson att den kultur unga lever i har en luthersk djupidentitet.³⁵ Det innebär, enligt Martinsson, att den svenska kulturen inte nödvändigtvis längre är en tro på en kristen Gud men att kulturen fortfarande bär på de värderingar som kommer ur den. Den sorts sekularisering som Sverige är präglad av är därför en luthersk typ av sekularisering.

I den svenska kulturen har den kristna kulturens tidigare maktställning, uttryckt bland annat genom statskyrkan, lett till att religiöst motiverad moral uppfattats som förtryckande. Trots att kulturen är sekulariserad bär den fortfarande prägel av en kristen djupidentitet och en negativ syn på religiöst motiverad livsstil verkar ha överförts till de frikyrkligt unga där en del ger uttryck för att församlingens moralsyn är begränsande.³⁶ Barry Saylor menar att amerikanska unga inte uppfattar detta alls som samma problem. I den amerikanska kontexten är samhället sekulärt och den religiöst motiverade moralen endast en del av församlingars uttryck. Detta gör att för de amerikanska unga vuxna finns inte samma behov av att vända sig mot vad som skulle kunna uppfattas som förtryckande strukturer.³⁷

Saylor's idé om nyfikenhet och en enkel relation mellan en kristen identitet och den omgivande kulturen ser inte Henrik Holmgaard hos de danskar som blivit omvända. Holmgaard menar tvärtom att det är en klyfta mellan ett kristet sätt att förstå livet och hur den vanlige dansken uppfattar tillvaron.³⁸ Frågan är därför vad det innebär för församlingars arbete med

³⁵ Martinson 2007.

³⁶ Wenell, *Andliga makter och ung vuxen tro*, s. 47 i denna volym.

³⁷ Saylor, *The Emerging Church*, s. 197 i denna volym.

³⁸ Holmgaard, *It is easy! Really?*, s. 181 i denna volym.

att forma en kristen identitet om unga vuxna har tagit över identitetsbaserade praktiker men att grunden och förutsättningarna för dessa praktiker har ändrats i mötet med en sekulariserad svensk kultur.

Skapa meningsfulla rum

Det är ett faktum att samhället är mångkulturellt. Vi kommer inte kunna återvända till en tid när det endast var en kultur som alla kunde enas omkring. Inte ens den kristna tron har ett enda sätt att förstå tillvaron utan en mängd olika. Den kristna kyrkan delar visserligen grundläggande läror men tolkar dem på olika sätt och de får olika betydelser för hur livet levs. Eftersom unga vuxna inte längre kan förutsätta en enhetlig kultur betyder det med nödvändighet att de i sin vardag blir exponerade för en mängd olika alternativ.

Fredrik Wenell argumenterar för att den mängd av alternativ som möter oss i samhället kan förstås i likhet med det Paulus benämner makter och herravälden.³⁹ Dessa makter är andliga makter i betydelsen att de drar människor bort från eller till Jesus. Som ovan lyfts fram visar de empiriska undersökningarna att det finns flera sådana makter som potentiellt kan vara både och. Församlingen drar i vissa fall unga vuxna till Jesus och in i gemenskapen men i andra fall innebär gemenskapens och övertygelsernas utformning att några förs bort från tron. Familj, partners och andra intressen kan också fungera på ett liknande sätt.

Taylor använder inte begreppet makter utan beskriver det som att individer befinner sig i en situation där det inte längre går att hänvisa till en transcendent auktoritet.⁴⁰ I ett samhälle där olika kulturer samsas måste unga vuxna hela tiden parera och förhandla med andra sätt att förstå tillvaron utifrån föreställningar som de själva behöver vara garanten för. Det är den förhandlingen som ofta tycks bli antingen förenklad eller för svår i församlingar. Flera av dem som lämnat upplever att de i perioden som unga vuxna inte får det stöd och den hjälp de behöver för att hantera de frågor de möter. Det handlar exempelvis om olika former av etiska dilemman och ställningstaganden. De andra alternativen som erbjuds i ett samhälle som präglas av en sekulariserad luthersk djupstruktur hjälper dem trots allt inte att dras närmare Jesus. Till slut blir distansen för stor och de glider långsamt längre ifrån gemenskapen och tron.

Det kan även uppstå en kognitiv dissonans i mötet med mängden av alternativ. De svar de tidigare nöjt sig med räcker inte längre för att göra

³⁹ Wenell, *Andliga makter och ung vuxen tro*, s. 47 i denna volym.

⁴⁰ Taylor 2007, s. 567–571.

tron meningsfull. Det som skiljer dem som lämnar och dem som är kvar är ofta att de senare på olika sätt har lyckats förhandla tron på ett sådant sätt att den förblir meningsfull. Församlingarna behöver helt enkelt vara rum där frågor får ställas och svar ges så att samtal om en kristen livstolkning kan föras utan att blind lydnad avkrävs.

Maria Karlsson visar att den mångkulturella församling som hennes informanter kommer ifrån utgör en sådan plats för dem.⁴¹ De informanterna ska inte bara förhandla mellan en svensk sekulariserad kultur och en församlingskultur utan ytterligare en – den som relaterar till familj och hemlandskultur. Denna grupp kan ses som föregångare i den förhandling om livstolkning som alla unga vuxna ställs inför i den svenska kultur där alla befinner sig i förhandling med andra livshållningar. Det visar sig att den mångkulturella församlingen hjälper dem att göra det, men det handlar inte om en genomtänkt strategi utan snarare för att det i församlingen finns olika kulturer som behöver samsas och enas om hur församling ska levas. Det ligger liksom i den mångkulturella församlingens DNA att behöva hitta en gemensam församlingskultur för att hålla ihop gemenskapen. För de unga vuxna från migrantfamiljer blir den lokala församlingen det meningsfulla rum som hjälper dem att förhandla.

Det som alltså behöver ske är att församlingen blir en plats där unga vuxna får möjlighet att förhandla olika hållningar så att tron kan fortsätta att vara meningsfull. Den svenska kulturen är individualiserad och därför behöver församlingen ta hänsyn till det och bli den plats där personer får stöd för förhandlingen. Precis som Holmgaard visar i sin artikel kan det språk som församlingen förfogar över hjälpa individer att förstå vad de varit med om och hur det ska tolkas.

Lovsång som språkskola

I enkätstudien svarar en stor del av respondenterna att lovsång är viktigt för deras tro. Resultatet kan tyckas vara märkligt och kanske till och med uppseendeväckande med tanke på den framträdande roll som Bibeln och förkunnelsen haft för väckelserörelserna. En naturlig reaktion kan vara att markera motstånd mot lovsångens framträdande position. En mer konstruktiv strategi skulle troligen vara att bejaka situationen och använda den. Det är inte heller så främmande som det först kan uppfattas.

Den erfarenhet av lovsång som de unga vuxna i studien refererar till är inte bara budskapsbärande sånger utan även identitetsbärande utifrån

⁴¹ Karlsson, *Att forma sin tro i mötet mellan kulturer*, s. 161 i denna volym.

en helhetserfarenhet som skapar ett rum för den troende personen.⁴² Detta är inte heller en ny företeelse inom svensk frikyrklighet där sången, om än i olika tappning, bidragit till att forma människors kristna identitet.⁴³ Lovsångens funktion kan alltså snarare förstås inom ramen för en tradition där affektionella sidor av tron varit framträdande som hos väckelserörelsen. Tron talar inte endast genom det kognitiva utan lika mycket genom känslorna och deltagande, på det sättet blir lovsången en viktig erfarenhet för att upprätthålla tron.

Det är inte heller nödvändigt att tolka lovsången som en motsats till trons kognitiva innehåll. En av de församlingarna som har det tydligaste uttrycket på detta område och som bidrar med många lovsånger i dag är Hillsong. Ett kännetecknande drag för deras lovsånger är att texterna ofta innehåller mer avancerad teologi än deras predikningar. Predikan kännetecknas ofta av ett direkt tilltal och är formad för att vara enkel att förstå medan lovsångstexterna har en genomarbetad och avancerad teologi. På detta sätt formar sångerna en fördjupad teologisk förståelse och bidrar till att stärka trons kognitiva innehåll.

För att ta ett par exempel på hur Hillsong förmedlar en kunskap om kristologin på ett fördjupande sätt är deras sång *What a beautiful name*.⁴⁴ I texten finns en tydlig teologi om Jesus pre-existens som kopplas samman med läran om frälsningen. I *Broken vessels*⁴⁵ anspelas på den klassiska sången *Amazing grace* som ramas in i ett budskap om behovet för individen att bli frälst och upprättad i Jesus.

Det tycks alltså som om Hillsong använt en medveten strategi att låta de mer fördjupande teologiska budskapen förmedlas genom lovsånger snarare än genom predikan. Lovsånger av Hillsongs karaktär är inte bara gudstjänstmusik utan också något många unga vuxna har i hörlurarna på väg till jobbet eller på träningspasset. Med tanke denna breda användning är det förmodligen en klok strategi att låta sångerna vara den språkskola som församlingen använder för att skapa rum för den förhandling som är nödvändig i den tid som nu är. Detta är, som tidigare visats, inte så anorlunda än tidigare i väckelsetraditionen som var känd för sina enkla och övertygande sånger. Om vi nu lever i en tid där individens eget val och formande är centrum kan sångerna konstruktivt vara det som förmedlar den kunskap som den kristna tron förutsätter.

⁴² Drake 2015.

⁴³ Se t.ex. Selander 1973 eller Thorsén 1980.

⁴⁴ <https://hillsong.com/lyrics/what-a-beautiful-name/>

⁴⁵ <https://hillsong.com/lyrics/worship/broken-vessels-amazing-grace-life/>

Slutsats

Forskningsprojektet har styrts av frågan om hur unga vuxna i och från frikyrkliga församlingar förstår sin tro. Det kan konstateras att de förstår sin tro inom ramen för en sekulariserad kultur som bär spår av en luthersk kultur. Den personliga omvändelsen har ändrat karaktär så att den inte längre främst handlar om en momentan känslomässig upplevelse utan om en process över tid där det sociala sammanhanget är viktigt. Det finns också en förvånansvärt hög andel som inte alls har tagit något beslut utan uppger att de vuxit in i tron.

De har en tro som framför allt hämtar näring från gemenskapen med andra människor. Risken med en tro som främst förankras i sociala relationer är att relationer kan förändras, personer kan svika och tron kan då långsamt glida i väg. Den betoning på gemenskapen som väckelserörelsen har och har haft är därmed både en styrka och en svaghet. Rapporten pekar på och analyserar utmaningar för unga vuxna att forma stabila kristna identiteter. Hur detta ska hanteras och bemötas behöver formas i samtalet inom församlingar och samfund. Helt klart är att tydliga och konkreta steg behöver tas för att finna fäste för en kristen tro på glid.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke (red.), *Medlemskap. En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Forskningsrapporter från Institutet för pentekostala studier.
- Drake, Nick 2015, *A Deeper Note: The 'Informal' Theology of Contemporary Sung Worship*. Cambridge: Grove books
- Fahlgren, Sune, 1994, "Frikyrkligt gudstjänstliv – ett försök till historisk orientering", i Fahlgren & Klingert, *I enhetens tecken*. Örebro: Libris.
- Jernstrand, Lennart 2007, "Även ateisterna kan hans sånger utantill" i Waern, *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog*. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet. Skellefteå: Artos.

- Josefsson, Ulrik 2011, "Doppraxis i samtida svensk baptism" i Borgehammar, *Dop. Svenskt gudstjänstliv* 86. Skellefteå: Artos
- Josefsson, Ulrik 2022, "Bilder av församlingen" i Josefsson & Wahlström, *Svensk frikyrklighet under pandemin*. Stockholm: Forskningsrapporter från Institutet för pentekostala studier.
- Larsson, Mats 2007, *De "riktigt kristna", deras "vänner" och "motståndare": en lokal- och frikyrko-historisk studie av Askers baptistförsamlings identitet och mentalitet, 1858-1887*. Linköping: Linköpings universitet.
- Larsson, Mats 2015, *"Vi kristna unga kvinnor": Askers Jungfruförening 1865–1903 – identitet och intersektionalitet*. Uppsala: Uppsala universitet
- Martinson, Mattias 2007, *Postkristen teologi: experiment och tydningsförsök*. Göteborg: Glänta produktion.
- Root, Andrew 2017, *Faith Formation in a Secular Age: Responding to the Church's Obsession with Youthfulness*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Selander, Inger 1980, *O hur saligt att få vandra. Motiv och symboler i den frikyrkliga sången*. Stockholm: Gummessons
- Selander, Sven-Åke 1973, *Den nya sången: Den anglosachsiska väckelsesångens genombrott i Sverige*. Lund: Gleerups
- Taylor, Charles 2007, *A secular age*. Cambridge: Belknap press
- Thorsén, Stig-Magnus 1980, *Ande skön kom till mig: en musiksociologisk analys av musiken i Götene Filadelfiaförsamling*. Göteborgs universitet.
- Wenell, Fredrik 2015, *Omvändelsens skillnad. En diasporateologisk granskning av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem*. Uppsala: Uppsala universitet
- Wenell, Fredrik 2020, *Unga troende i samhället. Varannan kristen ungdom upplever sig kränkt för sin tro*. Stockholm: Sveriges kristna råd.

Ung vuxen tro på 2000-talet

En praktikers erfarenheter som pastor och person

MATTIAS SENNEHED

Rapporten alla väntat på

Hur går det egentligen för oss som kyrkor med de unga? Och kanske ännu viktigare, hur går det för dem som får en tro som unga när de blir äldre? Jag har arbetat som pastor med unga och unga vuxna i 20 år. Jag har sett på nära håll hur tron kan vara vibrerande, levande och vara någons allt. Jag har sett på nära håll hur människor lämnar trons gemenskap. Ibland hastigt med buller och bång men oftast tyst och näst intill obemärkt. Som det kommer framgå i den här rapporten är tiden som ung vuxen en tid av transformation och växlingar. Jag har tjänat som pastor i en större församling i en större stad och det varit fullt upp med att fokusera den grupp som just nu varit den aktiva. Så frågan om hur det går har alltid funnit sitt svar i den grupp och det liv som är just nu. Men när fokus ligger på nuet, och fortsätter vara där, finns en stor risk att man inte ser eventuella svagheter eller oönskade följder av den tro som församlingen gestaltar och formar. Det har varit allmänt känt att många försvinner från trons gemenskap och kanske också tron under tiden som unga och unga vuxna. Men stämmer bilden? Vad kan vi lära oss om det är så? Rapporten du nu börjat läsa är en chans att få en kvalificerad bild av hur denna migration av ungdomars tro till en ung vuxen tro ser ut och har sett ut de senaste årtiondena i delar av svensk frikyrklighet.

När situationen kring unga vuxnas uttåg ur trons gemenskap kommer på tal instämmer oftast alla och menar att det här är väldigt viktigt. Jag hör försäkran om att detta kräver att vi måste göra allt vi kan. Det är glädjande. Men tyvärr är allt vi kan inte nödvändigtvis hjälpsamt. Ambitionen kan vara hur stor som helst, men om kunskapen och förmågan är begränsad blir insatsen också det.

I detta kapitel kommer jag börja med att dela med mig av det som motiverat mig som pastor med fokus på unga vuxna. Jag vill även ge en inblick i ett lokalt sammanhang, hur vi tänkt kring och jobbat med unga vuxna. Avslutningsvis kommer jag belysa några viktiga bidrag från litteraturen och forskningen som rör ung vuxen tro och som haft en särskild påverkan hittills. Men låt mig först ta dig med till tillfället då jag själv insåg att jag gått från att vara tonåring till ung vuxen.

Ingen väg tillbaka till tonåren

Jag trodde det skulle bli ett kärt återseende. En förlorad son som återkom, när jag klev in genom dörren till min gamla gymnasieskolas uppehållsrum hösten efter att jag tagit studenten. Trots att det fanns en hel värld där som jag nyss varit en del av så kände jag direkt att det inte längre fanns någon plats för mig. Det fanns ingen väg tillbaka, ingen väntande fest eller gödkalv. Det blev både en vemodig men även mod-ingivande insikt. Ungdomens självklarhet, inkarnerad i detta rum med slitna soffor och nötta kortlekar, med cafeterians erbjudande om Dr Pepper och Delicatoboll gick rent fysiskt att besöka. Men det var inte som att komma hem. Det syntes i blickarna jag mötte hos dem som jag för bara några månader sedan hade en given plats hos. Vad gjorde jag där? Där stod jag, några steg innanför dörren som ett försenat vykort, en hälsning från en svunnen tid. Sommarlovet visade sig var en backventil och jag förstod att det bara fanns en väg vidare. Vidare. Detta vidare liv väntade på mig, och jag märkte att jag väntade på det.

Erfarenheten från återbesöket är ett kroppsminne jag alltid bär med mig. Jag vet att inte alla har en sådan nostalgisk relation till sin tonårstid som jag. Men det har format min övertygelse om att oavsett på vilket sätt livet ändras efter tonåren så är det oundvikligen något nytt som händer, och att denna livsförändring även har bäring på tron. Det är så mycket som sker med livet i brytningstiden som ung vuxen. Det kan upplevas som den klassiska leken "hela havet stormar", allt bryts upp och kastas runt och själv hoppar man runt utan att varken kunna eller kanske heller vilja nudda mark.

Ung vuxen – att gå på en hängbro

När jag tänker på utvecklingen från den unges tro till ett vuxet lärjungaskap så innebär tiden som ung vuxen att passera en ravin med brusande vatten i botten mellan två platåer. Tonårens platå är ett sluttande plan som för dess invånare mot en kant, ett avslut. Där kommer hända något avgörande. På andra sidan väntar de vuxnas värld som en vidsträckt kontinent. Från kyrkans håll önskar vi den unga en kontinuitet mellan dessa livsrum. Vi pekar ut en riktning, vi vill ge en bra start. Men att korsa gapet mellan världarna har för många blivit en utmanande resa. En expedition genom det strömmande vattnet har alltför ofta fört den passerande långt bort innan den kommit över på fast mark igen. Kartorna man fick memorera som barn stämmer då inte längre med platsen man gör sin landgång på och som livsresan sedan utgår ifrån.

Detta drama har för många på vuxenplatån skett helt utom synhåll. Bilden av ravinen hjälper oss att förstå varför, det har med betraktningsvinkeln att göra. De vuxna finns egentligen inte så långt borta men eftersom ravinen är nedsänkt och de har stått för långt från kanten har de inte kunnat se skådeplatsen. Man har bara sett det som syns på avstånd, oftast de som gjort en smidig passage och säker landgång. Men för den vuxne som stått närmare ravinkanten, kanske för att den som just passerar är någon man bryr sig särskilt mycket om, har man sett mera. För en del har man bevittnat ett smärtsamt drama medan det för andra mer kan beskrivas som en lättnad och det har gått enklare än befarat.

Jag ser kyrkornas ökande intresse för, och användandet av begreppet, unga vuxna som upprättandet av en slags hängbro. Den kan möjliggöra att passagen mellan dessa fasta punkter i en människas uppväxande kan ske enklare än att själv göra sig en väg, kravlandes, simmandes eller bäst man vill. Dessutom kan en av kyrkan uppspänd bro underlätta för vuxna på andra sidan att ta emot de som kommer över, för man vet vilken plats de ankommer. Det gör också att det kan finnas en fortsatt kurs att vandra i som överensstämmer med den man börjat vandra sitt liv i.

Visst, någon kan invända att hängbron inte får blir för smal, då kommer ju inte alla få plats! Jag håller med. Låt oss tänka på en hängbro som skulle kunna platsa i rekordböckerna för sitt generösa omfång och bredd. Och i praktiken kommer det förhoppningsvis finnas fler broar än en. Det är absolut så att en del av de unga ändå kommer vilja simma över. Att de väljer och vill fortsätta resan någon helt annanstans i en helt annan riktning än fram till bron. Den möjligheten till eget val har Gud i sin stora kärlek erbjudit mänskligheten ända sedan kunskapens träd i Edens lustgård. Kärlek kan som bekant inte tvingas på någon, då är den något annat.

Unga vuxna och ett lokalt exempel

När jag började som ungdomspastor 2003 innefattade begreppet ungdom åldrarna tretton till medelåldern. Gränsen för när mitt ansvar började var tydligt definierat genom att det startade vid högstadiet. Hur länge man kunde var del av ungdomsverksamheten var dock väldigt flytande. En del av deltagarna var en bra bit över trettio. Jag var tjugotvå. Kanske hade det något med min egen ålder att göra, men det satt även i tradition och väggar, den tydliga målgången i ungdomsverksamheten var studenten. De äldre, studenterna och de vi idag kallar unga vuxna fanns där också, men deras vardag, frågeställningar och behov var bortanför min horisont, medan gymnasiegängets tillvaro fanns mitt i blickfånget.

Den försommardagen i juni när ungdomarna tog studenten var en av årets stressigaste. Rustad med ett fång av blommor med blågula band for jag som ett jagat stadsbud med ackordslön mellan de olika gymnasieskolornas gårdar. Jag försökte hitta så många som möjligt som på något sätt tagit del i kyrkans verksamhet. Efter det följde ett maraton av smörgåstårta och småkakor hemma hos familjerna, med bekräftande ord om den unges stor-slagna insats till rörda morföräldrar. Ibland inbjöd värdföräldrarna mig lite pliktskyldig att leda i en kort bön åtföljt av mina bästa livsråd samt hälsning från hela församlingen nu när deras ungdom stod på tröskeln till vuxenlivet.

Jag tyckte om det. Det var fint att få komma fram till någon slags mål-gång med den tonåring som jag följt under grundskolans senaste sex år. Varje år var jag del av gymnasiestudenternas firande. Inget år var jag på de äldre universitetsstudenternas firande efter avslutad utbildning. Kanske var det för att vägen fram till gymnasiets slut var så definierad, överblickbar, kollektiv, och därmed lättare att jobba med från kyrkans håll. De äldre ungdomarna fanns också med i arbetet men där var allt olika från person till person. Där fanns ingen kontinuitet. Det flyttades hit och dit för jobb, studier eller kärleken. Vi kände det nog på oss, utmaningen blev för stor när det gällde att verkligen kunna gå med dem och lämnade därför *walkover*. Dessutom hade vi en stor ungdomskör där många av de vi idag kallar unga vuxna var med. En del kom på vår ungdomssamling. Våra bönegrupper var också uppskattade. Vi tyckte att vi hade ett upplägg där även de äldre unga verkade känna sig som hemma hos oss, men nu ser jag att vi inte visste mycket då om hur det var hemma hos dem.

Tids nog kom vi ändå att ändra fokus och starta en satsning med sär-skild inriktning på dem som slutat gymnasiet. Jag bjöd in några av de inflyttade studenterna att vara med och utforma arbetet och startade ett sär-skilt råd som ledde verksamheten. Just verksamhetens innehåll med sär-skilda samlingar hängde samman med församlingens storlek och resurser. För oss var det tydligt att tonåringar och unga vuxna var personer i radi-kalt olika livsfaser. Några var på fast mark, andra gick på hängbron över ravinen. Att bygga på den hängbron har sedan dess varit ett ständigt på-gående projekt.

16–24 år är en formerande period

Några år senare slötittade jag på morgonnyheterna och såg min vän Anders Parment, som är professor i ekonomi och generationsforskare, sitta i soffan för att bli intervjuad om ungdomar födda på 90-talet. Han förklarade vilka värderingar som enade dem men också något om när man

egentligen kan veta något om vad en person kommer ha för egna ideal i livet. Han berättade om marknadens stora intresse över deras grundvärderingar eftersom de vill utforma produkter som möter deras behov. Alla som har följt tonåringar över tid vet att de med imponerade flexibilitet kan hoppa snabbt mellan starka åsikter eller subkulturella tillhörigheter. På ett sommarlov kan någon gå från aktivistisk vegan till ambitiös passledare på McDonalds utan att det verkar vara något särskilt konstigt för personen själv. När företag vill greppa ungas basideal undersökte man värderingar hos den som var 24 år. Vid den åldern kunde de generellt säga att den formerande perioden i individens liv hade övergått i en mer stabiliserad tillvaro. De grundvärderingar som etablerats skulle troligen följa med resten av livet.

Parment återgav det som kallas för socialisationshypotesen. Den innebär att grundläggande värderingar tillgodogörs genom mellanmänniska interaktioner, mest utpräglat i den formativa åldern 16–24 år.¹

Det blev ett verkligt aha-moment för mig vid frukosten den dagen när jag lyssnade till Parment. Jag såg kyrkans arbete med ungas växande tro visualiseras som ett hologram framför mig. Vi är där från livets början, vi barnvålsignar eller döper. Vi har babysång och söndagsskola. Vi kör tweensläger, ungdomssamlingar, konfirmation och festivaler som engagerar de äldre tonåringarna. Hela vägen från födelsen till studenten finns det ofta en utstakad väg. Det är som ett stafettlopp där olika ledare springer sin sträcka med den uppväxande troende. Vid skiften gör man sitt allra bästa för att övergången ska bli så smidig som möjlig. Det delas listor, görs pröva-på kvällar och man får personliga inbjudningar inför höststarten. Vi gör en fantastisk insats och springer loppet på ett beundransvärt sätt. Men kan det vara så att vi inte når ända fram för att vi missuppfattat var mållinjen är? Om målet är att leda den unge till en vuxen tro så är inte målgången vid slutet av gymnasiet. Det är i själva verket då som vi springer in på upploppet. Vi är inte klara, utan står inför den mest avgörande sträckan, tiden som ung vuxen. Det är som bekant hur man avslutar ett lopp som avgör hur det går, inte hur man börjar.

Efter att ha redogjort för detta vid ett föredrag möttes jag av en lätt frustrerad pastor och föreståndare som undrade hur länge jag tyckte att man skulle dalta med dessa unga vuxna? Inte alls tänkte jag, men svarade att jag tror att man har allt att vinna på att ha ett särskilt fokus upp till 24 års ålder. Om kyrkor generellt skulle söka en lika medveten strategi och ge lika goda förutsättningar genom att tilldela resurser till arbete med

¹ Parment 2016, s. 46.

unga vuxna som man gjort tidigare under uppväxtåren tror jag att man skulle få en ännu större lön för allt jobb man gjort. Var utsagan kommer ifrån vet jag inte men det är en väl reciterad uppgift att om frikyrkorna, och i vissa versioner bara Pingströrelsen, hade sett sina egna medlemmars barn välja att vara engagerade på samma sätt som sina föräldrar skulle deras medlemstal uppgått till över en miljon i Sverige.

Hur många unga vuxna lämnar tron?

Det är svårt att svara exakt på hur många som varit engagerade i en församling under uppväxtåren men som senare varken har en kyrkotillhörighet eller uppger att de tror. Dels för att de flesta församlingar inte har något medlemskrav för att ta del i församlingens gemenskap eller verksamhet. Det är heller inte så att den som lämnar församlingen, och kanske även tron, nödvändigtvis väljer att gå ur församlingen i formell mening utan står kvar som passiv medlem. År 2020 kom rapporten *Här för att stanna*, en del av innehållet i den återkommer jag till senare, men de presenterar att knappt 40% av 23-åringarna "var kvar i tron".² Den siffran grundade sig på uppgifter från ledare i församlingar som uppskattade hur det förhöll sig med de unga som de har eller hade haft en relation till i församlingen. En uppenbar svaghet med rapporten är att underlaget baseras på lokala ledares uppskattningar, även om många som tog del av materialet bekräftade att det stämde med hur de uppfattade det.

I ett av kapitlen i denna rapport har sex lokala församlingar ingått i studien. I dessa församlingar är det också 40% av dem som var aktiva som tonåringar som är kvar i aktivt församlingsengagemang som vuxna.³

I en amerikansk kontext konstaterar Barna institute i *Faith for exiles* att 64% av amerikanska unga vuxna som hade varit kyrkligt engagerade en kortare eller längre tid hade slutat varit delaktiga i kyrkans verksamhet.⁴ Det är svårt att svara på hur det står till med den enskildes tro på Gud, men om man menar att tro hänger samman med kyrkligt engagemang är siffrorna alarmerande.

Våren 2022 publicerade Öyvind Tholvsen en rapport över samtliga frikyrkors medlemsutveckling. I rapporten konstaterar han att den statistiska skillnaden mellan samhällets ålderskurva och motsvarande åldrar i kyrkorna är som störst i gruppen 10–20 år samt 21–30 år.⁵ I 91,8% av Sveriges

² Brandt 2020, s. 8.

³ Se Josefsson & Svensson, "*Should I stay or should I go?*", s. 123 i denna volym.

⁴ Kinneman & Mattlock 2019, s. 15.

⁵ Tholvsen 2022, bild 6.

alla frikyrkor är andelen unga vuxna i församlingen lägre än vad de är i samhället i övrigt.⁶ Och den stora tysta massan kan vi känna igen om vi anstränger oss.

En god början är att tänka tillbaka på vilka som var ungdomar för tio år sedan. Föreställ dig att ni skulle ha ett "lägereko" i kyrkan med rapporter och vittnesbörd efter ett vinterläger. Själv minns jag en estrad full av tweens och ungdomar, de gick i mellanstadiet, högstadiet och gymnasiet. Vi fick höra fina berättelser om allt från vad de fått äta till kvällsmat, hur det var i backen, om vem som fick pris för den mest spektakulära vurpan och vad som varit tema för kvällarnas samlingar. Vilka personer ser du framför dig? Vem var den skojiga, den busiga, den som kunde alla bibel-frågor och den morgontrötta? Alla de som stod där då är unga vuxna idag.

Jag får ofta höra att man från kyrkans håll är glad för att ungdomen är engagerad. Man berättar om hur de är viktiga i söndagsskola, som ledare i konfirmationsgruppen, i lovsångsteam, teknikgruppen eller hjälper till med sociala media. Det verkar som att de finns där till det som behövs och uppskattas i dessa roller. Men kanske är det en del av problemet när det gäller att uppmärksamma det faktum att många av deras jämnåriga inte längre finns med.

Kyrkans förhållningssätt till unga vuxna kan liknas vid vår relation till reklampennor. Under år av besök på konferenser och mässor har vi säkert tagit emot en miljon av dessa pennor med en organisations logotype och en till synes unik design. När helst något ska antecknas så har vi någon av dem liggande i närheten och allt är frid och fröjd så långt. Men skulle det hända att vi inte hittar en penna, inte ens längst ner i väskan eller kökslådan med diverse kan vi inte förstå hur det är möjligt. Det är först då det går upp för oss hur många av dessa pennor vi tagit emot och haft under åren. Vi inser hur många av dem som vi tappat bort, eller i alla fall inte vet var de är just nu. Men så länge vi vet var någon av dem är, den vi använder, tänker vi inte på de andra.

Jag har undrat varför det är så tyst kring alla dessa unga vuxna som vi inte längre vet var de är? Inför sommaren och badsäsongen varnas vi om att barn drunknar tyst. Därför är det viktigt att hela tiden ha dem inom synhåll och inte tro att man hör om det skulle gå illa. Det liknar på många sätt det som händer med unga vuxnas frånfall från tron, det sker tyst. Som ungdomspastor hände det att någon tonåring gjorde uppror mot sina föräldrar och inte längre vill vara med i kyrkans verksamhet. Då blev det liv och rörelse! Föräldrar och mor/farföräldrar ringde och skrev upprörda

⁶ Tholvsen 2022, bild 61.

brev till församlingsledningen. Vad är det som händer? Varför gör ni inget mer? Vad har ni tänkt göra så att vår ungdom vill komma tillbaka till kyrkan?

Det sker inte när det gäller unga vuxna. Det kan hända att jag fått uppmantran att söka kontakt med någon nyinflyttad student som gärna vill bli medbjuden till kyrkan, hälsar hans mamma. Det har både visat sig stämma och inte, men omsorgen har både varit fin att se och att få visa. Kanske är det en ökad känsla av integritet som gör att vi vuxna inte ställer frågor till varandra eller heller till den unge vuxna hur de har det med sin tro? Har det blivit för personligt att fråga om?

Det är gott att vi talar om tron på ett respektfullt sätt med varandra. Att vi förstår att det är något personligt och även är måna om att det som driver oss är en ärlig omsorg och kärlek till den som vi möter. Däremot är det olyckligt om det gör att vi är passivt avvaktande, med tilltron att det till slut ändå kommer bli bra. Om föregående generationer sadet det "sådan far sådan son", och att "äpplet inte faller långt ifrån trädet", men utvecklingen av samhället och nuvarande unga generationers förhållande till sina föräldrar är idag helt annorlunda. Det är inte alls säkert att man följer i sina föräldrars fotspår vare sig i yrkesval eller livsåskådning, den största lojaliteten har man mot sig själv.⁷ Friheten att fatta egna beslut och att gå sina egna livsvägar är en central värdering.⁸ Undersådana omständigheter är förutsättningen ett aktivt och omsorgsfullt relationsbyggande, baserat på förtroende och frivillighet, avgörande för att hjälpa en ung troende att växa i tro. För även om alla vill hitta sin egen väg kan vi som ser tillbaka på den här livsfasen se hur vi hittade den tillsammans och med hjälp av andra.

Begreppet ung vuxen

Harald Sand har forskat kring unga vuxna i Pingst och enligt honom började begreppet ung vuxen dyka upp sporadiskt i svenskan under andra delen av 1990-talet. Användandet blev sedan frekvent och allmänt efter millennieskiftet.⁹ Vilket exakt åldersintervall som avses med beteckningen varierar. Startpunkten brukar oftast anges till 18-årsåldern, det är åldern

⁷ Ett exempel på detta ses i Frida Igefjords intervju med en informant som säger "vad känns rätt för mig att tro på och vad fungerar för mig personligen, utifrån mig inte utifrån andra... Så blev det tydligt för mig att jag måste välja nånting som känns sant för mig", Igefjord 2019, s. 23.

⁸ Rapporten "100 samtal", UR (Utbildningsradion) 2018, s. 13–14.

⁹ Sand 2019, s. 7.

när myndigheterna relaterar till unga som vuxna sett ur ett samhällsperspektiv. När man slutar vara ung vuxen är desto mer flytande. Forskaren Birgit Lindgren Ödén definierar slutpunkten av fasen runt 30–31 år.¹⁰ Mot bakgrund av uppgiften om att ungas värderingar tenderar att vara konsoliderade vid 24 års ålder framstår åldern 18–24 som ett formativt åldersfönster som föranleder särskild uppmärksamhet.¹¹ En mer allmänt hållen definition använder socialstyrelsen och anger spannet 18–29.¹² I andra fall avgränsar de till åren mellan 18–24 år.¹³ Det har med andra ord ännu inte etablerats en tydlig och klar definition.

Ett annat sätt att förstå begreppet är inte främst kopplad till faktisk ålder utan till livsstil och livsfas. En ung vuxen är den som är myndig men som ännu inte åtagit sig vuxenvärldens formella ansvar och åtaganden. Det är en tid av liminalitet och frihet men med den vuxens möjligheter. Det sättet att förstå fångas i uttrycket “alla vill dö som unga vuxna så sent som möjligt”. Vissa kulturpersonligheter framstår som unga vuxna även om de sett till ålder snarare är medelålder. En iakttagelse jag gjort bland unga själva är att om man inte slutade beteckna sig som ung vuxen när första barnet föddes så gjorde man det absolut när det andra kom. Fördelen med att definiera utifrån livsomständighet är att det sätter ljuset på det innehållsliga i livsfasen och skapar en förståelse för den tidens betingelser.

Hur vuxen är en ung vuxen?

Forskarna Philip Hwang, Ann Frisé och Björn Nilsson sammanfattar i boken *Ungdomar och ung vuxna – utveckling och livsvillkor*, tre utvecklingsområden som är särskilt relevanta för en ung vuxen, den fysiska, kognitiva och socioemotionella utvecklingen.¹⁴ De förklarar att om den kroppsliga utvecklingen är det definierande skulle flickor anses vara vuxna vid 14–15 års ålder och pojkar 16–17.¹⁵ En stor del av vuxenblivandet efter att den fysiska tillväxten har avstannat handlar om att utforska, utveckla och att lära sig förhålla sig till den kropp man har och förhoppningsvis vinna en positiv kroppsuppfattning.¹⁶

¹⁰ Sand 2019, s. 7.

¹¹ Parment 2016, s. 64.

¹² Sand 2019, s. 8.

¹³ Se till exempel Socialstyrelsen 2021.

¹⁴ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 56–122.

¹⁵ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 66.

¹⁶ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 73–74.

Men även om kroppen till det yttre verkar fullväxt så finns det avgörande delar av hjärnan som inte är färdigutvecklat förrän i 25-årsåldern. *Prefrontala cortex*, den främre delen av hjärnans pannlob, är viktig för förmågan till planering, riskbedömning, social information och impuls kontroll. Detta kan hjälpa vuxenvärlden att förstå varför det ibland verkar vara tvära kast hos en ung vuxen. Det kan också ge en förståelse varför många unga vuxna upplever det sociala samspelet som extra betydelsefullt men också krävande. Det kan vara viktigt även hos ett barn och tonåring, men för den unga vuxna finns oftast ett uppbrott från de nära relationer som tidigare gett en trygg utgångspunkt för det sociala samspelet. Som ung vuxen finns ofta en känsla av att inte ha en trygg bas att utgå från. Ett av skälen till det här sättet att relatera till omgivningen har med individens utveckling av den personliga identiteten att göra.¹⁷ Det finns ett stort fokus på det egna självet, men det är inte som hos barnet att man inte bryr sig om andra, snarare att man är mycket medveten om sig själv.¹⁸ Den sunda utvecklingen i detta kommer tids nog leda till en öppenhet för den andre, exempelvis genom familjebildning och engagemang i sina barn och vänner.

En av pionjörerna inom identitetsforskning, Erik H. Erikson, betonar att en central identitetsgenskap är en inre känsla av att vara den samma, en kontinuitet i tid och rum, oavsett omständigheter och sammanhang som ändras.¹⁹ Som jag återkommer till nedan så framhävs även detta med kontinuitet kring trons anknytningspunkter hos en troende som främjande för en vidhållen trosuppfattning.

Vad har gjorts hittills?

I den här rapporten fokuseras särskilt på de tre samfunden, Svenska Alliansmissionen (SAM), Evangeliska Frikyrkan (EFK), samt Pingströrelsen (PR). Genom åren har det funnits lokala församlingar i samtliga sammanhang som haft ett stort engagemang och fokus på unga vuxna och studenter. De senaste årtiondena har platser som Gullbrannafestivalen, Frizon och Nyhemsveckan haft tydlig betoning av unga vuxna i programmen. Samfundens bibelskolor och folkhögskolor tillsammans med missionsprogram som Step out och PMU:s praktikantbidrag har i praktiken också varit verksamheter som till stor del lockat unga vuxna. Jag menar att dessa uttryck har varit ett värdefullt komplement till den lokala församlingen, men

¹⁷ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 101.

¹⁸ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 115.

¹⁹ Hwang, Frisé & Nilsson 2021, s. 102.

att det i mångt och mycket saknats en medvetenhet av nationell eller ekumenisk samverkan.

Faktum är att samfund och församlingar lyckas och misslyckas tillsammans. Den här gruppen är rörlig. Det är inte ovanligt att en ung vuxen blir del av en ny kyrka eller nytt samfund exempelvis i samband med flytt. Lojaliteten mot det samfund man vuxit upp är betydligt lägre numera. Det är bara i undantagsfall som en person bor kvar på samma plats från barn- dom till att man blir vuxen. Det som påbörjas på en plats kommer alltså behöva fortsätta på en annan. Jag menar att allt för många är fokuserade på att samla unga för att det gagnar det egna sammanhanget, inte lika mycket i ett uttryck för pastoral omsorg om den enskilde. En önskvärd utveckling framöver vore därför utökad ekumenisk samverkan, men utan att de lokala sammanhangens vikt och värde förbises. Det utesluter inte att varje samfund bör sätta särskilt fokus på att stötta församlingar som finns i städer med högskola/större arbetsplatser, dit unga vuxna generellt söker sig.

Som exempel kan nämnas att det finns minst en pingstförsamling på samtliga platser, utom en, där man kan tillgodogöra sig en högskoleutbildning. År 2014 fanns det 43 stycken sådana orter och Grythyttan är undantaget, där finns ingen Pingstkyrka men däremot hotell- och restauranghögskola. Sett till mottagandet av unga vuxna kan det tyckas som en bra grundförutsättning. YA- Pingst initierades i Pingströrelsen 2014, genom Pingst ung, som en särskild satsning med syfte att hjälpa församlingar i arbete med unga vuxna. YA-Pingst menade att samlad erfarenhet visade att tre framgångsfaktorer i detta arbete var av särskild vikt: en uttalad ledare med ansvar för unga vuxna, tillgänglig information om verksamhet och en inkluderande kultur. Vid en genomgång 2014 visade sig att endast 11 av de 43 högskoleorterna hade en pingstförsamling med minst två av dessa främjande faktorer. Vid en uppföljande genomgång 2018 hade andelen församlingar med en aktiv satsning på unga vuxna ökat från 11 till 22 och andelen som hade en eller ingen av de tre nyckelfaktorerna sjunkit från 22 till 16. En nationell satsning kan alltså medverka till att förbättra förutsättningar för unga vuxna att hitta en församlingstillhörighet i ett nytt sammanhang.

Vad har skrivits hittills?

Glädjande nog har en rad uppsatser, avhandlingar och böcker skrivits som rör unga vuxna och tro.²⁰ Vilka frågor är det då som de ringat in som särskilt viktiga och som den engagerade i kyrkan också borde ställa? Vilka svar och lärdomar finns som kan vara till hjälp för oss framöver? Utifrån omfånget på det som skrivits kan jag inte ge en total genomgång och återgivning av det svaret men jag vill ge några bidrag.

Nöden för de som försvinner.

Gemensamt för flera av författarna som beskriver den avtagande tron är en sorg för kyrkans räkning och en omsorg gällande de som lämnar samt en vilja att förstå vad som hände och varför. 2009 skrev Carl-Henrik Jaktlund "Församlingen är tänkt att vara en plats där man tar sig vidare och växer till, i tron och som människa. Kyrkan borde vara den perfekta platsen att växa upp och till på. Men så är det alltså inte, många växer i stället bort när de växer upp."²¹

Vi är många som är uppväxta i kyrkan sedan barnsben som tillsammans med Jaktlund sörjer över att så många som vi delade tron med som ungdom inte längre är engagerade i kyrkan, och kanske heller inte tror. Är det därför som vi hellre sätter fokus på det som till synes fungerar? Jaktlunds bok *Jesus gick vidare men kyrkan stod koar* satte ljuset på det många sett men inte velat prata om, kanske på grund av risken att låta negativ. Men jag och många med mig kände igen beskrivningen; "barn och ungdomsverksamheten är den plats där entrédörrarna står som mest öppna i kyrkorna, där flest kommer in. Men lika sant är att bakdörrarna står som mest på vid gavel just där. Ungdomar väller bokstavligen ut, de rinner igenom församlingsverksamheterna."²²

Hur och varför försvinner de?

Det finns lika många omständigheter som personer som lämnat tron, men några av de återkommande teman jag finner i litteraturen är följande.

Man glider iväg.

Ruth H. Perrin har som grund för boken *Changing shape - the faith lives of millennials* intervjuat 47 personer som var aktivt troende som unga vuxna.²³

²⁰ Se resurser och referenser i kapitlets avslutning.

²¹ Jaktlund 2009, s. 23.

²² Jaktlund 2009, s. 23.

²³ Perrin 2020.

En av dem beskriver sin resa bort från tron med följande karaktäristiska ord: "There wasn't a moment where I was aware that I stopped believing, but there was a point that I realized I did not believe and had not believed for a while."²⁴

Jacob Langviks bok *96 lampor - om oss som brann och försvann*, innehåller en rad intervjuer med vänner från uppväxtåren i kyrkan som inte längre är engagerade där. Lena konstaterar angående uppbrottet från kyrkan. "Det var egentligen inget aktivt beslut att sluta gå i kyrkan, det bara blev så."²⁵

Som pastor idag så är detta en viktig insikt. Jag antar ofta att det finns en stor sten som fallit ner och blockerar trons väg, men kanske är det mest damm. Kanske är det inte så svårt att blåsa bort och att vägen tillbaka till tro inte behöver vara mer dramatisk än vägen bort var. Kanske rymmer just insikten att jag inte längre känner den andre en oväntad möjlighet.

Kanske kan det få bli som i Jan Stenmarks bild *Främlingar*. Ett par sitter på var sin sida om rummet och känslan är stel och frånvarande. Mannen äter äpple och kvinnan läser, en eld sprakar i det pedant inredda rummet. Under bilden texten: *Med tiden blev vi som främlingar för varann. Plötsligt var det spännande igen.*

Perrin noterar att bland de 47 personer hon intervjuade så uppgav ungefär hälften att det var i åldern 17–22 som de bestämde sig för att själva äga en kristen tro. Vi ser alltså att för de unga vuxna som var fortsatt troende så var dessa år avgörande och innehöll ett beslut, för de som inte längre var troende var det istället då man gled iväg.²⁶

Tvivel

Flera av författarna återger hur informanter beskriver att tvivel hade stor del i att man lämnat tron. Det är som att kyrkans värld och den egna verkligheten har för stor diskrepans. Tvivlets naturliga följd är frågor men det har upplevts vara förbjudet att ställa frågor. Langvik menar att många av hans vänner beskriver "känslan av att man inte fick ställa frågor... [och] man inte fick några ärliga svar på funderingar man förde fram".²⁷ Bella upplevde att hennes tvivel var som en "smittsam sjukdom. Därför är det lättare att hålla tvivlet för sig själv, och det blir en jobbig hemlighet."²⁸

²⁴ Perrin 2020, s. 160.

²⁵ Langvik 2016, s. 76.

²⁶ Perrin 2020, s. 209.

²⁷ Langvik 2016, s. 87.

²⁸ Langvik 2016, s. 55.

Frida Igefjord gjorde fyra djupintervjuer med personer som aktivt bekräftat sin tro under tiden som ung vuxen men som senare menar sig lämnat tron. I sin kandidatuppsats prövar Igefjord Erling Birkedals tes om faktorer som gör att trosuppfattning avtar eller tilltar.²⁹ En av informanter beskriver att det var okej att tvivla, men att det ändå inte var något som någon ville prata om, det var något privat.³⁰ Det verkar alltså vara en återkommande upptäckt i samtalet med dem som lämnat att de upplevt det som att tvivlet är något förbjudet och att detta i sig haft stor negativ påverkan snarare än det innehållsliga i själva ifrågasättandet.

A.J Swoboda beskriver i *After doubt - how to question your faith without losing it*, hur 60% av amerikanska ungdomar dekonstruerar sin tro i äldre tonåren, och hur detta kan leda till en stärkande rekonstruktion.³¹ Swoboda ger kyrkans företrädare en konstruktiv påminnelse om att tvivlets väg mycket väl kan leda till en fördjupad tro, men det gör den inte om man från kyrkans håll får den tvivlande att känna sig utstött och i karantän. I Jaktlunds bok *Jesus gick vidare men kyrkan stod kvar* löper berättelsen om Jesus möte med Emmausvandrarerna som en röd tråd. (Luk 24:13–35) Händelsen har mycket att lära oss, bland annat att Jesus inte räds lärjungarnas tvivel, tvärtom, han verkar be om att få höra. Vad är det ni går här och talar med varandra om? Jesus lyssnar och bemöter deras tvivel med svar, men inte på ett sätt som får dem att känna sig dåliga utan eftersmaken är att det brann i deras hjärtan. Drömpastor!

Att Bibeln innehåller så många beskrivningar av tvivel har varit en insikt som jag många gånger märkt är väldigt hjälpsamt för den som jag mött i själavård. Jag läser gärna psalm 77 där psalmförfattaren Asaf sätter ord på sitt ärliga tvivel. Vi kan fråga oss, om de här frågorna får finnas i Bibeln, kan de då även få finnas hos oss? "Är Gud inte längre god mot oss, står vreden i vägen för hans barmhärtighet? Jag tänker: Det är detta som plågar mig, att den Högste inte handlar som förr." (Ps 77:10–11)

Känsla av utanförskap

Perrin menar att en av konsekvenserna av undertryckta frågor är att någon känner sig nödgad att censurera sig själv, spela spel, och tron blir inte längre ärlig. Detta kan även skapa en känsla av utanförskap gentemot den övriga gruppen som upplevs vara tillfreds och utan att ställa några besvärliga frågor.³² I själva verket är det troligare att de skulle uppleva en större

²⁹ Igefjord 2019.

³⁰ Igefjord 2019, s. 25–26.

³¹ Swoboda 2021, s. 7–8.

³² Perrin 2020, s. 171–172.

samhörighet om de delgav varandra sina frågor än om de höll dem inne för enhetens skull.

Johanna Lindar, som skrivit uppsatsen *Att lägga Gud på hatthyllan*, konstaterar i sin analys att identitetsforskare betonar att den unge:

för att utvecklas till en självständig, tänkande vuxen behöver söka och pröva sin väg framåt tillsammans med jämnåriga som går igenom samma process [...] Intervjumaterialet visar att informanterna framför allt formats i sin identitet utanför kyrkan. Av olika anledningar lämnade de kyrkan just i den tid då deras identitet formas som mest. Detta är ett stort misslyckande, att kyrkan inte klarar av att inlemma de människor som går igenom stora förändringar i sitt liv.³³

Jag har många gånger hört unga vuxna berätta om hur de upplevde ett *vi och dom* i sin uppväxt. En av Langviks informanter delar erfarenheten då hen bjöd med en vän till kyrkan som inte brukade gå dit. Väl där kom det fram en bekant till dem båda som utbrast "Va?! Vad gör du här? [...] Jag fick aldrig sådana frågor när jag följde med mina vänner på fester eller disco".³⁴ Som företrädare från en kyrka där scenen mycket väl skulle kunna ha utspelat sig kan jag bara sörja och undra vad i vår miljö som gör att någon frågar en gäst vad den gör i kyrkan. Och det oavsett om det är sagt med glädje och värme...

Press

Frida Igefjord kommer i sin studie fram till att ett gemensamt drag i informanternas berättelser är en förväntan som skapat en negativ press. Förväntan har varit social, det har varit ett tryck på att ta del i kyrkans gemenskap. Det har i stora delar varit en god gemenskap, men den har även varit pressande exempelvis för den som saknat andliga erfarenheter vilket lett till känsla av utanförskap.³⁵ Det har funnits en emotionell press. Personerna har önskat och delvis upplevt att gudstron gett trygghet, men att den inte hållit. Igefjord ser som gemensamt drag att informanterna saknar en stabil emotionell förankring av sin gudstro.³⁶ Slutligen har det funnits en press som rör etik och moral.³⁷

Upplevelser rörande kyrkans etik har också belyst av Johan Ericson i kandidatuppsatsen *Ett angeläget problem - varför unga människor lämnar frikyrkan*. Eriksson intervjuar sex personer och konstaterar:

³³ Lindar 2013, s. 51.

³⁴ Langvik 2016, s. 19.

³⁵ Igefjord 2019, s. 29.

³⁶ Igefjord 2019, s. 30.

³⁷ Igefjord 2019, s. 33.

*Orsakerna till att de har lämnat bygger ... på en kombination av kyrkans moraliska och etiska ställningstaganden och att informanterna upplevt en dömande atmosfär kring livsstilsfrågor samt att svaren kring frågorna rörande detta område utblivit.*³⁸

Ericson menar vidare att problemet inte är att kyrkan har klara uppfattningar som till viss del kan strida mot samtida samhällsliga uppfattningar. Problemet är snarare bristen på klara och välgrundade svar på frågor och bristen på transparens i förhållande till både frågornas komplexitet och till kyrkans egen efterlevnad.

Tre formler för trons tillväxt

Det är viktigt att veta vad som är negativt för trons tillväxt, men vad är alternativet? Det är inte en tillräcklig arbetsmodell att säga sig inte vilja ha det som är dåligt, det behövs en positiv formulering att sträva mot.

YA-Pingst har som paroll, "unga vuxna som kommer till tro och som växer i tro när de växer upp." Under de åren jag jobbat med YA har dessa ord varit hjälpsamma och riktningsgivande. Förhoppningsvis ger följande noteringar från läsning av material med beskrivningar av positiva faktorer underlag för att kunna ta konstruktiva steg framåt. Flera av de ovan nämnda källorna ger någon slags formel för växande tro. Här följer en sammanfattning av vad Erling Birkedal, Ruth H Perrin samt David Kinne-man & Mark Mattlock menar är främjande för en tilltagande, växande och motståndskraftig tro. Jag kommer även komplettera dessa tre källors huvudtankar med värdefulla bidrag från uppsatser skrivna i svensk kontext.

Erling Birkedal

Erling Birkedals forskning återkommer i flera av texterna i denna rapport, som till exempel i Fredrik Wenells text om makt och tro.³⁹ Birkedals studie undersöker hur tro har avvecklats eller utvecklats hos en kontrollgrupp som intervjuats både vid 13 års ålder och sedan vid 25 års ålder. Det framkom att tre faktorer har särskild påverkan för hur tro utvecklas. Dessa är sociala, emotionella och kognitiva.⁴⁰ Igefjord sammanfattar Birkedals tre faktorer på följande sätt:

SOCIALA FAKTORER: Bland de av Birkedals informanter som haft en kontinuitet i sin gudstro framhålls hur de varit en del av en trosgemenskap där de fått ta ansvar och vara aktivt troende. [...] möten och dialog med trovärdiga troende och

³⁸ Ericson 2017, s. 40.

³⁹ Wenell, *Andliga makter och ung vuxen tro*, s. 47 i denna volym.

⁴⁰ Birkedal 2001, s. 38.

signifikanta andra varit av stor vikt för gudstron. [... det har] varit avgörande att få tron bekräftad av andra och att ha människor runtomkring sig att spegla sig själv i.

EMOTIONELLA FAKTORER: De som menar att gudstron ger dem trygghet upprätthåller i huvudsak sin tro. De av Birkedals informanter som behållit sin gudstro ger också uttryck för en upplevelse av gudsnärvaro och regelbunden kommunikation med Gud samt att de upplevt bönesvar.

KOGNITIVA FAKTORER: De informanter som haft en kontinuerlig gudstro genom uppväxten ger uttryck för att de sökt efter mening och helhet i livet. Studier och reflektion över sin egen tro har varit viktigt och även konstruktiva samtal med andra troende människor.⁴¹

En gudstro som präglas av kontinuitet genom uppväxten är beroende av att tron har både sociala, kognitiva och emotionella förankringar. Igefjord konstaterar att hos hennes "informanter finns det svaga punkter på alla tre faktorerna men det som är mest framträdande är att de saknat en stabil emotionell samt kognitiv förankring".⁴²

Precis som Igefjord har Olof Brandt, som är författare till rapporten *Här för att stanna*, utgått från Birkedals forskning. I samklang med Igefjords slutsats noterar Brandt att det finns en överbetoning på det sociala perspektivet men också att det inte finns en tillräcklig bra strategi för samarbete mellan kyrkan och hemmet.⁴³ Som förslag till kyrkan att bygga en trygg grund för tron föreslår rapporten två grundstenar,⁴⁴ relationsöver-skridande relationer samt familjen.⁴⁵

Just familjens roll är något som understryks i mycket forskning och något som jag vill återkomma till.

Ruth H. Perrin

Ruth H. Perrin delar i *Changing shape* fyra ämnen som hon menar ger näring åt en blomstrande tro i tiden som ung vuxen: erfarenhet av det heliga, sammanhängande världsbild, gemenskap samt känslan av meningsfullhet.⁴⁶

⁴¹ Igefjord 2019, s. 15–18.

⁴² Igefjord 2019, s. 33.

⁴³ Brandt 2020, s. 18–19. Se även Josefsson & Svensson, "Should I stay or should I go?", s. 123 i denna volym.

⁴⁴ Till dessa grundstenar föreslås även åtta byggstenar: tjänande i församling, medkänsla från ledarskapet, kristet vardagsliv, vänskap, mentorskap, avgörande höjdpunkter, Bibeln som tolknings spegel, milstolparnas betydelse.

⁴⁵ Brandt 2020, s. 32–33.

⁴⁶ Perrin 2020, s. 234.

Erfarenhet av något som man själv upplever som ett gudsmöte är det första. Det skänker insikten att oavsett vad som händer i den osäkra tid som det är att vara ung vuxen finns en gudomlig aktivitet och trygghet i att Gud kan gripa in.

Vidare är förståelsen av kristendom som kognitivt sammanhängande av vikt. Barn och ungdomar lär sig vad man ska tro, nu är det viktigt att också förstå varför och uppleva att det hänger samman.

Det tredje näringsämnet är en stödjande gemenskap i tron. Detta understryks även i en svensk studie gjord av Harald Sand. I enkätsvar från unga vuxna med ett aktivt engagemang i svensk pingströrelse svarade 62% att de helt eller delvis höll med om påståendet att min relation till medmänniskor är lika viktig som min relation till Gud. På frågan om man var med i en hemgrupp svarade 87% att de var det eller gärna skulle vilja vara det.⁴⁷

Den sista punkten Perrin stryker under är en känsla av allvar och vision för sitt liv. Att vara ung vuxen är att ställa frågor kring varför man finns till i världen, vad är meningen. Det hoppfulla med en kristen tro är att det finns ett svar på den frågan.

Kinneman & Matlock

I boken *Faith for exiles* delar David Kinnaman och Mark Matlock en formel för motståndskraftig tro.⁴⁸ Dessa fem delar kommer ur ett rikt forskningsmaterial från studier gjorda av Barna institute.⁴⁹

Likt Perrin framhålls erfarenhetens väg, att ha en identitetsskapande, intim relation till Jesus. Att detta är något som upplevs som avgörande för unga vuxna med en kristen självbild även i Sverige framkommer även i Christer och Kicki Dahlbergs kandidatuppsats *Ung till vuxen med tron i behåll*. De anknuter till Kinnemans bok och konstaterar utifrån sin undersökning med 188 svarande att: "de erfarit ett personligt och förvandlande möte med Jesus. [...] Hela 94% av respondenterna menar att gudsnärvaron varit mycket viktig eller haft betydande påverkan för deras trosutveckling."⁵⁰

Vidare menar Kinneman att vägen går genom Bibeln. Kunskap om Bibeln ger förmåga att tolka och navigera även i sin egen tidsålder och ger en uthållig tro.

⁴⁷ Sand 2019, s. 49–50.

⁴⁸ Kinneman & Matlock 2019, s. 34–35.

⁴⁹ Många rapporter finns tillgängliga via www.barna.com/research/

⁵⁰ Dahlberg 2020, s. 69.

Tredje delen gäller relationer, även de åldersöverskridande. Langviks informanter konstaterar: "En av anledningarna till att jag fortsatte gå i kyrkan under tonåren var alla tanter och farbröder. De var alltid så snälla och uppmuntrande."⁵¹ Ett eget exempel som stärker min övertygelse är från när jag skulle nystarta verksamhet för unga vuxna i en större stad. Vid planeringsmötet med en grupp studenter gav de namnförslaget "Sen kväll med Gun-Britt" och önskade att församlingens äldre missionär skulle medverka varje gång med vittnesbörd.

Den fjärde delen rör självbild som lärjunge på ett sätt som är gränsöverskridande. Det är inte bara i kyrkan som man kan vara en lärjunge utan i alla samhällets arenor.

Den sista punkten tangerar Perrins, nämligen viljan att vara del i missionsuppdraget, leva livet med syfte och utmana den rådande sekulära kulturen. Jag menar att många kyrkor har en utpräglat attraktionell strategi för mission. För många handlar det om att skapa en tilldragande och relevant församling dit sökare och hemlösa troende vill komma. På sociala medier visas ofta glada, välkomnande människor med inbjudande budskap. Kanske är det för att utnyttja det som *Här för att stanna*-rapporten kallar "det sociala benets dominans".⁵² Det kan mycket väl vara ett ansvarsfullt sätt att använda en av sina styrkor, en kärleksfull gemenskap. Men frågan är om det välkomnande budskapet når fram?

Det finns många likheter mellan dessa listor på främjande faktorer, och något som ofta poängteras när vi talar om växande tro hos unga är familjens roll.

Gällande familjens roll

Om hemmet och föräldrarna ska ha en främjande effekt på den unges tro förutsätter det att de själva delar den tro som ska förstärkas. Lisa Danell prövar i sin kandidatuppsats *Växa i gemenskap*, Bergman och Luckemans socialiseringsteori genom att djupintervjua fem personer som har fortsatt vara engagerade i kyrkan efter sin uppväxt.⁵³ Där konstaterar hon att tron och även engagemanget i kyrkan har överförts från föräldrarna i enlighet med vad man kan förvänta sig enligt teorin.⁵⁴ Det ger ett exempel från svensk kontext på hur avgörande en stödjande familj kan vara för tron.

Samtidigt förstår vi från andra källor att just den gestaltning av tron som den unga ser i sin egen familj också kan vara hämmande för den egna

⁵¹ Langvik 2016, s. 45.

⁵² Brandt 2020, s. 14–16.

⁵³ Danell 2016.

⁵⁴ Danell 2016, s. 34.

tron. En av Perrins informanter uppger exempelvis en besvikelse över den tro hon mött i sin hemmiljö.⁵⁵ En av dem som Igefjord intervjuade beskriver engagemanget för kyrkan hos föräldrarna och ser hur det överfördes till henne som en stark känsla av plikt, men menar att de inte gav vidare deras underliggande motiv till engagemanget.⁵⁶

Jesus som gråter över Jerusalem

I undersökningar som rör svenskens livsåskådning framgår att en betydande del av befolkningen uppger att de är religiösa. De ber, tror på en högre makt och firar kristna högtider. Fortfarande är dessutom många formella medlemmar i något trossamfund. Däremot så är det en allt mindre andel av den unga befolkningen som är delaktiga i något samfund.

I rapporten *Unga med attityd - hälsa, fritid, framtid* framgår det att 39% av de tillfrågade trodde på någon slags högre makt inklusive 20% som hade en uttalad tro. Av dessa 20% var det dock endast 30% som deltog regelbundet i religiösa sammankomster.⁵⁷ Dessa siffror inkluderar alla religioner och särskiljer inte kristen tro, men de ger en bild om hur en vanlig medborgare uppfattar organiserad religionsutövning till exempel en gudstjänst eller en annan offentlig samling som kyrkan bjuder in till. För de flesta synes det vara något exklusivt för dem som redan är väldigt engagerade.

Vid ett tillfälle tog jag emot en grupp religionslärarstudenter från universitetet i kyrkan där jag jobbade. Vi hade avsatt en timme för intervjun men vi satt fortfarande kvar och samtalade när det snart gått tre timmar. Det märktes att de var både engagerade och intresserade av hur kyrkan och troende är. När vi avrundade berättade en av dem att hon gick förbi en Pingstkyrka i staden som hon pendlade ifrån när hon gick till tåget varje dag. Hon frågade mig och jag visste hur hon kunde ansöka om tillstånd för att få besöka en gudstjänst? Hon blev glatt överraskad när jag berättade att det inte behövdes någon formell förfrågan utan det bara var att kliva in, hon var så välkommen och de skulle bli glada om hon kom. Det blev viss upphetsning i gruppen och en annan student frågade mig - så du menar att jag bara kan komma hit på söndag, och att jag kan komma flera gånger utan att ens bli medlem?

När jag åkte hem på eftermiddagen cirkulerade tankarna runt vårt samtal. Hur kunde de vara så omedvetna om kyrkans öppenhet? Särskilt eftersom de samtidigt var så intresserade. I den stunden upplevde jag det

⁵⁵ Perrin 2020, s. 184.

⁵⁶ Igefjord 2019, s. 21.

⁵⁷ MUCF 2019, s. 29–31.

som att Gud kom in i mitt inre samtal och frågade. *Ser du klubbstugan för fotbollsföreningen där framme?* Jag såg att det lyste i lokalen, att det var fullt med bilar på parkeringen och att det pågick någon slags träning med fullt av mellanstadiebarn. *Vad skulle det krävas för att du nu skulle svänga in på parkeringen och kliva in i deras lokal?* Jag insåg något som har blivit avgörande för min förståelse av kyrkan, folk vet inte att de är välkomna. För att de ska våga komma behöver vi ge dem en anledning och vara väldigt tydliga med vår inbjudan. Eller varför inte komplettera vår strategi och helt enkelt gå dit de redan är?

Av allt material som jag berört i den här texten är det väldigt lite som berör evangelisation och mission gentemot åldersgruppen unga vuxna. Och även när det handlar om mission, som i *Faith for exiles*, går det inte att undgå att det extroverta engagemanget i mission är ett sätt att skapa en motståndskraftig tro hos den unge.⁵⁸ Frågan blir om mission är mest viktigt för Gud som "vill att alla människor skall räddas och komma till insikt om sanningen" (1 Tim 2:4) eller om det snarare blir ett sätt att visa omsorg om den redan troende?

Låt oss ta med oss frågan om varför mission, i Sverige, med unga vuxna som målgrupp, sällan är del av en ordinarie församlingsverksamhet utan bärs upp av parakyrkliga organisationer eller särskilda bibelskolor. Borde det inte vara allas gemensamma ansvar och glädje?

Hur ofta instämmer vi i Jesus tårar när han ser ut över Jerusalem "Tänk om du i dag hade förstått, också du, vad som ger dig frid! Men nu är det dolt för dina ögon". (Luk 19:42)

Slutsats, vad kan kyrkan göra för de unga vuxna?

Om skälet till att du läser den här rapporten är för att du vill lära dig mer och bygga kompetens för att arbeta med unga vuxna så gör du redan något viktigt. Som ytterligare fördjupning rekommenderar jag att läsa de böcker och uppsatser som refereras till i texten ovan. Vi behöver lära oss och fråga oss, som enskilda personer och församlingar, på vilket sätt vi kan främja dessa positiva faktorer och undvika det som lyfts fram som negativt?

Men kanske viktigare än att lära sig ur böckerna är att lära sig av de unga vuxna. Perrin ägnar första halvan av *Changing Shape* till att återge de omständigheter, utmaningar och frågor som är viktiga för de unga vuxna som intervjuats. Upplägget på boken säger något viktigt om vilken pedagogik som behövs. Att lyssna innan man svarar.

⁵⁸ Kinneman 2019, s. 175–205.

I ljuset av det är Jesus fråga till Emmanusvandrarerna verkligen underbar, avgörande och väl värd att ta med i mötet med unga vuxna framöver: *vad har hänt?*

Avslutningsvis vill jag återknyta till bilden av hängbron som länkar samman plåtåerna, att vara ung på väg till att bli vuxen. Exakt hur många som försvinner i övergången kan vi inte svara på, men att det är många råder det ingen tvekan om. Men är de verkligen borta eller går de bara en egen väg? I många fall säger de själva att man lämnar kyrkan men inte tron. Om vi lyssnar på dessa berättelser kan det också hända att vi upptäcker områden där det inte är de unga som behöver hjälp utan den vuxna församlingen. Deras protest kan bli en indikator på något som behöver åtgärdas i kyrkans värld, som de unga vuxna borde känna sig hemma i. Saker som nämnts på föregående sidor är känsla av moralisk press, utanförskap och avsaknad av rum för att kunna ställa frågor som skaver, lufta sitt tvivel och fördjupa sin tro.

Bropassagen behöver förberedas och som vi noterat är samspelet mellan familjen och församlingen av stor vikt. Tron behöver få de anknytningspunkter som Birkedal påvisar, sociala, emotionella och kognitiva.

När vandringen väl börjar närma sig övergången vet vi att den kan vara energikrävande. Då är de nyckelord för en uthållig tro som Kinneman och Mattlock förmedlar energigivande och något som kyrkan bör göra vad man kan för att främja. De rör exempelvis en personlig erfarenhet av att Gud är med samt den riktningsgivande upplevelsen av att man har en mission, ett syfte med vandringen. Ruth Perrin hjälper oss att förstå att gemenskap är oerhört viktigt. Passagen förutsätter en enskild medvetenhet, men underlättas och möjliggörs av att man får ta stegen tillsammans i gemenskap med andra.

Forskning visar som sagt också på vikten av generationsöverskridande relationer. Jag menar att man som vuxen ofta har glömt hur darriga ben man själv hade vid den övergång man en gång gjorde. Dessutom sitter man själv med facit i hand och tycker att det gick bra till slut. Därför ser vi inte vilken avgörande vikt vår delaktighet och stöd kan ha. De vuxna behöver positionera sig närmare kanten, stå vid brofästet till vuxenvärlden och heja på de som går över. Äldre vuxna behöver ta emot när de unga vuxna kommit fram och finnas med i ett värmande mottagande utmed flankerna för dem som sökte en annan väg över än kyrkans bro, och som sveptes med av strömmarna. De borde få höra att vi ändå och fortfarande bryr oss oavsett om de tog den utstakade vägen eller inte. När de vill, om de vill, så finns det alltid ett rum för dem i det trons hem vi kallar församling.

Resurser

Där resursen finns upptagen i referenslista på nästa sida anges här bara författare, utgivningsår och huvudtitel.

Doktorsavhandling:

Erling Birkedal 2001, *Noen ganger tror jeg på Gud, men ...*

Akademiska uppsatser med fokus på de som fortsätter tro:

Christer & Kicki Dahlberg 2020, *Från ung till vuxen med tron i behåll.*

Harald Sand 2019, *Gemenskap, individualism och andlighet.*

Linnéa Lidskog 2018, *Unga vill.* THS, Stockholm.

Lisa Danell 2016, *Växa i gemenskap.*

Maria Hammar 2016, *Församling de känner sig hemma i.* THS, Stockholm.

Phil Zarns 2012, *Transition between teenagers and young adults within the Pentecostal church of Sweden.* Assemblies of God Theological Seminary in Springfield, Missouri.

Akademiska uppsatser med fokus på de som slutat tro;

Frida Igefjord 2019, *Det är okej att vara kristen varannan dag.*

Johanna Lindar 2013, *Att lägga Gud på hatthyllan.*

Johan Ericson 2017, *Ett angeläget problem.*

Rapporter.

Olof Brandt 2020, *Här för att stanna.*

Störst påverkan på frågan i kyrkan har populärteologiska böcker haft, några som har fått särskild spridning i svensk kontext är:

Carl Henrik Jaktlund 2009, *Jesus gick vidare men kyrkan stod kvar.*

David Kinnaman & Mark Matlock 2019, *Faith for exiles.*

Jacob Langvik 2016, *96 lampor*

Ruth H. Perrin 2022, *Changing Shape.*

Referenser

- Birkedal, Erling 2001, *Noen ganger tror jeg på Gud, men...* Trondheim: Tapir.
- Birkedal Erling 2008, *Kanskje jeg tror på en gud, men...* Oslo: IKO-Forlaget.
- Brandt, Olof 2020, *Här för att stanna*. Rapport, Bibeln idag.
- Dahlberg, Christer & Kicki Dahlberg 2020, *Från ung till vuxen med tron i behåll*. Kandidatuppsats, Johannelunds teologiska högskola.
- Danell, Lisa 2016, *Växa i gemenskap; Den kristna uppväxtens betydelse för fortsatt deltagande i församlingen*. Kandidatuppsats THS.
- Ericson, Johan 2017, *Ett angeläget problem*. Kandidatuppsats, ÖTH.
- Hwang, Philip, Ann Frisén & Björn Nilsson 2021, *Ungdomar och unga vuxna- utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och kultur.
- Igefjord, Frida 2019, *Det är okej att va kristen varannan dag*. Kandidatuppsats, ÖTH.
- Jaktlund, Carl-Henrik 2009, *Jesus gick vidare men kyrkan stod kvar*. Örebro: Marcus förlag.
- Kinnaman, David 2011, *You lost me*. Grand Rapids: Baker.
- Kinnaman, David & Mark Matlock 2019, *Faith for exiles*. Grand Rapids: Baker.
- Langvik, Jacob 2016, *96 lampor: om oss som brann och försvann*. Varberg: Argument förlag.
- Lindar, Johanna 2013, *Att lägga Gud på hatthyllan, en kvalitativ studie om varför unga vuxna saknas i församlingen*. Kandidatuppsats, THS.
- MUCF 2019, *Unga med attityd, hälsa, fritid, framtid*. Rapport.
- Sand, Harald 2019, *Gemenskap, individualism och andlighet-Tro och församlingsliv bland unga vuxna i den samtida svenska pingströrelsen*. Magisteruppsats, Mittuniversitetet.
- Socialstyrelsen 2021, *Långsiktiga konsekvenser av att få depression eller ångestsyndrom som ung*.
- Swoboda, AJ. 2021, *After doubt- how to question your faith without losing it*. Grand Rapids: Brazos Press.
- UR (Utbildningsradion) 2018, *100 samtal mellan fyra öron- unga berättar*. Rapport.
- Parment, Anders 2016, *90-talister som medborgare och konsument*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Perrin, Ruth H. 2022, *Changing Shape- the faith lives of millennials*. London: SCM Press.

Andliga makter och ung vuxen tro

En teologisk maktanalys av ungas förmande av tro

FREDRIK WENELL

Många kristna sammanhang uppfattar att det är utmanande att möta de behov som finns bland den grupp som har kommit att benämnas unga vuxna. Ett antal forskare har därför intresserat sig för hur den personliga tron förändras för personer i den gruppen. Det handlar främst om empiriska undersökningar av sociologisk karaktär. De studier som gjorts inom ramen för praktisk teologi baserar sig också på olika former av intervjustudier för att ge förslag på hur kyrkor bör respondera i relation till förändringen av tro hos unga vuxna. Syftet med den här artikeln är inte sociologisk eller praktisk utan att diskutera ett par empiriska studier om ungas trosformation utifrån en teologisk maktanalys. Makt betyder inte nödvändigtvis demoniska, det vill säga ickemateriella, makter utan också de krafter som har effekt och påverkar individer inom ramen för alla mänskliga interaktioner. Människor påverkas av och påverkar andra. En teologisk maktanalys handlar därför om att undersöka under vilka omständigheter olika relationer drar människor till eller från en relation med Jesus. Syftet med den här artikeln är att diskutera hur sociologiska och samhällliga förutsättningar för unga vuxnas tro kan förstås utifrån en teologi om makt. Målsättningen är att ge förslag på vad som blir viktigt i en teologi om förmandet av tro för unga vuxna.

Begreppet unga vuxna är en förhållandevis ny term som kort beskrivet relaterar till tiden mellan att vara ungdom och vuxen.¹ Det är en tid som har kommit att bli alltmer utdragen och kan beskrivas som en sökande fas. I viss mening kan det förstås som att ungdomstiden förlängs och blir alltmer fylld av ansvar allt eftersom individen själv behöver sörja för sin egen försörjning och boende.

I den utdragna period som benämns "ung vuxen" uppstår nya frågor på grund av förändrade livsomständigheter. Frågorna kommer som en

¹ För en närmare beskrivning både av forskning och av mer populära böcker om unga vuxna se Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym.

följd av faktorer som utbildning, sökande efter en partner, etablering på arbets- och bostadsmarknaden. Alla dessa faktorer har också betydelse för hur man uppfattar sig själv; vem man är, vad man kan och ska göra. Alltså den sorts frågor som handlar om en persons identitet. För en troende person kan det också innebära att en egen tro behöver formas bortom familjens och föräldrarnas hägn.

I den här artikeln begränsas materialet till den norske forskaren Erling Birkedal's tre böcker och den engelska teologen Ruth Perrin. Birkedal har följt ett antal informanter från deras tonårstid till de är runt 35 år och studerat hur deras tro förändrats. Perrin har intervjuat 47 personer mellan 29 och 35 år. Valet av material motiveras inte av att de specifikt handlar om eller är direkt överförbara på svensk kontext, utan för att de är typiska exempel på sociologiska undersökningar av unga vuxnas tro som används i svensk kontext. De är sinsemellan olika och ger därmed ett bredare anslag som visar hur den teologiska analysen ofta hamnar i skymundan. Perrin är intressant eftersom hennes forskning inriktar sig mer specifikt på kristna som varit aktiva i kontrast till Birkedal som tar ett bredare grepp och inkluderar troende från olika religioner liksom icke troende.

Ung vuxen tro i autencitetens tidsålder

Förutsättningarna för vad det innebär att tro förändras hela tiden. I den svenska kontexten handlar det framför allt om att den kristna kyrkan inte längre har makten över vare sig den svenska kulturen eller ens kristen tro. Det andra området som förändrats är synen på individens relation till sig själv och de sociala relationerna man är den del av. Det här avsnittet kommer först att beskriva de förändringarna i samhället för att i del två redogöra för hur det påverkar synen på individen.

Kristen kultur utan personlig tro

Religionshistorikern David Thurfjell genomförde en studie om vad vanliga svenskar tror genom att intervjua några slumpvis utvalda personer på Södermalm i Stockholm.² Han fann att människor i allmänhet inte är mindre religiösa än tidigare men vill inte kalla sig kristna. Det paradoxala är att en hel del fortfarande döper sina barn, gifter sig i kyrkan och firar

² Thurfjell 2015.

kristna högtider.³ Hans slutsats är att de har en aversion mot begreppet kristen eftersom de förknippar det med väckelsekristendomens affektiva andlighet.⁴ Thurfjell drar mot den bakgrunden slutsatsen att Sverige på många sätt bär prägel av en kristen kultur men få vill kalla sig kristna.

En studie av en helt annan sort drar delvis andra slutsatser men vissa likheter kan igenkännas. Statsvetaren Magnus Hagevi har visat att andelen som använder begreppet kristen om sig själva är svagt nedåtående men det är fortfarande knappt hälften av Sveriges befolkning som gör det när de själva får välja benämning.⁵ Att benämna sig som kristen tycks följaktligen inte alls vara ett lika stort problem i andra delar av landet som på Södermalm.

Det studierna dock är överens om är att kristen i betydelsen av kultur-tillhörighet eller värden är något många uppfattar viktigt. I Thurfjells undersökning visar det sig i att man håller fast vid kristna handlingar och högtider. I Hagevis forskning handlar det om att en hög andel som är positiva till kristna värden. I relation till den här artikeln är det intressant att notera att kristen kultur i bemärkelsen värden eller handlingar fortfarande tycks vara viktigt för många som inte alls är benägna att omnämna sig själv som personligt troende. Det är alltså inte nödvändigt att kristna värden och kultur har bakgrund i en personlig tro utan kan snarare beskrivas som en del av svensk kultur.

Autencitetens tidsålder

Den kanadensiske filosofen Charles Taylor menar att samtiden kännetecknas av sökandet efter autencitet.⁶ Autencitet handlar om att en person först och främst förväntas vara äkta mot sig själv. Det handlar inte längre om att vara trogen mot en transcendent verklighet utanför den egna viljan utan referenspunkt är den egna personen. I relation till Thurfjells och Hagevis beskrivning av den svenska kulturen är det intressant eftersom det tycks som om kulturen bär prägel av kristna avlagringar som inte längre är uttryck för människors personliga tro utan snarast något som traderas i och genom kulturen i allmänhet. En person behöver själv inte ta ställning till tron utan den kristna kulturen är den övergripande ram i vilken den egna identiteten ska uttryckas på ett autentiskt sätt.

³ Thurfjell 2015.

⁴ Thurfjell 2015.

⁵ <https://hagevi.wordpress.com/2019/03/11/allt-fler-vill-satsa-pa-ett-samhalle-med-kristna-varden/> (åtkomst 220701)

⁶ Taylor 1989; 2007.

När de amerikanska sociologerna Christian Smith och Patricia Snell sammanfattar arbetet med den landsomfattande studien om amerikanska ungdomar och religion – *National Study of Youth and Religion (NYSR)* som genomfördes 2007 och 2008 – beskriver de resultatet som en triumf för den liberala protestantismen.⁷ Men konsekvensen är inte att de liberala kyrkorna har vuxit eller tagit över utan snarare att den liberala världsbilden har blivit allmängods för ungdomar oberoende av konfession.

*[M]ost Catholic and Jewish emerging adults, for example, talked very much like classical liberal Protestants. Many evangelical Protestants and black Protestants emerging adults even talked like liberal Protestants.*⁸

Den liberala protestantismen har visserligen förlorat bland kyrkobesökare, men liberala värderingar – individualism, pluralism, självförverkligande, tolerans, kritiskt tänkande och den mänskliga erfarenheten som yttersta auktoritet – har fått genomslag i den amerikanska kulturen i allmänhet.

Den liberala världsbilden bygger inga starka institutioner helt enkelt för att de värderingar den förutsätter skapar inte gemenskap med andra personer. De uppmanar snarare individens egna val och att följa de inre känslorna och övertygelserna. Smith och Snell menar att det driver individen att göra valen utan vägledning av normer utanför den egna personen. Följden är att unga vuxna idag behöver göra valen i blindo men är samtidigt utsatta för sociala och kulturella krafter som drar åt olika håll eller har olika idéer om vad som är det goda livet.

*Therefore, if emerging adults want in fact to pursue lives that are genuinely free and self-directed in ways that are worthy their commitment and devotion, they will have to come to terms with many of the larger social and cultural forces to which their lives are now subject that do not obviously serve that end.*⁹

Det motsägelsefulla är alltså att unga vuxna förstår sig själva som fria men är enligt Smith och Snell i själva verket styrda av kulturella krafter och sociala normer de själva inte råder över. I en svensk kontext sker det paradoxalt nog i en kultur som bär på kristna avlagringar men som inte förutsätter en personlig vald tro. Kristen tro uppfattas av många som att följa sitt hjärta och sin känsla vilket i sin tur är en följd av de sociala och kulturella makter som dominerar i västerländska samhällen. Den tro som kommer

⁷ Smith & Snell 2009, s. 288, se även Saylor, *The Emerging Church*, s. 197 i denna volym.

⁸ Smith & Snell 2009, s. 288.

⁹ Smith & Snell 2009, s. 298.

till uttryck är snarast en tro färgad av liberala föreställningar med individen som centrum, men i en kultur som bär upp idén om den autonoma individen kollektivt.¹⁰ Det är den dubbelheten som nästa avsnitt kommer bearbeta.

En teologi om makter

Makt som andligt fenomen är i modern västlig teologi ett underutvecklat område. Det beror förmodligen på att den moderna vetenskapen söker inomvärldsliga förklaringsmodeller. Missionsantropologen Paul Hiebert beskriver hur västerländsk teologi tagit bort vad han kallar för "the excluded middle".¹¹ Relationen mellan Gud och människan antas ske direkt utan några mellanliggande maktsfärer. Det andliga kommer till uttryck genom olika relationer i den mänskliga existensen. Det skiljer sig från en stor del av den historiska och världsvida kyrkan där förekomsten av andliga makter snarast uppfattas som självklar. Men genom att använda en diskursteori i teologin möjliggörs en förståelse av makter som att det strukturella är andligt. Det här avsnittet kommer diskutera hur makter kan förstås utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv i relation till hur Paulus använder begreppet makter och herravälden.

Makter hos Paulus

I Kolosserbrevets första kapitel skriver Paulus att "härskare" och "makter"¹² – *archai* och *exosiai* – skapades i Kristus. I andra kapitlet använder han begreppet *stoicheia* som till svenska har översatts med "kosmiska makter". Begreppen ingår i ett kluster av ord som hos Paulus refererar till olika former av krafter som påverkar människors liv.¹³ Inom teologin har det diskuterats hur dessa begrepp ska förstås. Handlar det om demoniska makter eller om mänskliga kulturer, strukturer och ordningar?

För det första kan det konstateras att Paulus beskriver i Kolosserbrevet krafterna som en nödvändig del av den mänskliga existensen. De är till för

¹⁰ Se Wenell 2015, s. 27–31 där jag utgår från J. Boyarin & Boyarin 2002; D. Boyarin & Boyarin 2003.

¹¹ Hiebert 1982.

¹² Begrepp från Bibel 2000.

¹³ Jfr Ef 6:12; 1 Kor 15:24; Ef 1:21.

att skapa ordning.¹⁴ Gud skapade dem genom Kristus, samtidigt påverkar de människors liv genom påbud, föreskrifter och traditioner och regler som finns som en självklar del i mänskliga kulturer.¹⁵ De kan ha både positiv och negativ inverkan på människors liv. Makterna och herraväldena är skapade, därmed goda, men också potentiellt destruktiva.

Den holländske systematiska teologen Hendrik Berkhof (1914-1995) förklarar begreppen med hänvisning till mänskliga strukturer som lagar, förordningar eller nationer.¹⁶ Han skriver sin bok på 1950-talet vilket kan förklara varför han förstår nationer och politiska system framförallt som destruktiva makter.

Den amerikanske bibelvetaren Walter Wink (1935-2012) fortsätter på samma spår. Han menar att begreppsklustret hos Paulus refererar till en inre aspekt av det materiella.

As the inner aspect of material reality, the spiritual Powers are everywhere around us. Their presence is real and it is inescapable. The issue is not whether we "believe" in them but whether we can learn to identify them in our actual, everyday encounters with them – what Paul called "discerning the spirits".¹⁷

Hans tolkning av krafterna kan förstås som en sorts nominalism alternativt en sorts aristotelisk idé om form och substans. Nominalism är en filosofisk idé om att tingen bara existerar i sig själva och inte som gestaltningar av idéer eller begrepp som existerar oberoende av det materiella. Aristoteles menar att det visserligen finns universella idéer men dessa existerar aldrig oberoende av tingen. Wink tycks mena att makterna alltid finns som en del av det materiella, men de har inte egen existens.

Den mennonitiska etikern John Howard Yoder bygger vidare både på Berkhof och Wink. Men han beskriver det som strukturer i den mänskliga tillvaron.¹⁸ Han tar som exempel när marxister använder begreppet *Wall Street* är det främst inte en beskrivning av platsen eller ens börserna utan den makt som kommer till uttryck genom den uppsättning praktiker som utövas där. *Wall Street* är en struktur som både formar människor och formas av dem. De är i den meningen något utanför de enskilda individerna men visar sig samtidigt i och genom personerna. De enskilda individerna är både subjekt som makterna kommer till uttryck genom och fångade i dem.

¹⁴ Här kan jämföras med hur Paulus talar om överheten i Romarbrevet 13. Den har inget egenvärde men har fått svärdet för att hålla det onda i schack.

¹⁵ Kol 2:6-15.

¹⁶ Berkhof 1977, s. 49.

¹⁷ Wink 1984, s. 105–106.

¹⁸ Yoder 1972, s. 136–138.

[T]he concept "structure" functions to point to the patterns or regularities that transcend or precede or condition the individual phenomena we can immediately perceive. [...] It is this patternedness that the word "structure" tries to enable us to perceive within all the varieties of its appearance. Similarly, "power" points in all its modulations to some kind of capacity to make things happen.¹⁹

Berkhof, Wink och Yoder förstår Paulus användning av maktbegreppen framför allt som sociala fenomen som föregår och finns inbyggda i olika mänskliga interaktioner, kulturer och regleringar.²⁰

Bibelvetaren Scot McKnight konstaterar att det här sättet att tala om makterna är intressant och innehåller viktiga aspekter men gör inte fullt ut rättvisa åt vad Paulus menar.²¹ McKnight hänvisar till att makter och herravälden i den bibliska litteraturen inte kan reduceras till att bara gälla mänskliga fenomen. Det andliga och kroppsliga går inte att skilja åt, men det andliga är inte detsamma som det materiella. Det blir inte minst tydligt i Kolosserbrevet kapitel två menar McKnight. Mänskliga traditioner, regleringar och påbud har andlig betydelse men att utifrån det dra slutsatsen att de endast tar sig uttryck i det materiella bör anses reduktionistiskt.

McKnight menar vidare att "makterna" och "herraväldena" i Efesierbrevet också har en icke materiell existens.

The language undeniably describes spiritual and cosmic forces at work in the world. [...] Yet some of this language is routinely used for, say, Roman structures and institutions. In other words, the powers refer[s] to dark cosmic forces that are at work in the structures of God's world.²²

När Paulus använder makter och herravälden i Kolosserbrevet och Efesierbrevet är det med andra ord rimligt att det både refererar till sociala strukturer som är skapade i och genom Kristus, därmed goda, men som också kan tillhöra en fallen värld, därmed onda. Den tolkning av makterna som Berkhof, Wink och Yoder förespråkar är viktig men tenderar att dra det för långt, i alla fall om McKnights läsning av Paulus är korrekt. Begreppen som refererar till makter och herravälden bör alltså användas både som en beskrivning av positiva och nödvändiga strukturer i tillvaron och som del av destruktiva andliga strukturer av materiell och icke materiell existens.

¹⁹ Yoder 1972, s. 138.

²⁰ Det finns ett släktskap till diskursbegreppet som används inom akademien. Mer om det nedan.

²¹ McKnight 2017, s. 150–152; 252–260.

²² McKnight 2017, s. 254–255.

En teologi om diskurser

Det som ovan återgivna teologer förstår som strukturer i tillvaron liknar det nutida analytiska begreppet diskurs. Begreppet diskurs används inom akademien för att beskriva hur ord, handlingar och individuella uttryck får mening i relation till en sanningsregim. Med sanningsregim menas de makter som styr vad som är möjligt att säga inom en diskurs och som därmed antas vara sant.²³ Det betyder att begrepp inte är betydelsebärande i sig själva utan den erhålls genom den sanningsregim de uppträder i relation till. I och med att det handlar om relationer förändras de hela tiden och som en följd uppstår kamper mellan olika alternativ som ger olika meningsinnehåll. Den mening som till slut erhåller legitimitet är den som bekräftas av den rådande sanningsregimen.

Men det gäller inte bara begrepp utan också vad människor i olika kontexter uppfattar som önskvärt eller icke önskvärt både vad gäller etik, handlingar och uppfattningar. Det är genom inflytelserika diskurser som gränserna för vad som blir betraktat som seriöst och oseriöst, normalt och avvikande, önskvärt och icke önskvärt skapas och upprätthålls i samhället. Beteenden och handlingar av olika slag får genom en specifik diskurs sin betydelse och kan så bli föremål för olika maktpraktiker, som fostran, korrigering, behandling, rehabilitering, bestraffning och så vidare.²⁴

Diskurser kan därmed förstås som etablerade och upprätthållna genom de relationer och de normer som etableras genom sanningsregimerna. Det är dock viktigt att notera att diskurser inte nödvändigtvis behöver vara medvetna, men olika former av makter kommer till uttryck genom dem och därmed påverkas personerna som deltar i dem.

Teologerna Brian J. Walsh och Sylvia C. Keesmaat applicerar Michel Foucaults begrepp sanningsregimer på Paulus teologi i Kolosserbrevet.²⁵ När Paulus talar om makter som håller människor fångna i matföreskrifter i Kolosserbrevet tolkar Walsh och Keesmaat det som uttryck för en sanningsregim. De menar, med hjälp av Foucault, att Paulus i kontrast till makterna och herraväldena etablerar efterföljelsen av Jesus som en annan sorts sanningsregim.

It would appear that we are faced with two competing, mutually exclusive regimes of truth – Paul's and the one he dismisses. If this is the case, and if the ethical forces of Foucault's critique of such regimes at all rings true to us, then it would

²³ Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 107–110.

²⁴ Axelsson & Qvarsebo 2017, s. 134.

²⁵ Walsh & Keesmaat 2004, s. 96–114.

*seem that a hermeneutic of trust – to say nothing of retrieval – is impossible for us.*²⁶

Walsh och Keesmats hävdar att den kamp som Paulus beskriver att det kristna livet handlar om utspelar sig mellan olika sanningsregimer inom kulturen. Enligt Walsh och Keesmaat är följden att kristna alltid befinner sig i en kamp om sanningen. Det gäller både församlingen och den enskilda personen. Applicerat på den här artikelns ärende kan det tolkas som att unga vuxnas tro alltid måste förstås som en del i olika maktkamper om vad som är sant och rätt beroende på vilka diskurser som kommer till uttryck. Det beskrivs enligt Walsh och Keesmaat hos Paulus som en andlig kamp mellan olika mänskliga och kulturella föreskrifter.

Den pentekostala teologen Estrelida Alexander har utvecklat en maktteologi i boken *The Will to Power*.²⁷ Enligt Alexander är viljan till makt allestädes närvarande och visar sig i alla relationer, både hos dem som har makten och hos dem som är underordnade.

*[V]iolence [...] have been interwoven into the fabric of interpersonal relationship and continue to be played out in domestic abuse, ever increasing divorce rates and every type of family dysfunction.*²⁸

Varje individ har därför enligt henne en tendens att uppfatta sig själv som lite mer mänsklig än andra. Hon utvidgar detta till att gälla alla sociala strukturer eftersom varje sådan påverkas av och konstrueras av individer som tar beslut. Tendensen att uppfatta sig själv som lite mer mänsklig överförs på den grupp en person är del av. Individer tillskriver därför den egna gruppen mer av de önskvärda egenskaperna än andra som inte tillhör den egna gruppen. Det här betyder att alla delar upp människor i vi och dem. Den egna gruppen tillskrivs goda egenskaper medan de andra dåliga.

Vad som är gott lär vi oss genom de makter som kommer till uttryck i de grupper en människa relaterar till, eller för att anknyta till ett diskursivt språk, de sanningsregimer som visar sig i den grupp en individ tillhör. Den konstruktion av sanningen som man håller fast vid uppfattas därför som det rätta och sanna. Den egna gruppen strävar efter att vinna den diskursiva kampen för att den egna versionen av sanningen ska bli gällande.

²⁶ Walsh & Keesmaat 2004, s. 106.

²⁷ Alexander 2018.

²⁸ Alexander 2018, s. 3.

Makten är allomfattande och därför menar Alexander att ingen kan undkomma viljan till makt. Den tar sig uttryck i alla individer och i alla sociala strukturer.

*Yet, ultimately, the Will to Power finds concrete expression in some form in every individual, community, culture or nation. For it is the inevitable outworking of the ubiquitous innate condition. No one is immune to it – or innocent of it.*²⁹

Det här betyder att analysen av litteraturen om unga vuxna behöver ta hänsyn både till att de befinner sig i en diskursiv kamp mellan olika sanningsregimer och att kyrkans gemenskap som social struktur potentiellt också kan bli en destruktiv makt.

Ett diskursivt förhållningssätt i teologiskt arbete bör präglas av en ständig analys av olika sanningsregimer, men utan att reducera dem till enbart inomvärldsliga fenomen. De sociala interaktionerna omformas ständigt och riskerar alltid att destabilisera de identiteter som kommer till uttryck i och genom diskurserna.

Frikyrkliga teologier har oftast inte förutsatt ett harmoniskt förhållande till det omgivande samhället, eller de maktpraktiker som formar diskurserna.³⁰ Att stå i kontrast till andra grupper i samhället har ofta uppstått ur erfarenheten av att inte vara accepterade av dem som har den politiska eller kulturella makten.³¹ I frikyrklig teologi har det fått till följd att församlingen betraktas som en gemenskap av människor som, med diskursivt språk, tillhör en annan sanningsregim, och därmed andra maktpraktiker. Troende människor är utifrån ett sådant synsätt alltid indragna i olika former av kamper som är av andlig karaktär.

Den andliga kampen om unga vuxna

Scot McKnight konstaterar att när Paulus skriver om makter och herravälden refererar det till andliga makter bortom det materiella men som kan ta sig uttryck i och genom mänskliga traditioner, sociala strukturer, sedvänjor och så vidare. Teologiskt kan alltså kulturella och sociala faktorer som påverkar unga vuxnas tro tolkas som en del i en andlig kamp. Mot den bakgrunden kommer Erling Birkedals och Ruth Perrins teorier om unga

²⁹ Alexander 2018, s. 7.

³⁰ I svenska sammanhang det funnits problem med hur den relationen har förstått, för en djupare diskussion och förslag på ett annat sätt att förstå det se Wenell 2015, s. 193–230.

³¹ Wenell 2015.

vuxnas förändring av tro tolkas som en kamp mellan olika sanningsregimer. Foucaults sätt att se på historien är ett försök att dekonstruera metafysiska förklaringar av makter som påverkar människors liv. Hans teori kan därmed uppfattas som omöjlig att använda i teologin, men om ett diskursivt förhållningssätt kombineras med en paulinsk teologi om makt kan diskurserna tolkas som uttryck för andliga krafter som drar personer till eller bort från tron.

Den andliga kampen bör dock inte uppfattas som en enkelriktad kamp mellan församlingen å ena sidan och världen och andra sekulära makter å andra. Estrela Alexander visar att den diskursiva kampen sker mellan församling och sekulära krafter både utanför och inom den troende gemenskapen. Makterna, förstått som relationer, finns alltså inte bara utanför i världen utan också i församlingen.

Målet med det här avsnittet är att analysera forskning om sociologiska och samhällliga faktorer för unga vuxnas tro. Jag kommer också i viss mån att relatera till det aktionsforskningsprojekt som redovisas i föreliggande antologi.

Makten, relationer och unga vuxna

En intressant iakttagelse i aktionsforskningsprojekt är att både de som lämnat församlingarna och de som stannat kvar i vuxen ålder har en förhållande positiv syn på de ungdomsgrupper de var en del av som unga.³² Det är uppenbart att tron i de församlingar som undersökts är intimt relaterad till gemenskap. Det är i och genom gemenskapen som tron förmedlas. Upplevelsen av att vara inkluderad och igenkänd gör att de får en positiv erfarenhet av kristen tro. Men processen där de började lämna församlingen, och ibland också tron, skedde i många fall utan några större förändringar. Det beskrivs snarast som att de "glider bort". Andra gemenskaper blev viktigare eller frågorna de hade fick inte tillfredsställande svar, men oberoende av positiva eller negativa erfarenheter är det tydligt att den kristna gemenskapen är central för unga vuxnas tro.

Den engelske teologen Ruth Perrin har intervjuat vad hon betecknar som *active affirmers*. De har varit aktivt delaktiga i kristna gemenskaper och den kristna identiteten var primär för dem. Men under den föränderliga tid som ung vuxen blir det alltmer komplicerat eftersom de exponeras för en mångfald av värderingar och alternativa livstolkningar.³³ I ett samhälle där den kristna tron blir en av flera möjliga auktoriteter blir frågorna om

³² Se Josefsson & Svensson, "*Should I stay or should I go?*", s. 123 i denna volym.

³³ Perrin 2020, xiv, s. 127–135.

varför just kyrkan ska vara den yttersta auktoriteten påträngande. "This inevitably raises the question of *which* others are the *loci* of external authority."³⁴ För många blir allt det utbud som finns inom olika kristna rörelser ett möjligt skydd mot att påverkas av andra auktoriteter och på så sätt glida bort från den kyrkliga gemenskapen, medan det för andra innebär en långsam distansering från kyrkan. Den här processen, att långsamt upptäcka att församlingen hamnar på allt längre avstånd, leder till en punkt där de upplever sig tvingade erkänna att de har gått från att vara troende till att inte längre tro.³⁵ Perrin beskriver det här som ett slags kamp mellan olika alternativ.³⁶

Den norske forskaren Erling Birkedal har undersökt de sociala förändringar som sker i perioden när man är ung vuxen. Birkedal har gjort en långtidsstudie där han följt en grupp människor från när de var tonåringar till när de är runt 35 år. Han konstaterar att de mitt i 20-åren i hög grad påverkas av studie och arbetsmiljö, långvariga vänner, partners och nära familjerelationer.³⁷ Men Birkedal konstaterar att den mångfald av alternativ som erbjuds i dag inte bara är ett hot mot individen utan kan också bidra positivt till tron genom att individer förtydligar och omformulerar sin tro.³⁸

Ett av Birkedals viktiga bidrag är att han visar hur tron förankras i ett samspel mellan kognitiva, emotionella och sociala aspekter av tron redan i tonårstiden.³⁹ Alla tre aspekterna är beroende av den kontext i vilken de uppträder. Han konstaterar därför att de behöver komma till uttryck i en gemenskap där tron är naturlig. I hans uppföljande studie när informanterna var i mitten av 20-åren konstaterar Birkedal att församlingen inte bara fungerar som en plats för ett speciellt innehåll utan också som en social arena där tron blir meningsfull.⁴⁰ Nya erfarenheter och sammanhang behöver göras relevanta och meningsfulla i relation till gemenskapen. Tro konstrueras helt enkelt i relationer med andra.

Det de unge forteller, viser att de ikke konstruerer sin egen tro, eller danner sitt 'symboliske univers', i et vakuum. En selvstendig kognitiv konstruering av tro,

³⁴ Perrin 2020, s. 130.

³⁵ Perrin 2020, s. 159–163.

³⁶ Perrin 2020, s. 144.

³⁷ Birkedal 2008, s. 129.

³⁸ Birkedal 2001, s. 211.

³⁹ Birkedal 2001, s. 217.

⁴⁰ Birkedal 2008, s. 135.

*uavhengig av en sosial involvering og uten kontakt med egne følelser er en umulighet.*⁴¹

Konstruktionen av tro sker alltså i ett samspel mellom gemenskapen og de egne erfaringheterna och känslorna.

*I hvilken grad erfaring med religiøs praksis har gitt en positiv emosjonell opplevelse, synes å være avgjørende for hvordan en vil tolke senere erfaringer, og hvilken holdning en inntar senere i livet. For de som har en kognitiv eller sosial forankring for sine erfaringer, uten emosjonell innlevelse, [...] synes det å være relativt lett å endre sin trosholdning. Når troen og den praksis en deltar i, har en emosjonell forankring, [...] synes det vanskeligere å endre troen.*⁴²

En positiv erfaringhet av tro i tidige ungdomsår är viktigt för tron senere i livet. De emotionella sidorna av tron är alltså viktigare än de kognitiva och sociala men det viktigaste är att de tre integreras och samspelar inom ramen för en positiv erfaringhet av religiös gemenskap.

Kampen om de unga vuxna

I pentekostal teologisk tradition är de emotionella sidorna av den personliga tron framträdande. Teologer som Steven J. Land och James K.A. Smith gör skillnad på känslor och affektioner. Känslor är mer ytliga och flyktiga medan affektioner sitter djupare och formar en persons handlingar.

*Affections are abiding dispositions which dispose the person toward God and the neighbor in ways appropriate to their source and goal in God. Feelings are important but they come and go, are mixed, and of varying degrees of intensity. Moods too are variable, but affections characterize a person.*⁴³

På ett liknande sätt beskriver Smith människan utifrån en augustinsk antropologi. Människan är enligt Smith inte främst en tänkande varelse utan en begärande.⁴⁴ Människor styrs av sina begär och det är därför som tron behöver förankras i djupare lager av människan. När Birkedal talar om emotioner som blivit integrerade i en individs person är det rimligt att forstå det i linje med vad Land och Smith beskriver som affektioner och begär.

Christian Smith och Patricia Snell konstaterar att det liberala samhället inte hjälper unga vuxna att navigera i alla de val som behöver göras. De konstaterar att om individen själv ska tolka och välja utan hjälp av en yttre

⁴¹ Birkedal 2008, s. 151.

⁴² Birkedal 2020, s. 180.

⁴³ Land 1993, s. 132.

⁴⁴ Smith 2009, s. 33.

auktoritet är risken påtaglig att de blir fångna i de sociala och kulturella krafter som hela tiden omger dem. I relation till Paulus terminologi om makter och herravälden är det intressant. Om de inte bara är sociala fenomen eller mänskliga föreskrifter utan uttryck för andliga krafter kan den kontext som unga vuxna ska forma sin tro i tolkas som en andlig kraftmätning mellan olika andliga makter. Det är trots allt en kamp som inte längre har *en* övergripande auktoritet utan flera. Samtidigt konstaterar både Perrin och Birkedal att församlingen eller kyrkan som troende gemenskap är betydelsefulla för att hantera makterna. Den kan vara den yttre auktoriteten som individen både deltar i och låter sig påverkas av men också förhandlar med. Utifrån Lands och Smiths förståelse av människa är forandet av affektionerna och begären den mest centrala aspekten för att kunna göra val i ett liberalt samhälle med en mängd olika alternativ.

Kyrkan som social gemenskap kan alltså både förstås som en positiv makt i en kraftmätning där den enskilde kan få stöd för forandet av tro men, som såväl Perrins som Birkedals forskning visar, är det långt ifrån självklart att församlingen är en positiv makt. Det handlar exempelvis om bristande kompetens att möta de frågor som unga vuxna ställs inför. Det kommer nästa avsnitt handla om.

En kamp om mening

Både Birkedal och Perrin konstaterar att den personliga erfarenheten är helt avgörande för unga vuxnas tro. Det är knappast förvånande givet den betoning av individ som beskrivits ovan. Det är individens egna uppfattningar och inre styrning som är normen. Det här betyder enligt Perrin att det inte räcker att tron ger intellektuell stimulans och får bekräftelse genom olika sorters kunskaper utan den personliga erfarenheten behöver bekräftas för att ge mening för en person. Det Perrin såg var att unga vuxna började ifrågasätta tron genom mötet med andra alternativ som också tycktes ge mening.

Various things triggered this process: new relationships and professional environments or further study; a gap between their lived experience and belief system; or frustration at simplistic theological answers.⁴⁵

Det uppstår helt enkelt en kamp i den unga vuxna när vederbörande deltar i olika gemenskaper som uttrycker olika sanningsregimer. Kampen handlar alltså inte bara om relationer utan också om mening. Klarar tron att ge

⁴⁵ Perrin 2020, s. 167.

svar på de frågor som unga vuxna ställer sig och är de svar man får tillräckliga?

Estrelida Alexander visar att det inte finns en enkel dualism i kampen om makten och meningen. Det går inte enkelt att på ena sidan placera den kristna församlingen och på den andra världen.⁴⁶ Här förstås värld i johanneisk bemärkelse. Det vill säga i betydelsen av synden i samhället. Det handlar alltså varken om skapelsen eller samhället som sådant. I frikyrkliga sammanhang har det funnits en tendens att förstå världen enbart i negativa termer vilket har resulterat i att de tagit avstånd från samhället i sin helhet. Men Alexander visar att det är alldeles för ensidigt. Viljan till makt går rakt igenom både församlingen och världen. Den är helt enkelt allomfattande. Det får betydelse för den kamp om mening som uppstår i den kristna gemenskapen självt och i mötet med andra idéer och livshållningar i samhället.

Ett av de områden där den här kampen blir tydligast och påverkar kampen om mening är sexualiteten enligt Perrin. Det beror på att sexualiteten idag förutsätter idén om den fria, självständiga individen. Andra människor har därför inte rätt att ifrågasätta människors personliga val eller preferenser.⁴⁷ När en kyrka eller kristen företrädare ifrågasätter en individs sexuella val eller sätt att leva framstår det som intolerant och inskränkt och lämnar människors sökande efter en personlig mening utan det svar de önskar. Hon menar naturligtvis inte att sexualitet alltid handlar om ett val men diskuterar den krock som uppstår mellan en kristen tradition som traditionellt har hävdats att sexualiteten framför allt inte handlar om en enskild person utan en del i en vidare kontext i kontrast till en kultur där det är upp till den enskilde individen. Det här gör att det uppstår ett meningsglapp för många unga vuxna. En traditionell kristen syn på sexualitet uppfattas som förtryckande i kontrast till den sortens liberala idéer som blivit de normala i de västerländska samhällena enligt Smith och Snell. Det gör att en del unga vuxna byter världsbild för att de upplever den andra som mer meningsfull och befriande. Utifrån en teologisk maktanalys går det att förstå det som en kamp mellan en modern sekulär liberal diskus och en traditionell kristen diskurs som i sin tur uttrycker en andlig kamp om mening.

Ett förändrat meningssammanhang får också till följd att de upplevelser av karismatisk kristen tro som tidigare gav mening nu snarare förklaras som psykologiska fenomen.

⁴⁶ Jag har resonerat om denna problematik i en annan text, se Wenell 2015.

⁴⁷ Perrin 2020, s. 145–151.

*Charlie redefined his charismatic experiences as a psychological phenomenon of mass enthusiasm, similar to a football crowd, rather than divine interaction.*⁴⁸

Såväl personliga upplevelser som synen på sexualitet får i kampen om mening andra förklaringsmodeller som gör att de tolkas på andra sätt. De byter helt enkelt sanningsregimer och får därmed andra diskursiva betydelser. Men teologiskt är den förändrade betydelsen också ett uttryck för en andlig kamp eftersom maktpraktikerna kan, som ovan konstaterats, förstås andligt. Det betyder att den förändrade synen på exempelvis sexualitet kan vara ett uttryck för en andlig kamp. Det betyder inte nödvändigtvis att en förändrad syn per definition är fel. De andliga makterna kan också vara uttryck för Guds ande. Som ovan konstaterats är diskurser också med och formar det vi uppfattar som det goda.

Birkedal konstaterar att mening varken är enkelriktad eller lättfångad. Han berättar en liknande berättelse som Perrin om idrotten och religiösa upplevelser. I Birkedals undersökning är det Christian som aldrig riktigt fångats av de frågor som kyrkan ställde. För honom blev snarare idrottsföreningen den plats där han upplevde mening trots att hans familj och syskon hade en tro och var aktiva i en kyrka. Det som blir intressant är att Christian inte finner samma mening trots uppväxten i en kristen familj och att de andra i familjen är troende. Birkedal drar slutsatsen att kyrkans möjlighet att skapa mening beror på om det uppstår ett samspel mellan en individs egna erfarenheter och ett personlig inre rum.⁴⁹ Det bör helt enkelt finnas resonans mellan den enskildes erfarenheter och de frågor som kyrkan bearbetar. Kyrkorna bör alltså ta frågorna som uppstår på allvar och vara öppna för att nya frågor behöver få rimliga bearbetningar. Men om en sådan resonans uppstår kan kyrkan i egenskap av social gemenskap vara avgörande för upplevelsen av mening. På kort och lång sikt kan den kyrkliga gemenskapen vara den referensram som blir utgångspunkt för meningsskapande reflektioner som förankras i individen.⁵⁰

Enligt Birkedal är det mer troligt att den tro som har förankring i personen själv har större möjlighet att upprätthålla mening även genom kriser av olika slag och mötet med andra sammanhang.⁵¹ Däremot verkar unga ha en självständig relation till kyrkan vilket gör att de låter den egna inre drivkraften vara auktoritet i meningsskapandet. Kyrkan blir helt enkelt inordnad i individens eget meningsskapande och för att kyrkan ska vara

⁴⁸ Perrin 2020, s. 168.

⁴⁹ Birkedal 2008, s. 134–135.

⁵⁰ Birkedal 2008, s. 137.

⁵¹ Birkedal 2001, s. 196.

auktoritet krävs det resonans mot individen själv snarare än i egenskap av en yttre makt.⁵²

Mot bakgrund av Alexanders teori om viljan till makt kan unga vuxnas bortval av kyrka tolkas som en reaktion på en kyrka som i alltför hög utsträckning med självklarhet haft makten och så att säga kommit ovanifrån snarare än att involvera unga vuxna i samtalet om mening. Det sätt som unga vuxna i dag ifrågasätter och utmanar kan därför ses som en möjlighet när deras röster också inkluderas.

Birkedals perspektiv är intressant och viktigt, men frågan måste ställas hur individen lyckas förankra tron i det egna inre rummet? Smith och Snell menar snarast att den tro som formas hos amerikanska unga vuxna är en spegelbild av liberala diskursiva makter. Det är alltså inte så enkelt att församlingarna möter en individ och dennes erfarenheter utan en person som formats av olika sorters sanningsregimer. Och de kan vara motsägelsefulla men framstår ur individens eget perspektiv som sammanhängande.

Appliceras Alexanders teologi på resonemanget öppnar sig nya teologiska möjligheter. Församlingen som en troende gemenskap behöver bli ett kollektiv rum där individer kommer med sina redan diskursivt formade erfarenheter och relaterar dem till andras erfarenheter. Syftet bör vara att ställa erfarenheterna i relation till en andlig kamp för att urskilja vilka makter som drar personen till eller från Jesus. Kyrkan behöver därför bli den plats där förmågan att skilja mellan olika andliga makter formas.

Den mångfald av idéer och meningsskapande sammanhang som såväl Perrin och Birkedal resonerar om gör att kyrkan inte längre har den självklara plats i ungas liv som den hade tidigare. Kyrkan behöver hela tiden förtjäna förtroende och gör det genom att konstruktivt bidra i kampen om mening.

Kampen om bekännelsen och sanningen

I den teologi om makt som Estrelida Alexander beskriver är den mänskliga tillvaron genomsyrad av en vilja till makt. Det får enligt henne till följd att gemenskaper tillskriver den egna gruppen de sanna och rätta egenskaperna och åsikterna, medan andra demoniseras. De främmande görs till de andra som tänker fel. Om andlighet handlar om relation till Jesus betyder det också att andra blir fiender eftersom de uppfattas inte ha en relation

⁵² Birkedal 2001, s. 197.

till Jesus. Det har i den frikyrkliga traditionen varit vanligt att beskriva andra som farliga och något som därför ska stängas ute.⁵³

Betoningen av att en vilja till makt genomsyrar allt blir extra viktig att ha med sig i en kultur där autenticiteten är central. De ideal som en gemenskap postulerar förväntas också bli uppfyllda. Församlingar med höga ideal och starka förväntningar riskerar att inte leva upp till dem men uppfattas ofta som självtillräckliga. Perrin hänvisar till flera sådana exempel i sin forskning.

*Christian young adults long for a faith community that models hospitality and demonstrates sincere, life-giving faith outworked. They want to know how to be disciples of Jesus in their everyday lives, and many have not seen that modelled well in their biological family.*⁵⁴

Kyrkorna de är en del av har en hög bekännelse när det kommer till den sociala gemenskapen. Församlingen som en inkluderande och varm gemenskap beskrivs också av informanterna i aktionsforskningsprojektet i föreliggande antologi.⁵⁵ Den gemenskap de var en del av som tonåringar betydde mycket för dem, men trots det stannade inte alla kvar. I de församlingar som deltog i undersökningen upplevde de unga vuxna att det fanns större utrymme för olika åsikter men inte i etiska frågor. De förväntningar som fanns på rätta etiska förhållningssätt blev förkvävande. Perrin ser i sin forskning liknande tendenser men där handlar det mer om ledare som brister och sviker förtroende vilket får konsekvenser för en del unga vuxnas relation till församlingen. Inte ens ledarna i kyrkan lever upp till de ideal som de bekänner. Livet och idealen hänger inte ihop.

Det finns också en kamp i krocken mellan de egna erfarenheterna, det Birkedal beskrev som förankringen i de egna erfarenheterna eller inre rum, och de förenklade svar man upplever sig få i mötet med nya världsbilder.⁵⁶ I en kultur där det är den egna inre äktheten som förväntas styra blir förväntade ideal som upplevs komma utifrån främmande och därmed uppfattas de som förtryckande och krävande. De svar de unga vuxna köpte som tonåringar håller inte längre i mötet med vad de uppfattar som en alltför komplex värld. Kyrkans svar var att djupare upplevelser skulle förändra livet på ett ögonblick. En av informanterna från en pingstkyrka beskriver i efterhand sin upplevelse.

⁵³ Se vidare Wenell 2015 som till stor del är ett resonemang om detta.

⁵⁴ Perrin 2020, s. 184.

⁵⁵ Se Josefsson & Svensson, "Should I stay or should I go?", s. 123 i denna volym.

⁵⁶ Perrin 2020, s. 189.

It was so emotive, you were either literally dancing in the aisles or you were on your knees in tears. You had an 'experience' every single Sunday. When [I left and] that stopped it meant, as far as I concerned, that I wasn't connecting with anything, because church didn't rock my world anymore.⁵⁷

Betoningen av plötsliga och upprepade upplevelser fungerade helt enkelt inte längre för den här informanten. Det är med andra ord inte upplevelsena eller emotionerna i sig som är problemet utan förväntan om den ögonblickliga förändringen, vilket återknyter till resonemanget ovan om skillnad mellan affektioner och känslor. I mötet med nya erfarenheter förlorade kyrkan kampen om känslorna hos flera av Perrins och Birkedals informanter eftersom de inte tycks varit förankrade i personens inre utan förblev ytliga känslorus. I mötet med nya frågor som ung vuxen hjälpte det inte längre med ytterligare en upplevelse utan de behövde få en fördjupad bearbetning.

Det påminner om det som beskrivs av en del informanter i aktionsforskningsprojektet.⁵⁸ Glidningen bort från församlingen sammanfaller med att svaren de fick och gemenskapen de upplevde inte längre gav dem mening på samma sätt.

Ovan beskrevs hur Perrins informanter upplevde den kristna tron som intolerant och inskränkt. Det visade sig speciellt inom sexualiteten. I mötet med en syn på sexualitet där individen själv avgör vad som är det rätta och sanna handlar det i grunden om människosyn.⁵⁹ En kristen tradition som hävdar att det finns en sexualmoral som inte beror av vad individen själv upplever eller tror är rätt utan har idéer som är förankrade utanför den egna personen framstår för många unga vuxna som intolerant, ibland till och med kränkande. På det området är det uppenbart en kamp som handlar om vad som är sant om människan. Mötet med en mångfald av sammanhang med sinsemellan motstridiga värderingar gör att den kristna synen på att det finns en sanning som ligger utanför individen krockar med den idé om människan som Smith och Snell benämnde som liberal.

⁵⁷ Perrin 2020, s. 190.

⁵⁸ Se Josefsson & Svensson, *"Should I stay or should I go?"*, s. 123 i denna volym.

⁵⁹ Perrin 2020, s. 191.

Formandet av tro hos unga vuxna och makterna

Syftet med den här artikeln har varit att diskutera hur sociologiska och samhällsliga förutsättningar för unga vuxnas tro kan förstås utifrån en teologi om makt och i förlängningen ge förslag på vad som blir viktig i en teologi om formandet av tro.

En av den viktigaste slutsatsen från såväl Birkedal som Perrin är betydelsen av den kristna gemenskapen för unga vuxnas formande av tro. Birkedal visar att tron formas av kognitiva, sociala och emotionella aspekter, med en starkare betydelse av de egna upplevelserna, men det sker i relation till andra troende och i samspel med det omgivande samhället. Därför sker trosformationen hela tiden i ett utbyte med andra gemenskaper som har alternativa förståelser av tillvaron. De unga vuxna befinner sig med andra ord i en ständig kamp om vad som är meningsskapande och den sanna beskrivningen av deras och livet som människa.

I den paulinska litteraturen, liksom hos moderna teoretiker som Michel Foucault och Estrela Alexander, beskrivs det som en kamp mellan olika makter, i den här artikeln benämnt sanningsregimer. Med ett akademiskt språkbruk skulle de unga vuxnas situation kunna beskrivas som en diskursiv kamp. Om Paulus sätt att förstå dessa makter ska tas på allvar handlar det därför inte bara om sociologiska faktorer utan är ett uttryck för en andlig kamp. Det betyder att det för de kristna kyrkorna inte räcker med att förstå det som en diskursiv kamp. Det är en kamp mellan olika sociologiska strukturer som i sin tur är andliga, eller med Paulus ord:

Ty det är inte mot varelser av kött och blod vi har att kämpa utan mot härskarna, mot makterna, mot herrarna över denna mörkrets värld, mot ondskans andekrafter i himlarymderna. (Ef 6:12)

Det betyder dock inte att det behöver beskrivas i demoniska termer utan snarare som relationella makter som drar unga vuxna bort från eller till tron på Jesus.

Svaret från kyrkans sida kan därför inte vara att se bort från de sociologiska faktorer som forskningen visar utan snarare förstå dem som en andlig kamp där kyrkan som troende gemenskap är central. Det är inte först och främst individer som kämpar utan kyrkan som genom sitt liv gestaltar och formar människors tro. Det handlar om att lära unga vuxna (och andra) andlig urskiljning som har med det emotionella, kognitiva och sociala att göra. Alexander visar att det inte är en dualistisk kamp mellan å ena sidan en kyrka som har hela kunskapen eller sanningen och ett samhälle där allt är destruktivt. Tvärtom, kyrkan kan också bli en destruktiv makt om hon inte lyckas skapa den resonans som är helt nödvändig för att kunna vara med i meningsskapandet för unga vuxna. Men det är å andra

sidan helt avgörande att kyrkan är en plats där frågor kan ställas så att mening och sanning kan etableras i den sanningsregim som finns i Jesus enligt Kolosserbrevets första kapitel. Där skriver Paulus att "allt hålls samman i honom" och syftar på Jesus. Paulus gör det med referens till Jesus som skapelsens ursprung och centrum, det vill säga den sanningsregim som han menar är den ursprungliga och som kommer visa sig vara den sanna.

För att återknytta till Paul Hieberts teori om den förändrade synen på tillvaron som en modern världsbild leder till. Den västerländska kyrkan behöver enligt honom återaktualisera den andliga kamp som hela tiden utspelas i den mänskliga existensen.⁶⁰ Det handlar för det första om en kosmisk kamp där olika sanningsanspråk kämpar om vad som är sant. För det andra handlar det om mening där olika ideologer och alternativ gör anspråk på meningsfullhet. För det tredje handlar det om en empirisk kamp om hur tillvaron hänger samman och interaktionen ska förstås mellan människor och naturen. De här går inte att skilja åt utan de är invävda i varandra. Hiebert menar därför att de västerländska kyrkorna behöver utveckla en holistisk teologi som tar alla de här nivåerna på allvar.

Det är därför viktigt att kyrkan som gemenskap blir en central del i forrådet av tron för unga vuxna men inte bara som en sociologisk faktor utan med medvetenhet om att den också är indragen i en andlig kamp. Det behöver vara en kyrka där tron får rum att utvecklas i samspel med andras och egna erfarenheter. Men det är av avgörande betydelse att varken de kollektiva erfarenheterna eller de personliga uppfattas som neutrala utan att de alltid befinner sig i en kamp mellan sanningsregimer, som ytterst sett handlar om andliga makter. I relation till unga vuxnas förande av tro behöver det utvecklas en ecklesiologi som inte reduceras till en andlig fråga, i betydelsen bortom det materiella, eller bara en sociologisk. Det är alltid ett både och. Att glida bort är inte bara en fråga för medlemsantalet i statistiken utan något som har med Guds rike och den enskildes frälsning att göra.

Referenser

- Alexander, Estrelida Y. 2018, *The Will to Power: Confronting the Ideologies That Dismantle Christian Community*. Bowie, MD: Seymour Press.
- Axelsson, Thom & Jonas Qvarsebo 2017, *Maktens skepnader och effekter: maktanalys i Foucaults anda*. Lund: Studentlitteratur.

⁶⁰ Hiebert 1982, s. 45–46.

- Berkhof, Hendryk 1977, *Christ and the powers*. Scottdale, Pa.: Herald Press.
- Birkedal, Erling 2001, "Noen ganger tror jeg på Gud, men...": en undersøkelse av gudstro og erfaring med religiøs praksis i tidlig ungdomsalder. Trondheim: Tapir.
- Birkedal, Erling 2008, "Kanskje jeg tror på en gud, men...": en langtidsstudie av gudstro hos unge fra 13 til 25 år. Oslo: IKO-forlaget.
- Birkedal, Erling 2020, *Religiositet fra barndom til voksen: Tretten historier om tro og livstolkning*. Oslo: IKO-forlaget. <https://www.adlibris.com/no/bok/religiositet-fra-barndom-til-voksen-9788282494205>.
- Boyarin, Daniel & Jonathan Boyarin 2003, "Diaspora: Generation and the Ground of Jewish Diaspora" i *Theorizing diaspora: a reader*, red. av Jana Evans Braziel och Anita Mannur, 85–118. *Keywords in cultural studies*; 6. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Boyarin, Jonathan & Daniel Boyarin 2002, *Powers of diaspora: two essays on the relevance of Jewish culture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hiebert, Paul G 1982, "The Flaw of the Excluded Middle", i *Missiology: An international review* X (1).
- Land, Steven J 1993, *Pentecostal spirituality: a passion for the kingdom*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Mcknight, Scot 2017, *The letter to the Colossians* (NICNT). Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing.
- Perrin, Ruth. 2020, *Changing Shape: The Faith Lives of Millennials*. London: SCM Press.
- Smith, Christian & Patricia Snell 2009, *Souls in transition: the religious and spiritual lives of emerging adults*. Oxford: Oxford University Press.
- Smith, James K. A. 2009, *Desiring the kingdom: worship, worldview, and cultural formation*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- Taylor, Charles 1989, *Sources of the self: the making of the modern identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, Charles 2007, *A secular age*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Thurfjell, David 2015, *Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Molin & Sorgenfrei.
- Walsh, Brian J. & Sylvia C. Keesmaat 2004, *Colossians remixed: subverting the empire*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press.
- Wenell, Fredrik 2015, *Omvändelsens skillnad: En diasporateologisk analys av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Wink, Walter 1984, *The powers. Vol. 1, Naming the powers: the language of the power in the New Testament*. Philadelphia: Fortress Press.
- Yoder, John Howard 1972, *The politics of Jesus: vicit Agnus noster*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.

Vad tror unga vuxna på?

Enkätundersökning med bibelskoledeltagare

ROALD ZEIFFERT

Vad är det som kännetecknar de mest aktiva unga kristna i frikyrkorna i Sverige i dag? Varför är de en del av församlingen, varifrån kommer de och hur påverkar tron deras hållningar och prioriteringar? I denna artikel undersöker jag vilka utvecklingsspår som finns i ungdomsmiljöerna, särskilt förhållandet mellan religiös socialisering, församlingens roll och individualiseringen, samt hur detta påverkar hur det kristna livet levs.

Många unga kristna i Sverige väljer att gå ett år på bibelskola. Bibelskolorna rekryterar deltagarna från lokala församlingar. En grundläggande tes i denna artikel är att en del av de unga kristna som är starkast motiverade av sin tro väljer att gå på bibelskola. De är därför ett bra ställe att undersöka för att förstå vad som rör sig bland de mest aktiva unga kristna i en frikyrklig miljö. Hösten 2021 började 302 deltagare på tio olika skolor, som drivs av folkhögskolor med koppling till Svenska Alliansmissionen, Evangeliska frikyrkan eller Pingströrelsen. Alla dessa deltagare fick sig tillsända ett frågeformulär som det var frivilligt att svara på. 204 personer valde att delta i undersökningen och har svarat på frågor om sin bakgrund innan de började på bibelskolan. En bortfallsanalys ger en svarsprocent på 68 procent, något som är mycket bra. Svaren samlades in mellan 8 november och 13 december 2021, det vill säga det år respondenterna gick på bibelskola, och svaren är anonyma. Länken till undersökningen skickades ut via de olika skolorna och genomfördes under skoltid. För att bevara anonymiteten ställdes inte frågan om vilken skola deltagarna gick på.

På de områden där det är relevant kommer svaren från de svenska bibelskoleeleverna att jämföras med en liknande undersökning från Norge från 2020. Här har 661 aktivt kristna ungdomar mellan 15 och 25 år deltagit i en enkätundersökning. De hade sin bakgrund i frikyrkor och lågkyrkliga sammanhang i Norge. Även om den norska studien ser på ett bredare urval, speciellt med tanke på åldersspridning och bakgrund, så har bägge gemensamt sitt fokus på personlig tro och Bibelns auktoritet.

Artikeln behandlar först frågan om urvalet i undersökningen, vilket också kan säga något om vem som väljer att gå bibelskola. Därefter kommer ett avsnitt som handlar om omvändelsens betydelse, vilka faktorer som har lett fram till en tro och dopets roll. Del tre undersöker synen på Jesus medan del fyra ser på vilket förhållande de unga har till Bibeln. Därefter kommer ett avsnitt om etik, där en rad olika etiska frågor diskuteras, vilket följs upp i avsnitt sex som handlar om det kristna livet. Del sju fokuserar på hur de upplevt att vara kristen i skolan medan den sista delen handlar om politik.

Vem går på bibelskola?

Denna undersökning ger en viktig inblick i vem som väljer att gå på bibelskola i de tre samfunden. Den stora majoriteten väljer bibelskola direkt efter avslutat gymnasium, tre av fyra är 19 eller 20 år och det är bara sex procent som är 25 år eller äldre. Det är något fler kvinnor (60 procent) än män (40 procent) som går bibelskola. Den stora majoriteten kommer från familjer med helsvenskt ursprung. 89 procent har en mor som är född i Sverige och 88 procent har en far som är född i Sverige. Av dem som inte har en helsvensk bakgrund kommer de flesta från land utanför Europa. De allra flesta (83 procent) är troendedöpta och av de få som inte är döpta skriver flera att de ska bli döpta under innevarande år. Det är vanligast (52 procent) att ha blivit döpt i åldern mellan 13 och 15 år.

Som förväntat har majoriteten av dem som har svarat på undersökningen sin bakgrund i de samfund som driver skolorna (tabell 1). Det är något som kan peka på att det är antingen en viss grad av konfessionell medvetenhet eller en tradition som gör att en person väljer en skola från det egna samfundet. Samtidigt ser vi att skolorna också drar till sig deltagare från en långt större bredd i det kristna landskapet. Det finns alltså även en hög grad av konfessionell mobilitet.

De två största grupperna är Pingströrelsen (41 procent män och 59 procent kvinnor) och Evangeliska frikyrkan (EFK) (35 procent män och 65 procent kvinnor), se tabell på nästa sida. Dessa grupper är båda tillräckligt stora för att användas för jämförande analyser, vilket kommer att göras där det är särskilt relevant. Det är inte tillräckligt många respondenter från andra samfunden för att genomföra robusta statistiska analyser med utgångspunkt i samfundstillhörigheten.

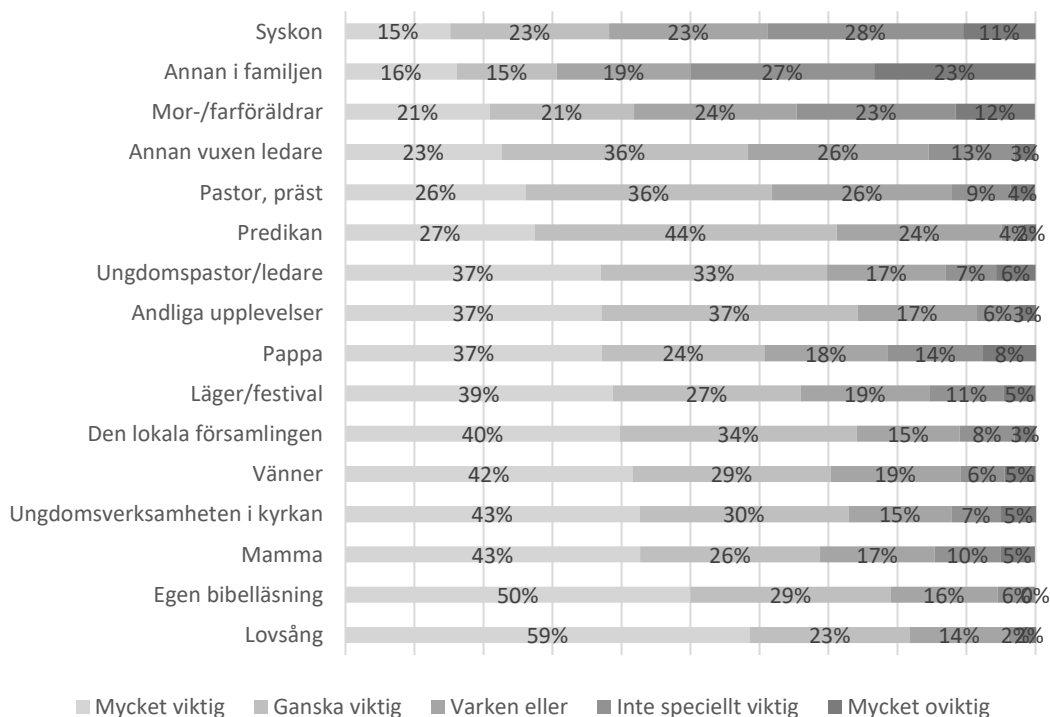
Tabell 1: Vilket kyrkligt sammanhang upplever du störst tillhörighet till?		
	Antal	Procent
Inget svar	4	2 %
Svenska kyrkan	10	5 %
Equmeniakyrkan	14	7 %
Pingströrelsen	97	48 %
Hillsong	6	3 %
Evangeliska frikyrkan	50	25 %
Svenska alliansmissionen	14	7 %
Evangeliska fosterlandsstiftelsen	4	2 %
Livets ord/trosrörelsen	2	1 %
Vineyard	3	1 %
Summa	204	100%

Omvändelse

Majoriteten av bibelskoleeleverna har en omvändelseerfarenhet. För tre av tio är denna knuten till en konkret händelse och en bestämd tidpunkt. Andelen är ungefär lika stor i både Pingst och EFK. Mer än hälften (54 procent) har fattat ett personligt beslut att vara kristen men efter en process över tid. Denna form av omvändelse är vanligast i EFK (63 procent) och något mindre vanlig i Pingst (50 procent). Ett mer överraskande resultat ser vi bland dem som inte har fattat ett personligt beslut om att vara kristen men som alltid definierat sig som kristen. Här är genomsnittet 15 procent, men högre i Pingst (19 procent) mot i EFK (14 procent). De små talen innebär självfallet en osäkerhet men 18 av 97 bibelskoleelever som definierar sig som tillhörande Pingst har inte gjort ett personligt val om att vara kristen och uttrycker därmed en mer folkkyrklig erfarenhet av omvändelsen.

En av huvudfrågorna i undersökningen handlar om vad som är viktigt för den egna tron. Här har respondenterna fått rangordna 16 olika faktorer efter deras betydelse.

Diagram 1: Vad är viktigt för att du tror?

Respondenten har rangordnat samtliga 16 faktorer efter hur viktiga de är. Diagrammet visar procentuell fördelning.

Den allra viktigaste faktorn för respondenternas trosliv är lovsång. Den är högst för dem med pentekostal bakgrund, för Pingst är medeltalet 4,51 (skala 1-5) mot 4,24 för EFK. Genomsnittet för alla ligger på 4,00. De relativt få respondenterna från Vineyard och Hillsong, de två kristna sammanhang som har den starkaste lovsångskulturen, ser på lovsång som det klart viktigaste.

Den näst viktigaste faktorn är den egna bibelläsningen. Detta är ett intressant resultat, som ligger långt över vad den liknande norska undersökningen visade. Det pekar på en stark korrelation mellan att gå bibelskola

och lägga vikt vid egen bibelläsning. En intressant fråga är om de som anser att egen bibelläsning är mycket viktig väljer bibelskola eller om det är en så starkt normerande kultur av bibelläsning på bibelskolan att den snabbt anses som viktigare och att det blir synligt när undersökningen görs mitt under bibelskoleåret. Här skulle det också vara intressant att veta om denna uppfattning är tidsbestämd till själva bibelskoletiden eller om den håller i sig senare.¹

Ett mycket intressant resultat av denna undersökning är att föräldrarnas tro är relativt sett mycket mindre viktig än i andra liknande studier. Mest närliggande är att jämföra med Norge där 65 procent menade att mamman är mycket viktig för tron och 61 procent att pappans tro är mycket viktig. De norska siffrorna, där framför allt mor men också far är de viktigaste faktorerna för tro, stämmer också bättre med annan forskning på kristna från exempelvis USA.² Detta är också i linje med generell forskning om religion i allmänhet³ och i Skandinavien.⁴

Martina Björkander påpekar i sin artikel att det talas lite om tro i hemmen.⁵ Majoriteten av unga kristna är inte vana vid att prata om tro i familjen, även om det finns några undantag. En korrelationsanalys visar ett starkt positivt samband mellan dem som upplever att mor och far har varit viktiga för tron och med att även far- och morföräldrar och syskon har varit viktiga.⁶ Detta visar att i många av de familjer där föräldrarna har varit viktiga för tron så har också mor- och farföräldrar och syskon haft stor betydelse. Det finns alltså ett antal familjer som har en kultur av att prata om tro i hemmet, en kultur som både går i arv från släktled till släktled och som involverar flera familjemedlemmar och syskon.

När bibelläsning och lovsång framstår som de viktigaste faktorerna kan detta tyda på att gemenskapen i församlingen är av mindre betydelse. Om detta stämmer är det ett nytt fenomen. Traditionellt har gemenskapen varit central i frikyrklig ecklesiologi och har framhållits som den av de viktigaste framgångsfaktorerna för de frikyrkor som klarat sig bäst under

¹ Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

² Smith & Snell 2009; Barna Group & Lutheran Hour Ministries 2019.

³ Voas & Doebler 2014.

⁴ Bromander & Lövheim 2012; Høeg 2017.

⁵ Se Björkander, *En andra naivitet*, s. 93 i denna volym.

⁶ Korrelation anger styrkan av ett samband mellan två eller flera variabler. Följande siffror gäller familjeband: $r = ,558$ $p < ,000$ mor-mor/farföräldrar, och $r = ,524$ $p < ,000$ far-mor/farföräldrar och $r = ,528$ $p < ,000$ mor-syskon, och $r = ,558$ $p < ,000$ far-syskon. Se fullständig korrelationstabell i appendix.

pandemin.⁷ Individualiseringen är en av de starkaste trenderna inom religionen och det verkar som att samma mekanism kan ha fått ökad relevans också i den frikyrkliga ungdomsmiljön.⁸ Tidigare studier av unga kristna från liknande miljöer diskuterar i hur hög grad individualiseringen präglar miljön och drar slutsatsen att denna balanseras av ett starkt fokus på gemenskap.⁹ Denna artikel väcker alltså frågan om det finns tecken som tyder på att gemenskapen har förlorat terräng och att de unga i ännu högre grad lägger vikt vid det individuella. Bland individuella aspekter passar också bönelivet väl in. Bön är en integrerad del av de ungas liv. Den är starkt kopplad till det dagliga livet och 92 procent säger att de ber ofta, om många olika saker. Bara fyra procent säger att de ber mest när de är i kyrkan.

Även om det är en tydlig korrelation mellan betydelsen av olika familjemedlemmar är bilden inte lika tydlig av vad det faktiskt betyder att man har vuxit upp i en familj där tron har varit viktig. En regressionsanalys kan avslöja en orsaks betydelse, i detta fall hur de olika faktorerna för tro (oberoende variabler) påverkar respektive frekvens av deltagande i kyrkan och hur viktig Bibeln är för sättet att leva sitt liv. Här finns ingen signifikant koppling, bortsett från att egen bibelläsning ökar sannolikheten för att man anser att Bibeln är viktig för livet. Det framstår alltså inte som väldigt betydelsefullt för dem som går bibelskola i vilken grad tron har varit viktig hemma. Här är det viktigt att fästa avseende vid undersökningens urval, alltså ungdomar som går bibelskola. Ett annat urval, exempelvis alla som vuxit upp i ett aktivt frikyrkligt hem däribland de som valt bort kyrkan eller inte valt att gå bibelskola, hade sannolikt gett ett annat resultat.

Andliga upplevelser är långt viktigare i den svenska undersökningen än i den norska. En del av förklaringen till detta kan också handla om urvalet. Det är en långt större andel pingstväänner i den svenska undersökningen. En jämförelse mellan pingstväänner i de två länderna visar att betydelsen av andliga upplevelser ligger på ungefär samma nivå i Norge (3,89) som i Sverige (3,93). Om vi återvänder till diskussionen om föräldrarnas roll ser vi att skillnaderna är betydligt större, färre svenska pingstväänner (3,93) anser att mamma är viktig jämfört med pingstväännerna i Norge (4,35). Sammantaget pekar dessa resultat på att konfession är viktig för betydelsen av andliga upplevelser medan kultur har större betydelse för religiös socialisering.

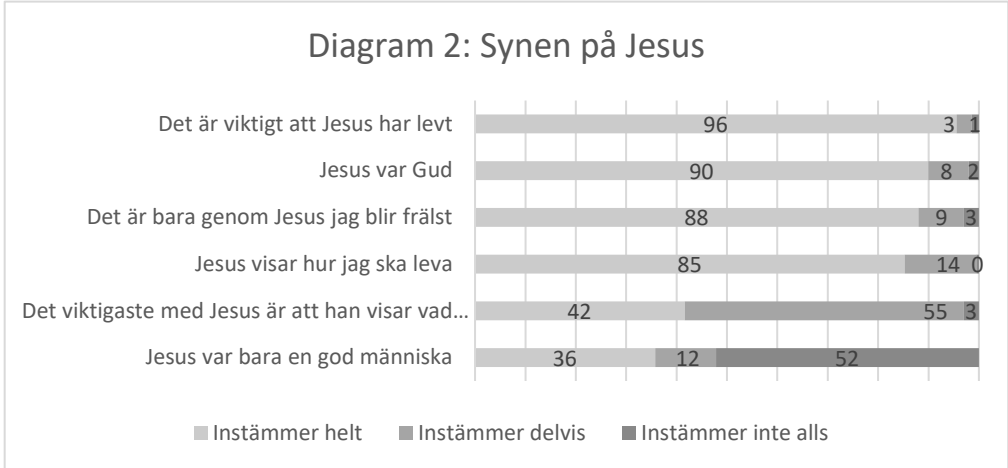
⁷ Josefsson 2022.

⁸ Repstad 2019.

⁹ Andersson, Spjuth & Wenell 2017.

Jesus

Synen på Jesus har en central roll i de tre samfundet. En del av undersökningen handlar om hur bibelskoleeleverna ser på Jesus.

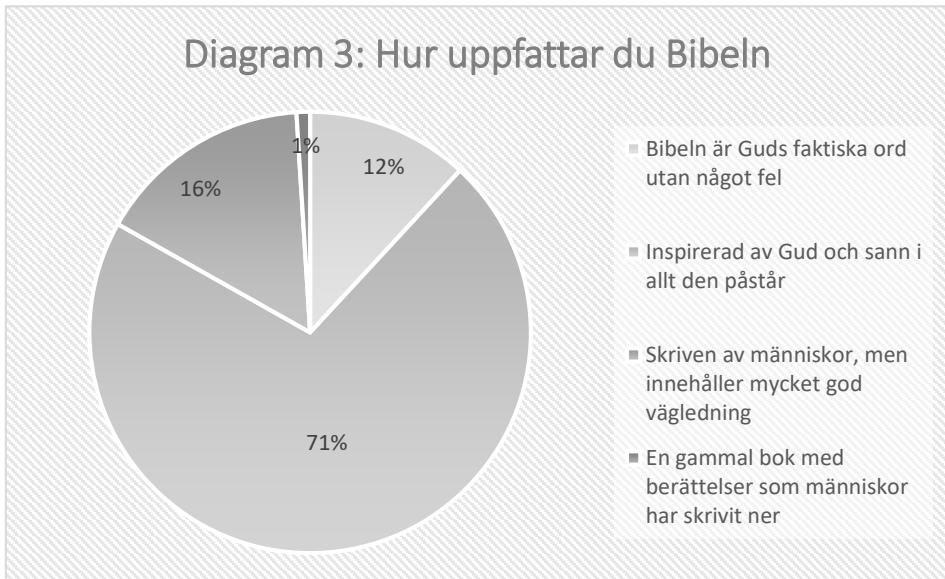
Respondenterna har rangordnat alla sex utsagor efter i vilken grad de håller med.

Diagrammet visar procentuell fördelning

Den generella bilden är att de unga är trygga i sin teologiska hållning till Jesus. 95 procent menar att det är viktigt att Jesus har levt, 90 procent att Jesus var Gud och 88 procent att det bara är genom Jesus som man kan bli frälst. Det är 74 personer (36 procent) som instämmer helt i att Jesus bara var en god människa. En förenklad slutsats skulle kunna bli att en stor andel betvivlar Jesu gudom. Men om vi använder en korstabell ser vi att det bara är två som inte alls instämmer i att Jesus var Gud och ytterligare fem som instämmer delvis. Det är alltså en överväldigande andel som har en klassisk syn på vem Jesus är.

Förhållandet till Bibeln

I detta avsnitt ska vi se närmare på de ungas förhållande till Bibeln, både bibelsyn och praktiskt bibelbruk.

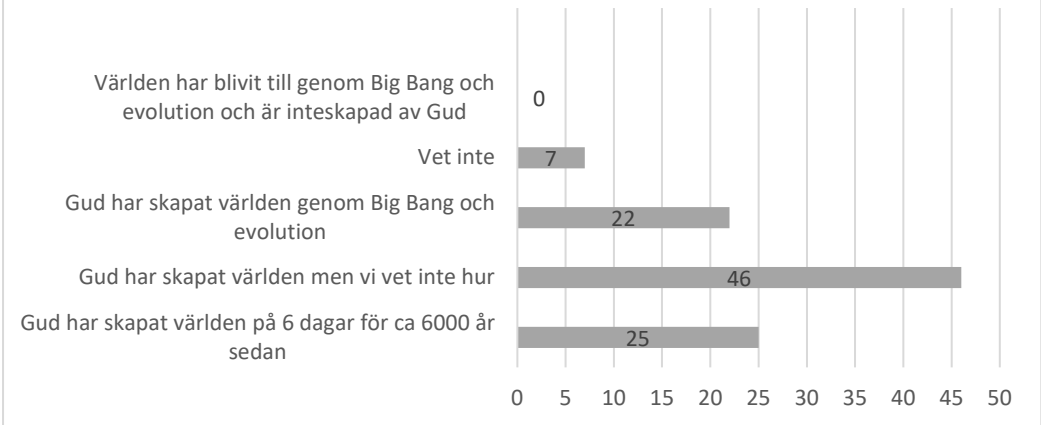

Respondenten har valt det påstående som han eller hon håller med om i störst utsträckning. Diagrammet visar procentuell fördelning.

Majoriteten av bibelskoleeleverna ser på Bibeln som inspirerad av Gud och sann i allt den påstår medan en mindre grupp har en mer bokstavstroende förståelse av Bibeln, där den uppfattas vara utan fel. Nästan en av sex menar att Bibeln är skriven av människor men innehåller mycket god vägledning. Det är två procentenheter fler män än kvinnor som anser att Bibeln är Guds faktiska ord utan något fel eller inspirerad av Gud och sann i allt den påstår. Fyra procentenheter fler kvinnor än män menar att Bibeln är skriven av människor men innehåller mycket god vägledning. Det är alltså en liten övervikt för mer bibeltrohet hos männen än hos kvinnorna. Sammantaget ser vi att bibelskoleeleverna har en övervägande evangelikal bibelförståelse.

En möjlighet till att utforska bibelsynen närmare är att undersöka förståelsen av skapelsen och evolution.

Diagram 4 Hur blev världen till?

Respondenten har valt det påstående som han eller hon var mest enig om. Diagrammet visar procentuell fördelning.

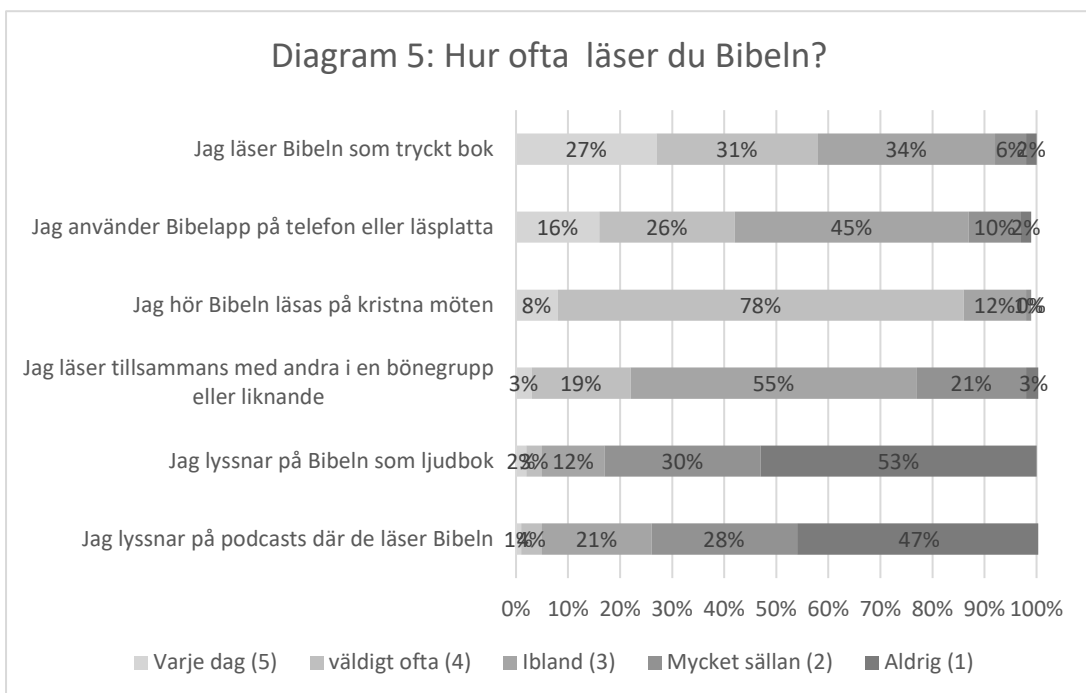
Bibelskoleeleverna är väldigt eniga om att Gud har skapat jorden men ser olika på hur det har skett. Den mest populära uppfattningen är att Gud har skapat världen men att vi inte vet hur. Den hållningen är vanligare bland män (51 procent) än bland kvinnor (43 procent), den är också vanligare i Pingst (50 procent) än i EFK (29 procent). En fjärdedel tror på ungdjordskreationism. Också denna föreställning är mer vanlig bland män (29 procent) än bland kvinnor (23 procent) och i Pingst (28 procent) än i EFK (22 procent). Nästan lika många tror att Gud har skapat världen genom Big Bang och evolution. Här återfinns betydligt fler kvinnor (26 procent) än män (15 procent) och också långt fler i EFK (29 procent) än i Pingst (13 procent). En korstabell som kombinerar uppfattningen av Bibeln med synen på evolution och skapelse visar också ett starkt sammanhang mellan dessa. Bland dem som har en biblicistisk bibelsyn lutar 44 procent mot ungdjordskreationism och 40 procent mot att Gud har skapat världen utan att vi vet hur. Bland dem som har inspirationssyn på Bibeln menar 48 procent att Gud har skapat världen utan att vi vet hur medan resten fördelar sig på ungdjordskreationism och att Gud har skapat världen genom Big Bang och evolution. I den sista gruppen, som menar att Bibeln är skriven

av människor men innehåller mycket god vägledning menar 44 procent att Gud har skapat världen utan att vi vet hur medan 41 procent anser att Gud har skapat världen genom Big Bang och evolution.

Vidare ska vi se på hur Bibeln brukas (diagram 5).

Den vanligaste relationen till Bibeln bland bibelskoleeleverna är att höra Bibeln användas på kristna möten. Därefter kommer att läsa Bibeln som tryckt bok. För den fjärdedel som har ett dagligt förhållande till Bibeln är det den tryckta boken som är den viktigaste. Det finns en signifikant korrelation mellan dem som läser Bibeln oftast som tryckt bok och dem som oftast läser tillsammans med andra.¹⁰

Diagram 5: Hur ofta läser du Bibeln?

Respondenten har rangordnat sex olika källor till bibelläsning. Diagrammet visar procentuell fördelning.

¹⁰ Korrelation mellan tryckt Bibel och gemensam läsning, $r = .211$, $p < .000$. Se fullständig korrelationstabell i appendix.

Skillnaderna mellan könen är relativt små, men kvinnor (i genomsnitt 3,86) läser oftare i den fysiska bibeln än män (3,61). Å andra sidan använder män (3,54) mer appar eller läsplatta för att läsa bibeln. Detta kan tyda på att kvinnor och män har något olika förhållande till Bibelns materialitet, där kvinnor föredrar den fysiska boken. Nästan hälften av respondenterna läser bibeln på en digital plattform, vilket visar att digitaliseringen tydligt har slagit igenom bland unga. Samtidigt är det så att den fysiska bibeln har störst betydelse för den enskildes liv. En korrelationsanalys mellan hur viktig Bibeln är för det sätt du lever visar att den betyder mest för dem som läser den fysiska bibeln¹¹ och något mindre för dem som läser digitalt¹². Det är också en signifikant korrelation när det gäller de som läser bibeln i grupper. Däremot finns inga signifikanta skillnader mellan de andra faktorerna och hur viktig Bibeln är för det sätt livet levs på.

Etik

Att en kristen tro får följder för hur livet levs är centralt inom frikyrklig teologi, och själva omvändelsen är starkt knuten till en specifik kristen moral.¹³

I den fortsatta analysen används diagram 6 (se nästa sida) som visar den totala fördelningen på en skala från 1 till 5. Där så är relevant kommer jag att jämföra genomsnittet för Pingst respektive EFK samt för kvinnor respektive män.

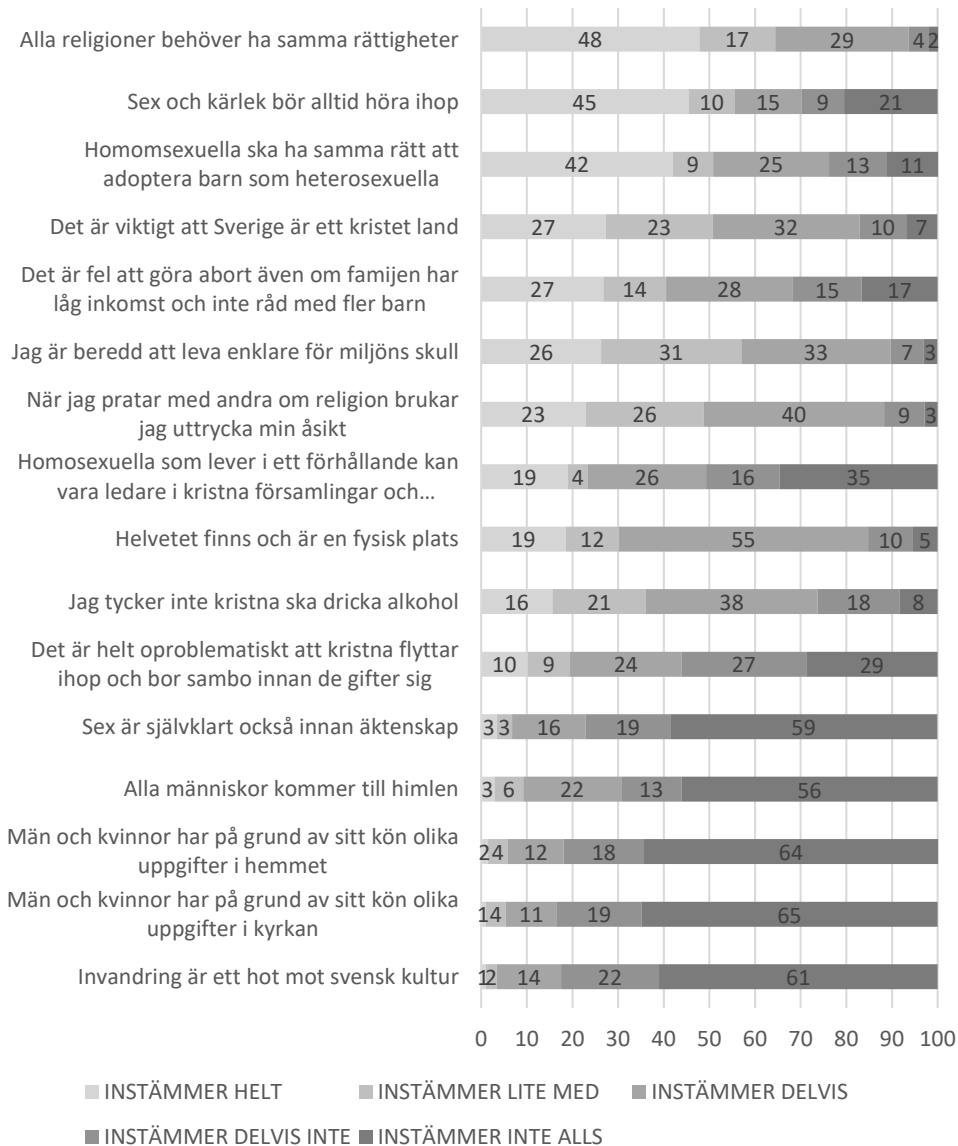
Det område där de flesta är eniga har att göra med uppgifter och kön. Nästan två tredjedelar tar helt avstånd från att det ska vara olika uppgifter i hemmet eller i kyrkan. Det är några som uttrycker en viss osäkerhet till frågorna och det är små skillnader mellan samfunden. Skillnaden är något större mellan könen, där kvinnor (i genomsnitt 1,5 på bägge) är något mer oeniga med att det är skillnad mellan kvinnor och män än män (i genomsnitt 1,7 på bägge). Så även om den tydligaste bilden är att deltagarna inte anser att det är skillnad mellan uppgifterna, vare sig i kyrkan eller hemmet, finns det en svag tendens till att något fler män än kvinnor menar att det är en skillnad.

¹¹ $r = -0,225$ $p < ,000$.

¹² $r = -0,188$ $p < ,000$.

¹³ McClendon 2003; Wenell 2015.

Diagram 6: Etik

Respondenterna har rangordnat 16 olika påståenden efter hur eniga de är med dem. Diagrammet visar procentuell fördelning.

Respondenterna uttrycker också en traditionell hållning till sex före äktenskapet genom att nästan sex av tio är helt oeniga med påståendet att sex är självklart före äktenskapet. En majoritet menar också att sex och kärlek alltid måste hänga samman. En femtedel håller dock inte alls med om detta

och det kan tänkas att de har tolkat frågan som att den gäller att kärlek förutsätter sex. Deltagarna är mindre tydliga när det gäller abort och långt mindre konservativa än unga kristna i Norge, där 44 procent instämmer helt i att det är fel att ta abort. Generellt tycks det som att kvinnor står för en något mjukare hållning i etiska frågor. De tror lite mindre på helvetet (3,2 mot männens 3,4) och tenderar i högre grad att mena att alla människor kommer till himlen (2,01 mot männens 1,7). En tydligare skillnad gäller synen på homosexualitet där kvinnor är mer positiva till att homosexuella kan adoptera barn (3,9 mot männens 3,12) och menar att homosexuella som lever i ett förhållande kan vara ledare i församlingar (2,8 mot männens 2,1). Det är också en tydlig skillnad i synen på abort, där männen (3,5) är mer restriktiva än kvinnor (2,9). Samma tendens, att män är mer konservativa än kvinnor, går igen bland unga kristna i Norge. Det är alltså en genomgående tendens till att män är mer konservativa än kvinnor, både i Sverige och Norge.

En majoritet har inte en bestämd uppfattning om alkohol. De menar varken att kristna absolut kan eller inte kan dricka alkohol. Något fler män (3,3) än kvinnor (3,1) har en restriktiv hållning till alkohol. Varken ungdomarna från Pingst eller från EFK skiljer ut sig med en tydlig uppfattning. Traditionellt har en tydlig restriktiv hållning till alkohol varit starkt förknippad med att vara en ung frikyrklig kristen och man kan därför ställa sig frågan om detta är ett bidrag till förändringen av förhållandet mellan moral och det kristna livet.¹⁴

Respondenterna anser inte att invandringen utgör ett hot mot svensk kultur. På den här punkten är könsskillnaderna relativt stora. Kvinnor (72 procent) är långt mer tydliga om att invandring absolut inte är ett hot än män (44 procent). Det är ingen kvinna som instämmer helt eller delvis med att invandring är ett hot mot svensk kultur. Det är något fler i Pingst (64 procent) som absolut menar att det inte är ett hot än i EFK (55 procent). Samtidigt som de inte ser invandringen som ett hot mot svensk kultur så anser cirka hälften att det är viktigt att Sverige är ett kristet land. Här är det något fler män (55 procent) än kvinnor (51 procent) och fler i Pingst (56 procent) än i EFK (39 procent). Uppenbarligen ser respondenterna i låg grad på invandringen som ett hot mot det som de uppfattar som kristet. De menar heller inte att andra religioner på något sätt behöver hindras i Sverige och en majoritet instämmer i att alla religioner ska ha samma rättigheter. Denna öppna hållning till religionsfrihet fördelar sig lika mellan kön och samfund.

¹⁴ Klingenberg 2017.

En majoritet anser bestämt att inte alla människor kommer till himlen när de dör, samtidigt som det hos några finns en osäkerhet. Två av tio svarar att de inte vet. Det är långt fler män som är säkra på att inte alla kommer till himlen (66 procent) än kvinnor (50 procent). Det är också något fler från Pingst (63 procent) än från EFK (53 procent). Var de som inte kommer till himlen hamnar är långt fler osäkra på. Det är mycket få som helt avskriver möjligheten till att helvetet är en fysisk plats men en majoritet är osäker. Det är något fler kvinnor (57 procent) än män (51 procent) som är osäkra, och något fler inom EFK (63 procent) än i Pingst (52 procent) men här framträder också en tydlig bild av att man är osäker på vad man ska mena med helvete. Respondenterna är däremot mer säkra på att livet faktiskt har två utgångar. På frågan «Vad tror du sker efter döden?» svarar 72 procent att vi antingen blir frälsta eller går förlorade. Här är det också en andel som är osäkra, de tror att det finns något efter döden men vet inte vad (14 procent). Övriga föreställningar om vad som sker efter döden är mindre populära, "att alla bra människor kommer till himlen" (8 procent), "jag tror inte det finns liv efter döden" (1 procent) och "vet inte" (6 procent).

Undersökningen visar en bredd när det gäller etiska hållningar, en bredd som kan kopplas till en ökad grad av individualisering, där den normerande församlingssamfundet kanske har ett mindre utrymme. En ökad grad av individualisering medför också en ökad liberalisering i etiska frågor, där varje enskild individ i högre grad avgör vad som är rätt och fel.¹⁵

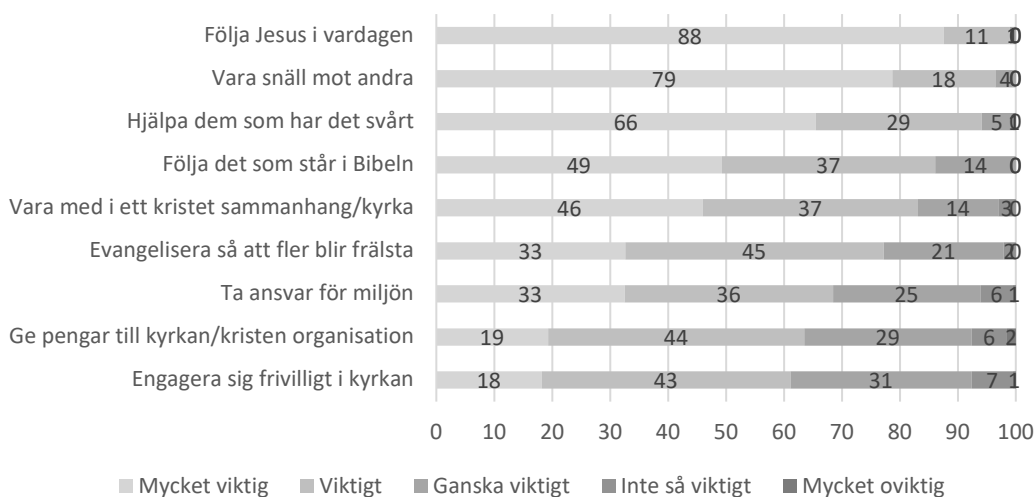
Det kristna livet

80 procent av respondenterna menar att det är mycket viktigt att tron påverkar hur man lever sitt liv. I undersökningen har vi frågat dem om hur viktiga nio olika aspekter är för den som är kristen.

Den generella hållningen är att det är mycket som anses som viktigt. Det är bara några få som anser att någon av de nio faktorerna inte är särskilt viktig.

¹⁵ Omland 2021.

Diagram 7: Det kristna livet

Respondenterna har ordnat nio olika värden efter hur viktiga de är. Diagrammet visar procentuell fördelning.

Det som framstår som det allra viktigaste är att följa Jesus i vardagen. Här är det en liten skillnad mellan samfunden och denna faktor är marginellt viktigare för män (i genomsnitt 4,9) än för kvinnor (4,84). Vad det faktiskt vill säga att följa Jesus i vardagen är svårare att utläsa av undersökningen. Men man kan i varje fall konstatera att det inte nödvändigtvis betyder det samma som att "följa det som står i Bibeln". Detta anses som mindre viktigt än de mjukare värdena som att "vara snäll mot andra" och "hjälpa dem som har det svårt". Denna något mjukare kristna tro kan tänkas indikera att svenska frikyrkliga unga också påverkas av en gyllene regel teologi,¹⁶ eller Moralistic Therapeutic Deism, som man också har sett tendenser av i tidigare undersökningar.¹⁷ Männens (genomsnitt 4,49) anser att det är viktigare att följa det som står i Bibeln än kvinnorna (4,26), och det är flera i Pingst (genomsnitt 4,46) som anser att det är viktigt än i EFK (4,33). Kvinnor anser det viktigare än männen att "vara snäll mot andra" (en differens

¹⁶ Ammerman 1997.

¹⁷ Smith & Lundquist Denton 2005; Andersson, Spjuth & Wenell 2017.

på 0,19) och att "hjälpa dem som har det svårt" (0,28 i differens), också här är det liten skillnad mellan samfunden.

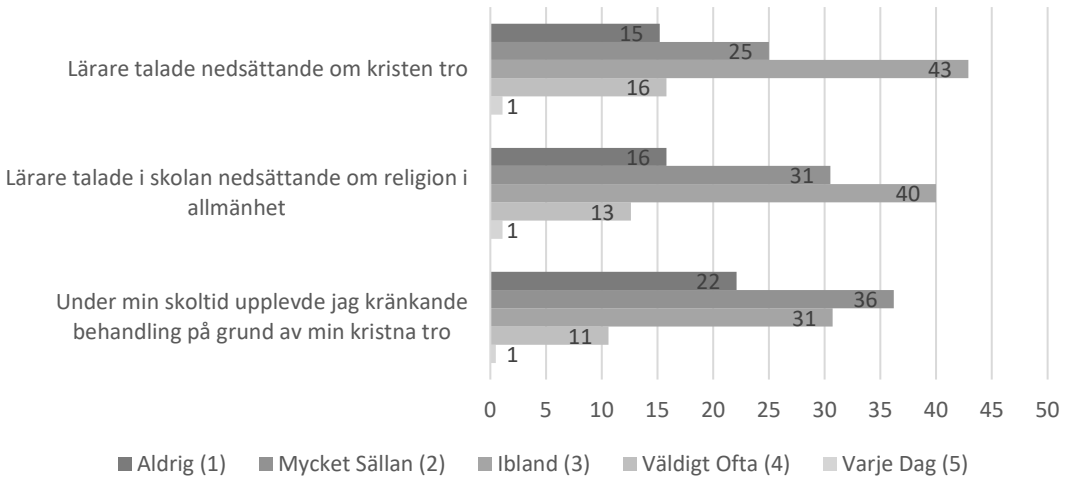
Tre frågor handlar om engagemang och deltagande i kyrkan. Här anses det som långt viktigare att vara med i ett kristet sammanhang/kyrka än att bidra genom att engagera sig frivilligt i kyrkan eller att ge pengar till kyrkan/kristen organisationen. Skillnaden mellan könen är liten, bortsett från att ge pengar. Kvinnorna (genomsnitt 3,86) tycker att det är viktigare att ge pengar än männen (genomsnitt 3,55). Här finns det också en skillnad mellan Pingst (genomsnitt 3,75) och EFK (genomsnitt 3,98). Sammantaget indikerar svaren att de unga inte anser att ett deltagande i ett kristet sammanhang är så viktigt.

Två frågor i undersökningen tar sikte på uppfattningar om miljö. Den ena ställs i detta sammanhang och mäter i vilken grad ett ansvarstagande för miljön uppfattas som en viktig del av att vara kristen. De unga bibelskoleeleverna hävdar att det till en viss grad är väsentligt. Här är det stor skillnad mellan könen. Bland kvinnorna menar 42 procent att det är mycket viktigt mot långt färre, 18 procent, av männen. Även om en del anser att det är viktigt ses det som mindre viktigt än mycket annat. Det är också en tydlig skillnad mellan EFK (41 procent) och Pingst (23 procent) när det gäller hur många som väljer alternativet "mycket viktigt". Den andra frågan mäter i vilken utsträckning de unga är beredda att leva enklare för miljöns skull. Mönstret är relativt likartat. En majoritet är beredd att leva åtminstone lite enklare för miljöns skull. Skillnaderna mellan könen är mindre markanta, även om det är fler kvinnor (29 procent) än män (22 procent) som instämmer helt i att de vill leva enklare. När det gäller kön är det alltså en mindre differens när frågan gäller handlingar än uppfattningar. Effekten är likartad men mindre mellan samfunden. I Pingst är 22 procent som är beredda att leva enklare för miljöns skull medan det är 25 procent i EFK som säger detta.

Kristen i skolan

Det finns en del forskning om hur kristna upplever att leva ut sin tro i skolans vardag. Denna del av undersökningen tar särskilt fasta på i vilken grad man har utsatts för kränkande särbehandling.

Diagram 8: Kristen i skolan

Respondenten har rangordnat tre situationer efter hur vanliga de har varit. Diagrammet visar procentuell fördelning

Undersökningen har tre frågor om skoltiden. Den första relaterar till om man själv har upplevt kränkande behandling på grund av tron. Här är det bara två av tio som aldrig har upplevt kränkande behandling och en av tio uppger att det har förekommit ofta. Majoriteten har haft en skoltid där tron blir kränkt antingen sällan eller ibland. Män (genomsnitt 2,4) upplever en något högre grad av kränkningar än kvinnor (genomsnitt 2,25). Detta kan också ha ett sammanhang med fynden i del 6 som visar att kvinnor har en något "mjukare" religiös tro än männen. Fler än de som upplever att de själva har blivit kränkta menar att lärare talat nedsättande om tro i allmänhet och i ännu högre grad om kristen tro. Också här är det något fler män än kvinnor (en differens på 0,2 på båda frågorna) som hävdar detta. Denna undersökning visar alltså återigen samma fynd som i tidigare studier, att det är mycket vanligt att bli kränkt för sin tro som ung kristen i Sverige.¹⁸

¹⁸ Wenell 2020; Eddebo, Ewert & Magnusson 2020.

Politik

Alla respondenter fick frågan om vilket politiskt parti de skulle ha röstat på i valet till riksdagen.

Respondenten har valt ett parti, diagrammet visar procentuell fördelning.

Det mest centrala fyndet i denna undersökning är att fyra av tio inte vet vad de skulle rösta på. Det är alltså inget parti som har ett tydligt grepp om denna väljargrupp. Detta står i stark kontrast till situationen i Norge där uppslutningen kring det kristdemokratiska partiet är massiv bland unga kristna från frikyrkor och lågkyrkligheten, 66% skulle rösta på detta parti.

En huvudförklaring är att partiet har en liberal profil i migrationsfrågan. De unga bibelskolestudenterna i denna undersökning har en liknande öppenhet till invandring medan det svenska kristdemokratiska partiet profilerat sig med en mer restriktiv hållning.¹⁹

Resultatet indikerar att medan de unga frikyrkliga i Norge upplever att de har ett parti som passar dem bra så saknar unga frikyrkliga i Sverige detta och vet därför inte hur de ska rösta. Det kan vidare ses mot att det i Sverige är generellt mindre samstämmighet mellan partitillhörighet och

¹⁹ Demker 2021.

gudstjänstdeltagande.²⁰ Detta gäller speciellt för Kristdemokraterna som har fått en svagare koppling till kyrkliga miljöer.²¹

De är tre partier som framstår som aktuella för unga kristna i Sverige att rösta på med vardera ungefär lika stor uppslutning. Även om Kristdemokraterna har långt svagare uppslutning bland unga kristna än sitt norska systerparti är det fortfarande det största partiet i undersökningen och klart mest populärt i Pingströrelsen. Det näst största är Centern, som har starkast stöd i Evangeliska frikyrkan medan det tredje alternativet är Moderaterna. Genom att jämföra ungdomar med en baptistisk bakgrund med unga med en pentekostal bakgrund framträder tendensen att baptister lutar något mer åt vänster medan pingstvännerna lutar något mer mot höger.

Avslutning

Med utgångspunkt i unga som har valt att gå bibelskola tecknar denna artikel en bild av tron hos en grupp av de mest aktiva unga kristna i frikyrklig miljö i Sverige. Ett mycket intressant resultat, som kan framstå som en paradox, är förhållandet mellan religiös socialisering och individualism. De allra flesta kommer från kristna familjer och är alltså socialiserade in i tron. Denna tydliga socialisering medför också att en del av de unga med en frikyrklig bakgrund inte har tagit personlig ställning till tron utan primärt har ärvt tron av sina föräldrar. Samtidigt framstår tron i hemmet som långt mindre viktig för unga svenskar på bibelskolor än för andra liknande grupper. En direkt jämförelse med norska förhållanden visar en stor skillnad. De unga svenskarna är i hög grad kristna därför att föräldrarna är kristna men de anser inte att föräldrarna varit speciellt viktiga för att de har kommit till tro. Tron framstår alltså som något som är en del av familjen men som kanske starkast tar sig uttryck i att man tas med till kyrkan, inte genom trosutövning i hemmet. Däremot är de viktigaste faktorerna för att de unga har kommit till tro bibelläsning och lovsång. Även om detta är praktiker som ofta utförs i gemenskap är det också trospraktiker som i växande utsträckning kan göras ensam. Man kan läsa Bibeln på egen hand, fysiskt eller i mobilen, och ha älsklingslovsången i örat. Det är alltså praktiker som passar väl in i ett individualiserat trosliv. Detta resultat ställer alltså några centrala frågor. För det första: Vilken roll spelar tron i hemmet

²⁰ Hagevi 2018.

²¹ Halldorf 2020; Brommesson 2010.

i svenska frikyrkor? Och för det andra: Är det så att ett individualiserat trosliv blir viktigare än församlingsgemenskapen?

En ökad individualisering kan också medföra en utveckling mot en mer liberal etik. Denna rapport mäter inte förändring över tid och kan därför inte säga något bestämt om detta. Med några undantag framstår de unga som etiskt konservativa. En stor majoritet har en klassisk evangelikal syn på både Bibeln och Jesus. De unga har en klassisk hållning till äkten-skapet och menar att sex hör hemma inom denna ram samtidigt som de är mer osäkra på hur de ska förhålla sig till samboskap. När det gäller politiska uppfattningar är de långt mer liberala och stöder ett liberalt samhälle. Flertalet menar att homosexuella bör få adoptera barn. Inte minst anser de väldigt starkt att alla religioner ska ha samma villkor i Sverige. De är också mycket liberala i migrationsfrågan och delvis engagerade i miljöfrågan. Sammanfattningsvis ser vi att de kombinerar en konservativ etik med liberala politiska hållningar. När man tittar på partipolitik verkar det som att de strävar efter att hitta ett politiskt parti som de upplever representerar dem och påfallande många är osäkra på hur de skulle rösta i ett val till riksdagen.

Denna undersökning bekräftar också tidigare undersökningar som visar att unga kristna i väsentlig grad utsätts för kränkningar på grund av sin tro i skolan. De upplever att det talas negativt om religion i allmänhet och kristen tro i synnerhet. Allvarligast är att en tredjedel ibland och en tiondedel ofta har upplevt att bli kränkta för sin tro.

Referenser

- Ammerman, Nancy T. 1997, "Golden Rule Christianity: Lived Religion in the American Mainstream", i *Lived Religion in America*, redigerad av David D. Hall.
- Andersson, Greger, Roland Spjuth och Fredrik Wenell 2017, "Unga i karismatiska och evangelikala kyrkor resonerar om sin tro", i *Scandinavian Journal For Leadership & Theology*, nr. 4, s. 1–22.
- Barna Group & Lutheran Hour Ministries, 2019, *Households of Faith: The Rituals and Relationships That Turn a Home Into a Sacred Space*. Ventura, California: Barna Group.
- Bromander, Jonas & Mia Lövheim 2012, *Religion som resurs?: Existentiella frågor och värderingar i unga svenskars liv*. Artos.
- Brommesson, Douglas 2010, "Svenska kristdemokrater i förändring: Från konfessionellt universella till sekulärt partikulära", i *Statsvetenskaplig Tidskrift* 112, nr. 2.
- Demker, Marie 2021, "Vilka var det som ändrade sig om flyktingpolitiken efter 2015?", i *Ingen anledning till oro (?)*, redigerad av Ulrika Andersson, Anders Carlander, Marie Grusell, & Patrik Öhberg. Göteborgs universitet: Göteborg: SOM-institutet.
- Eddebo, Johan, Per Ewert & Sven Magnusson 2020/09, "Kränkt för sin tro Kristna ungdomars upplevelse av sekulär intolerans i dagens svenska skola". Claphaminstitutet, u.å. http://claphaminstitutet.se/wp-content/uploads/2020/09/Clap-Rapport4_helpdfhem-sida.pdf.
- Hagevi, Magnus 2018, "RELIGIONSRÖSTNING I SVERIGE 1988-2018", i *SurveyJournalen* 5, nr. 1.
- Halldorf, Joel 2020, "Epilogue: Swedish Evangelicalism and the American Religious Right (Or: Why Swedish Pentecostals Are Not Trumpists)", i *Pentecostal Politics in a Secular World: The Life and Leadership of Lewi Pethrus*, redigerad av Joel Halldorf, s. 241–62. Cham: Springer International Publishing.
- Høeg, Ida Marie 2017, *Religion og ungdom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Josefsson, Ulrik 2021, "Bilder av församlingen" i Josefsson & Wahlström (red) *Svensk frikyrklighet i pandemin*, Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala studier nr 09, Stockholm: IPS.
- Klingenberg, Maria 2017, "Maria Zackariasson: Gemenskapen. Delta-gande, identitet och religiositet bland unga i Equmenia /The Fellowship. Participation, Identity and Religiosity amongst Youth in Equmenia/", i *Nordic Journal of Religion and Society*, vol 30, nr. 1.

- McClendon, James Wm. 2003, *Ethics*. Second edition, Revised and Enlarged. Nashville, TN: Abingdon Press.
- Omland, Solveig 2021 "'Å drive misjon kan jo være så mangt' Om unge kristnes forståelse av misjon, i *Norsk tidskrift for misjonsvitenskap*, vol 75, nr. 4.
- Repstad, Pål (red.) 2019, *Political religion, everyday religion: sociological trends*. Brill.
- Smith, Christian & Melinda Lundquist Denton 2005, *Soul searching: the religious and spiritual lives of American teenagers*. Updated. United States: Oxford University Press - Special.
- Smith, Christian & Patricia Snell 2009, *Souls in transition : the religious and spiritual lives of emerging adults*. New York ;Oxford: Oxford University Press.
- Wenell, Fredrik 2015, "Omvändelsens skillnad: En diasporateologisk granskning av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem".
- Wenell, Fredrik 2020, *Unga troende i samhället. Varannan kristen ungdom upplever sig kränkt för sin tro*. Stockholm: Sveriges kristna råd.
- Voas, David & Stefanie Doebler 2014, , "11. Secularization in Europe: An Analysis of Inter-Generational Religious Change", i *Value Contrasts and Consensus in Present-Day Europe*, s. 231-250. Brill.

Appendix - tabeller

Correlations																
	Mamma	Pappa	Mor- /farföräldrar	Syskon	Annan i familjen	Vänner	Den lokala församl.	Ungd. verks. i kyrkan	Pastor, präst	Ungd. pastor/ ledare	Annan vuxen ledare	Läger/ festival	Egen bibelläs ning	Predikan	Lovsång	Andliga upplevelser
Mamma	1	,790**	,558**	,528**	,434**	,191**	,190**	0,093	,211**	0,081	0,038	,176*	-0,055	0,112	0,039	0,081
Pappa	,790**	1	,524**	,558**	,395**	,209**	,210**	0,125	,171**	,147**	0,045	,197**	-0,031	,168*	0,091	0,139
Mor-/farföräldrar	,558**	,524**	1	,390**	,561**	,234**	,191**	0,107	,291**	0,129	0,133	0,077	0,102	,209**	,159*	,156*
Syskon	,528**	,558**	,390**	1	,601**	,198**	,192**	,206**	,248**	,232**	,163*	,253**	-0,017	,231**	,239**	0,086
Annan i familjen	,434**	,395**	,561**	,601**	1	,333**	,309**	0,144	,367**	0,166	,319**	,265**	-0,049	,205*	,290**	,235**
Vänner	,191**	,209**	,234**	,198**	,333**	1	,344**	,381**	,243**	,347**	,289**	,366**	0,055	,271**	,278**	0,126
Den lokala församlingen	,190**	,210**	,191**	,192**	,309**	,344**	1	,594**	,598**	,453**	,477**	,337**	0,087	,471**	,358**	,200**
Ungdomsverks. i kyrkan	0,093	0,125	0,107	,248**	0,144	,381**	,594**	1	,369**	,648**	,318**	,474**	0,105	,419**	,331**	,176*
Pastor, präst	,211**	,171**	,291**	,248**	,367**	,243**	,598**	,369**	1	,617**	,565**	,377**	0,101	,485**	,375**	,279**
Ungdomspastor/ledare	0,081	,147**	0,129	,232**	0,166	,347**	,453**	,648**	,617**	1	,443**	,525**	0,018	,403**	,407**	,229**
Annan vuxen ledare	0,038	0,045	0,133	,163*	,319**	,289**	,477**	,318**	,565**	,443**	1	,388**	0,085	,389**	,362**	,267**
Läger/festival	,176*	,197**	0,077	,253**	,265**	,366**	,337**	,474**	,377**	,525**	,388**	1	0,006	,390**	,401**	,298**
Egen bibelläsning	-0,055	-0,031	0,102	-0,017	-0,049	0,055	0,087	0,105	0,101	0,018	0,085	0,006	1	,291**	,281**	,166*
Predikan	0,112	,168*	,209**	,231**	,205*	,271**	,471**	,419**	,485**	,403**	,389**	,390**	,291**	1	,437**	,311**
Lovsång	0,039	0,091	,159*	,239**	,290**	,278**	,358**	,331**	,375**	,407**	,362**	,401**	,281**	,437**	1	,370**
Andliga upplevelser	0,081	0,139	,156*	0,086	,235**	0,126	,200**	,176*	,279**	,229**	,267**	,298**	,166*	,311**	,370**	1

Pearson Correlation: **, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). *, Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Correlations

Jag läser Bibeln som tryckt bok	Jag läser Bibeln som tryckt bok	Jag använder Bibeln på telefon eller läsplatta	Jag läser tillsammans med andra i en bönegrupp eller liknande	Jag lyssnar på Bibeln som ljudbok	Jag hör Bibeln läst på kristna möten	Jag lyssnar på podcasts där de läser Bibeln	Hur viktig är Bibeln för sättet du lever på?
	1	0,110	0,110	0,211**	0,052	0,065	-0,225**
Jag använder Bibeln på telefon eller läsplatta	0,110	1	0,080	0,216**	-0,010	0,081	-0,188**
Jag läser tillsammans med andra i en bönegrupp eller liknande	0,110	0,080	1	0,073	0,098	0,089	-0,176*
Jag lyssnar på Bibeln som ljudbok	-0,022	0,216**	0,073	1	-0,171*	0,169*	-0,091
Jag hör Bibeln läst på kristna möten	0,052	-0,010	0,098	-0,171*	1	0,132	-0,126
Jag lyssnar på podcasts där de läser Bibeln	0,065	0,081	0,089	0,169*	0,132	1	-0,114
Hur viktig är Bibeln för sättet du lever på?	-0,225**	-0,188**	-0,176*	-0,091	-0,126	-0,114	1

Pearson Correlation: **. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). *. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

En andra naivitet

Vägen mot en tro som bär

MARTINA BJÖRKANDER

Inledning

Hur kommer det sig att en del människor som växer upp inom kyrkan stannar kvar där, medan andra lämnar? Vilka faktorer är avgörande för att man ska behålla sin tro och välja ett aktivt församlingsengagemang? Och vilken roll spelar bibelskolan i den processen?

I den här artikeln får vi möta sex personer som alla har valt att leva liv som inkluderar både Gud och församling. Fem av dem kommer från kristna familjer och den sjätte kom till tro i sina tidiga tonår. Samtliga är engagerade inom svensk frikyrka och samtliga har gått någon slags bibelskola under åren strax efter gymnasiet. Personerna är idag mellan trettio och fyrtio år, de har jobb, familj och ett etablerat liv. Alla bor i södra Sverige.

Ingen av dem har gått en spikrak väg men alla har idag valt tron som kompass och följeslagare i livet. I mina intervjuer med dem ville jag försöka förstå deras livsresa och vad som lett fram till den plats där de är idag. Eftersom varje persons resa är unik använde jag en öppen intervjuteknik där intervjupersonen ges utrymme att fritt reflektera över sitt liv utifrån vissa ramar. Mer om det senare.

I intervjuerna framkom flera viktiga faktorer som dragit dem antingen inåt mot tron eller bort från tron. Ofta fungerar samma faktor i båda riktningar på så vis att bristen eller förekomsten av en och samma sak blir avgörande. Till exempel om man erbjudits god undervisning eller om denna saknats så har det påverkat trons utveckling i motsatta riktningar. Vissa teman återkommer när personerna berättar om sin väg till tro och in i tro; en uppväxtmiljö där tron fick konkreta uttryck, församlingsmiljöer som upplevts som levande och närande, en bibelskola som skapat riktning i livet, personliga erfarenheter med Gud och en egen tro, egna val och beslut, samt en livskamrat som drar åt samma håll. Dessa teman blir vägledande genom den här artikeln.

Vägledande i artikeln är också tanken på *en andra naivitet*. Att vägen till tro går genom olika faser av prövning och omprövning och att detta är en sund process som leder till en mogen tro. För den som vuxit upp inom kyrkan är det en naturlig del av vuxenblivandet att på olika sätt pröva och ompröva tron utifrån nya livserfarenheter. Samtidigt hör det till trons väsen att det också handlar om en oskuldsfullhet, en tillit till Gud som går utöver förnuftet, utöver de egna besluten och de konkreta livsomständigheterna. I intervjupersonernas livsberättelser ser vi denna process tydligt återspeglad.

Teoretisk ram

Begreppet "en andra naivitet" förknippas ofta med filosofen Paul Ricœur¹ och har fått genklang på flera håll inom teologin.² För Ricœur handlar en andra naivitet om det stadie som en kritiskt tänkande person når fram till genom tolkning. Den moderna vetenskapen gör att de religiösa symbolerna, myterna och texterna inte längre kan tas för givna, men genom en hermeneutisk process kan man nå fram till en punkt där man trots allt erfar dem som sanna.

Enligt det här sättet att se på tro så rör den sig i tre stadier; en första naivitet (pre-kritisk fas), följt av tolkning/ifrågasättande/omvärdering (kritisk fas) och sedan en andra naivitet (post-kritisk fas). De tre är inte statiska moment utan rör sig in och ut ur varandra. En person kan samtidigt befinna sig i flera faser och kan röra sig många gånger runt, som i en cirkel eller spiral.³

*What we have just called a knot - the knot where the symbol gives and criticism interprets - appears in hermeneutics as a circle. The circle can be stated bluntly: "We must understand in order to believe, but we must believe in order to understand." The circle is not a vicious circle, still less a mortal one; it is a living and stimulating circle.*⁴

En kritiskt tänkande person kan inte längre tro på ett omedelbart och direkt sätt, men han eller hon kan likväl tro. Likväl lyssna till texternas budskap och se världen genom symbolernas lins.

¹ Även om han inte var den första att använda begreppet, se Holzer 2006.

² Se till exempel Stiver 2012; Peters 2000; Percy & Ward 2016.

³ Jansons 2014, s. 1-4. Se även Roberts 2018, s. 30-32; Stiver 2012, s. 35-47.

⁴ Ricœur 1967, s. 351.

*Does that mean that we could go back to a primitive naïveté? Not at all. In every way, something has been lost, irremediably lost; immediacy of belief. But if we can no longer live the great symbolisms of the sacred in accordance with the original belief in them, we can ... aim at a second naïveté in and through criticism. In short, it is through interpreting that we can hear again.*⁵

Ordet "naivitet" ska här inte uppfattas som nedvärderande eller negativt. Istället kan man tänka på det som en slags oskuldsfull realism, ett sätt att leva inom sin världsbild utan att ifrågasätta den.⁶ På samma sätt har den andra naiviteten en självklarhet över sig, en tillit, men nu med en annan mognad. Den andra naiviteten integrerar och inkluderar insikterna från båda de andra faserna så att tron blir mer hel. Mera hållbar.

Denna artikel är inte platsen att diskutera varken hermeneutik eller systematik på ett djupgående sätt. Däremot vill jag applicera själva grundidén, tankegången, på de berättelser som intervjupersonerna delat med sig av. Jag tror att idén om en andra naivitet kan hjälpa oss att förstå varför människor ibland väljer att behålla sin tro när andra runt om dem inte gör det. I artikeln framkommer ett antal konkreta faktorer som intervjupersonerna menar bidragit till där de är idag. Samtidigt finns en process som skär på tvärs genom dem och som jag menar handlar om att uppnå en andra naivitet i förhållande till tron, kyrkan och livet. En mognad som innefattar kritisk omprövning och omvärdering, men som samtidigt också omfattar barnets självklara tillit. En tro *trots allt*.

Några ord behöver även sägas så här i inledningen kring begreppet "tro." I den här artikeln förstår jag det som ett holistiskt och inklusivt ord i linje med pentekostal teologi och spiritualitet där tron inkluderar både läror, handlingsmönster och grundhållningar. Det handlar om att ha en levande relation till en levande Gud – Fader Son och Ande – att tillhöra Honom och kommunicera med Honom på daglig basis, men också om att leva i gemenskap med andra kristna, att låta tron prägla livsstilen och att låta både tanke och handling formas efter Guds ord. Enkelt kan man säga att tron inkluderar allt i livet, stort som smått. Hela livet levs inför Guds ansikte, i tillbedjan och tillit.⁷ Denna förståelse har präglat studien på så vis att jag ställt frågor kring många olika aspekter av deltagarnas tro och att jag i analysen strävat efter ett inklusivt förhållningssätt. Det som jag kanske minst har frågat efter – och som minst har kommit fram i intervju-

⁵ Ricœur 1967, s. 351.

⁶ Jansons 2014, s. 2.

⁷ Josefsson 2005; Land 2010; Prosén 2021.

erna, även om det inte är osynligt – är läromässiga aspekter. Möjligen avslöjar det en förståelse där trons utgångspunkt är det andliga och konkreta, där emotionella, existentiella och sociala aspekter är mer centrala än kognitiva och innehållsliga dito.

Tidigare studier med liknande teman har gjorts både i USA och Norge. Några exempel kan nämnas här: Ruth Perrin, *Changing Shape: the Faith Lives of Millennials*, Erling Birkedal, *Religiositet fra barndom til voksen: tretten livshistorier om tro og livstolkning* och en masteruppsats av Annette Nordby "Når troen ikke blir livslang: en kvalitativ analyse av apostasi hos unge voksne i Den norske kirke, og en praktisk teologisk diskusjon."⁸ Övriga artiklar i den här volymen ger ytterligare exempel och bearbetning av forskningsläget.

Frågeställning och metod

Den här studien har en fenomenologisk och kvalitativ ansats. Fenomenologin som metod ställer frågan: "what is the meaning, structure and essence of the lived experience of this particular phenomenon by an individual or community?"⁹ Det handlar alltså om att komma åt människors erfarenheter; deras känslor, tankar, minnen, liksom hur de själva skapar mening och struktur i sin erfarenhet genom att sätta ord på den. Enkelt uttryckt så studeras 'den levda verkligheten', d.v.s. verkligheten så som den uppfattas och förstås av människor här och nu.

Studier av den här typen tar sin utgångspunkt i ett begränsat antal personer, ofta inom en viss social grupp, och deras förståelse av ett visst fenomen. Genom att utgå från hur människor uppfattar verkligheten eller en viss företeelse inom denna, kan man nå fram till en djupgående förståelse för sociala och existentiella fenomen. Det underliggande antagandet är att det djupt personliga också är djupt allmänmänskligt. Precis som dikten, musiken och konsten kan uttrycka något personligt som andra likväl kan känna igen sig i, så kan en djupgående studie av enskilda människors levda verklighet förklara något väsentligt om allmängiltiga fenomen.

Den grundläggande frågeställning som guidat studien är:

- Vilka faktorer i den egna livsresan ser intervjupersonerna som avgörande för att de idag har en levande kristen tro?

⁸ Perrin 2020; Birkedal 2020; Nordby 2021.

⁹ Jaison 2018, s. 37.

Studien bedömer alltså inte vilka faktorer som *de facto* påverkat deras livsväg och tro, utan de faktorer som intervjupersonerna själva berättar om och lyfter fram som avgörande. Det kan ju finnas faktorer som de själva är omedvetna om eller som de väljer att inte nämna i intervjun och som i realiteten påverkat dem. Men denna kunskap har vi inte tillgång till (det skulle kräva andra metoder) och den är heller inte fokus i denna studie. Däremot följer en andra fråga på den första, denna gång av en mer praktisk-teologisk art:

- På vilket sätt kan tanken på "en andra naivitet" bidra till en djupare förståelse av trons väg utifrån intervjupersonernas livsberättelser?

Den första frågan besvaras i huvuddelen genom att identifiera gemensamma faktorer i berättelserna, medan den andra frågan diskuteras i avslutningen med hjälp av Ricoeurs teori, så som den presenterats ovan.

Det kvalitativa och fenomenologiska förhållnings sättet var avgörande även under insamlingsfasen. Jag använde mig av en narrativ intervjuteknik (s.k. ostrukturerade livsberättelseintervjuer) där personernas egen upplevelse och egna perspektiv står i centrum. Sådana "öppna" intervjuer, utan ett givet frågebatteri, bedömdes vara den mest relevanta metoden för att komma nära intervjupersonernas egen berättelse. Detta fungerade mycket väl i sammanhanget och ledde till djupa och närgångna samtal. I huvuddelen låter jag detta återspeglas genom ett berättande och icke-kommenterande språk.¹⁰

Urvalet av intervjupersoner skedde i samarbete med några nuvarande och tidigare lärare på bibelskolor (dvs. folkhögskolelinjer med bibelinriktning). Studien utgick från antagandet att personer som valt att gå en bibelskola i sina tidiga vuxenår åtminstone vid den tidpunkten haft en levande och aktiv tro. Som en del av undersökningen kring vilka faktorer som påverkat trons utveckling över tid, ville studien också titta på bibelskolans roll. Det öppna förhållnings sättet förutsatte inte bibelskolans betydelse men var likväl uppmärksam på densamma. Via tips från utvalda lärare inom Evangeliska Frikyrkan, Alliansmissionen och Pingst fick jag kontaktuppgifter till ett fyrtiotal potentiella intervjupersoner, varav sex stycken i slutänden ställde upp på intervju. Det stora bortfallet kan förklaras dels utifrån praktiska bekymmer med att hitta en tid och plats som passar båda, dels utifrån att många helt enkelt inte återkopplade på mina förfrågningar.

¹⁰ Kvale & Brinkmann 2009, s. 41–43, 169–71; Dalen 2008, s. 34; O'Reilly 2012, s. 120, 128.

Intervjupersonerna valdes ut på grundval av några kriterier (vilka lärarna fick att förhålla sig till):

- De var 18–25 år när de gick bibelskola
- Båda könen ska vara representerade
- De har kvar en kristen tro/ är aktiva i församling men inte nödvändigtvis i frikyrkan
- De ska inte ha läst teologi efter bibelskolan
- De ska inte jobba som pastorer (men de får ha jobbat i församling tidigare tex. som ungdomsledare)
- De ska vara någorlunda öppna och pratsamma personer så att det går att få ett samtal

Kriterierna om teologi och församling kom till eftersom jag antog att om man studerat teologi eller valt pastorsyrket så kan den kunskap man tillägnat sig senare i livet göra bibelskolans betydelse svår att särskilja. Målet var att få en jämn fördelning mellan kvinnor och män men i slutändan blev det en övervikt av kvinnor. Detta var mest av slumpmässiga och praktiska skäl, men de speglar även den övervikt av kvinnor som läser bibelskola och som är aktiva i församlingslivet. Möjligen återspeglar det även forskarens egen person.

Innan intervjun informerades personerna om studien, hanteringen av personuppgifter samt inspelning och arkivering. Jag betonade att intervjun är helt frivillig, att det är möjligt att passa på frågor som känns obehagliga och att det inte finns några rätt och fel utan att det är deras egen berättelse som står i fokus. Information om studien hade även delats ut skriftligt i förväg. Samtliga intervjupersoner gav sitt medgivande till inspelning och arkivering och alla erbjöds att läsa den transkriberade intervjun före publikation (men ingen fann detta nödvändigt).

Därefter inleddes intervjun med en öppen fråga: "Kan inte du berätta för mig om ditt liv och särskilt om hur tron varit en del av livet?" Det hände att den andra delen av frågan formulerades lite annorlunda (t.ex.: "hur tron utvecklats och växt genom livet?") eller att jag la till ytterligare kvalificeringar av typen "vilka människor, miljöer och händelser har varit viktiga för dig?" men i princip hade jag samma startfråga till alla. Sedan fick personen berätta på sitt eget sätt medan jag ställde spontana uppföljningsfrågor kring berättelsen. Till min hjälp hade jag en mind-map med ett antal områden som jag ville beröra i varje intervju: Familj/släkt/ursprungsmiljö, församling, vänner, skola, bibelskola, etik/värderingar, vuxenliv/familj/job, tvivel, livsbeslut/trosbeslut. Beroende på vad deras berättelse innehöll så spenderade vi mer eller mindre tid på olika områden. Mot slutet av intervjun frågade jag dem om det var något de ville komplettera med

som dykt upp under intervjuens gång. Till de flesta ställde jag sedan en avslutande fråga i stil med: "Om du skulle sammanfatta: Vad har varit det viktigaste i ditt liv i förhållande till din tro?" Och sedan fick de lista några faktorer som de själva ser som avgörande.

På grund av pandemin, 2020–2021, och långa avstånd hölls hälften av intervjuerna digitalt medan hälften genomfördes med båda personer fysiskt närvarande i samma rum. De digitala intervjuerna genomfördes i ett säkert och krypterat program samt skyddades med lösenord efter genomförandet. Både fysiska och digitala intervjuer spelades in med diktafon, arkiverades och transkriberades. Samtliga intervjupersoner har anonymiserats i studien: de har fått en pseudonym och personer, platser och sammanhang i deras berättelse har beskrivits i medvetet vaga termer för att de inte ska kunna gå att identifiera.

Huvudpersonerna

Den här artikeln utgår från sex personers livsberättelse och därför är det är det på sin plats att presentera dem var och en lite kort så här i början.

Anna: Anna växte upp på landet i en kristen familj. Hon är äldst av fyra syskon och den enda av dem som kallar sig kristen idag. Hennes föräldrar har alltid varit engagerade i kyrkan och för Anna blev det en naturlig del av livet. Hon deltog i söndagsskola, scouter, tonår och läger. Efter gymnasiet gick hon två terminer bibelskola, den ena med internationell inriktning och den andra med äventyrsinriktning. Därpå följde mission och församlingsplantering i Sverige och Norge tillsammans med flera olika organisationer. Längre fram läste hon till sjuksköterska. Idag är hon gift och har två barn i förskoleåldern. Maken har läst teologi och arbetat helt kort som pastor men är numera brandman. De har nyligen flyttat till landet och börjat engagera sig i en församling på orten.

Therese: Therese växte upp i en kristen familj med en mamma, pappa och tre yngre syskon. Alla syskonen har en tro även om inte alla är engagerade i kyrkan. Therese pappa var pastor vilket präglade uppväxten på flera sätt, bland annat flyttade man från plats till plats vilket skapat en viss rotlöshet. Tron var tidigt naturlig för Therese och hon hade en självklar kontakt med Gud redan som liten. Däremot hade hon svårt att hitta ett kristet sammanhang där hon trivdes och kände sig hemma. Bibelskolan gav ytterligare andliga erfarenheter, erfarenheter som krockade med den verklighet hon kom ut i som ungdomsledare året därpå. Så småningom bestämde hon sig för att läsa till socionom och terapeut. Efter ett par års uppehåll har hon nyligen hittat tillbaka igen till ett aktivt församlingsengagemang. Therese är gift och bor i en storstad. Hon väntar sitt första barn.

Ida: Ida kommer från en familj helt utan kyrklig anknytning. Ingen i hennes släkt eller familj är troende och tron har varit helt frånvarande från barndomen. Föräldrarna skildes tidigt på grund av pappans missbruk och Ida växte upp med sin mamma, bonuspappa och lillebror. När hon skulle börja sexan bytte hon till en kristen friskola där hon fick kristna kompisar. Hon började gå på ungdomssamlingar och efter något år blev hon döpt och kom med i församlingen. Sen dess har tron och kyrkan varit en del av hennes liv. Ida gick bibelskola i en mellanstor stad och jobbade därefter på landet som ungdomsledare ett par år. Utöver det har hon alltid bott i storstad. Hon är utbildad socionom, är gift och har tre barn i förskoleåldern.

Maja: Maja är uppvuxen i ett kristet hem. Hon är mellanbarn med tre syskon varav alla är med i kyrkan idag. Föräldrarna var aktiva i församlingen och Maja fick tidigt kristna vänner. Kyrkan blev som ett andra hem för henne under uppväxten och har fortsatt att vara det. Året på bibelskolan bekräftade och fördjupade tron, inte minst innehållsligt. Hon har själv aldrig varit någon bibelläsare men där fick hon hjälp att sätta sig in i teologiska frågor och få en grund för sin tro. Ett år som ungdomsledare följde varpå hon reste runt jorden, utbildade sig till byggnadsingenjör och började jobba. Idag är hon gift, har tre barn varav den yngsta är nyfödd, bor på landet men jobbar i en mellanstor stad. Hon och hennes man är engagerade i församlingen där de bor.

Oskar: Oskar och hans storasyster växte upp i en kristen familj. Båda är med i kyrkan idag. Församlingen där familjen tillhörde splittrades när Oskar var barn och det ledde till en tynande tillvaro för hela barn- och ungdomsverksamheten. Detta påverkade Oskar och gjorde att kyrkan och tron uppfattades som både diffusa och irrelevanta. Som tonåring levde han dubbelliv med en fot i församlingen och en i festandet. Först efter gymnasiet fanns en ungdomspastor på plats som han hade förtroende för och som utmanade honom att söka bibelskola. Bibelskolan blev en vändpunkt och han har sedan dess haft sin tillhörighet i församlingen. Oskar har arbetat med teknik och IT sedan gymnasiet och gör så fortsatt. Han är gift och har två små barn. Han och familjen bor i en förort till en mellanstor stad.

David: Davids familj har tillhört frikyrkan i flera generationer. Han berättar hur hans far- och morföräldrar ofta bad för honom och hans tre syskon. Föräldrarna hade ett öppet och kärleksfullt hem där både församlingens medlemmar och samhällets utsatta fick plats, vilket präglade David. Sedan dess har han haft en vilja att göra skillnad för sin omgivning och vara en förebild för andra. Efter gymnasiet upplevde han hur Gud ledde honom att gå bibelskola, vilket blev livsavgörande. Så småningom utbildade han sig inom kommunikation och ledarskap, har jobbat som projektledare och chef på ett företag inom förpackningsindustrin. Han är gift och

har tre barn under tio år. David har bott i flera olika städer i södra Sverige och gör så fortsatt. Han är engagerad som ledare både i den lokala församlingen och fotbollsföreningen.

Faktorer som hjälper (och stjälper) – på vägen mot tro

Varje persons livsresa är unik och komplex och det är omöjligt att under en kort intervju täcka in allt, än mindre att i en artikel sammanfatta sex olika livsberättelser och dra paralleller mellan dessa. Därför är den följande beskrivningen med nödvändighet ofullständig och partiell. Jag fokuserar på några teman som framkom i intervjupersonernas berättelser och försöker synliggöra deras betydelse för trons utveckling, men har ingen ambition eller förhoppning om att kunna vara heltäckande. Istället får det hela betraktas som några vägvisare som pekar i riktning mot vad som kan vara viktigt att beakta när vägen från barnets till den vuxnes tro ska beskrivas. Som jag sa inledningsvis så återkommer flera teman i motsatspar, så att de kan sägas vara faktorer som antingen kan hjälpa eller stjälpa på väg mot en egen tro.

En uppväxt där tron varit handfast

När David berättar om sin mormor säger han att hon är "den vackraste och snällaste människa som jag någonsin har träffat."¹¹ Hans mamma växte upp i ett hem med mycket kärlek och hon visade mycket kärlek till sin man, sina barn och även till andra: kusiner, kompisar, fosterbarn, församlingsmedlemmar. Pappan växte upp i en hårdare miljö men bestämde sig för att behandla sina egna barn annorlunda. Därför växte David upp med mycket frihet och få krav, kanske för få, tänker han idag. Men det gjorde honom trygg och lycklig. Han såg hur föräldrarna öppnade sitt hem för andra och visade kärlek på många olika sätt. Samma kärlek som han också mötte i församlingen där de var engagerade. Och som han inte tyckte att han mötte utanför kyrkans väggar på samma sätt. Han förstod att det hade med tron att göra. Det präglade honom och han ville ge sina egna barn och andras barn samma erfarenhet. Än idag är föräldrarna stora förebilder för honom genom sin kärlek och sitt engagemang för utsatta, för mission och för församlingen. Relationerna är varma och nära. Även far-

¹¹ David 2022-08-22.

och morföräldrarnas tro präglade honom under uppväxten. Deras försäkran om att de bad för honom och hans syskon gjorde intryck och han är övertygad om att bönerna gjort skillnad.

Annas familj var också engagerade i kyrkan när hon växte upp. Det var flera mindre församlingar som samarbetade och alla behövde dra sitt strå till stacken. Det var självklart att gå dit, att ha olika former av uppdrag, att bidra med sin tid och sina pengar. Så stod det i Bibeln och om man levde så blev livet bra. Den inställningen blev tidigt hennes egen. Hon minns hur hon tyckte det var självklart att ge sin peng när kollekten skulle samlas in i söndagsskolan medan hennes syskon ifrågasatte vad det skulle vara bra för. Hon säger halvt på skämt att man redan där kunde ana deras livsväg; att hon skulle välja tron och de skulle lämna. Längre fram i intervjun säger hon att det är märkligt att man kan växa upp i samma miljö men välja så olika, att grundinställningen är en sak men att den egna erfarenheten av Gud är viktigare. För Annas föräldrar verkade tron vara liktydig med det kyrkliga engagemanget, själva arbetet. Men det var "ett självklart arbete, som man gör, inte bara av plikt utan för att: det *gör* man. För att man vill det, även om det är jobbigt."¹² Hon beskriver det som att tron saknade glädje, att en bitterhet och trötthet smugit sig in och sedan blivit kvar genom livet. Hemma talade de sällan om tron, man bad bordsbön och godnattbön men det var inte så mycket mer än så. Det var först senare som hon fick möta vuxna som hade en levande och daglig relation med Gud.

Både Oskar och Maja beskriver liknande erfarenheter av familjer som har varit väckelsekristna i ett par generationer, är aktiva i kyrkan, har olika slags uppdrag och tar med barnen på aktiviteter och söndagsskola, men som samtidigt inte pratar om tron eller ber hemma. Oskar berättar att pappan brukade be en gång om året när han läst julevangeliet.

Det var det liksom. Men sen bad vi väl Gud som haver och Gud välsigna maten, men det var inte mer närvarande än så, utan det fick man väl... Vad ska man säga. Det man fick till livs det fick man i kyrkan. Vi gick regelbundet till kyrkan och så.¹³

Han har en kusin vars familj hade det helt annorlunda, där var tron levande, man räknade med Gud i vardagen, bad tillsammans, pratade naturligt om teologiska frågor och verkade engagera sig i församlingen för att man brann för det och älskade det. Idag är den familjen hans förebilder, det är så han vill ha det i sin egen familj.

¹² Anna 2021-12-30.

¹³ Oskar 2022-07-26.

Theréses pappa var pastor vilket präglade uppväxten på flera sätt. Bland annat fanns en stark önskan om att göra rätt och vara föredömen för andra i församlingen. Hon upplevde att det fanns många tabun kring vad man som kristen får och inte får göra, hur man ska bete sig i förhållande till andra, både moraliskt (förbud mot alkohol, sex, dans, o.s.v.) och mer allmänt (hälsa artigt, vara glad, ansvarstagande, inte be om hjälp, mm.). Föräldrarna var unga när de blev pastorspar och särskilt mamman kämpade för att passa in och leva upp till allas förväntningar, samtidigt som hon inte fick så mycket stöd eller uppmuntran för det hon gjorde i församlingen. Detta gick ut över de egna barnen. Therese som var äldst kände ett stort ansvar för de yngre syskonen och för att leva rätt. Hon var egentligen ganska blyg men eftersom familjen alltid var i fokus och mamman förväntade sig mycket av henne fick hon ofta verka mer social och framåt än hon egentligen var. Dessutom flyttade man ofta och det gjorde att hon behövde bli bra på att skapa nya relationer men ofta kände sig utanför och ensam.

Samtidigt som det funnits en hårdhet har man också kunnat ha en öppen dialog i familjen under hela uppväxten och även in i vuxenlivet. Under de senaste tio åren har familjen haft många och långa samtal kring vad som varit och hon upplever att man idag har bearbetat mycket och hittat ett sätt att förstå varandra. Hon säger att hon är stolt över sina föräldrar, att de kunnat förstå mer av hur det blev för henne och syskonen och att allt inte var bra i uppväxten. Pappan har en annan mjukhet idag och relationen är bättre till mamman. Både hon och syskonen har kvar sin tro: båda hennes systrar är med i en församling, är gifta med kristna män och den ena är pastor, medan brodern har en tro men inte är aktiv i kyrkan och inte heller har ett kristet nätverk runt sig. Therese menar att föräldrarna alltid har tassat mycket i frågor kring tro med honom. De är rädda att göra fel och pracka på honom något, men istället har man enligt henne backat för mycket. Hon har därför känt ett stort ansvar för att ta med honom på konferenser och liknande för att han ska få möjlighet att få en egen erfarenhet av Gud.

En egen relation med Gud

Ida beskriver sig som "ett bönebarn,"¹⁴ trots att hon inte vuxit upp i en kristen familj. Som tolvåring började hon i en kristen friskola. Hon var en blyg liten tjej och hennes mamma tyckte hon behövde ett mindre sammanhang. På skolan fick hon höra om Jesus och fick kompisar som var med i kyrkan. Hon började hänga med på ungdomssamlingar och även om hon

¹⁴ Ida 2022-08-18.

till en början var tydlig med att hon inte trodde på Gud skulle det snart förändras. Hon beskriver det som att hon "blev träffad av Jesus."¹⁵ Mötet i sig var inte dramatiskt men det förändrade hennes liv på ett dramatiskt sätt. Hemma hos henne hade Jesus, Gud och Bibeln varit icke-frågor, aldrig ens omnämnts, och nu plötsligt var det hennes allt. Hon lät döpa sig och kom med i församlingen. Där fanns många tanter och farbröder som bad för henne. Mamman var skeptisk till en början – "Jag fattar ju den, det är en omsorgsfråga"¹⁶ säger Ida – men blev lugnare när hon gått en Alpha-kurs och förstätt mer vad det handlar om. Relationen med Jesus har sedan gått i säsonger för Ida; ibland lite närmare, ibland lite mer distanserad, men alltid funnits där som en grundbult i livet. När jag frågar om hon hade några gudserfarenheter innan hon kom till kristna skolan så berättar hon att hon brukade be redan på lågstadiet. Skriva små böner på lappar fast hon inte visste om Gud kunde läsa dem. Det var en präst som besökt deras skola för att prata om julen som inspirerat henne. Även om hon då saknade kunskap om Gud så hade hon en dragning till honom.

Även Anna och Therese beskriver en tydlig dragning till Gud redan under barndomen. Therese föräldrar har berättat att hon i tvåårsåldern tog med sig kristen musik till förskolan för att kompisarna skulle få höra om Jesus. Både Anna och Therese hade betydligt mer kunskap om vem Gud är än Ida, men det var ändå något mer än det. En gudsnärvaro. En andlig erfarenhet. En känsla av att Han fanns där för dem. Den närvaron har följt dem genom livet. Ibland har den varit extra intensiv, som för Therese när hon hamnade på bibelskola och fick uppleva Guds kärlek på ett genomgripande sätt. Mer om det längre fram.

Även Anna berättar hur hon som liten plockade fram föräldrarnas lov-sångsskivor, som de själva inte lyssnade på, för att hon hade en sådan längtan efter Gud. I samband med konfirmationen mötte hon människor som upplevt bönesvar och som älskade Jesus. För dem handlade Bibelns berättelser inte bara om historien utan om nuet. Insikten blev livsavgörande och hon längtade efter att själv ha det så. Ändå var det först på gymnasiet som hon bestämde sig på riktigt för att leva med Jesus.

Det var en gudstjänst i en kyrka, kvällsgudstjänst tror jag. Där jag upplevde att: 'nu bestämde jag mig'. 'Nu är det 'all-in'. 'Det här vill jag verkligen tro på.' För antingen tror man på det eller så gör man det inte. Där gick mitt vägskäl. Och då

¹⁵ Ida 2022-08-18.

¹⁶ Ida 2022-08-18.

*hade jag ändå varit troende hela vägen. Men det var ändå där. ... Jag gick fram för att bli andedöpt också. Så jag upplevde att där var punkten.*¹⁷

Detta ledde också till att hon ville döpas. Man hade inte pratat så mycket om troendedopet i hennes uppväxtmiljö, där praktiserades mestadels barndop, så det var något hon förstod först när hon själv började läsa Bibeln. Sedan dess har hon många gånger upplevt hur den Helige Ande leder henne på oförklarliga sätt, ofta till människor som behöver extra uppmuntran och hjälp. Det ger henne en enorm glädje och tacksamhet att kunna vara använd av Gud på det sättet. När jag frågar henne vad det är som gjort att relationen med Gud alltid varit så självklar för henne svarar hon: "Jag har *ingen* aning. Jag kan bara tänka att det är Gud som har sökt mig. Från början. För det, eftersom det har varit så självklart hela tiden."¹⁸

Både Anna och Therese beskriver endast korta perioder när de tvivlat på Guds kärlek eller upplevt Honom tyst. Therese hade en sådan period i tonåren när hon brottades med anorexia. Sjukdomen gjorde henne instängd i sig själv, så instängd att varken Gud eller människor kunde nå henne, berättar hon. Längre fram hade hon en period där hon tvivlade. Var det verkligen Gud hon upplevt genom livet? Om det inte var Gud – vad var det annars? Hade hon tolkat det som Gud bara för att hon var upp vuxen i en kristen familj? Om det inte var Gud då fanns inte Gud alls. Och om det var Gud, då hade hon haft sådan tur i livet att hon lärt känna honom. Hur orädd var inte det gentemot dem som inte har den uppväxten? Hon beskriver det halvåret som sin egentligen enda tvivelsperiod. Hon landade i att hon inte kunde se något annat alternativ än att Gud fanns och att det hon upplevt var verkligt. Gud var en del av henne. Hade alltid varit. Hur skulle hon kunna leva ett liv utan Honom?

David och Maja beskriver båda en tro som vuxit fram mer gradvis. Där relationen till Gud kommit steg för steg från tonåren och framåt, när de fått erfara mer, lärt sig mer och befunnit sig i sammanhang med andra som tror. Läger har varit särskilt viktiga, där kände de Guds närvaro på ett särskilt sätt. Hans relation med Gud är full av tacksamhet. Tacksamhet över att vara frisk, att ha friska barn, att ha ett bra jobb, att ha en fin familj, att ha varit välsignad genom livet. Tacksamhet över Guds timing, Hans beskydd, Hans ledning och Hans hjälp. Maja säger att hennes relation med Gud är som mest levande i lovsången. Predikan går henne lätt förbi, koncentrationen brister med små barn runt omkring, men i lovsången känner hon sig nära Gud. Därför skulle hon önska att församlingen kunde ge mer

¹⁷ Anna 2021-12-30.

¹⁸ Anna 2021-12-30.

utrymme för lovsång i gudstjänsten. Även för henne är bönen viktig. När hon som tonåring fick konkret bönesvar förstod hon att Gud var på riktigt.

Oskar har en helt annan berättelse. Han säger att han inte hade några andliga erfarenheter alls under sin uppväxt, ingen känsla av Guds närvaro, ingen relation med Jesus, ingen egen tro. Först när han i tjugooårsåldern hamnade på bibelskola fick han "uppleva en relation med Gud snarare än bara en tradition eller en kulturell grej."¹⁹ Då blev bönen viktig för honom och han kunde känna en tydlig närvaro och närhet till Jesus. Bönen blev ett verktyg för att fatta beslut och känna trygghet. Detta ställdes på ända några år senare när han hamnade i en depression och utmattning som lämnade honom med djupa tvivel. Han kände sig övergiven av Gud, lämnad. Som att kommunikationen helt tagit slut och Gud inte längre fanns där. Det fick honom att tvivla på om det han lärt sig i kyrkan var sant; det höll ju inte. Gud svarade inte på bön. Han var inte närvarande när man bad. Jesus var inte alltid ens vän som de sagt i söndagsskolan. Tron funkade inte så som han lärt sig. Tvivlet höll i sig länge och han bearbetar fortfarande dom erfarenheterna även om han säger att han är på väg tillbaka till relationen nu. Han vill tillbaka, det är ingen tvekan, men gudsrelationen har fått sig en törn. Blivit mindre självklar.

Levande församlingsmiljöer

Oskar tror att en viktig orsak till att han aldrig fick någon egen relation med Gud som barn eller tonåring är att församlingen där han växte upp inte hade någon barn-och ungdomsverksamhet att tala om. Barnen och ungdomarna hängde ofta i kyrkan men de fick ingen direkt undervisning, det fanns ingen ungdomsledare och inga anpassade gudstjänster. Församlingen hade varit med om en splittring och förde en tynande tillvaro. I kombination med en familj som aldrig pratade om Gud blev tron en fråga om tradition mer än relation. Festande och kompisar lockade och han kom så småningom att ägna mer tid utanför kyrkan än i den. Först när han var i tjugooårsåldern fanns det en fungerande verksamhet för unga och en ungdomspastor på plats. Ungdomspastorn blev ett viktigt bollplank då och utmanade honom att söka en bibelskola. Längre fram har smågrupper varit viktiga för tron, att dela livet och be tillsammans. Liksom den nuvarande pastorn som hjälpt honom sätta ord på sin brottningskamp med Gud. Han säger att de församlingsmiljöer han varit i tidigare och den undervisning han fått " varit lite naiv"²⁰ och att han själv därför blivit naiv

¹⁹ Oskar 2022-07-26.

²⁰ Oskar 2022-07-26.

som lärjunge. Det gjorde honom dåligt rustad för en troskris. Han önskar att predikanter skulle våga säga mer som det är, inte förenkla tron och rycka bibelord ur sitt sammanhang, utan låta det vara mer komplext, mindre glättigt.

Om Oskars församlingserfarenheter varit alltför ytliga, så har Annas och Therésés bitvis varit alltför intensiva. Vi har redan sett hur Therese pappas pastorsuppdrag skapade ett hårt tryck på familjen. Senare jobbade hon själv en period i ungdomsteam, men förväntningarna krockade. Hon upplevde att församlingen hade mycket fokus på materiella ting, byggnader och annat som fick ta mycket kraft istället för det hon menar är viktigast i tron: gudsrelationen och Guds kärlek. En konflikt blossade upp som visade sig vara olöslig, det väckte många frågor: borde inte kristna kunna förlåta varandra? Hon och de andra i teamet lämnades ensamma att hantera svåra saker som hände bland ungdomarna, inklusive ett dödsfall. I efterhand tycker hon det är oansvarigt att så unga personer med så lite livserfarenhet ges så mycket ansvar och så lite uppbackning. Hon bestämde sig för att aldrig mer jobba i församling utan hålla sig till ett frivilligengagemang för att inte förlora sin tro. Längre fram hamnade hon i mer positiva församlingsmiljöer där hon kunde komma till sin rätt och blomstra.

Anna hamnade i tjugårsåldern i en missionsorganisation som visade sig vara osund. Ledarna kunde inte samarbeta med andra kristna och såg sig själva som mer andliga och överlåtna än andra. Efter ett tag pekades Anna ut som "fel" medan hennes fästman var "rätt."²¹ När Anna blev förkyld och inte kunde delta i en evangelisationskampanj anklagades hon för att ha en ond ande i sig. Trots sin starka gudsrelation började hon tvivla. Kanske behövde hon faktiskt renas från något ont? Kanske var hon inte tillräckligt hängiven Jesus? Hon reste på enskild retreat och där i ensamheten kände hon Guds närvaro. Hon var inte fel. Han hade inte övergivit henne. Hon och fästmannen lämnade organisationen men hamnade senare i en församling som ställde alltför höga krav, förväntade sig alltför mycket, la alltför stort ansvar. Idag är de aktiva i en annan församling men känner sig stukade. Anna tror att om gudsrelationen inte varit så självklar, om hon och hennes nuvarande man inte tillsammans haft en tro och bestämt sig för en livsinriktning, så hade hon lämnat kyrkan för länge sedan.

Den som har de mest positiva erfarenheterna av församling är intressant nog den som inte vuxit upp i en kristen familj. När Ida mött Jesus och döpt sig hade hon en hunger efter att lära sig mer. Och eftersom hon inte

²¹ Anna 2021-12-30.

fått med sig något hemifrån började hon gå på bibelstudier tillsammans med församlingens pensionärer. Hon läste Barnens Bibel och var med på alla samlingar hon kunde hitta. Sög i sig kunskap och tro. Hon talar med värme om församlingen:

Så jag kom till en församling som hade väldigt, den var väldigt levande skulle jag säga. Den var väldigt relationell. Den var väldigt öppen andligt. Det var mycket, det var mycket undervisning. ... Och det var verkligen – många predikningar var ju väldigt så här, typ mer eller mindre bibelstudium. Det var långa, liksom grundade, vilket gjorde att jag blev nog också väldigt grundad.²²

I samma veva försvann hennes pappa och familjen visste inte var han var. Ditintills hade föräldrarna behållit en god relation efter skilsmässan och Ida och hennes lillebror hade träffat pappan regelbundet i perioder när han varit nykter. Men nu visste de inte var han var. Längre fram fick de veta att han soc-placerats för att komma ifrån sitt missbruksnätverk. När Ida var sexton blev pappan ihjälslagen under dramatiska former. Under den här perioden slöt församlingen upp runt henne. De bad, brydde sig, backade henne "till hundratio procent."²³ Blev en andlig familj. Särskilt en av pastorsfamiljerna tog sig an henne och inkluderade henne i sitt liv. Hon berättar hur han sa: "Ida, vi vet att du inte har någon pappa ... du är vår' liksom. Hela hans familj var verkligen så här 'Vi tar dig! Du flyttar hem till oss."²⁴ Kärleken och omsorgen hon mötte då blev avgörande för tron. Längre fram arbetade hon en period som ungdomsledare i en församling. Även där upplevde hon miljön som närande och helande. Familjer öppnade sina hem för henne och hon öppnade sitt hem för ungdomarna. Livet levdes med öppna dörrar och tron var en del av vardagen.

Även Maja och David har positiva församlingserfarenheter, om än inte lika dramatiska liv. David har funnits i flera olika församlingsmiljöer där han känt sig inkluderad, älskad och behövd. Maja hade en ungdomsledare och ett ungdomsgäng som betydde mycket för henne i tonåren och senare var hon själv ungdomsledare en tid och fick betyda något för andra. Båda beskriver hur söndagsskola, ungdomssamlingar, scout, tonår och inte minst läger betytt mycket för dem under uppväxten. Särskilt gemenskapen lyfts fram, att ha ett kristet sammanhang, kristna kompisar, att umgås med människor som delar värderingar och tro. I vuxen ålder är det smågruppen som betytt mest. Att kunna dela tron, be och bära livet tillsammans. Men också församlingen som helhet, att ha en uppgift, att kunna bidra, att

²² Ida 2022-08-18.

²³ Ida 2022-08-18.

²⁴ Ida 2022-08-18.

arbeta för något större än sig själv. David beskriver hur engagemanget och den personliga relationen med Gud hänger samman. Det är när han engagerar sig i församlingen som han är som mest beroende av Gud. Det är då han måste be och söka Guds ledning, det är då han upplever Guds kraft till saker på ett påtagligt sätt, det är då han erfar Guds kärlek, får bönesvar och kan vara använd av Honom. Detta att han tidigt haft ett kristet sammanhang att höra till och att han genom livet valt att fortsätta ha det så, det menar David är en av de mest avgörande faktorerna för att han ska ha en tro idag.

Bibelskola som skapar livsriktning

Therese beskriver tiden på bibelskola som livsavgörande. Innan dess hade hon haft kontakt med Gud och en naturlig tro, men på bibelskolan drabbades hon av Guds kärlek på ett genomgripande och påtagligt sätt.

Jag visste ju att Gud älskar mig, men det hade aldrig så, drabbat mig, som det gjorde där. Det var otroligt starkt. Hela hösten där blev... jag var så förälskad i Gud och Gud bara öste med sin kärlek så jag var nästan som hög. Och ingenting annat spelade roll. Andra var där för det sociala och så. Men det var inte så viktigt för mig. Jag ville läsa Bibeln, jag ville gå mina promenader och prata med Gud i naturen. Och det var väldigt bra att vara där, mitt ute i ingenstans, att vara avskild. Det var jättebra för mig.²⁵

Naturen blev särskilt viktigt för att uppfatta Guds storhet och hon hade en närhet till känslor och till sitt inre som hon inte upplevt förut. Hela den hösten var en massiv upplevelse av Guds kärlek med många starka gudsmöten. Under våren hade de praktik och det blev en mycket svårare tid. De placerades i en församling där ungdomarna mest verkade vilja bli serverade aktiviteter och happenings. Therese ville förmedla det hon själv varit med om och förväntningarna krockade. Kompisen hon skulle ha praktik med hoppade av och Therese lämnades ensam och utan stöd från bibelskolans ledare och församlingen. Ansvarstagande som hon var stannade hon tiden ut och försökte göra det bästa av det hela, men kände sig sviken. Efter bibelskolan jobbade hon en kort period i sin hemförsamling tillsammans med ett team. Återigen krockade förväntningarna och hon kände sig sviken.

David, som visserligen vuxit upp i en varmt troende familj, döpt sig i tonåren och fått med sig mycket av både kunskap och kärlek, säger att han nog ändå inte riktigt "fattat" det här med Jesus förrän på bibelskolan.

²⁵ Therese 2022-05-29.

Men jag minns att jag, mina polare då som var, som lyssnade på mycket lovsångsmusik och så, tyckte jag var 'jamen, varför ska dom göra det?' 'Vad ger det?' Alltså, jag kunde liksom, jag fattade inte: 'Varför var Jesus tungen att dö på korset?' Jag kunde liksom inte, jag minns att jag liksom där, i början på tonåren, försökte, nämen jag fattade inte det. Alltså, 'Varför är det en så stor grej?' 'Vad är det?' Så jag tror att jag – någonstans så bekräftade bibelskolan för mig vad det egentligen handlade om.²⁶

Han hade aldrig varit en person som grubblade eller ställde frågor. Men bibelskolan hjälpte honom med nödvändiga grunder. Han förstod hur saker och ting hängde ihop. Det var i och med bibelskolan som livsinriktningen blev klar. Han blev övertygad om att han skulle tjäna Gud genom att vara ett ljus och en förebild i ett vanligt yrke snarare än att arbeta i församling. I bibelskolan fick han undervisning om ledarskap och det inspirerade honom att söka sig till en yrkesbana som chef men också till en rad ledaruppdrag inom kyrkan. Under bibelskolan fick han också upp ögonen för hur sport kan bli ett verktyg för evangelisation och det gav inspiration för fortsatta engagemang inom sportmission.

Även för Ida blev bibelskolan en tid av beslut och livsinriktning. Hon hade ju mött Jesus som tonåring men någonstans efter gymnasiet glidit ifrån och var inte längre så aktiv i sin tro. En pojkvän och ett kompisgäng som inte delade tron hade gjort att hon dragit sig undan. Bibelskolan blev ett sätt att återupptäcka relationen med Gud och välja den på nytt. Hon beskriver det som att hitta tillbaka till sig själv.

Så för mig blev det ett brott, göra något annat, flytta härifrån lite. Och då blev det ganska mycket mer klarsynt att ... 'det är ju det här jag saknar' 'det är det här mitt hjärta egentligen vill ha' 'det här är ju mera jag'.²⁷

När hon började bibelskolan tänkte hon att hon skulle ge Gud ett sista försök, ge Honom tio månader att bevisa vem Han är. Efter bibelskolan har hon aldrig lämnat Honom igen.

Också Oskar beskriver bibelskolan som livsomvandlande. Särskilt gemenskapen var viktig: att hamna i en skyddad miljö där folk bad för honom och ville honom väl. Att komma bort från kompisar som drog honom ut på stan. Men också att leva spartanskt, inte behöva jobba, inte ha så mycket ansvar. Han säger att det var den enklaste tiden i hans liv, att han aldrig har mått så bra. Att det var där han byggde upp tryggheten i sin tro.

²⁶ David 2022-08-22.

²⁷ Ida 2022-08-18.

Oskar hade inte fått med sig så mycket undervisning från sin hemförsamling och hade egentligen aldrig intresserat sig för teologiska frågor. Genom andras frågor tvingades han att börja fundera och sätta ord på tron. Han uppskattar att lärarna gav utrymme till ifrågasättande och inte var rädda att bli utmanade av studenterna. Det gav honom stor respekt för dem som förkunnare. Däremot hade han själv just då inte så mycket frågor, de har istället kommit senare i livet.

Också för Maja var undervisningen och möjligheten att brottas med tron särskilt viktig under bibelskoleåret. Hon hade inte läst Bibeln särskilt mycket på egen hand och inte heller grubblat så mycket på tron. På bibelskolan fick de en bättre grund för sin tro: mer kunskap och en större förståelse. Hon fick hjälp att vrida och vända på frågor och dessutom en regelbundenhet i andakter och bibelläsning. Kunskapen hon fått hjälpte henne senare när hon jobbade som ungdomsledare. Hon hade något att gå tillbaka till och grunda sig i.

För Anna blev bibelskoletiden också viktig men av helt andra orsaker. Hon tyckte att undervisningen var ytlig och inte gav någon ny bibelkunskap jämfört med det hon redan fått med sig från uppväxten. "Jag kunde ju redan allt."²⁸ Hon hade föreställt sig att det skulle vara mera skola och att de som gick där skulle göra det för att de ville leva helhjärtat för Gud, precis som hon. "Så var det ju inte alls."²⁹ Flera som gick bibelskolan hade ingen egen tro och var bara lite nyfikna. De gick istället för att få med sig äventyret och gemenskapen. För henne blev bibelskolan snarare ett missionsfält där hon fick dela med sig av sin tro. Kanske hade hon valt fel bibelskola, funderar hon såhär i efterhand. Men det blev trots allt ringar på vattnet. Ett missionsintresse var fött och det tog sig senare uttryck i både mission och evangelisation. Senare gick hon en teamträningsskola som var mer som en distans-bibelskola. Då fick de istället plugga hårt och läsa mycket teologi. Hon hade föreställt sig att de skulle jobba i församlingen där de var placerade men det blev inte mycket av det. När hennes teamkompis sedan blev relegerad efter att ha blivit gravid p.g.a. ett övergrepp och sedan gjort abort, krackelerade förtroendet för kyrkan avsevärt. Anna säger att om hon hamnat i den bibelskolan först så hade hon nog lämnat tron. Ändå höll hon fast vid den och fortsatte engagera sig i mission och församlingsplantering under många år.

²⁸ Anna 2021-12-30.

²⁹ Anna 2021-12-30.

Frihet att fatta egna beslut

När Ida reflekterar över sitt eget liv betonar hon vikten av att ha en egen tro, att ha frihet att fatta egna beslut. Hon tror att det har varit "jätteavgörande, att min tro faktiskt är *min* tro."³⁰ Många hon känner som vuxit upp inom kyrkan har inte haft friheten att själva bestämma över sitt liv. Tron har förväntats av dem och varit avhängig av sammanhanget. De har blivit träffade av kyrkan, mer än av Jesus, som hon uttrycker det. Hon tänker att tron blir mera lättrubblig då, att det blir lätt att skylla ifrån sig på andra när något går fel och lätt att vackla eller glida ifrån. Samtidigt som hennes första möte med en kristen miljö blev så positivt, har hon inte varit förskonad från negativa upplevelser längre fram. Människor som betett sig illa. Osunda maktrelationer. Men hon säger att hennes egen tro alltid varit starkare än sammanhanget. "Jesus blir inte påverkad för mig för att någon gör fel i kyrkan."³¹ Man måste kunna göra den urskiljningen, säger hon, vad som är församling och vad som är Jesus, annars blir det jättesvårt. Beslutet att ta emot Jesus i tonåren, ett beslut som så tydligt gick på tvärs med den övriga familjens livsriktning, har gjort att hon är försiktig med att lägga på de egna barnen en tro eller förvänta sig saker av dem.

För mig finns inte på kartan att säga 'I vår familj tror vi på Jesus'. Nä: 'Jag tror på Jesus och jag önskar det för dig' – för mina barn. Jag är lite allergisk alltså när vi, när vi ska föra människor. Även om det är min största längtan så klart att mina barn ska få älska Jesus. Alltså självklart. Men jag är alltså, hmm. Jag har sett alldeles för många som precis har den här ... den här bitterheten mot kyrkan för man känner att man, fick aldrig friheten. För jag tror hade vissa av dom fått friheten så hade dom gjort samma val men det hade landat annorlunda. För att jag själv ägde det. Att det inte var någon som sa 'nu gör vi så här' 'och det här tror vi och det här är enda rätta, punkt slut'. Så att jag tänker att det gör någonting när vi inte får äga oss själva i saker.³²

Oskar är inne på samma linje när han reflekterar över vilka i hans nätverk som blivit kvar i kyrkan och vilka som inte blivit det. Förutom att valet av partner påverkat som vi ska se i nästa avsnitt, så menar han att det egna beslutet att tro spelat stor roll. De som haft en tydlig frälsningsupplevelse eller har gjort ett tydligt val är i större utsträckning kvar än dom som bara halkat med. Så, om man kan glida in kan man också glida ut? undrar jag.

³⁰ Ida 2022-08-18.

³¹ Ida 2022-08-18.

³² Ida 2022-08-18.

Ja, och man har liksom inte det här att 'det här förändrade mitt liv', utan mer 'jag har alltid varit med i det här, tja, det är skåpmat, det är vad det är,' liksom. 'Jag har alltid varit med i en kyrka, det är ingen 'biggie' med det'. Men har du kommit ifrån kanske ett, jamen, ett liv utanför kyrkan, kanske varit trasig uppväxt, tufft sådär, och du kan verkligen få uppleva en förvandling när du blir frälst, sådär, i vissa fall är det nog lättare att hålla fast vid det. Då har du ändå en punkt att hänga upp det på.³³

Tidigare i artikeln såg vi hur Anna hade en punkt att se tillbaka på, en punkt där hon bestämde sig att leva för Jesus fullt ut. Trots att hon hade haft en tro hela livet blev det vägskälet viktigt för henne. Det skapade inriktning och fokus i livet och ledde konkret till att hon lät döpa sig. För Maja har just den där punkten ibland varit svår att förhålla sig till. Hon har ingen egen punkt. Hon har just glidit in. Och ibland har hon tänkt att hennes tro kanske inte är tillräcklig just därför. Istället för att tvivla på Gud har hon ibland tvivlat på sin egen tro. Om den var tillräcklig. Det verkade som man borde ha en frälsningsupplevelse, en punkt, men hon hade inte det. Idag tänker hon annorlunda, hon känner en tacksamhet att få ha haft tron och kyrkan hela livet.

Friheten och behovet av att välja sin egen väg handlar också om andra saker: frågor om etik, värderingar och livsstil. Therese, som vuxit upp med strikta regler kring hur man ska vara som kristen, förhåller sig idag mera fritt till kyrkans normer. Det är inte så viktigt längre. Det finns fler gråzoner, fler nyanser, hon fattar egna beslut och kan göra lite olika i olika sammanhang och olika perioder. Tron hänger inte längre så nära samman med att leva på 'rätt' sätt.

Maja reflekterar också över de normer hon mötte i kyrkan under uppväxten. Hon förstår att de var viktiga då, att tonåringar behöver fasta ramar och inte kan hantera nyanser. Längre fram har hon omvärderat.

Nu är det ju inte lika svartvitt längre för mig. Det är mer så här: jamen om någon tar ett glas vin till maten så bara: 'det är väl ok'. Men i tonåren skulle jag tycka bara: 'nej, så får man inte göra'. ... Allt är inte svartvitt längre. Du blir inte alkoholist bara för att du tar ett glas vin.³⁴

David har gått motsatt väg. När han växte upp hade han få förhållningsregler, rent allmänt. Ville man klättra i träd fick man det, föräldrarna hade tillit till att man klarade det och om man ramlade ner lärde man sig att det gjorde ont. Samma inställning präglade större livsbeslut, moraliska beslut.

³³ Oskar 2022-07-26.

³⁴ Maja 2022-08-24.

Han hade frihet att göra sina egna val och att upptäcka om de ledde honom fel. Det gjorde att han själv, efter en del experimenterande, i slutänden valde att anamma många av normerna som sina egna. För honom blev det viktigt att vänta med sex tills han var gift, att avstå från alkohol och tobak, att ge sitt tionde till församlingen. Men inte för att det förväntades av honom, utan för att han själv landat i att det var ett bibliskt sätt att leva.

En livskamrat som drar åt samma håll

Anna och hennes man träffades när de var ute på stan och bjöd på bullar och saft. Han var tillsammans med hennes kompis och de började som vänner. Flera år senare blev de ett par. De delade passionen för evangelisation och mission och ville göra skillnad i världen. Tillsammans arbetade de i en rad organisationer och med flera olika missionsinitiativ och församlingsplanteringar, innan de nu landat i ett mer 'vanligt' familjeliv. Deras gemensamma önskan att tjäna Gud skapade ett kitt som höll dem samman. Även nu, fast de till det yttre lever ganska ordinära liv, ser de Guds hand i vardagen. Anna berättar hur hon nyligen blivit ledd av Anden att besöka en person på psyket. Hon tog med sig barnen dit och de fick en jättefin stund tillsammans. Ett kärt minne som hon bär med sig. Det är så de vill leva tillsammans som familj, med Gud som en naturlig del av livet. Omställningen från att satsa helhjärtat på andra till att satsa helhjärtat på den egna familjen har varit svår. Men samtidigt nyttig. Att lära sig att lyssna till Gud i de små sakerna, inkludera barnen och se värdet i att vara mamma.

Ida reflekterar också över mammarollen och hur den påverkat tron. Tidigare var hon och hennes man alltid aktiva i kyrkan, engagerade i än det ena än det andra. Men med små barn är det inte lika enkelt. Och nu funderar hon mycket på betydelsen av vila och återhämtning, av varandet. Det är en sund krock, säger hon, alltför många blir fast i ekorrhjulet och döljer problem i livet under ett ständigt görande. Hon försöker lära av Maria som satt vid Jesu fötter istället för att rusa omkring och fixa med saker. Och så försöker hon ha det långa perspektivet mitt i vardagsbestyren. För vem vet vilken betydelse de barn som hon fostrar kommer att få? Jesu mor fostrade världens frälsare. Det var kanske inte så glamoröst alla gånger men det var helt avgörande för en hel mänsklighet. Ida och hennes man försöker tänka att livet har säsonger. Att det finns olika tider och att allt har sin tid. De har ett stort hjärta för Guds rike och en gemensam önskan om att tjäna Gud, men inser att det kommer ta sig olika uttryck genom livet. Hon är tacksam att ha en person vid sin sida som drar åt samma håll och säger, vis av erfarenhet, att när man lever med någon som inte tror så

är det lätt att dras sig undan. Hon är inte säker på att hon levt ett aktivt kristet liv idag om hon och hennes man inte delat tron. Samtidigt ser hon hur vänner runt omkring kämpar i sina äktenskap och har alltför lite som håller dem samman. Det går alltså åt båda håll, tron blir viktig för relationen och relationen blir viktig för tron.

Vi har ett högre syfte, någonting annat när livet inte alltid är så här, rosa moln hemma, så vet vi att vi har någonting mer, vi har kyrka, vi har gemenskap, vi lever för någonting större. Det är klart att det gör en ofattbar stor skillnad i ett liv. Även människor som vi har i vårt liv som inte har en tro – det är klart man märker att när det svajar så finns det ju väldigt lite att svaja tillbaka på Det är en riktning liksom på något sätt. ... Det blir något kitt som fogar en samman. Det är klart att man har olika dåliga dagar men att då kan den andra påminna. I en relation där jag inte hade det så fanns det ingen som påminde mig.³⁵

Även Therese är tacksam över att dela tron med sin man. Under många år längtade hon efter att träffa en man som hon kunde dela både livet och tron med. Hon dejtade mycket men upplevde att det var svårt att hitta någon som hade samma inställning som hon. Många vill bara gå i kyrkan på söndagen men inte ha Gud som en del av vardagen, säger hon. Själv längtade hon efter att relationen skulle innefatta även ett gemensamt andligt liv, en gemensam gudsrelation, att man skulle kunna be tillsammans och uppleva Gud ihop. Idag är hon glad att hon inte gav upp och nöjde sig med något mindre än det. Men också glad att hon levt med Gud på egen hand först. Blivit stabil i sin tro och gjort egna erfarenheter med Honom. Även om hon periodvis tyckt att det var väldigt jobbigt när många andra träffade någon men inte hon själv, kan hon nu se Guds nåd i det. Maken är inte uppvuxen i kyrkan och kontrasterna mellan deras uppväxter har varit nyttig för Therese. Hon får hjälp att se en del av sin uppväxt på ett nytt sätt och även en del av de processer hon haft senare där hon tagit avstånd från alla regler och tabun. "Han är mer svartvit än jag och det är bra, jag är mera grå, men jag förstår att det ju kan vara bra att man som kristen ändå står för något, att det inte behöver vara fel i sig själv"³⁶ förklarar hon. Det är också genom maken som hon nu hittat en församling och vill börja engagera sig igen. Hon har börjat se kyrkan genom nya, mer förlåtande ögon.

När Oskar tittar på sitt nätverk så ser han hur många som valt en icke-troende livskamrat har dragit sig undan kyrkan. Glidit ifrån. Han har själv

³⁵ Ida 2022-08-18.

³⁶ Therese 2022-05-29.

sådana erfarenheter och därför var det viktigt för honom att välja en person som också lever med Gud. Samtidigt betonar han att han och hans fru visserligen delar tron och pratar om tro, men att hans tro ändå är hans egen. Att hans gudsrelation inte är avhängig av henne. De stöttar varandra och vill åt samma håll men hans önskan att hitta tillbaka till Gud är hans egen, det är inte så att hon drar i honom medan han är motvillig. Däremot är de överens om att de vill bygga en kristen familj. De vill att tron ska vara en naturlig del av vardagen när barnen växer upp, att det ska vara mer än söndagskristendom, att det ska vara en levande tro. Riktigt hur de ska nå dit vet de inte, men samtalet pågår.

Och det skulle jag vilja kunna erbjuda mina barn, att verkligen få uppleva en relation med Gud. Men jag har inte en strategi för och inget svar på hur jag ska göra det. Utan det är ju, vi är ju i det nu liksom, det kommer börja bli aktuellt. Det samtalet har påbörjats med vännerna som är i vårt umgänge och i vår ålder, som lever i samma situation med barn i samma ålder ungefär liksom. 'Hur bygger man ett tryggt kristet barn,' liksom, som inte har det bara som en tradition utan som en levande tro? Men jag har inte svaren än. Men vi har en tanke om att vi behöver ta tag i det där.³⁷

Maja och David och deras respektive har på ett liknande sätt en önskan att låta tron präglade familjelivet. De vill att barnen ska få uppleva kyrka och tro som något naturligt, positivt och centralt i livet. De vill att barnen ska få vänner i församlingen och få med sig kunskap om Bibeln och Jesus. Känna sig hemma. Däremot verkar bönelivet vara mera begränsat. Ingen av dem ber regelbundet med sin respektive, även om de båda skulle önska att göra det oftare. Inte heller pratar man så ofta om den personliga tron eller gudsrelationen som par, även om man ofta pratar om församlingen. För David har en äktenskapskurs som församlingen ordnade satt igång samtalet lite grann och för Maja har smågruppen varit en viktig hjälp, där får de be och prata om Gud tillsammans med andra. Det gör det enklare även i parrelationen. Man har påbörjat något som kan fortsätta hemma vid köksbordet. Hon tror precis som Ida och Therese att det vore svårt att leva med en person som inte delar tron. "Jag tänker att man kommer ju inte närmre Gud, utan den andra gör att man kommer mer ifrån Gud. Sen behöver det inte vara så. Men jag tänker att det blir lätt så."³⁸ Om man delar tron kan man pusha varandra. Kyrka blir också ett sätt att umgås, man gör det tillsammans som familj. Det skulle vara mycket svårare att lägga samma tid och

³⁷ Oskar 2022-07-26.

³⁸ Maja 2022-08-24.

engagemang om det inte var lika centralt för båda. Då skulle man också ha svårare att motivera barnen när de blir äldre tror hon.

Sammanfattningsvis ser vi att intervjupersonerna visserligen alla har varsin unik och komplex livsresa men att det samtidigt delar många liknande erfarenheter. Den väg de valt har åtminstone i någon mån påverkats av de faktorer som lyfts fram här, ibland har faktorerna dragit dem närmare tron och ibland längre ifrån. Det handlar om erfarenheter av Gud, av församling, av familj, av bibelskola, av parrelation och av att välja sin egen väg. Dessa faktorer är alla livsnära och konkreta och utgår helt från intervjupersonernas egen berättelse. I nästa avsnitt skruvar jag resonemanget i en mer abstrakt och analytisk riktning med hjälp av tanken på en andra naivitet.

En andra naivitet

De föregående avsnitten är ett försök att sammanfatta intervjupersonernas berättelser. Det blir med nödvändighet fragmentariskt. Förhoppningen är att tillräckligt ska vara sagt för att läsaren ska ha en bild av hur deras berättelser ser ut och vad de lyfter fram som viktigt för sin resa och sina livsval. I följande avsnitt lyfter vi istället blicken och funderar på hur deras berättelser kan tolkas i förhållande till mer generella och abstrakta frågor. Vad kan vi lära oss av deras historia?

En viktig sak som intervjupersonerna ger prov på är förmåga att reflektera. Detta är inget som de själva lyfter fram som viktigt men något som syns i sättet de svarar på frågor och delar med sig av sina tankar och sitt liv. Vi har sett det skymta i citat genom hela artikeln och många fler exempel skulle kunna lyftas fram. De är alla personer som funderar mycket över tron och över kyrkan. Som även om de ibland själva säger att de inte är färdiga eller att de inte grubblar så mycket, visar genom sitt sätt att prata att de kommit en lång väg. Flera av dem har gått igenom svåra saker men håller fast vid sin tro och sin gudsrelation. De jobbar med tron, bearbetar sina erfarenheter och vill komma vidare. Detta tror jag har varit avgörande för dem.

Det är här tanken på en andra naivitet kommer in i bilden. För genom att bearbeta trons innehåll och tolkning, likväl som församlingens tillkommanden, sin egen uppväxtmiljö och gudsrelationens beskaffenhet, har de uppnått mognad i tron. Deras tro är inte längre naiv i primär betydelse, men inte heller har de fastnat i ett kritiskt stadie där allt ständigt granskas och ifrågasätts. Istället har de landat, eller är på väg att landa, i ett stadie där de kritiska frågorna finns kvar och tillåts finnas parallellt

med en naturlig och självklar tillit till Gud och trygghet i relationen med honom.

De har alla gått några varv, gjort några loopar, och så har de kommit ut starkare på andra sidan. För någon har det handlat om djupa tvivel eller en känsla av att tron inte höll. För någon annan har det handlat om att göra upp med normer och tabun och fatta egna beslut. För ytterligare någon att bearbeta egna sår eller att hitta fram till försoning med föräldrarna. För någon annan att brottas med trons innehåll och sin egen gudsbild. För ytterligare någon att förlika sig med att församlingen och dess ledare brister och att kyrkan felar. Och så vidare. På område efter område har de varit villiga att gå vägen via ifrågasättande och omvärdering in i en djupare förvissning. Några har arbetat mycket med tron, varit tvungna att jobba med nästan varje område. Gått många varv i trons spiral. Några har bara gått några få varv. Men alla har varit öppna för förändring. Villiga att reflektera. Villiga att utvecklas. Att mogna. Och genom den villigheten har de nått fram till en stabilitet och trygghet. Till en egen vuxen tro.

Samtidigt kan vi konstatera att detta inte är något som frikyrkan normalt betonar i sin undervisning. De konkreta faktorerna; familjen, församlingen, gudsrelationen, osv. är alla sådana som ingår i en ganska typisk väckelsekristen förståelse av tron och vad som gynnar densamma. Att detta är saker som intervjupersonerna väljer att lyfta fram som viktigt är därför naturligt givet att de befinner sig i en sådan tanke- och upplevelse-sfär. Betydelsen av att mogna genom reflektion, prövning och omprövning är inte lika självklar i väckelsekristen tradition och där bidrar den här studien till att se lite längre och vidare. Tanken på en andra naivitet tror jag kan både utmana och hjälpa väckelsekristna att inte rygga tillbaka inför ifrågasättande och tvivel utan istället förstå värdet av trons bearbetning och fördjupning. Det är just för att man gått igenom processen med prövning och omprövning som man kan landa i en trygg övertygelse på andra sidan. Som Dan Stiver skriver i en kommentar till Ricœur: "Conviction is reached *through* critique, even suspicion, and not *in spite of* it."³⁹

³⁹ Stiver 2012, s. 44.

Avslutning

I den här artikeln har vi mött sex personer som har en levande tro och är aktiva inom frikyrkan. Vi har fått höra hur deras liv sett ut och gjort några nedslag i deras historier. Vi har konstaterat att det finns några gemensamma faktorer som de själva tror varit avgörande för att de har behållit sin tro in i vuxen ålder: att tron tagit sig uttryck i handfast kärlek och konkret engagemang under uppväxten, att de haft en levande relation med Gud och gjort egna andliga erfarenheter, att de mött närande och levande församlingsmiljöer, gått en bibelskola, haft frihet att fatta egna beslut och att de idag lever med en partner som delar tron. Allt detta har dragit dem närmare tron och gynnat deras gudsrelation. Samtidigt har vi sett hur de beskriver att samma faktorer fungerat fränstötande när de brustit eller helt saknats i livet.

Detta är dock inte hela bilden. För när vi lyfter blicken och tittar på deras berättelser i ljuset av Ricœur och hans idé om en andra naivitet, så ser vi att det är just i skavet, i skarvarna, som de tvingats omvärdera sin tro och hitta en djupare tillit. Det är just när de tvingats förhålla sig till det som är svårt som de också kunnat växa som människor och som kristna. De har tagit sig igenom svårigheterna och hittat en tro som bär. En tro trots allt.

Personligen tänker jag att jag gått många loopar genom livet. Haft många perioder av bearbetning. Och att det kanske inte räcker med en andra naivitet. Kanske måste man nå till en sjuttionde naivitet innan man är framme. Kanske kommer man aldrig fram. Det är resan som är mödan värd.

Den mätta dagen, den är aldrig störst.

Den bästa dagen är en dag av törst.

Nog finns det mål och mening med vår färd –

Men det är vägen, som är mödan värd.

Karin Boye, ur diktsamlingen 'Härdarna'

Källförteckning

Intervjuer

- "Anna" Fysisk intervju, 2021-12-30
"Therése" Digital intervju, 2022-05-29
"Oskar" Fysisk intervju, 2022-07-26
"Ida" Digital intervju, 2022-08-18
"David" Digital intervju, 2022-08-22
"Maja" Fysisk intervju, 2022-08-24

Litteratur

- Birkedal, Erling 2020, *Religiøsitet fra barndom til voksen. Tretten livshistorier om tro og livstolkning*. Prismet bok. IKO-Forlaget.
- Dalen, Monica 2008, *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning, 2008.
- Holzer, Elie 2006, "The Concept of Second Naivete in the Thought of Ernst Simon and Paul Ricoeur", i *Languages and Literatures in Jewish Education, Studies in Honor of Michael Rosenak*, redigerad av J. Cohen, A. Isaacs, och Elie Holzer. Jerusalem: Hebrew University and Magnes Press.
- Jaison, Jessy 2018, *Qualitative Research and Transformative Results*. SAIACS Publications, A Division of South Asia Institute of Advanced Christian Studies.
- Jansons, Linards 2014 "What is the Second Naiveté? Engaging with Paul Ricoeur, Post-Critical Theology, and Progressive Christianity". Presentation to the teaching faculty of Australian Lutheran College, 30 oktober 2014.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog: den tidiga pingströrelsens spiritualitet. Abundant life: the spirituality of the early Pentecostal Movement in Sweden*. Skellefteå: Artos.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann 2009, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Land, Steven J. 2010, *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom*. Cleveland, TN: CPT Press.
- Nordby, Annette 2021, "Når troen ikke blir livslang: en kvalitativ analyse av apostasi hos unge voksne i Den norske kirke, og en praktisk teologisk diskusjon." Master thesis, MF Norwegian School of Theology, Religion and Society.

- O'Reilly, Karen 2012, *Ethnographic methods*. London: Routledge.
- Percy, M., & P. Ward (red.) 2016, *The Wisdom of the Spirit: Gospel, Church and Culture*. London: Routledge.
- Perrin, Ruth 2020, *Changing Shape: The Faith Lives of Millennials*. London: SCM Press.
- Peters, Ted 2000, *God-the World's Future: Systematic Theology for a New Era*. Minneapolis: Fortress Press.
- Prosén, Martina 2021, "A Rhythm that Connects my Heart with God: Worship, Ritual and Pentecostal Spirituality as Theology". *Joint Faculties of Humanities and Theology*. Lund University.
- Ricœur, Paul 1967, *The Symbolism of Evil*. Översatt av Emerson Buchanan. Boston: Beacon Press.
- Roberts, Jason P. 2018, "Conceptual Blending, the Second Naïveté, and the Emergence of New Meanings", i *Open Theology*, 4, nr 1, s. 29–45.
- Stiver, Dan R. 2012, *Ricoeur and Theology*. Philosophy and Theology. London, New York: T&T Clark.

”Should I stay or should I go?”

Analys av unga vuxnas erfarenheter av tonårstid i frikyrkan

ULRIK JOSEFSSON OCH JAKOB SVENSSON

Inledning

Den kristna tron är helt inbäddad i den svenska kulturen och samtidigt beskrivs Sverige som ett av världens mest sekulariserade kulturer.¹ På ett motsvarande sätt är det stora grupper i det svenska samhället som vuxit upp i kristna familjer eller med kristen verksamhet men som vuxna inte identifierar sig som kristna eller är aktiva i församlingsliv.

Ett exempel på detta är Pingströrelsen som har omkring 85 000 medlemmar och runt 100 000 personer involverade i verksamheten.² Beräkningar visar att om alla de som vuxit upp inom rörelsen eller deltagit i dess barn- och ungdomsverksamhet hade valt att vara kvar skulle Pingströrelsen idag haft runt en miljon medlemmar.³ På läger och arrangemang som anordnas av Svenska Alliansmissionens Ungdom samlas varje år tusentals barn och ungdomar. Antalet deltagare har varit relativt konstanta under minst tio års tid samtidigt som SAU:s medlemsantal sammantaget minskat.⁴ Fredrik Wenell diskuterar i sin avhandling relaterade frågor gällande förhållandet mellan fostran och omvändelse inom dåvarande Örebromissionen.⁵ Detta väcker en rad frågor om hur tro formas och hur människor förhåller sig till sin ungdoms tro när man blir vuxen.

Forskare som Peter Berger och Thomas Luckmann menar att en persons världsbild i hög grad formas av det sociala sammanhanget, inte minst i tidig ålder genom vuxna förebilder.⁶ Religionspedagogen Thomas Groome menar att tron förankras hos en människa genom delad kristen praxis, att aktivt och medvetet delta i trons liv tillsammans med andra.⁷ Erik H. Erikson talar om vikten av den psykosociala utvecklingen och att

¹ Thurfjell 2015.

² Josefsson & Wahlström 2021.

³ Jaktlund 2015, s. 29.

⁴ Samtal med Jacob Ämterlind, generalsekreterare SAU.

⁵ Wenell 2015. Se särskilt s. 100–123.

⁶ Berger & Luckmann 2011.

⁷ Larsson 2005, s. 94–101 . Se även Groome 2015.

människan ofta går igenom kriser för att kunna gå vidare i sin utveckling.⁸ Ett liknande sätt att tänka utveckling finns hos Jean Piaget gällande kognitiv utveckling, Lawrence Kolberg gällande moralutveckling eller James Fowler gällande trons utveckling. Göran Bergstrand har i boken *Från naivitet till naivitet* utgått från Fowler och skisserar trons utvecklingsstadier. Logiken är att tron måste omprövas, utvecklas och förändras men perspektivet är nästan uteslutande inriktat på kognitiva aspekter av tron.⁹ Den norske forskaren Erling Birkedal pekar i stället på kombinationen av kognitiva, sociala och emotionella faktorer när han försöker förstå hur unga människors tro utvecklas. Han menar att den tro som hålls kvar har dessa tre dimensioner har bäst förutsättningar att bibehållas in i vuxenlivet.¹⁰

I denna artikel vill vi bättre förstå detta samband med fokus på vad som får frikyrkoungdomar att antingen stanna eller lämna församlinglivet. Den brittiska punkgruppen The Clash sjöng i sången *Shuold I stay or should I go*, "if I go there will be trouble, if I stay it will be double". Just förhållandet mellan att stanna eller att lämna är här huvudintresset.

Studiens syfte och upplägg

Syftet med denna artikel är att analysera hur tron formas hos ungdomar i frikyrkliga miljöer och hur de som unga vuxna förhåller sig till den tro och församlingssamfundet de formades i under tonåren. Huvudfrågan är vad som får vissa frikyrkoungdomar att bli kvar i sin tro och uttrycka detta i ett fortsatt församlingsengagemang medan andra bryter upp från församlingssamfundet, lämnar detta och omprövar sin tro.

Frågeställningen fördelas i fem delfrågor till de unga vuxna i studien:

- Vad uppfattar du kännetecknade församlingen från tonårstiden?
- Vad var orsaken till att du var med i församlingen?
- Hur skulle du beskriva din väg från ungdom till vuxen?
- Hur skulle du beskriva din tro idag?
- Hur skulle du beskriva en god församling?

⁸ Erikson 2004.

⁹ Bergstrand 1990.

¹⁰ Birkedal 2001. Se vidare Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym.

Material

Materialet till studien är insamlat genom elva fokusgruppsintervjuer i sex olika frikyrkoförsamlingar. Av de sex deltagande församlingarna var två från Pingströrelsen, två från Evangeliska frikyrkan och två från Svenska Alliansmissionen. Från vardera samfund var en av församlingarna från en större högskoleort medan den andra var från ett mindre samhälle eller stad. Urvalet av medverkande församlingar kan sägas följa principerna för ett strategiskt urval byggt på kriterierna: samfundsbredd, geografisk spridning, storlek på ort samt tillgång till högre utbildning.¹¹ I dessa församlingar formades fokusgrupper där människor kommer samman, delar sina erfarenheter och tillsammans formar den berättelse som blir gruppens.¹² Alla deltagarna i grupperna var aktiva församlingsmedlemmar som tonåringar i de sex olika församlingarna. Sex av grupperna bestod av personer som är fortsatt församlingsaktiva medan fem av grupperna bestod av personer som lämnat ett aktivt församlingsengagemang.

Urvalet av deltagare i fokusgrupperna byggde dels på kartläggning, dels på slumpvis urval och förutsatte full frivillighet i linje med vedertagna etiska principer.¹³ Urvalet var alltså personer som var aktiva deltagare i församlingarnas ungdomsverksamhet runt år 2010 och som uttryckt detta i formaliserat medlemskap i församlingen. Dessa personer delades sedan in i de båda kategorierna aktiva respektive icke aktiva i församlingens liv och verksamhet.¹⁴ I dessa båda grupper upprättades sedan ansvariga i respektive församling en randomiserad lista. Därefter tillfrågades personer enligt listans ordning och två grupper formades. Det visade sig vara svårare att fylla gruppen av personer som inte var församlingsaktiva. En av församlingarna fick inte ihop en sådan grupp, därav antalet elva intervjuer. Studien leddes lokalt av församlingsföreståndare vilket kan ha påverkat viljan att delta.¹⁵

Intervjuerna spelades in och därefter transkriberades. Dessa transkriptioner har sedan varit det material som studien bygger på.

¹¹ Wide & Hakenberg 2021, s. 86–88.

¹² Wibeck 2010.

¹³ Projektet och arbetssättet är godkänt av etikprövningsmyndigheten, Dnr. 2021-03654.

¹⁴ Här arbetade forskargruppen/församlingsföreståndarna gemensamt fram kriterier för detta som tex byggde på regelbundet deltagande i någon av församlingens verksamheter.

¹⁵ Detta gäller alla utom en församling där föreståndaren var involverad men överlämnade det praktiska arbetet till församlingens ungdomspastor.

Metod

Metodmässigt ska några dimensioner kort diskuteras.

För det första är studien formad utifrån principer för aktionsforskning. Aktionsforskning är praxisnära professionsforskning som fått stort genomslag inom till exempel pedagogisk verksamhet.¹⁶ Grundläggande inom aktionsforskningen är att "den praktiska användbarheten inte är underordnad att skapa kunskap som sådan".¹⁷ Aktionsforskning bedrivs inte på människor utan med människor och strävar efter att vara användbar för dem som deltar. När detta sker inom ett teologiskt sammanhang involveras deltagarna i den transformativa tolkningsprocessen.¹⁸

De perspektiv från aktionsforskning som särskilt präglat denna studies arbetssätt är: ett aktivt samspel mellan praktiker och forskare, att forskningen syftar till inte bara ökad förståelse utan även metodutveckling inom den beforskade praktiken samt ett grundläggande praxisnära forskningsperspektiv.¹⁹ Konkret innebär det att de deltagande församlingarna och dess företrädare varit aktivt involverade i forskningsprocessen och att resultaten förväntas vara integrerade i fortsatt verksamhetsutveckling. I artikeln märks detta genom en särskild avdelning som diskuterar hur ledare i de involverade församlingarna resonerar i mötet med materialet.

För det andra har materialet samlats in genom fokusgrupper där en sorts livsvärldsanalys genomförts.²⁰ Livsvärldsintervjuens syfte är att förstå informantens livsval, i detta sammanhang de omständigheter och livsval som ledde vissa informanter att bli kvar inom den kyrkliga miljön medan andra lämnade den. Det finns flera viktiga etiska aspekter kopplat till både det metodiska angreppssättet och studiens syfte och frågeställningar. En av dessa är det Kvale och Brinkmann kallar maktasymmetri i kvalitativa forskningsintervjuer.²¹ I detta fall kan detta vara särskilt tillämpligt genom att det är pastorer som leder samtalet med varande eller tidigare medlemmar. Fokusgruppen är en typ av gruppintervju men med det uttalade syftet att låta interaktionen inom gruppen bidra till genererandet av material. Fokusgruppens betoning av interaktion bidrar därför till att minska den maktasymmetri som kan uppstå i andra intervjusituationer. Fokusgruppen som metod bidrar till att de olika informanterna tillsammans formar

¹⁶ Rönnerdal 2012; Dellve 2021.

¹⁷ Bertilsdotter Rosqvist mfl, 2021, s. 16.

¹⁸ Idestrom & Linde 2021, s. 173–176.

¹⁹ Bertilsdotter Rosqvist mfl, 2021.

²⁰ Kvale & Brinkmann 2014, s. 46.

²¹ Kvale & Brinkmann 2014, s. 51–53.

gruppens material.²² Formen för dessa fokuserade gruppintervjuer kan alltså sägas ha ett livsvärldsfokus som utvecklas gemensamt genom fokusgruppens interaktion.

För det tredje har analysen präglats av ett induktivt arbetssätt.²³ Konkret innebär det att både de involverade praktikerna och forskarna har arbetat med de transkriberade intervjuerna och genom detta identifierat tolkningskategorier inom materialet. Artikelns huvudrubriker är genererade av intervjuernas frågeguide medan underrubrikerna bygger på den induktiva tolkningsprocessen.

Arbetet bland unga i frikyrkan

Ungdomsverksamhet i frikyrkan – en historisk bild

Frikyrkan har under lång tid haft ett omfattande arbete bland barn och ungdomar.²⁴ Här är inte platsen att diskutera den historiska bakgrunden även om det skulle kunna vara intressant.²⁵ Fokus läggs i stället på en kort reflektion över ungdomsverksamheten i de sex församlingar som medverkar i denna studie. Av särskilt intresse är förhållandet mellan antalet som var med i verksamheten runt 2010 och antalet som är fortsatt församlingsaktiva.

För att få fram deltagare till intervjuerna i de olika församlingarna har tre kategorier använts. Den första är hur många ungdomar som var deltagare i ungdomsverksamheten runt 2010. Den andra är hur många av dessa som var eller blev medlemmar i församlingen. Den tredje kategorin är hur många av dem som var medlemmar som fortsatt är kvar i ett aktivt församlingsengagemang i någon församling.²⁶

²² Wibeck 2010.

²³ Engler 2011, s. 262–263.

²⁴ Se vidare Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym.

²⁵ Se vidare: För Pingströrelsen, Karlsson 2007; för Sv. Alliansmissionen, Celinder 2021; för EFK Wenell 2015; för SMU/Missionskyrkan, Andreasson 2007 och Schöier 2007.

²⁶ Kriterierna för hur aktivt församlingsengagemang bör definieras arbetades fram gemensamt i forskargruppen. Bland dem fanns: regelbundet gudstjänstfirande, aktivt deltagande i församlingsverksamhet, att regelbundet ha sina barn i församlingsverksamhet. Om något av dessa kriterier var uppfyllt tolkades det som aktivt församlingsengagemang.

I den första kategorin hade de sex församlingarna sammanlagt 330 deltagare i spannet mellan 90 deltagare hos den församling som hade flest till 17 deltagare hos den församling som hade lägst antal. En av församlingarna drev vid denna tid en fritidsgård som kunde samla ca 90 besökare men denna grupp uppfattades inte som deltagare i egentlig församlingsverksamhet varför den gruppen inte räknats med här.

Av dessa 330 deltagare var det 195 personer som formellt anslöt sig till församlingen genom medlemskap. Inom den kongregationalistiskt präglade frikyrkan uppfattas medlemskap både som en konfessionell och organisatorisk fråga, där dopet utgör grund för medlemskapet. I studien har vi därför tolkat förhållandet mellan vilka som deltog i verksamheten och vilka som blev medlemmar som gränsen för medveten och övertygad anslutning. Analysen visar att runt 60% av dem som deltog i församlingens ungdomsverksamhet också blev medlemmar.

Den tredje kategorin utgörs av dem inom kategori två som fortsatt är aktivt engagerade i församlingens liv. Denna grupp har varit svårast att identifiera dels utifrån hur aktivt engagemang ska definieras, dels utifrån geografisk och samfundsmässig omflyttning. Genom de medverkande församlingarnas kartläggning har 118 personer placerats i gruppen. Det innebär att runt 60% av ungdomarna som blev medlemmar i församlingen fortsatt är aktiva medlemmar i någon församling.

Detta var en kartläggning för att identifiera lämpliga personer för deltagande i fokusgrupperna. Samtidigt är själva kartläggningen en intressant studie i sig. Med full medvetenhet om att det bara är sex församlingar som ingår i studien kan detta ändå ge underlag för intressanta reflektioner och jämförelser med andra studier. Det är uppenbart genom denna och andra studier att personer som varit aktivt församlingsengagerade lämnar församlingens liv och kanske tron. Utifrån dessa redovisade siffror måste man fråga sig hur denna rörelse ska beskrivas. Konkret gäller frågan om de 118 fortsatt aktiva ska ställas i relation till de 330 som deltog i verksamheten som tonåringar eller till de 195 som valde att ansluta sig.

Båda jämförelserna är givetvis intressanta men av lite olika skäl. 40% av de aktiva i verksamheten valde att inte ansluta sig som medlemmar. Om den siffran är hög eller låg är en definitionsfråga. Skulle verksamheten ha kunnat genomföras på annat sätt? Borde kriterierna för medlemskap se annorlunda ut? Är det rimligt att en del av dem som finns i verksamheten inte landar i en personlig tro och ett aktivt medlemskap?

Det andra jämförelsetalet mellan medlemmar då och aktivt församlingsengagemang nu är intressant av delvis andra skäl. Det är inte förvånande att några av dem som hade ett förhållande till tro och församling som tonåringar förändrar detta i övergången till vuxenlivet. Studien av

dessa sex församlingar visar att runt 60% av de ungdomar som blev medlemmar är fortsatt församlingsaktiva. Studien visar också att detta engagemang dels kan ha flyttats över till annan församling, dels kan ha börjat ta sig andra uttryck i övergången från ungdomstid till vuxenliv. Den fortsatta studien ägnas inte åt kvantitativa reflektioner kring dessa två grupper. I stället är fokus riktat mot att förstå vad som gör att personer hamnar i den ena eller den andra kategorin. Först ska dock siffrorna från denna studie ställas i relation till två andra analyser kring tro hos unga vuxna.

Ungdomsverksamhet i frikyrkan – en jämförelse

2019 presenterades rapporten *Här för att stanna*, en studie av hur frikyrkoförsamlingar hanterar arbetet bland unga och vilket resultat detta arbete uppfattas ha. I den studien intervjuades främst ledare i församlingar för att dels kartlägga arbetet bland unga, dels identifiera vilka faktorer som bidrar till att tron bibehålls in i vuxenlivet.²⁷ Det är främst två aspekter från *Här för att stanna* som ska diskuteras här, dels andelen som är kvar i tron in i vuxenlivet, dels den starka betoningen på trons sociala dimensioner.

Studien visar att av de barn som vuxit upp i församlingen har drygt 40% lämnat tron vid 17 års ålder och vid 23 års ålder är det drygt 60% som uppfattas ha lämnat tron. Tre saker behöver här kommenteras. För det första är frågan i *Här för att stanna* om personerna har kvar en tro medan vi i denna studie frågat efter aktivt församlingsengagemang. För det andra är siffrorna byggda på ledares uppskattning om de ungas tro eller icke tro. För det tredje är det intressant att i både *Här för att stanna* och denna studie visar att 60% lämnar.²⁸

I statistiken från de sex församlingar som medverkat i denna studie är det ca 65% som var deltagare i ungdomsarbetet som inte är kvar i aktivt församlingsengagemang som ung vuxen och av dem som blev medlemmar är siffran knappt 40%. Det är alltså viktigt att ha jämförbara data vid denna typ av jämförelser. Med det sagt visar båda undersökningarna att en betydande grupp församlingsaktiva lämnar tron och församlingen i övergången till vuxenlivet.

Det andra som blir mycket tydligt i *Här för att stanna* är de sociala dimensionernas betydelse för ungas tro i frikyrkan. I anslutning till den norske forskaren Erling Birkedal diskuteras tron i tre dimensioner: social, kognitiv och emotionell. Undersökningen visar att församlingsledarna menar att de sociala faktorerna hade störst inverkan på om den unge skulle

²⁷ Brant, 2019 s. 2–6.

²⁸ Brant, 2019 s. 8–12.

bibehålla tron eller inte. Rapporten slår fast att "tendensen var tydlig, det sociala benet var klart starkast".²⁹ Detta ligger helt i linje med denna studies resultat som kommer att redovisas senare.

I *Här för att stanna* undersöks alltså huruvida tron bibehålls in i vuxen ålder men det förutsätter även en diskussion om vilken tro som avses. Kyrkohistoriken Joel Halldorf menar att det ökande intresset för tro i den svenska kulturen bygger på en delvis omdefinierad förståelse av tro. Den frikyrkliga förståelsen av tro kan beskrivas som personlig erfarenhet och övertygelse som tar sig uttryck i aktivt och gemensamt engagemang i regel i församling. Halldorf menar att den religiositet som drygt 50% av Sveriges unga identifierar sig med är tydligt "individuell, ganska vag och icke-dogmatisk".³⁰ Det skulle kunna innebära att när en frikyrklig förståelse av tro används som måttstock är det betydande grupper som uppfattas ha lämnat tron trots att de unga själva kanske uppfattar sig som troende men med en omdefinierad tro.³¹ Detta skulle kunna förklara varför huvuddelen av dem som i denna undersökning har lämnat aktivt församlingsliv talar om en bibehållen tro som formats på eget sätt och utan aktivt församlingsengagemang.

Erfarenheter av församling och tro

När så studiens syfte och bakgrund kort diskuterats är det dags att gå in i själva materialet. De genomförda intervjuerna har analyserats och kommer här att presenteras utifrån intervjuernas fem delfrågor. Först beskriver informanterna hur de uppfattade sin ungdoms församling och varför de var med där. Därefter diskuteras vägen genom vuxenblivandet och hur de beskriver sin tro idag. Avdelningen avslutas med att informanterna beskriver sin bild av vad som kännetecknar en god församling innan några summerande slutsatser dras utifrån materialgenomgången.

Vad kännetecknade församlingen från tonårstiden?

Många vuxna kan se tillbaka på sin tonårstid med skräckblandad förtjusning som en tid präglad av gruppgemenskap och viljan att höra till. För dagens unga vuxna verkar denna tendens öka i takt med att ungdomstiden

²⁹ Brant 2019 s. 14.

³⁰ Halldorf 2018, s. 27.

³¹ Halldorf 2018, s. 21–33.

utsträcks. Forskare talar om att "25 är det nya 18".³² En vidare diskussion om förhållandet mellan begreppen tonår och unga vuxna förs i en annan artikel i denna volym.³³ I materialet som här analyseras framträder en i grunden ljus bild av den församling och den verksamhet som man var med i som tonåring. Det talas om värme och gemenskap i tonårsgruppen. Informanterna ser tillbaka på denna tid med viss längtan och saknad. Möjligen kan beskrivningarna präglas något av ett skimmer från en förgången tid.

Utifrån samtalet i fokusgruppen om vad som kännetecknade den församling som informanterna var aktiva i runt 2010 har några kategorier vuxit fram.

Kompisgänget

Många av informanterna talar om att kompisgänget var den bärande drivkraften i deras deltagande i församlingens verksamhet och att tonårsgruppen var det man uppfattade som kyrkan. Här talas om gemenskap, häng med kompisar och sena kvällar med mycket upptåg. En informant säger att "det var ju en väldigt aktiv tid för min del och grymt roligt för när vår generation kom så var det så himla mycket folk tyckte jag".³⁴ En annan informant talar om att "det var en go gemenskap med kompisarna där och även sedan något år efter när man började hänga med de yngre också."³⁵ Kompisgänget beskrivs som en i stora delar sammanhållen gemenskap där "man tog tid med varandra och hälsade på varandra".³⁶

*För egen del så upplever jag att det var mycket fokus på ungdomshäng, att man hängde tillsammans. Efter ungdomsmöten och sånt så hängde man kvar och umgicks. [...] man hängde kvar i kyrkan oftast och umgicks ganska sent på natten.*³⁷

Några informanter talar om grupper i den stora gruppen. Olika intressen eller olika åldrar skapade ibland grupper och det var "väl en del gruppe-ringar kring intressen och såna här saker".³⁸ "De här grupperna kanske inte alltid umgicks med varandra, utan det fanns liksom olika öar av grupper."³⁹ En informant talar om spänningar mellan olika åldersgrupper och

³² Stetka 2017.

³³ Se vidare Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym, men även Wenell, *Ändliga makter och ung vuxen tro*, s. 47 i denna volym.

³⁴ 3a, lämnat.

³⁵ 3a, kvar.

³⁶ 2a, kvar.

³⁷ 2b, kvar.

³⁸ 1a, lämnat.

³⁹ 2b, kvar.

säger att "vi var alltså så oaccepterade som vi kunde bli där."⁴⁰ Även om det alltså fanns spänningar är den övervägande bilden att det var en varm och välkomnande gemenskap.

Atmosfären

Gemenskapen uppfattas också som en viktig del i den atmosfär som formades. Den beskrivs som "en väldigt välkomnande kultur skulle jag vilja påstå".⁴¹ Informanterna talar om en "väldigt enkel, varm och välkomnande miljö [... som det var] väldigt lätt att hamna med i."⁴² Några av informanterna betonar vikten av att få ta ansvar "fast man inte var bäst, även fast man inte var perfekt och kunde göra allting bäst."⁴³ Ytterligare andra betonar vikten av att ha förebilder och att vara del av en "väldigt härlig gemenskap över generationsgränserna".⁴⁴

*Jag tror mycket på det här med gemenskap, känslan, bemötandet, att man tillhör någonting större än oss människor. Vår kyrka stack inte ut på nåt särskilt sätt vad gäller trons innehåll.*⁴⁵

Bilden av en familj

I beskrivningarna av den gemenskap informanterna minns talas om syskonskap och tillhörighet där familjemetaforer är ett återkommande inslag. En informant säger att "det här var ju ändå en stor vängrupp och jag tyckte att vi kom väldigt nära varandra".⁴⁶ En annan talar om upplevelsen av att inneslutas i en nära gemenskap lik den man kan ha i en familj.⁴⁷ Majoriteten av informanterna, både de som lämnat gemenskapen och de som finns kvar i den ger uttryck för att "man såg sig som en enda stor familj".⁴⁸

En dimension av detta med den familjelika gemenskapen är mötet mellan generationer. Kompisgänget spelar en stor roll i beskrivningen men i just denna gemenskap finns det närmast unika generationsövergripande draget. Det finns en värme i minnet av hur man var igenkänd av kompisars

⁴⁰ 3a, kvar.

⁴¹ 3a, lämnat.

⁴² 2b, lämnat.

⁴³ 2b, lämnat.

⁴⁴ 3b, lämnat.

⁴⁵ 2a, kvar.

⁴⁶ 1b, lämnat.

⁴⁷ 1b, lämnat.

⁴⁸ 2a, kvar.

föräldrar och andra vuxna. Detta beskrivs som en "väldigt härlig gemenskap över generationsgränserna".⁴⁹

Vad som inte sägs

I berättelserna är det också intressant att notera vad som inte sägs. I några kommentarer finns anknytning till religiösa praktiker som undervisning och bön men informanterna ger ytterst lite material för att diskutera hur de ser på trons innehåll från den tid som här beskrivs. Det talas något om gudstjänster men det som blir poängen med dessa är att man efteråt hade ungdomshäng.⁵⁰ Det viktiga verkar ha varit det "som hände efter gudstjänsten".⁵¹

Skillnader mellan grupperna

Det är små skillnader mellan de båda informantgrupperna i beskrivningarna av tonårstidens församling. Man minns över lag en god och varm gemenskap. Bland dem som valt att vara kvar i församlingsgemenskapen är det lite starkare betoning av att man hade goda förebilder, företrädevis äldre ungdomar i gruppen att ta rygg på. De som lämnat församlingsgemenskapen ser i de flesta fall tillbaka med tacksamhet men menar att de inte har så mycket med sig.

*Jag känner bra positiva känslor för den här kyrkan [...] jag har inte fått något ont härifrån heller, men vad jag tänker nu att kanske ingenting som jag bär med mig idag.*⁵²

Vad var orsaken till att du var med i församlingen?

Som människor längtar vi efter att känna tillhörighet till olika sammanhang, till exempel familj, idrottsklubb, musikförening och samhälle. Tillhörigheten till församlingar och religiösa sammanhang är inget undantag. I den sociala gemenskapen kan människor söka ett gott och sant liv och upptäcka Guds närvaro. Vi lever också nu i en tid då forskare visat att religionens roll och uttryck i samhället blivit alltmer synligt.⁵³

Informanterna tecknar en förhållandevis positiv bild av varför man var med i församlingen runt år 2010. Både av dem som valt att vara kvar och

⁴⁹ 3b, lämnat.

⁵⁰ 2b, kvar.

⁵¹ 2a, kvar.

⁵² 3b, lämnat.

⁵³ Andersson och Sander 2009 s. 15ff.; Halldorf 2018; Sigurdson 2003.

av dem som lämnat. Särskild betoning på de sociala formerna uttrycks i informanternas berättelser såsom i relationer, händelser och verksamhet.

Förebilder

Återkommande berättar informanterna om att en stor orsak till att man var med i församlingssammanhang och gemenskap var att det fanns vuxna förebilder där. Det kan ha varit anställda ungdomsledare, ungdomspastorer eller ideella ledare som man skapade viktiga relationer till. En informant uttrycker att "jag har bilden av många ledare som kom och gick. Men ungdomspastorn har alltid funnits där".⁵⁴ En annan informant pekar på vikten av att "prata med viktiga personer då så ungdomspastorn var ju den som liksom, någon som blev navet för mig i församlingen".⁵⁵ Vidare berättar informanter om ledare på läger, äldre ungdomar och äldre medlemmar som uppmuntrade vilket ledde till att man ville vara med.

Flertalet informanter återkommer till föräldrarnas roll. Man följde med sina föräldrar till kyrkan och de blev därmed viktiga förebilder. Föräldrarnas påverkan som förebilder beskrivs bland annat som:

*Mina föräldrar har haft en stor påverkan och vi har alltid pratat mycket hemma om både tron och om livet, liksom i allmänhet, så det tänker jag har påverkat mig mycket.*⁵⁶

En annan informant beskriver föräldrarnas betydelse: "Men de [mina föräldrar] var absolut viktiga i det avseendet, att de stöttade mig och de gav mig bra värderingar och ett bra exempel, hela uppfostrangrejen."⁵⁷

Kyrkliga handlingar och verksamhet

I samtalen framkommer även att kyrkliga handlingar och verksamhet i församlingen var viktiga orsaker till att man var med. De kyrkliga handlingarna som konfirmation och dop var viktiga erfarenheter för beslutet att delta i församlingslivet. En informant uttrycker att det fanns en förväntan hemifrån men att beslutet var eget val.

Kände hemifrån att det fanns en förväntansbild att man skulle gå med i församlingen och döpa sig, men det var fortfarande mitt val, det här vill jag också [...] men kände ändå att man kommer göra föräldrarna nöjda, men tron fanns där

⁵⁴ 2a, kvar.

⁵⁵ 3b, kvar.

⁵⁶ 1b, kvar.

⁵⁷ 1b, lämnat.

*samtidigt. Idag tror jag inte samma som då när jag fattade beslutet, men fortfarande inget jag ångrar.*⁵⁸

En annan viktig orsak till församlingsengagemang var att det fanns en progression i verksamheten med ledare som fångade upp olika åldrar. När man slutade i en verksamhet på grund av ålder fanns det ledare som introducerade till nya grupper. En informant talar om att vara född in i församlingen. "Men jag har ju aldrig inte velat, men man är ju född in i det. Söndagsskola, scout, tonår, konfirmation".⁵⁹ En annan informant säger att:

*Jag har väl alltid varit engagerad i sång på ett eller annat sätt men också i barnverksamheten. Jag har alltid varit engagerad på något sätt i kyrkan och det tror jag har bidragit mycket till min tro idag [...] Det har väl påverkat mig också i mina val att man blir inbjuden, att man får en fråga att vara med på vissa saker.*⁶⁰

Sociala gemenskapen

Vidare framkommer hur viktig den sociala gemenskapen var som en anledning till att man var med. De sociala handlingarna bildade en grund för verksamheterna och gemenskapen på de olika platserna fick en närmast sakramental funktion. När informanterna berättar om den sociala gemenskapen använder de uttryck som gemenskapen kändes god, varm, välkomnande atmosfär och handskakningar, kramar och leenden, uppmärksamhet och härligt gäng.

I detta sammanhang, angående den sociala gemenskapen, framkommer att läger under uppväxten spelade en viktig roll för delaktighet i gemenskapen och deltagande i ungdomsgrupperna.

*Det var väl på nyårsläger som jag först fick kanske lite mer personlig tro och fick möta Gud, som jag upplever det då [...] gick hand i hand med gudstjänsterna i kyrkan och med ungdomssatsningarna, när vi åkte iväg på läger och sånt där. Kommer ihåg att det var väldigt viktigt för mig då, dom två delarna.*⁶¹

*Kyrkans verksamheter bidrog, var med på många scoutläger och tonårsläger, det var väldigt starka upplevelser som gjorde att man stärktes i sin tro.*⁶²

Det är värt att notera att informanterna sällan nämner om gudsrelationen och vad Bibeln säger om Gud och människan som motivering till att man

⁵⁸ 3b, lämnat.

⁵⁹ 3a, kvar.

⁶⁰ 1b, kvar.

⁶¹ 3b, kvar.

⁶² 3b, lämnat.

var med i församlingen. Några informanter beskriver dock upplevelser de gjort med Gud under till exempel läger som viktiga för delaktigheten.

Några informanter talar också om personer som lämnat eftersom de uppfattade den kyrkliga miljön som dömande. Dessa personer uppfattade att det inte fanns utrymme i gruppen för att diskutera brännande frågor.

Hur skulle du beskriva din väg från ungdom till vuxen?

För många ungdomar är vägen till vuxenlivet snårig och den har därtill på senare tid blivit alltmer utdragen och otydlig.⁶³ På ett motsvarande sätt ger informanterna uttryck för att trons utveckling och relationen till församlingen påverkats av denna övergång. Det är flera saker som utmanar ungdomstidens sätt att gestalta tro. Kompisgänget minskar ofta i betydelse och en hel del byter miljö genom studier eller arbete. Tänkande, tro och värderingar belyses från flera håll och får ofta allt fler nyanser. I materialet framträder några kategorier som här kort ska belysas.

Idéerna blir en ökande utmaning

Flera informanter talar om hur tonårstidens självklara uppdelning i rätt och fel, svart och vit blev allt svårare att upprätthålla. Världen blev alltmer komplex och tidigare hållningar fick mer av gråskala. I sökandet efter en ny hållbar livsuppfattning är det inte avgörande skillnader mellan dem som lämnade församlingsgemenskapen jämfört med dem som blev kvar. Båda grupperna talar om hur idéer utmanades, problematiserades och utvidgades.

Och det var ju kaos på mig. Det var en sån här riktig livskris liksom, men jag är ju grundat mitt liv på det här. Nu ska jag ifrågasätta allting typ. Alla de här punkterna när jag gick från svartvitt till en mer gråzon och det kändes som att jag gav avkall på min passion.⁶⁴

[...] det var ändå att man vände upp och ner på ganska mycket. Det var en väldigt säker bubbla som jag växte upp i. Att man visste att alla tyckte lika. Ja en trygg bubbla där ingenting oväntat skulle hända.⁶⁵

Förändrade värderingar

I nära anslutning till hur idéer förändrades talar flera informanter även om förändrade värderingar och livsstil. De förändrade idéerna skapade ett

⁶³ Se vidare Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym, samt Wenell, *Andliga makter och ung vuxen tro*, s. 47 i denna volym.

⁶⁴ 1b, kvar.

⁶⁵ 1b, lämnat.

inre kaos medan förändrade värderingar och livsstil snarare skapade utmaningar i det sociala samspelet i gruppen. Några informanter talar om känslan av att inte passa in i den uppfattade normen. I frågor där spänningarna var idémässiga var likheten mellan de båda grupperna relativt stor. När spänningarna däremot gäller frågor om förändrad livsstil verkar gruppen som lämnat församlingen vara mer utmanad än den som är kvar. Informanterna ger en bild av att normer kring livsstil och socialt samspel är starkare än behovet av att ha samstämmighet i tanke, tro och idé. Det verkar också som att normerna kopplade till livsstil och värderingar i högre grad har en självsanerande roll i den meningen att förändrad livsstil i högre grad påverkar gruppstillhörigheten än eventuellt förändrade idéer.

Jag började nog utforska lite andra saker som inte riktigt hörde hemma i kyrkan, typ alkohol och sånt alldeles för tidigt, kände väl att jag nog inte passar här längre? Det dog ut lite [...] kyrkan lockade inte så mycket längre. Så det kändes nog mer naturligt, som en glidning.⁶⁶

Bilden av det passionerade engagemanget för församlingen

Det är ganska tydligt hur informanterna brottas med förändrade förutsättningar att uttrycka engagemang. Tonårstidens känslobaserade lite febriga passion verkar fortsätta att vara någon typ av ideal. För några blir det onaturligt och nästan obehagligt att uttrycka tro på det passionerade sätt som man uppfattar ligger i förväntan. Några av dem som lämnat ger uttryck för att de inte vågat eller velat och därför dragit sig undan. Det intressanta är att flera av dessa har bibehållit bilden av att den som är troende på riktigt uttrycker detta med iver och passion.

Det är väl det som skaver lite, att man liksom har blivit, ska inte säga feg och inte heller att man skäms, men man har liksom tappat den här glöden lite. [...] man berör inte de här grejerna så mycket och då liksom tappar man av, det blir lite dammigt.⁶⁷

För andra, som delar uppfattningen om den passionerade tron men som valt att vara kvar i församlingen, verkar skavet i stället vara mot den omkringliggande kulturen. "I Sverige ska man inte sticka ut för mycket, men vem har sagt att man inte får stå upp för sin tro?"⁶⁸ För ytterligare andra är starka erfarenheter och passionerad tro något som burit på resan mot en

⁶⁶ 3b, lämnat.

⁶⁷ 1b, lämnat.

⁶⁸ 2a, kvar.

vuxen människas tro. En informant säger att "jag har sett Gud verka i mitt liv personligen, vilket gör att ingen kunnat motbevisa min tro".⁶⁹

Nya sammanhang och nya drivkrafter

Den dimension av tron in i vuxenblivandet som är mest framträdande i materialet är hur de förändrade sociala strukturerna påverkar. I en tradition som starkt betonar den personliga omvändelsen, tron och gudsrelationen är det ändå uppenbart att sammanhang och gemenskap är viktiga delar av livet i tron.

Någon börjar en utbildning, en annan flyttar hemifrån, en tredje inleder en relation med en person som inte tror. Situationerna är olika men bilderna liknar varandra. När den täta gruppens gemenskap byts ut mot något annat, utmanas tron vilket för en del leder till att man lämnar församlingen.

Det är också tydligt att kombinationen av förändrad grupptillhörighet och svag ideologisk underbyggnad skapar utmaningar som inbegriper både dem som blir kvar och dem som lämnar församlingsmiljön.

Sen så fick jag en flickvän som var utanför kyrkan som inte hade samma tro och som ställde mycket bra frågor och så vidare som fick mig att börja reflektera mer och mer, skulle jag säga. Det hade antagligen skett oavsett, men en nyfiken person som inte kan eller har hört så mycket om tron och sen så har jag min uppfattning om någonting som jag inte ens reflekterat eller vänt så mycket på, utan jag bara sagt att "så här är det" för mig själv. Det får ju en att börja tänka.⁷⁰

Genom hela materialet är det tydligt att vägen till vuxenlivet förändrar formerna för umgänge vilket i sin tur påverkar tro och församlingsengagemang. Någon uttrycker att "gänget här fanns inte kvar [...] det var en riktig breakdown-period alltså".⁷¹ Någon annan talar om hur man "slutade umgås på det sättet, var tvungna att gå olika håll. Det bidrog till att jag är mindre aktiv."⁷² Ytterligare en informant säger att "kompisgänget drog ifrån kyrkan, och då har jag också gjort det, kanske omedvetet".⁷³ Men här finns också berättelser om hur "möten med kristna vänner har varit otroligt viktiga" för att befästa tron och att välja att vara kvar i församlingen.⁷⁴ Den samlade bilden är att tron uppfattas som personlig men

⁶⁹ 2a, kvar.

⁷⁰ 1b, lämnat.

⁷¹ 3b, kvar.

⁷² 3a, lämnat.

⁷³ 3a, lämnat.

⁷⁴ 2a, kvar.

att den i hög grad påverkas av sammanhang och gemenskap. Den personliga tron kan beskrivas som socialitet och vuxenblivandet förändrar formerna för detta. Informanterna beskriver detta som är process med "en mängd olika faktorer".⁷⁵

Ansvar är viktigt

Informanterna pekar, som vi sett, på hur viktigt sammanhanget är för trons utveckling inte minst i perioden av vuxenblivande. Tonårstidens intensiva engagemang övergår för en del i ett mer kontinuerligt ansvarstagande i grupper eller verksamheter. Detta verkar vara en viktig faktor för dem som blivit kvar i församlingsmiljön.

Tron verkar alltså vara förknippad med sammanhanget, engagemanget och i viss mån ansvarstagande. Någon talar om hur renoveringsarbetet i kyrkolokalen blev en vändning och säger att "det var inte bara för att vi var där och renoverade, men det satte ännu gång det lite igen, om man säger. Man var här i kyrkan och det tog fart ganska mycket med tron".⁷⁶ En annan informant menar att ledaruppdraget fördjupade gemenskapen och bidrog till att tron följde med i vuxenblivandet.

Då börjar man bli lite äldre och börja bygga kanske mer den vuxna tron, jag vet inte hur man ska uttrycka det riktigt. Jag upplever också att det har varit väldigt goda samtal och nyttiga lärdomar och dra när man har varit konfledare, till exempel.⁷⁷

Tro och vuxenblivande mer som process än medvetet val

I den samlade bilden som informanterna ger är det uppenbart att vuxenblivandet innebär stora förändringar på en rad områden både intellektuellt och socialt. Allt detta påverkar tro och engagemanget i församling. Däremot verkar detta vara processer som mer bygger på tillfälligheter och handlar om vilket sammanhang man hamnar i. Få talar om specifika händelser eller beslut. Mer verkar det handla om en omedveten process där man nu som ung vuxen konstaterar att processen fört dem till den punkt där de är idag.

Funderar men kommer inte på, inget sådant "ett tillfälle" då jag slutade [...] har nog blivit så att man bara glider iväg från det. Jag tröttnade på att komma hit och

⁷⁵ 3b, lämnat.

⁷⁶ 3a, kvar.

⁷⁷ 3a, kvar.

sen, det var skönt att stanna hemma varje söndag, och så blir det svårare att komma tillbaks efter ett tag. Skedde över en period.⁷⁸

Hur skulle du beskriva din tro idag?

Det visar sig i samtalen med informanterna att det inte är så lätt att sätta ord på vad tron är. Här finns kognitiva dimensioner som handlar om trons innehåll men tron är också erfarenhetsbaserad med upplevelser och känslor. Även här när det gäller beskrivningen av tron återkommer en stark betoning av sammanhang, gemenskap och rationalitet. I denna del kommer materialet att delas upp under kategorierna: trons innehåll, trons uttryck och trons erfarenheter.

I den svenska kulturen är det inte ovanligt att tron förknippas med en inre känsla, ofta privat och i regel ganska odefinierad.⁷⁹ Det är drag som delvis kan kännas igen i informanternas beskrivningar av tron i det egna livet. Tron utgör för flertalet informanter en typ av existentiell grundplatta, om än ofta svårdefinierad så något som skapar trygghet i tillvaron vare sig man är aktiv i församlingsliv eller inte, kallar sig kristen eller inte.

För min del tror jag min gudsrelation just nu präglas av en trygghet. Att Gud finns där, oavsett hur det stormar eller ser ut runt omkring, så finns Gud och man kan lita på Honom. Lite kort och enkelt.⁸⁰

Trons idémässiga innehåll

Religiös tro uppfattas ibland som en fråga om övertygelse och försanthållande. Bilden av tro som idésystem har en betydande plats i den svenska offentligheten.⁸¹ Materialet visar att tron inte i första hand är en välartikulerad intellektuell ståndpunkt, något som även påvisas inom konversionsforskning.⁸² Faktum är att trons innehåll hos dessa unga vuxna är relativt otydlig och odefinierad. Materialet ger uttryck för en i olika grad stark övertygelse om en gudomlig närvaro i tillvaron. Däremot ges vaga beskrivningar av vad detta mer idémässigt skulle vara.

Intervjuerna genomfördes med öppna frågor för att deltagarna i så hög grad som möjligt skulle utgå från sina egna beskrivningar och definitioner.

⁷⁸ 3b, lämnat.

⁷⁹ Ahlstrand 2008; Thurffjell 2015; Halldorf 2018.

⁸⁰ 1b, kvar.

⁸¹ *Konvertitutredningen* 2019. I Migrationsverkets möte med konvertiter visades att det kognitiva innehållet vara kraftigt betonat i myndighetens bedömning av äktheten i konvertiternas tro.

⁸² Svensson 2017; Koser Akcapar 2019; Taylor 2017.

I den inledande frågan till denna avdelning ombads personerna att beskriva sin tro idag. Svaret skulle sammanfattat kunna beskrivas som tron på en odefinierad närvaro.

Här finns en viss skillnad mellan de informanter som är kvar i församlingsmiljö och de som har lämnat den, men den övergripande bilden är att man inte använder en klassisk kristen terminologi för att beskriva sin tro. Någon som är kvar i församlingen talar om att "man ju grunda sig på Ordet, att för mig är han vägen, sanningen och livet".⁸³ En annan talar om att "jag bekänner att Jesus är min frälsare och att jag är räddad" men fortsätter sedan med hur mycket av det som står i Bibeln som glömts eller blivit ottydligt.⁸⁴ En av dem som lämnat församlinglivet talat om sitt nuvarande förhållande till tron "som inte är att vara kristen och tro tror på Gud och tror på Jesus".⁸⁵

Namnet Jesus är sparsamt använt i hela materialet. Den avdelning där det är mest förekommande är i beskrivningen av hur en bra församling ska vara men inte när den egna tron ska beskrivas. Sammantaget verkar dessa unga vuxna i begränsad grad förstå sin tro i ljuset av klassisk kristen terminologi.

Man ställer sig inför massa knäppa frågor nu när barnen frågar och då har jag ändå soar. Jag kanske inte förstår vad jag säger, men jag har ändå någonting att svara. [...] Men det finns ändå någonting. Vi är med i något större här.⁸⁶

Och att nu när jag är lite äldre så funderar jag faktiskt över såna saker eller om det bara var att det inte förklarades på ett sätt som jag var intresserad av [...] Men nu senare efter att jag lämnat kyrkan så har jag ändå tyckt att det var ganska intressant ändå att lyssna på folk som pratar om ja, teologi och Bibeln och liksom lite grann vad det säger om oss.⁸⁷

En genomgående dimension är att tron har omprövats i mötet med livet och nya omständigheter. Ungdomstidens typ av radikalitet har fördjupats utifrån att livet och tro behöver "vara hållbart, det ska vara passionerad men det ska vara hållbart".⁸⁸ I stort sett alla talar på olika sätt om att när "man blir äldre så försöker man liksom bygga om den [tron] på något vis".⁸⁹

⁸³ 2a, kvar.

⁸⁴ 1b, kvar.

⁸⁵ 3b, lämnat.

⁸⁶ 3a, kvar.

⁸⁷ 1a, lämnat.

⁸⁸ 1b, kvar.

⁸⁹ 2b, lämnat.

Denna förändring relateras i hög grad till förändrade livsförhållanden. En av dem som lämnat både församlingen och tron beskriver det som ett "väldigt stort steg som skedde gradvis under en lång period. Livet rullar på med jobb och träning och socialt umgänge och så".⁹⁰

Trons uttryck

När dessa unga vuxna ska beskriva sin tro idag är det uppenbart att tro för dem mer handlar om att vara del av ett sammanhang än att omfatta vissa idéer. Det gäller både dem som är kvar och dem som lämnat. Tron definieras i termer av relationer, sammanhang, kultur och aktiviteter. Trons utveckling har enligt informanterna i hög grad påverkats av det sammanhang i vilket de befunnit sig.

En återkommande berättelse är att "när man var ungdom och man hade det här naturliga gänget att hänga med så var det ju lätt att komma. Men sen kom vi till en punkt då många flyttade iväg".⁹¹ Den omställningen kom för de flesta informanter att bli definierande. Trons roll och uttryck idag har formats av sammanhanget man hamnade i. För några blev detta den fortsatta gemenskapen i församlingen. I något fall utifrån ett medvetet beslut om att "det här är ju mitt kristna hem"⁹², men mer vanligt som ett konstaterande att "största anledningen till att jag går i församlingen är ju gemenskapen"⁹³, utifrån att "gemenskapen så viktig"⁹⁴.

Även de som lämnat församlingen ger en liknande bild trots att de idag har ett annat förhållande till tron. En av dem uttrycker att känslan av att ha "en kristen familj, liksom någonstans. Men senaste åren, så har församlingen inte alls känts, familjär för mig".⁹⁵ En annan talar om att "jag känner för mig själv också att det var ingen som fångade upp mig".⁹⁶ I avdelningen om vuxenblivandet var det också klart att flytt, studier och andra sammanhang varit avgörande för hur tron definieras.

Sammanfattningsvis handlar tron för studiens informanter framförallt om praktik. Den personliga tron är djupt förankrad i det levda livet och samhörighet med sammanhanget. Det leder till att om "man liksom pausar lite eller börjar dämpas [... förloras den] uppmuntran i församlingen så att

⁹⁰ 3b, lämnat.

⁹¹ 1b, kvar.

⁹² 1b, kvar.

⁹³ 2b, kvar.

⁹⁴ 3a, kvar.

⁹⁵ 2b, lämnat.

⁹⁶ 2b, lämnat.

det blev lättare att hålla i liksom.⁹⁷ Tron förknippas med att man gör vissa saker som att gå på gudstjänst, läsa Bibeln, be eller bara arbeta på sin tro. Till detta kommer att tron förväntas vara uttryckt i en typ av radikalitet och passion som främst förknippas med tonårstiden. En informant känner sig "väldigt säker på att jag tror på Gud, alltså, jag är väldigt grundad i min tro, men jag kanske inte är lika brinnande".⁹⁸

Trons erfarenheter o liv

Informanterna refererar till erfarenheter förknippade med tron. För i stort sett alla utgör tron en existentiell grund för tillvaron. Även om man har svårt att idémässigt definiera trons innehåll och oberoende av hur man idag placerar sig i förhållande till trons praktiker finns referenser till trons erfarenheter. En informant beskriver tron på en Gud "som är så mycket större än våra erfarenhet och upplevelse"⁹⁹ och en annan säger att "jag vet att Gud är i vardagen, i allt som händer".¹⁰⁰ Denna typ av allmänreligiösa referenser till Gud som tillvarons grund finns hos både dem som lämnat och dem som är kvar i församlingsgemenskapen.

*Det finns ju en grundläggande tro i mig som ändå skapar en, en, en trygghet och en tröst också i svåra situationer. Och om man ska säga vardagligt där jag kommer nära tron så är det ju med musiken när jag lyssnar på gospel och lovsång.*¹⁰¹

Därutöver finns hos flera informanter referenser till mer specifika andliga erfarenheter. Dessa verkar utgöra ett stöd för fortsatt tro för båda grupperna. Någon uttrycker att man "upplevt mycke grejer och fått känna på Gud på ett annat sätt [... som leder till] att man har en längtan efter att umgås mer i kyrkan och vara här".¹⁰² Även hos några av dem som lämnat församlingsgemenskapen finns uttryck som att "jag kommer aldrig kunna förneka Gud, för jag vet liksom att jag är så övertygad att han finns. Jag har märkt så mycket att han har gjort saker för mig."¹⁰³

⁹⁷ 1b, lämnat.

⁹⁸ 1a, kvar.

⁹⁹ 2a, kvar.

¹⁰⁰ 2a, kvar.

¹⁰¹ 1a, lämnat.

¹⁰² 3b, kvar.

¹⁰³ 2b, lämnat.

Hur skulle du beskriva en god församling?

När informanterna beskriver sina tankar om vad som kännetecknar en god församling framträder vissa karaktäristiska särdrag som till stor del handlar om socialt samspel och mänskliga relationer. Detta är inte förvånande och forskare har visat att det inte i första hand är de kristna lärosatserna som tilltalar människor utan i stället just de sociala nätverken.

Det är i gemenskapen som lärorna får sin mening där övertygelserna och handlingarna sammanvävs i församlingens liv. Praktikerna medför att man inlemmas i en särskild social gemenskap vilket i sin tur blir en identitetsmarkör som stärker känslan av tillhörighet till en större grupp. Detta konkreta sociala stöd för individen i det religiösa livet är av vikt då människans religiösa uttryck och liv är kopplat till en större gemenskap.¹⁰⁴

I materialet framträder några tydliga kategorier i vad informanterna betraktar som en god församling.

Miljö och sammanhang

En viktig aspekt av vad en god församling är handlar om miljön och sammanhanget som formas i församlingen. Den bör vara en plats där man kan engagera sig, där man får vara som man är och får bidra med vad man kan även om man inte är perfekt. En informant beskriver: "Jag tycker att man ska sitta ihop som församling".¹⁰⁵ En annan uttrycker att: "Den optimala församlingen för mig är en församling över generationerna".¹⁰⁶ En informant betonar att man ska "hälsa på varandra, på riktigt! Komma ihåg varandra. Fråga efter varandra om vi inte är där och hälsa på nya".¹⁰⁷

*Att vara sårbar liksom. Jag är inte perfekt men jag vill bjuda någonting. Jag kanske inte alltid tror så starkt, men jag känner att det här är så viktigt. En församling som ger plats är en god församling.*¹⁰⁸

Det framkommer även att det är viktigt att församlingen hjälper varandra att hålla fokus, att man skapar ett varmt sammanhang och delar med sig av sina erfarenheter till yngre. En informant "vill skicka med mitt barn: 'Du måste inte' [...] Du måste inte göra det här och det här".¹⁰⁹ Vidare säger en informant att "den dagen jag får barn, då vill jag ge möjligheten

¹⁰⁴ McGuire 2008; Stark 2011; Crane 2017.

¹⁰⁵ 1b, lämnat.

¹⁰⁶ 2b, kvar.

¹⁰⁷ 2a, kvar.

¹⁰⁸ 3a, kvar.

¹⁰⁹ 3b, kvar.

till något självupplevt, gå söndagsskolan och ha aktiviteter".¹¹⁰ En annan säger att "det här med mellanmänskliga relationer, hur man betar sig mot varandra, historiken om varje människas liv präglar ju".¹¹¹

Öppen och trovärdig

Informanterna menar att en god församling bör vara familjär och präglas av öppenhet gentemot människor som välkomnas in i den större gemenskapen. Informanterna talar om en församling där alla "har en plats"¹¹² i en "gemenskap med öppen omfamning"¹¹³ och att det är "väldigt viktigt att vara inkluderande".¹¹⁴

En annan viktig aspekt som framkommer hos informanterna är vikten av att kunna komma till församlingen som den man är. En informant beskriver "en hälsosam församling [... där] man ser varenda människas olikhet, vad man är bra på helt enkelt".¹¹⁵ Det finns även en önskan att ge denna förståelse vidare till barnen. En informant säger: "Mitt råd till barnen: visa att kärlek är det vi går i gång på".¹¹⁶

Engagemang och ledarskap

En god församling kännetecknas enligt informanterna av en gemenskap som ger rum för och utmanar till delaktighet och engagemang. En god församling handlar inte bara om en välkomnande miljö utan även om en plats där det finns förebilder och en plats där mentorskap kan få utrymme. En god församling ger därför rum för olikheter då det handlar om ledarskap och vad man kan bidra med. En informant talar om detta som "lite typ lärling, när jag gör något så vill jag att någon står med".¹¹⁷ En annan betonar vikten av "engagemang! Jag får ju väldigt god lust att bli tonårsledare helt plötsligt".¹¹⁸

Informanterna vill även ha högt till tak där det finns möjlighet att ifrågasätta och utrymme för oliktankande. Medlemmar ska kunna ifrågasätta det som sägs, predikas och hur människor behandlas.

¹¹⁰ 2a, kvar.

¹¹¹ 3b, kvar.

¹¹² 1b, kvar.

¹¹³ 3a, kvar.

¹¹⁴ 3b, lämnat.

¹¹⁵ 3b, kvar.

¹¹⁶ 2a, kvar.

¹¹⁷ 3a, kvar.

¹¹⁸ 3a, kvar.

Öppenhet för Gud och varandra

Informanterna betonar också att en god församling är en gemenskap som sätter Jesus i centrum och att det finns en öppenhet för Gud att verka i människor. En informant säger att "så länge Gud är i centrum och i fokus så är ju det på väg åt rätt håll [...] så länge det är riktningen mot Gud, Bibeln och Jesus".¹¹⁹ I detta sammanhang lyfts även vikten av ärlighet i relation till Gud fram, att "Han lyssnar på ett ärligt hjärta".¹²⁰ Här poängteras även vikten av värderingar och att de personliga och gemensamma värderingarna är samstämmiga.

Den sociala aspekten är viktig när informanterna tecknar bilden av en god församling. Går mellanmänskliga relationer sönder försvårar det för gemenskapen i församling även om relationen med Gud nödvändigtvis inte går sönder.

Det går det inte bortse från att tron och trons uttryck är nära och innerligt förknippat med relationer människor emellan. Några informanter ger därför även uttryck för att de fortsätter reflektera över det som blev fel, om de som tappade tron och inte är kvar i församlingen. Ett par informanter talar även om att man har svårt när människor ser ner på andra och det svåra med utanförskap, att inte riktigt få vara med i värmen.

Sammanfattning av intervjumaterialet

Bilden av informanternas tro, syn på församling och engagemang har speglats brett utifrån studiens fem huvudfrågor. Detta summeras nu kort under följande fem rubriker.

Tonårstiden i ett visst skimmer

Tonårstiden är för många både kaotisk och underbar. För informanterna i denna studie framstår den närmast som i ett skimmer. De allra flesta, både de som lämnat och de som är kvar i församling, ser tillbaka på tonårstiden i församlingen med glädje och tacksamhet. Man uttrycker tacksamhet över verksamheten men ännu mer över relationer som formades. Informanterna ser ofta tillbaka på denna tid med längtan.

Tre saker kan konstateras utifrån materialet på denna punkt. För det första är det långtgående samstämmighet mellan de båda grupperna. För det andra kan man utgå från att de som bejakat att vara med i undersökningen inte upplevde ungdomstiden i församling som traumatisk samt att några av dem som lämnat församlingen avböjde deltagande. Detta kan ha

¹¹⁹ 2b, kvar.

¹²⁰ 3b, kvar.

påverkat både sammansättningen och resultatet. Slutligen är det rimligt att en grupp tonårskompisar som möts lätt kan minnas det roliga. Med dessa reservationer kan ändå konstateras att informanterna ser tillbaka på tonårstiden i församlingen med ett visst ljus skimmer.

Gemenskapen som primär

I informanternas berättelser får den sociala gemenskapen under tonårstiden stor betydelse. Det var den primära anledningen till att man var med i församlingen. I de sociala handlingarna uttrycktes viljan att tillhöra en större grupp, formas i samhörighet med andra och därigenom gestalta sin tro.

Det är i viss grad förväntat att den sociala aspekten blir framträdande utifrån en frikyrklig förståelse av kristen tro. Det är i hög grad i det gemensamma livet som den personliga tron gestaltas och gemenskapen kan beskrivas som frikyrkans sakrament.¹²¹ Handlingarna formar gemenskapen i församlingen. Det är i och genom sociala processer som Anden uppfattas verka för att forma och utrusta dem som deltar.¹²² Det är däremot något förvånande att de sociala aspekterna är så dominerande när dessa unga vuxna diskuterar tron under sin tonårstid.

De kognitiva dimensionerna nedtonade

Bilden av trons kognitiva innehåll blir som en spegelbild av synen på gemenskapen. Det talas mycket lite om trons kognitiva och idémässiga innehåll. Det är i stället trons uttryck och handlingar som blir identitetsbärande för tillhörigheten och trons liv.

Detta är intressant ur flera synvinklar. Den frikyrkliga identiteten har historiskt delvis uppfattats som en idémässig motkultur med flera identitetsbärande idémässiga ställningstaganden. Kognitiv tro med ställningstagande, diskussion och sökande efter de bibliska utsagorna har varit viktiga inslag i frikyrklig identitet.¹²³

Även inom detta fält är samstämmigheten stor mellan grupperna i undersökningen. Möjligen kan sägas att de som lämnat församlingslivet upplevde något starkare kognitiv dissonans och tog genom att lämna ansvar för detta. Samtidigt måste sägas att ingen av informanterna menar att trons kognitiva aspekter är oviktiga men det är uppenbart att de inte är lika centrala som de sociala.

¹²¹ Josefsson 2022.

¹²² Spjuth 2020, s. 257.

¹²³ Fahlgren 2015, s. 71–73.

Svårigheter att få individen och tron att växa tillsammans

Vid en summering av intervjuerna framkommer att det verkar finnas en viss spänning i de unga vuxnas tro, både hos dem som lämnat och hos dem som är kvar. En spänning som visar sig i att de unga vuxna saknar former för hur tron kan utvecklas med den naturliga mognaden som människa. Det vill säga att övergången mellan ungdom och ung vuxen skapar slitningar i tron. Detta gäller inte minst i frågor där tron behöver problematiseras och nyanseras. En tydlig skillnad mellan studiens två grupper är att livsstilsfrågorna spelat en större roll för dem som lämnat gemenskapen, än för dem som stannat kvar.

Fördjupad analys över skillnaderna mellan grupperna

Vid en jämförelse mellan grupperna, det vill säga de som stannat kvar och de som lämnat, framkommer stora likheter men inte så stora skillnader. Som tidigare nämnts kan studiens utformning och urval ha delvis påverkat detta.

De som valt att vara kvar i församlingsgemenskapen uttrycker en något starkare betoning på goda förebilder. De som lämnat uttrycker i och för sig en tacksamhet för det som varit men menar att de inte fått med sig så mycket. Andra har lämnat då de uppfattade den kyrkliga miljön som dömande och det saknades utrymme för att ifrågasätta och diskutera.

Sammantaget kan sägas att det som i huvudsak avgjort om man blivit kvar i aktivt församlingliv eller lämnat detta är omständigheter och ofta tillfälligheter. Processen är oftare ett resultat av ett långsamt glidande skeende än specifika händelser eller medvetna beslut.

Unga vuxnas tro och församlingars utveckling

Det material som presenterats ovan bygger på fokusgruppsintervjuer som genomförts i sex olika frikyrkoförsamlingar. Det lokala arbetet med studien har letts av församlingarnas föreståndare. Därutöver har lokalt utvalda ledargrupper deltagit dels genom att diskutera urvalsprocessen av deltagare, dels genom att delta i lokala seminarier där det samlade intervju-materialet diskuterats. Dessa seminarier sammanfattades i lokala analysdokument. I den följande avdelningen ska dessa analysdokument och de lokala ledarnas reflektioner diskuteras. Detta görs i tre avdelningar: mötet med materialet i allmänhet, bilden av den egna församlingens verksamhet samt hur den egna församlingen och dess verksamhet kan utvecklas.

Församlingarnas reflektioner i mötet med materialet

Igenkänning

När ledarna i församlingarna möter informanternas berättelser i materialet framkommer intressanta reflektioner. Flera uttrycker att de känner igen vad som berättats och att materialet slår an en ton av delade upplevelser i kyrkliga sammanhang. Ledarna förvånas något av mängden av goda upplevelser från de kyrkliga sammanhangen och att det inte förekommer fler negativa erfarenheter i materialet. Miljöerna verkar till stor del ha upplevts som inkluderande och att man som barn och tonåring kunnat delta och vara sig själv.

Ledarna känner även igen den stora betoningen på det sociala samspelet och vikten av gemenskapen. Flera menar att den sociala gemenskapen är viktig men att det också kan leda vidare och forma lärjungar som med tron i behåll kan möta vuxenvärldens utmaningar. Slutsatsen är att om tron förankras i livet, så man känner en personlig trygghet i tron, kan detta även gälla utanför den kristna gemenskapen.

Glider bort

I diskussionerna uttrycks förståelse för att unga vuxna sällan tydligt markerar avstånd från kyrkan och vad kyrkan står för. Ledarnas upplevelser ligger i linje med materialet och pekar på att vägen bort från tro och församling sker över tid i en process där unga vuxna glider i väg av olika anledningar. Det kan handla om upplevelsen av att inte passa in eller en känsla av att man inte är troende nog som andra. När unga vuxna lämnar engagemang och delaktighet i församlingen sker det ofta gradvis. Många gånger verkar denna glidande process vara omedveten även om den i vissa fall kan vara resultat av medvetna val.

Behov av att bredda arbetssätt och attityd

Denna insikt leder till kritisk självreflektion hos ledarna. En reflektion som framkommer är att församlingarna inte gett de unga vuxna verktygen att ta med tron in i vuxenlivet. Någon uttrycker det som att man kanske borde "ta mer hänsyn till en bredare förankring av tron så att det omfattar även kognitiva och emotionella drag", i förhållande till den starka betoningen av tron som social gemenskap.¹²⁴ Behovet av att inom trygga ramar kunna ifrågasätta verkar öka och detta bör vara något som präglar församlingarnas olika grupper. Kanske behöver det även finnas en balans mellan förmedlandet av kunskap om tron och reflektionen kring trons liv med dess

¹²⁴ Ledarreflektion 1b.

erfarenheter. Tron riskerar annars att bli skör och starkt knuten till ett sammanhang och gemensamma praktiker på bekostnad av djupare övertygelser om trons innehåll. Kanske är det också därför många glider bort från kyrkan då man saknar ord för just detta i sitt eget liv. Församlingarna behöver ge mer undervisning om tron och erbjuda unga människor "trons innehåll genom både teleskop och mikroskop", som en ledare uttrycker det.¹²⁵

Församlingarnas reflektion kring den egna verksamheten

Gemenskapen

När ledarna reflekterar kring hur de i församlingarna arbetat med barn och unga lyfts just gemenskapen fram. Ungdomsarbetet har i hög grad varit inriktat på den sociala gemenskapen genom olika samlingar. Det är alltid en social dimension inblandad när människor möts men flera av ledarna betonar att det sociala var i fokus i församlingens aktiviteter snarare än undervisning om trons innehåll. Större och roliga aktiviteter drog fler ungdomar vilket kan ha bidragit till utvecklingen. Bilden hos ledargrupperna är inte helt samstämmig då några menar att verksamheten mer hade fokus på ungdomsmöten och gudstjänster för unga.

Överlag verkar församlingarna ha satsat på att skapa utrymme för de ungas gemenskap även om detta ledde till ett starkt aktivitetsfokus. En ledare fångar detta i kommentaren att "ambitionen hos en frikyrka är [...] att skapa en tydlig 'trons gemenskap'. Så betoningen på gemenskap är helt i linje med en grundläggande frikyrklig ambition".¹²⁶ En annan ledargrupp konstaterar att så som församlingarnas verksamhet fungerade formades också ungdomarnas tro till just det som materialet också visar. Med detta sagt verkar ledargruppernas samlade slutsats vara att gemenskapen ändå och fortsatt utgör en samlande faktor och är en av de viktiga delarna i formandet av församlingarnas arbete bland unga.

Behovet av förändring

I ledarnas reflektioner över hur arbetet bland barn och unga har bedrivits växer det också fram ett behov av förändring. Ledarna ser det goda som gjorts i form av mötesplatser, arenor för att dela livet med varandra och olika former av gemenskap. Samtidigt uppfattar de att bristerna handlar

¹²⁵ Ledarreflektion 3b.

¹²⁶ Ledarreflektion 2b.

om ett ensidigt socialt fokus, luckor i övergångarna mellan olika åldersbundna aktiviteter och brister när det gäller att utveckla ungdomarnas redskap för reflektion kring trons innehåll och det kristna livets uttryck.

Vi har tryckt på gemenskap, om att alla ska bli sedda, att man är en pusselbit i något större. Men vi har missat trons innehåll. Betoning på verksamheten, vi är så måna att "bara de är med i vår verksamhet så kan jag andas ut".¹²⁷

En annan ledare säger att "vi har missat fortsättningen efter tonår".¹²⁸ Den fortsatta reflektionen handlar om att verksamheten i tonårsarbetet är för mycket fokuserad på tonåringarnas behov här och nu och för lite bryggat över eller förbereder för en bestående kristen identitet efter tonårstiden. Ledarna menar att tonåringarna behöver få möjlighet att växa i tron och ta nya steg på trons väg. Ytterligare en reflektion handlar om att våga utmana ungdomarna både verksamhetsmässigt och intellektuellt. Vidare konstateras att församlingarna i för liten grad lyckats ge ungdomarna redskap både för att utveckla och förstå hur livet som kristen kan vara och för att växa med sin tro och tolka livet kristet.

Församlingarnas reflektioner på utvecklingsområden

När ledarna reflekterar över hur arbetet för unga i församlingarna kan utvecklas handlar det främst om att ge utrymme för det öppna samtalet, om ledarskap och undervisning samt om att visa omsorg och dela livet med de unga. I andra studier om frikyrklig identitet har frågor om församlingsengagemang och praktisk kristendom varit framträdande.¹²⁹ Här lyfts inte denna fråga alls av ledarna gällande arbetet bland unga.

Möjligheten att kunna ifrågasätta

Ledarna lyfter fram vikten av att skapa miljöer i församlingarna där de unga ges utrymme för att samtala och våga ställa de svåra frågorna. Det innebär inte att ledarna i ungdomsarbetet förväntas ha alla svar. Det handlar i stället om att unga ska kunna uttrycka vad de brottas med i livet och få hjälp med förhållningssätt i mötet mellan verksamheten och livet, tron och tvivlet. I samtalet om detta sägs "att trons äkthet inte sitter i hur brinnande eller passionerade de är [... behovet är i stället att] skapa trygga zoner där tron och dess praxis får diskuteras och ifrågasättas i olika sätt att tänka".¹³⁰ Flera av ledargrupperna ger uttryck för behovet av att skapa

¹²⁷ Ledarreflektion 3a.

¹²⁸ Ledarreflektion 3b.

¹²⁹ Josefsson 2019; Josefsson 2022.

¹³⁰ Ledarreflektion 1a.

rum i församlingarna där man kan tänka, tvivla och ifrågasätta. En annan ledare uttrycker det som "öppet, äkta samtal för att tumla runt i torktum-laren",¹³¹ och en annan lyfter fram det viktiga i "att man får uttrycka sin tro på sitt sätt".¹³² Ledarna verkar mena att möjligheten att reflektera och ifrågasätta inte urholkar tron utan i stället förstärker och stabiliserar fun-damentet för den.

Mentorskap och undervisning

I ledarnas reflektioner kring trons utveckling och församlingens verksam-het är det tydligt att de konkreta lösningarna är föränderliga och i hög grad beroende av sammanhang. Utifrån detta pekar flera grupper på behovet av goda ledare och vikten av att hitta mentorer, vuxna som gått före och kan vara ett stöd för unga människor. Den personliga relationen mellan ledare och unga lyfts fram som viktig dels som mentor och förebild, dels utifrån den frikyrkliga betoningen på församlingen som gemenskap snarare än institution. Man menar att hela livet ska kunna rymmas och ut-vecklas i församlingen med allt från upplevelser och känslor, förståelse av den kristna tron innehåll, erfarenheter av tron samt hur det kristna livet kan levas. Detta, konstaterar man, är en utmanande ledaruppgift.

*För detta krävs det mogna ledare som står nära och som står fast. Vi behöver ut-veckla ledare som är trygga i sin tro och i sin roll som ledare.*¹³³

Ledargrupperna diskuterar även hur man kan tränas för att samtala med andra om tron, bättre förstå trons sammanhang samt att kunna försvara tron inför andra. För detta behövs undervisning och trygga ledare som både vågar och kan lyssna och vägleda unga. Också här uppfattas mentor-skap kunna vara en nyckel där samtalet mellan ung och vuxen blir grund-läggande och där utmanande frågor får ta plats. På detta sätt tänker man sig att samtalet, förebildligheten och relationen bildar en brygga för vux-enblivandet där både identiteten och tron kan växa och utvecklas. Ledarna konstaterar att trons väg mellan ungdom och vuxen är svår men att men-torskap och undervisning kan vara nycklar i framtiden. Detta kan också bli ett sätt för församlingarna att visa för ungdomarna att de är viktiga och värda att ge av sin tid till.

Delande av livet

Ett tredje område som framkommer i samtalet med församlingarnas ledare är vikten av att dela livet med de unga, att ta hand om dem som finns i

¹³¹ Ledarreflektion 3a.

¹³² Ledarreflektion 3b.

¹³³ Ledarreflektion 2a.

församlingens närhet. Man betonar att de unga behöver få känna att församlingen är en välkomnande plats. Det kan ske genom de olika grupper som möts i kyrkorna eller i hemmen och som delar vardagen och livet på djupet tillsammans. Här menar de att vuxnas närvaro i de ungas liv är en viktig aspekt och att "gemenskapen är jätteviktig som barn och unga. Det ger trygghet och skapar ett sammanhang".¹³⁴

*Medlemmarnas berättelser om sina liv, att åldersgrupper möts och att de fördjupande samtalen och mötena sker över generationsgränser.*¹³⁵

Ledarna uttrycker även att församlingarna behöver bibehålla kontakten med de unga och "hjälpa varje person att hitta sin egen del i trons liv och församlingens gemenskap".¹³⁶ En ledare uttrycker att församlingen behöver följa ungdomar på vägen in i vuxenlivet vilket kan försvåras då många flyttar och man förlorar de relationella banden.

Summerande avslutning

Huvudfrågan i denna studie är vad som får vissa frikyrkoungdomar att bli kvar i sin tro och sin församling medan andra bryter upp, lämnar sammanhanget och omprövar sin tro. Som så ofta när det gäller människors utveckling är det flera faktorer och många små steg som avgör vägval. Studien har pekat på några aspekter i denna process.

För det första måste konstateras att de allra flesta informanter, både de som lämnat och de som är kvar, ser tillbaka på sin ungdomstid i församlingen med tacksamhet och glädje. De som lämnat har inte i första hand gjort det för att ta avstånd från församlingen.

För det andra är det i hela materialet en mycket stark betoning på trons sociala dimensioner och gemenskapens betydelse. Det är gemenskapen i ungdomsgruppen man ser tillbaka på och saknar. Det är även i hög grad omständigheter kring gemenskap som påverkat livsvalen. För dem som lämnat församlingsgemenskapen handlar det ofta om att man fått nya vänner som inte relaterat till församlingsgemenskap.

För det tredje visar materialet att de kognitiva och idémässiga aspekterna av tron spelar en mindre roll för informanterna. Det är inte trons innehåll man i första hand ser tillbaka på eller hänvisar till när tron

¹³⁴ Ledarreflektion 3b.

¹³⁵ Ledarreflektion 3b.

¹³⁶ Ledarreflektion 2a.

beskrivs. Detta gäller båda grupperna. Däremot visar båda grupperna på en brottnig med att hitta ett moget förhållningssätt till trons innehåll. Denna utmaning finns hos båda grupperna men de som lämnat hänvisar i högre grad till kognitiv dissonans som del i livsvalen. Verksamheten i ungdomsgruppen verkar i liten grad ha motiverat vikten av trons innehåll och har gett vaga redskap för trons innehållsliga utveckling och mognad. I relation till Birkedals betoning av samspelet mellan kognitiv, social och emotionell grund för en varaktig tro får detta betraktas som ett problem.

För det fjärde verkar det i viss uträkning vara tillfälligheter som påverkar livsvalen och som har avgjort om man landat i att vara kvar eller lämna gemenskapen. För dem som är kvar kan det handla om bostadsort, arbete, livskamrat eller om man kommit in i ett löpande ansvarstagande i församlingen. För dem som lämnat handlar det ofta om studieort och studiekamrater och om man hittat in i en församlingsgemenskap på den nya platsen. Det handlar även i många fall om att ens partner inte har koppling till församlingssammanhang. Gemensamt för båda grupperna är att denna process sällan uttrycks som medvetna val utan snarare att tillfälligheter lagts till varandra i en långsam process.

Utifrån det som summerats ovan måste frågor resas i förhållande till tidigare forskning. Birkedal betonar vikten av att tron bör förankras både socialt, emotionellt och kognitivt. I mötet med denna studies informanter är det istället en mycket stark betoning av de sociala dimensionerna. Här skulle fördjupade studier behövas dels kring förhållandet mellan Birkedals tre dimensioner av tro, dels om denna blid stämmer i mötet med en bredare grupp av informanter. Hos forskare som James Fowler och andra betonas att den kognitiva utvecklingen samspekar med trons utveckling och i övergången till vuxenlivet ställs därför delvis nya frågor. Här skulle en fördjupad studie kunna analysera trons kognitiva dimensioner i ljuset av personernas allmänna och intellektuella utveckling. Kan det vara så att den frikyrkligt formade ungdomstron inte är utformad för mötet med studentidens och vuxenlivets intellektuella utveckling?

Studien visar att ca 40% av dem som var medlemmar i de aktuella församlingarna som unga idag inte har ett aktivt engagemang i församling. Till bilden hör även att ca 40% av dem som var aktiva i verksamhet för ungdomar aldrig valde att bli medlemmar i församlingen. Avstegen från församlingarna sker alltså i två steg där 40% lämnar i vardera steg. Detta innebär att ca 60% av dem som var aktiva i ungdomsgruppen inte har ett aktivt församlingsengagemang som vuxna. Om detta ska betraktas som ett misslyckande måste de aktuella församlingarna avgöra. Studien visar också att det snarare är församlingen än tron man lämnar och att detta sker glidande och utan tydliga ställningstaganden. Detta väcker frågan om det

över huvud taget var församlingens tro som de unga bar på och därmed vilken tro de hade och därmed har. Liknande frågeställningar uppmärksammas av församlingsledarna som varit involverade i studien. Man ser det som ett misslyckande och menar att sättet att arbeta med ungdomar måste utvecklas och förändras.

Studien har bedrivits utifrån principer som gäller för aktionsforskning. Konkret har det inneburit att pastorer och ledare från de aktuella församlingarna varit aktivt involverade i studiens genomförande. Som en integrerad del av studien har ledare i församlingarna diskuterat materialet och dragit slutsatser kring den egna verksamheten. Några av de identifierade områdena för utveckling är ökade möjligheter till reflektion, diskussion och ifrågasättande; utveckling av ett tydligare mentorssystem för de unga att följa in i vuxenblivandet samt att skapa trygga rum för att dela livet i både med- och motgång.

En aspekt som inte diskuteras ingående i församlingarnas utvecklingsarbete gäller vilka åldersgrupper som ska prioriteras. Av tradition har frikyrkor haft riktad verksamhet till barn, tonår och ungdom. I många fall har ungdomsarbetet sträckt sig fram till och med att gymnasiet är avslutat. Det innebär att utvecklingen från barn till ungdom kan sägas ha varit prioriterad. Däremot har utvecklingen från ungdom till ung vuxen inte varit det. Forskning visar att det är efter 20 år fyllda som unga vuxna i huvudsak landar i sina livsval.¹³⁷ Föreliggande studie visar att det just är i denna övergång som stora sociala förändringar sker som i grunden påverkar frågor om tro och församlingsengagemang. En fråga som måste ställas till församlingarna är hur de tänker att stödet till de unga vuxnas livsval ska utformas.

En annan fråga som inte diskuteras ingående i materialet gäller förhållandet mellan en klassisk frikyrklig omvändelsekristendom och det som skulle kunna kallas kulturkristendom. Studien visar att frikyrkoungdomar i hög grad inkultureras i tron och att detta i hög grad baseras på socialt samspel. Samtidigt har de flesta frikyrkliga miljöer kvar en idé om tron som omvändelse, övertygelse och personlig erfarenhet. En fråga som därför behöver diskuteras är hur dessa olika perspektiv på tron kan och bör förhålla sig till varandra.¹³⁸

Denna studie har haft ingångar från forskningsmetoden aktionsforskning och de samverkande församlingsledningarna har diskuterat hur resultaten från studien kan förstås och användas i verksamhetsutveckling.

¹³⁷ Se Sennehed, *Ung vuxen tro på 2000-talet*, s. 23 i denna volym.

¹³⁸ Se Zeiffert, *Vad tror unga vuxna på?*, s. 69 i denna volym.

Hur artikelns resultat ska leda till utvecklade praktiker i lokala församlingsmiljöer kan se olika ut men tre områden för utveckling identifieras:

- Samla ledarskapet till ett fördjupat samtal om metodutveckling i arbetet bland barn och unga, men också unga vuxna.
- Reflektera över hur tro kan befästas, manifesteras och utvecklas och utifrån detta arbeta med utveckling av praktiker.
- Bjuda in till samtal med personer som lämnat församlingsmiljön och utifrån dessa samtal utveckla verksamhet och praktiker.

Utöver arbetet med att utveckla praktiker har studien visat på behovet av fortsatt forskning. Arbetssättet i denna studie har troligen lett till att negativa röster blivit underrepresenterade. Därför skulle fortsatt forskning vara inriktad på att lyssna till personer som har tydligt negativa erfarenheter av sitt församlingssliv. Ett annat fält för fortsatt forskning kan vara att analysera metoder i församlingars arbete bland barn och ungdomar, gärna i ett longitudinellt perspektiv. Denna studie har även visat på en stark betoning av trons sociala dimensioner. Fortsatt forskning skulle därför fokusera förhållandet mellan trons sociala och kognitiva dimensioner i studiet av lokal kyrklig praktik.

Referenser

- Ahlstrand, Kajsa m fl., 2008, *Guds närmaste stad. En studie om religionens betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-talet*. Stockholm: Verbum.
- Andersson, Daniel & Åke Sander 2009, *Det mångreligiösa Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Andreasson, Hans 2007, *Liv och rörelse. Den svenska missionskyrkans historia och identitet*. Stockholm: Verbum.
- Berger, Peter & Luckmann 2011, *Kunskaps sociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bergstrand, Göran 1990, *Från naivitet till naivitet: om James W Fowlers modell för trons utveckling*. Stockholm: Verbum.
- Bertilsdotter Rosqvist, Hanna, m fl, 2021, *Aktionsforskning – möjligheter, utmaningar och variationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Birkedal, Erling 2001, *"Noen ganger tror jeg på Gud, men...?"*. Trondheim: Tapir.
- Brandt, Olof 2019, *Här för att stanna*, Uppsala: Bibeln idag (https://www.bibelnidag.org/wp-content/uploads/2021/11/rapporten_slut.pdf).
- Celinder, Mikael 2021, "Svenska alliansmissionens ungdom. Där tron väcks, växer och ges vidare" i Svensson mfl (red) *För en tid som denna. Svenska alliansmissionen: Självförståelse, teologi och ledarskap*. Stockholm: Libris.
- Crane, Tim 2017, *The Meaning of Belief*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dellve, Lotta 2021, "Fokusgrupper" i Klingberg & Hallberg (red.) *Kvalitativa metoder helt enkelt!*. Lund: Studentlitteratur.
- Engler, Steven 2011, "Grounded theory" i Stausberg & Engler (red) *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. Abingdon: Routledge.
- Erikson, Erik H 2004, *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur och kultur.
- Fahlgren, Sune 2015, "Trons grammatik. Baptisternas spiritualitet" i Fahlgren, *Vatten är tjockare än blod. En baptistisk kulturhistoria*. Stockholm: Teologiska högskolan Stockholm.
- Groome, Thomas H, 2015, *Kommer det att finnas tro?. En ny vision för undervisning och växande tro*. Stockholm: Books on demand.

- Jaktlund, Carl-Henrik 2015, *Jesus gick vidare och kyrkan står kvar*. Örebro: Marcus förlag.
- Halldorf, Joel 2018, *Gud: återkomsten*. Stockholm: Libris.
- Ideström, Jonas & Stig Linde 2021, "'Att famna komplexiteten' – aktinsforskning, teologi och organisatoriskt lärande" i Bertilsdotter Rosqvist mfl (red.), *Aktionsforskning – möjligheter, utmaningar och variationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Josefsson, Ulrik 2019, "Nutida svensk pingstpredikan" i Brogehammar mfl (red) *Gudstjänstens mening* (SGL94:2019). Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2022, "Bilder av församlingen" i Josefsson & Wahlström (red) *Svensk frikyrklighet i pandemin*, Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala studier nr 09, Stockholm: IPS.
- Josefsson, Ulrik & Magnus Wahlström 2021, "Pingst i rörelse och samfund" i Alvarsson, *Pentekostalismen i Sverige på 2020-talet*. Skellefteå: Artos.
- Karlsson, Curt 2007, "Söndagsskola redan under pionjärtiden" i Waern (red) *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Konvertitutredningen 2019*, opublicerad rapport från nätverket #Rättilltro, (<https://rattilltro.se/Konvertitutredningen.pdf>).
- Koser Akcapar, Sebnem 2019, "Religious conversions in forced migration: Comparative cases of Afghans in India and Iranians in Turkey", i *Journal of Eurasian Studies* 1, s. 61-74. (<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1879366518814666>).
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann 2014, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Rune 2005, *Livets berättelser. Introduktion till Thomas H. Groomes religionspedagogik*. Stockholm: Verbum.
- McGuire, Meredith B 2008, *Lived Religion – Faith and practice in everyday life*. New York: Oxford University Press.
- Rönnerdal, Karin (red), 2012, *Aktionsforskning i praktiken – förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Schöier, Ulf 2008, "SMU – att medvetandegöra unga människor" i Andreasson, *Liv och rörelse*. Stockholm: Verbum.
- Sigurdsson, Ola 2003, *Världen är en främmande plats: essäer om religionens återkomst*. Örebro: Cordia.
- Spjuth, Roland 2020, *Om Gud och allt annat. Grunddrag i kristen tro*. Malmö: Spricka förlag.

- Stark, Rodney 2011, *The Triumph of Christianity: How the Jesus Movement Became the World's Largest Religion*. New York: HarperOne.
- Stetka, Bret 2017 "Extended Adolescence: When 25 Is the New 18" i *Scientific American*, (<https://www.scientificamerican.com/article/extended-adolescence-when-25-is-the-new-181/>).
- Svensson, Jakob 2017, *Asylsökande konvertiter och myndighetens katekesförhör: en studie om konvertiters asylprocess med Migrationsverket*. Mag.upps.: Göteborgs Universitet.
- Taylor, Lynne 2021, "A Multidimensional Approach to Understanding Religious Conversion", i *Pastoral Psychology* 70, s. 33–51. (<https://doi.org/10.1007/s11089-020-00934-1>).
- Thurfjell, David 2015, *Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Molin & Sorgenfrei.
- Wenell, Fredrik 2015, *Omvändelsens skillnad*, Uppsala: Uppsala universitet.
- Wibeck, Viktoria 2010, *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wide, Ulla & Magnus Hakenberg 2021, "Individuella intervjuer" i Klingberg & Hallberg (red.) *Kvalitativa metoder helt enkelt!*. Lund: Studentlitteratur.

Att forma sin tro i mötet mellan kulturer

Perspektiv från unga vuxna med invandrarbakgrund

MARIA KARLSSON

Inledning

“A global soul is a person who has grown up in many cultures all at once and so lived in the cracks between them.” (Pico Iyer)

“So, here you are. Too foreign for home, too foreign for here. Never enough for both.” (Ijeoma Umebinyuo)

Vi lever i en global värld, det känner vi alla till. Men hur tydligt vi upplever det i vår vardag beror mycket på vilket sammanhang vi befinner oss i. För de barn, tonåringar och unga vuxna som flyttar från ett land till ett annat, eller som lever i en vardag där en mångfald av kulturer möts, blir följden att de konstant lever i två eller flera kulturer. Det finns många fördelar med att i tidiga år exponeras för flera språk, kulturer och religioner – åtminstone om du får hjälp att tolka, förstå och dra lärdom av den mångfald av människor och uttryck du möter. Men mångfalden av idéer, traditioner och värderingar kan också skapa rotlöshet och svårighet att hitta sin egen identitet.

En del barn i invandrarfamiljer lever i sammanhang som präglas av ekonomiska och sociala orättvisor och utsatthet. Andra har hög status och är resursstarka. Det som de har gemensamt är just att de växer upp i två eller flera kulturer. Föräldrarna till mina informanter kommer alla från länder där kristendomen är den dominerande religionen i samhället och där det har varit en självklarhet att gå till kyrkan på söndagar. Informanternas hem har därför präglats av en kristen tro och kultur, så som den tog sig uttryck i respektive hemländer. Men de unga vuxna har helt eller delvis vuxit upp i Sverige, exponerats för ett sekulariserat samhälle och svenska församling/er som ser annorlunda ut och har andra betoningar än deras föräldrars kyrkor. Hur påverkar det deras trosformation? Finns det perspektiv och erfarenheter hos dem som skiljer sig från unga vuxna som vuxit upp i Sverige med svenska föräldrar?

Syfte och frågeställning

Studiens syfte har varit att förstå lite mer av hur trosidentiteten formas hos unga vuxna med invandrarbakgrund. Eftersom det är en så begränsad studie är ambitionen inte att dra några generella slutsatser utan snarare hitta perspektiv som kan väcka tankar och leda till fördjupade studier i ämnet. Min övergripande fråga har varit:

Vad händer med tron/trosidentiteten i skärningspunkten svensk kultur/svensk kyrkkultur/hemmets kultur hos unga med invandrarbakgrund?

Undersökningen visar bland annat att hemmets kultur varit viktig för trosformationen hos informanterna. Identitetsfrågor är viktiga för alla unga vuxna, men blir extra viktiga för dessa unga vuxna eftersom de inte bara behöver förhålla sig till att hitta och forma sin kristna tro i mötet med det sekulariserade samhället, utan också har föräldrarnas kultur och tro att förhålla sig till. Det blir tydligt i intervjuerna att den svensk-internationella kyrka som informanterna går till oftast fungerar integrerande in i det svenska samhället, men det framkommer också att så inte är fallet i alla kyrkor. Undersökningen visar också att den kristna tron och kyrkan blir viktiga delar i de unga vuxnas sökande efter identitet.

Material och metod

Materialet består av fyra intervjuer som transkriberats och som därefter redovisas och analyseras. Metoden som valts är kvalitativa intervjuer. I valet mellan att intervjua unga vuxna från en migrantförsamling eller unga vuxna som finns i en internationell församling, föll valet på det sistnämnda. Församlingen i fråga är en pingstförsamling i en svensk storstad. En ledare som fungerar som nyckelperson i arbetet med unga vuxna i församlingen valde ut informanterna åt mig. Jag genomförde intervjuer i X-kyrkans lokaler i dec 2021, då kyrkan börjat öppna upp efter en lång tids pandemirestriktioner.

Intervjuerna var mellan 40-50 min långa och avsikten var att göra dem på svenska, men en intervju gjordes på engelska eftersom informanten inte talade så bra svenska. Jag ställde öppna frågor som berörde deras tro i mötet med kulturen i föräldrarnas hemland, kyrkorna de hade erfarenhet av samt mötet med det svenska samhället. Samtalen fick sedan lite olika karaktär beroende på vad informanterna tog upp, eftersom jag ville att de skulle prata om saker som engagerade dem snarare än svara på ett frågebatteri från mitt håll.

Intervjuerna spelades in med diktafon och har därefter transkriberats. Jag har också anonymiserat personerna i redovisningen av intervjuerna

och jag väljer att inte nämna vilka länder de kommer ifrån eller vilka kyrkor de refererar till. Alla informanter är över 18 år och har givit sitt medgivande – både skriftligt och muntligt – till att vara med i intervjun.

I analysdelen reflekterar jag över de svar som getts i dialog med forskning som relaterar till religion och identitet. Denna del har tillkommit på abduktivt sätt, det vill säga valet av teorier har vuxit fram under arbetets gång.

Om informanterna

Mina fyra informanter och/eller deras föräldrar har sitt ursprung i olika afrikanska länder. En kvinna (Linda) är första generationens invandrare och har kommit ensam till Sverige; en man (Daniel) har kommit som barn och levt halva livet i det han kallar hemlandet och halva livet i Sverige; en kvinna (Sara) har fötts och vuxit upp i Sverige, eftersom hennes mamma kom hit som liten. Den siste informanten (Samuel) är något äldre än de övriga, men har valts ut eftersom han själv är andra generationens invandrare (kom till Sverige som litet barn) och jobbar nu som mentor i kyrkan för barn med invandrarbakgrund. Han har dessutom mycket kontakt med ungdomars/unga vuxnas föräldrar, vilket gör att han har flera perspektiv som blir intressanta för min undersökning.

Alla informanter finns med i samma pingstkyrka, som har gudstjänster på både engelska och svenska. Kyrkan har under de senaste åren jobbat med att på djupare sätt än tidigare integrera den svenska och den internationella gruppen med varandra.

Om identitet

I intervjuerna blir som sagt frågan om identitet viktig. Identitet är ju något som de flesta tonåringar och unga vuxna brottas med, men forskningen visar att det blir extra komplext och utmanande för de unga som växer upp med en (eller flera) kulturer i hemmet och en annan i samhället. Den tro, de värderingar och sociala attityder som premieras i hemmet bekräftas inte i det omgivande samhället. Ibland står de kanske snarare i bjärt kontrast till varandra och detta försvårar för de ungas sociala och psykologiska utveckling.¹

¹ Ricucci 2010, s. 421.

Frågan om identitetsskapande kan förstås utifrån en mängd olika perspektiv beroende på vilket akademiskt fält det studeras inom, men i min studie blir till exempel migranternas identitetsformation och religionens betydelse för identiteten extra intressant. Nyare studier visar att den religiösa attityden hos andra generationens invandrare kan se olika ut för olika grupper. Hos en del blir religionen mer en privat angelägenhet och dess betydelse för livets olika områden minskar. De följer alltså det mönster som sekulariseringsteorierna förutspår. Men hos andra blir religionen i stället en viktig identitetsmarkör och en central del av livet. Det kan ses som en protest mot ett, i deras uppfattning, alltför sekulariserat Europa. Ibland stärks även deras etniska identiteter i den här processen. Framför allt har man sett denna utveckling hos unga muslimer i Europa.² Mina informanter tycks inte passa in helt i någon av dessa beskrivningar, vilket jag återkommer till.

Goldstein-Kyaga och Borgström på Södertörns högskola har skrivit om "den tredje identiteten" utifrån intervjuer som de gjort med invandrarungdomar i Sverige. Dagens komplexa samhälle, särskilt i storstäderna, utmärks av flytande, föränderliga gränser där människors identitet inte kan beskrivas utifrån tillhörighet till enskilda, distinkta grupper. Många av dessa ungdomar befinner sig konstant i en multietnisk situation och växlar mellan olika kontexter. Globaliseringen leder alltså inte till en utslätning av kulturer som vissa påstår, menar författarna, utan snarare till att en mängd nya kulturer uppkommer i mötet mellan globala och lokala kulturyttringar. Om identitetsskapandet tidigare har varit starkt knutet till nationalitet och etnicitet blir identiteterna i det globala samhället mer gränsoverskridande, mångdimensionella, kontextuella och föränderliga.³

Den tredje identiteten karaktäriseras både av negativa aspekter som rotlöshet, men också av positiva aspekter som viljan att lära sig om de kulturella kontexter man ingår i, engagemang för andra delar av världen, förmågan att se konflikter från flera olika håll och känslor av både frihet och kontroll.⁴

Utrymmet i den här texten tillåter inte någon omfattande genomgång av olika teorier kring identitetsskapande, men det kan vara värt att nämna ett par tongivande röster. Michel Foucault har haft ett stort inflytande på den så kallade socialkonstruktivistiska synen på identitet. Han menar att vi inte har någon identitet inom oss, utan att identitet är något som uppstår

² Ricucci 2010, s. 424.

³ Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, s. 11.

⁴ Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, s. 16.

när vi interagerar med omvärlden. Identitet är alltså något växlande, tillfälligt och konstruerat, men de begrepp som formas i processen finns både i individens medvetande och i samhällsdiskurserna. Det innebär att samhällelig makt vävs in i människors identitet. För att kunna frigöra sig från diskursernas makt behöver individen avslöja dem.⁵ Den kanadensiske filosofen Charles Taylor menar, även han, att identiteten skapas i samspel med andra och söker sin legitimitet från människor och samhället vi lever i. Han driver tesen att en ny syn på identitet har blivit tongivande i västvärlden från 60-talet och framåt. Han kallar vår tid för *autenticitetens* tidsålder, där bland annat människans eget självförverkligande och subjektiva erfarenheter står i centrum.⁶ Taylor framför kritik mot det extrema självförverkligandet, eftersom det skapar narcissistiska människor. I stället menar han att vår identitet definieras i dialog med (och ibland i kamp mot) de saker som våra *signifikanta andra* vill se i oss. Enligt Taylor behöver vi de signifikanta andra för att hitta vår identitet. Och om ett samhälle ska fungera behöver det finnas osjälviska relationer och dessutom en moral eller ett ramverk som man kan bygga samhället kring. Taylor talar om detta ramverk som "det goda", "det heliga", "det beundransvärda" och öppnar upp för att religionen kan vara ett sådant ramverk som håller ihop ett samhälle.⁷

Ett fenomen som hänger intimt ihop med identitetsformation är den samhällsanpassning som invandrare ställs inför när de flyttar till ett nytt land. John W. Berry har utarbetat en modell över individens olika anpassningsstrategier, där assimilation, integration, separation och marginalisering utgör de fyra olika alternativen.⁸ Gränserna är flytande mellan alternativen och individer kan byta strategi beroende på inre och yttre omständigheter. Integration är det som brukar nämnas som den mest fördelaktiga strategin, eftersom individen då klarar att anpassa sig till det omgivande samhället samtidigt som hen behåller sitt språk och kulturella identitet.⁹ Men integration ställer höga krav på såväl det omgivande samhället som individen, vilket kan göra att individen väljer (eller tvingas välja) en annan strategi.

⁵ Foucault 1972, s. 63.

⁶ Taylor 1994, s. 104–105.

⁷ Taylor 1994, s. 115, 229.

⁸ Berry 1992, s. 69–85.

⁹ Nguyen & Benet-Martinez 2007, s. 101–114.

Redovisning av intervjuerna

I intervjuerna går ämnen och tematik in i vartannat, men jag har försökt strukturera upp dem under fyra olika rubriker, där jag redovisar och kommenterar dem: Om hemkulturen; Om att vara troende i det svenska samhället; Om kyrkorna; Om identiteten i skärningspunkten.

Om hemkulturen

Alla informanter är uppväxta i kulturer och i hem där föräldrarna gick till kyrkan, och hos flera av dem tog sig tron tydliga uttryck i hemmet. Samuel berättar att hela familjen alltid gick till kyrkan varje söndag; det var inget man ifrågasatte. På morgonen väcktes de klockan fem till morgonbön innan de gick till skola och jobb och på kvällen, innan läggdags, hade de bönestund med familjen. Samuel fick tidigt lära sig att läsa och förklara bibelberättelser för sina yngre syskon. Idag är han tacksam över den disciplin han fått med sig från barnsben, men säger samtidigt att det fanns ett mått av tvång i det hela och att han inte alltid uppskattade det när han växte upp.

Daniel växte upp i ett katolskt hem, och även om tron inte tog sig så tydliga uttryck i hemmet visste han att söndagen var en helig dag då man skulle gå till kyrkan. Det är något han är väldigt tacksam för idag. Förståelse för helighet tycker han ofta saknas i Sverige, men han menar att han fick med sig det från kyrkan i hemlandet, även om han inte riktigt kunde sätta ord på den känslan som liten.

Sara konstaterar också att tron har varit viktig i hennes hem, och eftersom hon är uppvuxen i Sverige har hon bara gått till kyrkor här, men familjen har varit med i ett par olika kyrkor under hennes uppväxt och hon säger att hon trivs bäst i sin nuvarande kyrka på grund av mångfalden som finns där.

Linda har levt större delen av sitt liv i ett afrikanskt land och hon nämner framför allt sin mormor som en förebild i tron. Det var hon som lärde Linda att be redan som litet barn. När Lindas mamma några år senare blev allvarligt sjuk stängde Linda in sig och bad för ett mirakel. Hon fick bönesvar och den händelsen har präglat Lindas tro mycket. Hon berättar också att det hände något med hennes pappas tro efter mammans helande. Tidigare hade de inte bett och läst bibeln tillsammans i familjen, men nu började pappan leda bönesamlingar och när de aktivt började dela tron tillsammans i hemmet såg de Gud verka på många olika sätt i deras familj. Hon är väldigt tacksam för dessa erfarenheter.

Alla informanter nämner hemmets betydelse för deras trosformation och det förefaller vara en trygg grund att falla tillbaka på. Yujing Shen, en amerikansk forskare, har i sina studier sett ett positivt samband mellan invandrarföräldrars religiositet och barnens integration i samhället. Även om det inte är den enda faktorn (familjens socialisering med andra etniska grupper och föräldrarnas utbildningsnivå är andra faktorer) så tycks tron/religiositeten som överförs från föräldrar till barn utgöra en positiv kraft när barnen socialiseras in i det nya samhället.¹⁰ Nu är Sverige anorlunda än USA, där studien gjorts, så det är inte säkert att utfallet skulle bli detsamma här, men det kan ändå vara värt att nämna eftersom invandrarföräldrars religiositet sällan nämns som något positivt i den svenska integrationsdebatten.

Om att vara troende i det svenska samhället

Krockarna som uppstår i det svenska samhället kan vara både små och stora. Det kan handla om var fokus ligger när man firar de kristna högtiderna eller att göra aktiviteter på söndagar. Här märks det att Sverige är mer sekulariserat än informanternas och/eller deras föräldrars hemländer. Daniel ger ett exempel:

För i hemlandet så firar vi den 25:e och då går vi till kyrkan och har gudstjänst. Sen käkar vi i kyrkan. Det är julafton, då vi firar Jesu födelse och så. Men i Sverige så är det en annan kultur. Det är mer man firar med familjen, man får presenter, man tror på jultomten och så där. Det är ju långt från min kultur... Men enligt min uppfattning...de flesta i Sverige, de är inte troende. De firar julafton. Det är som med påsk. Det är som en röd dag för dem. På nåt sätt så tappar det värdet av att Jesus föddes och så.... Men det behöver inte vara fel med det.

En annan sak som både Samuel och Daniel nämner gäller söndagen som vilodag. Daniel som jobbar för en affärskedja försöker alltid byta bort jobbpass på söndagarna och Samuel berättar att han (som var lovande i fotboll som ung) inte fick spela match på söndagar:

Fotbollsmatcherna, som ofta gick på söndagar, pappa ringde tränaren: "Nej, det är kyrkan som gäller först, sen matcherna." Så vi hittade en lösning.

Den här inställningen är något som krockar med hur man förväntas agera i det svenska samhället. De möts av förvåning, men de menar också att det väcker tankar hos sekulariserade svenskar och kan öppna upp för samtal om tron.

¹⁰ Shen 2020, s. 831.

Men det sekulariserade samhället kan också te sig skrämmande. För Linda blev det något av en chock att komma hit och upptäcka att människor inte tror på någon Gud alls. I hennes hemland var så gott som alla kristna eller möjligen muslimer. Det var svårt att veta hur hon skulle bemöta det. Själv är hon så övertygad om att Gud finns och hör bön.

Det blir tydligt i intervjuerna att en del av kulturkrockarna också kommer av föräldrarnas möte med det svenska samhället och att sekulariseringen kan uppfattas som ett hot. Sara säger:

Och många som har det här...lite mer...gammaldags tänkandet...jag tror ju mer att de är rädda för att den här sekulariseringsgrejen som pågår kommer att ta över. Och att det kommer bli mindre frihet för kristna att uttrycka sig. Och det har ju...jag tycker jag också har haft den känslan lite. Typ när jag växte upp i skolorna...alltså jag var antingen den enda som var kristen eller så fanns det någon annan som var kristen, men inte aktiv, typ. Och varje gång man hade konversationer så blev det att man kände att man blev attackerad.

Samuel, som fungerar som mentor för flera unga vuxna och som också har kontakt med många föräldrar, menar att föräldrarna inte alltid är så insatta i det svenska samhället. De förstår inte vilka frågor och utmaningar deras barn brottas med.

För att många gånger våra föräldrar med utländsk bakgrund är inte så medvetna om allt som är populärt i det svenska samhället. Allt...jag menar...ut och festa, fotbollsvärlden, relationsmässigt. Allt sånt. Som alla ungdomar brottas med och står i. Sociala medier... Så de kommer hem och det är "Nej, inte telefon! Ingen data! Lägg dig den här tiden!" Då tar man bort allt som är ens identitet.

Samuel tycker att föräldrarna förstör relationen till sina barn genom att agera på det här sättet. Han förstår att det är av rädsla, att föräldrarna inte förstår det svenska samhället och skräms av det, men att ha förbud är inte rätt sätt att hantera rädslan. I stället behöver de bygga förtroendefulla relationer med sina barn, menar Samuel. Han tycker att svenska föräldrar är betydligt mer engagerade i sina barn. De följer med på träningar, de skjutsar till och från kyrkan och är intresserade av vad som händer på kyrkans samlingar. Samuel pratar ofta med invandrarföräldrar om att visa sina barn kärlek oavsett vilka vägar de väljer i livet. Även om de inte går till kyrkan, om de tvivlar i tron, om de umgås i fel kretsar – en förälder måste alltid visa att man älskar sitt barn. Eftersom det kan finnas tankar kring skam och heder hos föräldrarna är det viktigt att ha de här samtalen.

Sara beklagar sig över att prestationskraven från både föräldrar och omgivning ibland blir för höga:

Och sen...alltså...mamma har ju alltid sagt det sen vi var små men...det här med att alltså...inte som utlänning...för jag och lillasyrran är ju inte det. Men just när det kommer till skola och utbildning. Alltså vi måste alltid jobba dubbelt så mycket. Typ så. Och jag förstår ju den tanken. Men samtidigt så känner jag ju att – men nå! Jag känner inte att jag vill göra dubbelt så mycket bara för att jag har annan hudfärg eller... För att jag är ändå född i Sverige... Och...yrke. Alltså, de sätter verkligen...typ... pastor, läkare och sen advokat... Det är pastorn som kommer först, men också att... Det här med att man är med i kyrkosammanhang. Alltså att man dedikerar nästan sitt liv till kyrkan. Typ så.

Det blir tydligt i intervjun att Sara ställer höga krav på sig själv. Känslan av att alltid behöva prestera påverkar den mentala hälsan, säger hon. Det är viktigt att kyrkan inte blir ytterligare något som är kravfyllt och kräver prestation, även om hon är medveten om att ett kristet liv kräver uppoffringar. En sak som Sara brinner för är att våga tala om psykisk ohälsa med andra unga vuxna och tonåringar som finns i kyrkan. Hon vill visa att det är okej att brottas med psykisk ohälsa även om man är kristen. I föräldrarnas hemland anses psykisk ohälsa vara orsakad av demoner och Sara tycker att det är viktigt med sund undervisning på det här området. Hon säger att Gud har fått jobba med hennes prestationstänkande och öva henne i att visa nåd med sig själv och andra. Lovsången har blivit ett medel att hitta en kravlös och helande relation med Gud.

Informanterna tar också upp skillnaden mellan föräldragenerationen och dem själva när det gäller behovet av intellektuell bearbetning av tron. För deras föräldrar har tron alltid varit självklar, man ifrågasätter den inte. Man begrundar och tar till sig det som föräldrar och andra auktoriteter säger. I Sverige är det annorlunda. Man förväntas ifrågasätta allt möjligt ifrån väldigt ung ålder, inte minst tron. Och redan som barn ifrågasätts ens kristna tro i skolan – antingen av andra barn eller av lärare. Det skapar tvivel och behov av att hitta svar. Men det kan vara svårt att dela denna brottnings med föräldrarna.

I det svenska samhället har informanterna mött fördomar i dubbel bemärkelse – både för att de är kristna och för att de har utländsk bakgrund. Det gör att det ibland kan bli en form av dubbel stigmatisering i mötet med svenskar eftersom de både är kristna och invandrare. Daniel berättar:

Sen så känner jag jättemånga som har bytt namn för att få ett jobb och andra som har...det finns vissa som har anpassat sig och inte tappat sin kultur, men det finns vissa som offrar sin kultur och sin bakgrund för att passa in i det svenska samhället. Vilket jag tycker är fel. Jag har anpassat mig och jag har en fot där och en fot där. Så.

Daniel vittnar också om att han utsatts för rasism och att han periodvis har haft svårt att tycka om svenskar. Han har i stället identifierat sig med unga vuxna som finns i förorten där han bor, men där har också funnits gott om frestelser i form av droger och kriminalitet. Daniels erfarenheter vittnar om att anpassningen till det svenska samhället inte är lätt. Med John W. Berrys förklaringsmodell kan man förklara det med att rasismen gör att han stöts bort, marginaliseras, från samhället och dessa erfarenheter leder till separation. Han drar sig undan från svenskarna och hamnar i stället i förortens undre värld. Han vill inte assimileras in i den svenska kulturen och förlora sina rötter och sitt språk, som han sett en del vänner göra, men att bli integrerad verkar inte heller vara ett alternativ – åtminstone inte under en viss tid i hans liv innan han blev en del av kyrkan.

Om kyrkorna

I det svenska samhället har flera av informanterna mött fördomar om såväl sitt ursprung som sin tro, men kyrkan blir en positiv plats som kan ge en annan bild av Sverige än det sekulariserade samhället.

Daniel, som bar på en hel del agg gentemot svenskar och det svenska samhället, berättar att han har varit så van vid att aldrig släppas in i den svenska samhällsgemenskapen. Men när han kom till kyrkan var människor öppna och välkomnande. De brydde sig inte om hans hudfärg. I kyrkan har han hittat svenska vänner, men det tog lite tid innan han vågade lita på att de var genuina i sina avsikter. För Daniel var det en process att söka sig tillbaka till kyrkan efter en tid i mörker, och han vittnar om vad enskilda personer kan få betyda i en sådan process:

Jag fick tur, i X-kyrkan jag fick en mentor som heter NN. Han brukade också tjata på mig. Han såg mig. Jag vågade lita på han. Och när jag mådde dåligt då kunde jag ringa han och han kunde be för mig och så.

Lindas bild av svenskar har också förändrats sedan hon kom i kontakt med församlingen. Både hon och andra landsmän hade en bild av att svenska äktenskap inte var lyckliga och att de flesta äktenskap slutade i skilsmässa. Men i kyrkan har hon sett hur den svenska pastorn och hans fru verkligen älskar varandra och är en lycklig och harmonisk familj och det har fått henne att omvärdera sina tidigare åsikter.

Linda gick först till en kyrka i Sverige där alla medlemmar hade sitt ursprung i afrikanska länder, men efter ett tag upplevde hon att det inte riktigt stod rätt till i kyrkan. Hon upplevde att det var en trångsynt och lagisk undervisning, där kvinnorna uppmanades klä sig mer som mus-

limska kvinnor för att se mer anständiga ut. De profetiska tilltalen och annan undervisning som gavs från pastorerna stämde inte med det hon själv läste i bibeln. Linda förstod att hon måste hitta en ny kyrka, men hon visste inte vart hon skulle gå. I en dröm såg hon sig själv sitta i en annan kyrka än den hon gick till och en tid efter drömmen mötte hon en vän från sitt hemland på stan som bjöd in henne till X-kyrkan.

...when I came I see that it is the same setting as in my dream. It is the same. And I was like "Oh God, you want me to go here." And then I remember that someone, that pastor, was preaching, pastor NN... He was preaching about the glory of God. I had never heard something like that. So I was crying, crying... And then when...when...after the service, the pastor came and hugged me and then when he hugged me, I felt like I belonged here, because of the hug.

I kyrkans hemgrupp har hon mött en gemenskap där hon och de andra i gruppen vågar vara sårbara inför varandra. Hon har kunnat dela jobbiga saker i förtroende och de andra har bett för henne och visat omsorg. De har läst bibeln och samtalat om tron tillsammans. Det har varit viktigt för henne.

Daniel gillar sin kyrka mycket, men han kan ibland sakna den starka gudsfuktan han kunde känna i sitt hemland:

...folk i samhället där jag kommer från, de är mer gudfruktiga. De tänker att Gud är en mäktig Gud och det är mer Gamla Testamentet-tanken. Men här i X-kyrkan det är mer typ "Jesus är min bästa vän." Det är jättebra absolut, men man får inte tappa den där gudsfuktan. Det är inte bara dåligt, det är bra också.

Sara gör många jämförelser mellan kyrkan i sina föräldrars hemland och den kyrka hon går till i Sverige och det är tydligt att hon föredrar det svenska sammanhanget. Hon har en hel del kritik att rikta mot kyrkan i föräldrarnas hemland, bland annat att medlemmarna nästan dyrkar pastorn och inte vågar ifrågasätta undervisningen de får och att det finns en svart-vit syn där man demonförklarar sådant man inte känner till. Hon tycker också att det finns för mycket respekt för de äldre och att barn och unga inte räknas. I hennes kyrka i Sverige möts unga och gamla och tillber Gud tillsammans, på mer lika villkor. Det gillar hon.

Alla informanter tycker att det är positivt att kyrkans internationella del (engelsktalande) och den svenska delen har närmast sig varandra. De säger att det blir lite kulturkrockar, men verkar vara överens om att det är ett ömsesidigt lärande och i grunden något som är positivt.

Om identiteten i skärningspunkten

Alla informanterna pratar om identitet. De uttrycker att "de vill leva i världen, men inte av den". De vill bli en del av det svenska samhället, men samtidigt finns det mycket i det svenska samhället som inte går ihop med den kristna tron. De vill också vara förankrade i sin eller sina föräldrars hemkulturer. Det finns många förväntningar från en mängd olika håll och det är inte helt lätt att navigera och hitta sig själv i allt detta. Daniel nämner mansidealet som ett exempel:

En kille i världen ska inte vara känslös, han ska alltid vara stark. Det finns en mall på hur en kille...en man ska vara. De flesta killar, under sin tonår...så försöker de hitta sig själv och världen säger till dem att de ska vara så där, men Jesus säger till dem att de ska vara känslösa o s v. Och ja...vissa brottas med identitet och veta vilka de är. Inte vilka världen säger att de är, inte vilka föräldrar säger...identitetsfrågor. Ja... Ja, och det är lätt hänt att man bygger nånting som är inte du. Ja. Och det har jag sett på jättemånga människor.

I kyrkans grupp för unga vuxna talar de ofta om identitetsfrågor. Daniel säger att den gemenskapen är betydelsefull. Likaså har hans gudsmöten varit omvälvande och förändrat honom. "Det är lätt att hamna vilse utan Jesus", säger han.

Samuel nämner också hur han som tonåring och ung vuxen hade en tro och ville vara kristen, men det fanns samtidigt ett gruppträck från fotbollskompisarna och vännerna i skolan och han ville passa in där också. Så han levde ibland något av ett dubbelliv, där han var en person hemma och en annan med kompisarna. När han flyttade utomlands och började plugga på universitet förstod han att han måste göra tron helt till sin egen och hade behov av att bearbeta tron på ett mer intellektuellt plan, eftersom studierna fick honom att ställa nya typer av frågor och väckte tvivel. Han läste en hel del apologetik och annan teologisk litteratur som hjälpte honom i den processen.

Även Sara nämner att många lever ett dubbelliv. Själv säger hon att hon känner sig trygg både i och utanför kyrkan, att hon är samma person överallt. Men hon tycker det är svårt ibland:

Och så tänker jag att som ung...man vill ju ha folk som gillar en, så det blir ju också en sån här statusgrej. Om man typ är mot en viss åsikt som samhället har så blir man utstött. Typ så. Så det har ju oftast krockat. Jag har ju typ hittat en balans. Jag tänker ju att jag får göra mitt bästa och typ förklara och om de har frågor utöver det så...då kan man fråga nån typ präst. Eller pastor.

Ibland undviker hon att berätta att hon är kristen för att hon inte vill möta fördomar eller för att hon inte orkar gå i försvar för sin tro. Flera av hennes

kompisar har bilden av att kristna tror sig vara perfekta och att kyrkan är dömande. Ett exempel på en fråga som ofta dyker upp och som hon tycker är svår att hantera är frågan om homosexualitet. Sara har också dåligt samvete för att hon inte bjuder med fler vänner till kyrkan. Som tonårsledare uppmuntrar hon ju tonåringarna att bjuda med sig kompisar till kyrkan, men erkänner att hon själv är dålig på att bjuda med sig vänner och vet inte riktigt varför det är så.

Det här dubbellivet är inte unikt för unga med invandrarbakgrund. Många svenska frikyrkoungdomar skulle säkert känna igen sig i de exempel som just gavs. Men informanterna påpekar att en skillnad mellan dem och kristna ungdomar med svenska föräldrar är att de svenska föräldrarna har en bättre förståelse för det sekulariserade samhället än vad deras egna föräldrar har. Svenska föräldrar kan, åtminstone i bästa fall, hjälpa sina barn att navigera i det sekulariserade samhället utifrån egna erfarenheter.

Linda, som kommit till Sverige i vuxen ålder, har en tydlig identitet i den kultur som finns i hemlandet, men säger att hon kommer på sig själv med att förändras. Hon pratar inte så mycket om anpassning till svensk kultur utan funderar mer kring sin identitet i Kristus. Det är den identiteten som binder församlingsmedlemmarna samman och det är en gemenskap som går över kulturgränserna. Samtidigt ser hon att tron formas av den kultur och det sammanhang man finns i. När hon pratar med sin familj i hemlandet så kan hon därför undvika att ta upp saker som hon vet att de inte skulle förstå. Och när hon åker och hälsar på dem i hemlandet så återanpassar hon sig för att hon vet vad som förväntas av henne i kyrkan där. Det kan till exempel gälla teologiska skillnader, hur man förväntas vara som kvinna eller respekten för ledare och äldre. Inom forskningen kallas detta för *rollskifte*, förmågan att alternera mellan olika roller.¹¹

I sin anpassning och sökande efter identitet är det ingen av mina informanter som vill identifiera sig helt med det sekulariserade samhället. De verkar inte heller se etnisk identitet som det mest avgörande. Religionen är viktig för dem, men tron blir inte en identitetsmarkör som isolerar dem från samhället utan de säger att de vill vara en del av samhället och påverka det positivt. Goldstein-Kyaga menar att "den tredje identiteten" kännetecknas av en gränsöverskridande typ av identitet som uppkommer i ett "tredje rum".¹² Kanske är det något sådant som informanterna försöker ge uttryck för?

¹¹ Stier 2019, s. 199.

¹² Goldstein-Kyaga & Borgström 2009, s. 109.

Analys och slutsatser

Anpassningsstrategier

Socialisering är den process som införlivar oss i vår sociala verklighet. Sociologer brukar skilja på primär- och sekundärsocialisering. Den familj och kultur vi föds in i utgör vår primärsocialisering, men när vi blir äldre och rör oss utanför hemmet, och ännu tydligare om vi flyttar till en annan kultur och tvingas lära oss språk, kultur med mera senare i livet, så är det fråga om en sekundärsocialisering. I intervjuerna blir det tydligt att Linda, som är första generationens invandrare, håller på att socialiseras in i det svenska samhället, men det är tydligt att det är en sekundärsocialisering. Även Daniel visar exempel på sekundärsocialisering, men han har hunnit bo halva livet på båda ställen och förmår i större utsträckning än Linda att ställa sig utanför respektive kultur och jämföra. Det är tydligt att han inte vill välja mellan kulturer utan hittar positiva och negativa aspekter i båda sammanhangen. Samuel, som kom till Sverige i ung ålder och som är lite äldre än övriga informanter, har socialiserats in i det svenska sammanhanget och förstår det inifrån. Samtidigt är han väl införstådd med sina föräldrars kultur och han fungerar som en brobyggare mellan församlingens internationella del och den svenska. Han är väldigt tydligt bikulturell i sin identitet. Hos Sara, som är tredje generationens invandrare, blir det tydligt att hon ser sig som svensk och delvis distanserar sig från de religiösa uttryck som tron tar sig i föräldrarnas hemland och även från kulturella värderingar som finns där. Hon är den av informanterna som uppfattas som mest assimilerad in i det svenska samhället.

Det kan vara värt att nämna att alla informanter befinner sig i en storstad och i en församling där de möter en mängd olika språk och kulturer varje dag. En sådan miljö kan såväl ge upphov till kosmopoliter som skapa segregation. Förorter med många invandrare kan bli segregerade miljöer där invånarna, i stället för att interagera med varandra, sluter sig samman i etniska grupper som riskerar att isoleras från samhället på grund av till exempel språksvårigheter, arbetslöshet och brist på sociala nätverk. Kosmopoliter är människor som kan dra nytta av den kulturella mångfalden i storstaden och globaliseringens alla möjligheter. En kosmopolit är, enligt Hannertz, en person som inte bara har en förmåga utan en livsinställning, en vilja att öppna sig mot den andre. Det innebär en intellektuell och estetisk öppenhet inför det annorlunda kulturella, ett sökande efter kontraster

snarare än enhetlighet.¹³ Kritiker skulle kunna säga att det är lättare att vara kosmopolit om man är en rik västerlänning med stor rörelsefrihet. Pengar och status underlättar utan tvekan, men jag tycker att de attityder som Hannertz nämner är viktiga och de attityderna kan man besitta oavsett etnicitet och ekonomisk ställning. Hos mina informanter uppfattar jag både rotlöshet och förvirring kring vilka de är, men också villigheten att öppna sig för den andre och förmågan att kunna röra sig med enkelhet mellan kontexter. Det skulle mycket väl kunna bero på att de har formats i en mångkulturell miljö i en storstad till en slags tredje identitet eller till att bli kosmopoliter, men öppenheten skulle också kunna komma utifrån en teologisk övertygelse, där de tänker att Kyrkan ska vara en mångfald av språk och etniciteter med en gemensam identitet i Kristus. Kanske är det en kombination av flera saker samtidigt?

Kyrkan som en plats för separation eller integration?

Alla informanter talar mestadels positivt om den svensk-internationella kyrkan och menar att den har en viktig roll i deras trosformation. För två av dem är det (förutom ett andligt hem) en plats där fördomar mot Sverige och svenskar har raserats och där de har hittat en gemenskap där de kan få vara sårbara. Alla upplever kyrkan som en varm och trygg plats. Det är också en växtplats för deras kristna tro och något som befäster deras kristna identitet, även om tron inte ser likadan ut som i föräldrarnas hemkultur.

I församlingen finns ett ömsesidigt lärande mellan en mängd olika kulturer där målet inte är att assimileras in i en svensk församlingskultur utan i stället forma en gemensam kultur genom tron på och efterföljelsen till Jesus Kristus. Där kan de kulturella olikheterna bidra med olika perspektiv på vad en kristen tro innebär. Det säger sig självt att det inte är friktionsfritt, men informanterna talar uppskattande om de olika bön- och lovsångsstilarna i församlingen. Det finns olika förväntningar på allt ifrån bemötande, klädstil, längd på gudstjänst till teologi och innehåll, men allt detta utgör en läroprocess och ett gemensamt formande. Teologen Gemma Tulud Cruz bekräftar det som informanterna ger uttryck för. Hon skriver att en församling med många migranter och olika kulturer som blandas blir en plats där ledarskap, ritualer och myter utmanas, där nya former av tillbedjan formas, där nya heliga rum och nya strukturer skapas.¹⁴

¹³ Hannertz 1996, s. 103.

¹⁴ Cruz 2008, s. 365.

Kyrkor är långt ifrån alltid en plats för integration. Det finns alltid en risk att kyrkan bidrar till samhällssegregation och individers separation från det omgivande samhället. Lindas erfarenhet av den etniska migrantförsamlingen hon gick till där hon upplevde lagiskhet och kontroll vittnar om detta. I nordamerikansk forskning som gjorts kring migrantförsamlingar påtalas ofta att den första generationens invandrare värnar om att bevara språk, tradition och värderingar och att etniska församlingar utgör en plats där de kan förvalta sin kultur och tro. Men för deras barn, som växer upp i det amerikanska samhället, ter sig dessa traditioner och värderingar främmande och förlegade, vilket leder till konflikter mellan generationer och till att barnen lämnar föräldrarnas kyrka.¹⁵ Den kyrka som jag besökte är ingen etnisk migrantförsamling utan en internationell församling med en stor grupp "etablerade" svenskar. Det kan ha varit en bidragande orsak till att mina informanter inte upplevde att kyrkan de gick till var trångsynt eller segregerad från samhället. För dem blev kyrkan en plats där både första och andra generationens invandrare fick plats eftersom ledarna i församlingen klarade av att vara brobyggare mellan såväl olika generationers invandrare som det svenska samhället och de olika medlemmarnas hemkulturer.

Invandrare med religiös bakgrund förundras ofta och skräms av det sekulära samhället. Samtidigt kan vi notera att det sekulariserade svenska samhället på senare år har utmanats av de många invandrare/nysvenskar som betecknar sig som religiösa. Forskning visar att religion är en viktig identitetsmarkör för människor och att religionen ofta hjälper invandrare att integreras i det nya samhället eftersom den fungerar som ett socialt kapital.¹⁶ I Sverige ses knappast religionen som ett socialt kapital eftersom samhället är så sekulariserat. Samtidigt ser vi att invandringen har aktualiserat religionen på ett nytt sätt. Behovet av religiös kompetens är därför viktig om vi vill lyckas integrera människor in i det svenska samhället. Kyrkorna är ett exempel på institutioner som besitter denna typ av kompetens och mina informanters berättelser bekräftar det.

Trons och kyrkans roll för identitetsformation

För informanterna blir kyrkan inte bara en plats där de kan integreras in i det svenska samhället. Den viktigaste funktionen är kanske att kyrkan blir en plats där deras tro får växa och utvecklas, och på det sättet blir kyrkan delaktig i deras tros- och identitetsformation. Det finns både en social och

¹⁵ Se t.ex. Tesema 2020, s. 116.

¹⁶ Garcia-Muñoz & Neuman 2013, s. 23.

en transcendental dimension som kyrkan bidrar med. Informanterna har funnit vänner, ledare och andra medlemmar i kyrkan som förstår deras brottningar och tvivel och som kan fånga upp det. Tron utgör en viktig byggsten i deras identitet men det är tydligt att tron också omformas, ifrågasätts och bearbetas när de olika kulturerna blandas. I ett sekulariserat samhälle konfronteras informanterna och deras föräldrar med helt andra frågor än i hemlandet där alla trodde på och vördade Gud. Tron behöver bearbetas intellektuellt för att kunna försvaras, samtidigt som lovsång, tillbedjan och Guds tilltal är viktiga.

Informanterna talar mestadels uppskattande om hemmet och föräldrarna, men de nämner att föräldrarnas kristendom kan bli lagisk och trångsynt och att deras föräldrar sällan förstår frågorna de brottas med. I kyrkan verkar de ha hittat andra personer som kan fylla funktionen som bollplank och mentorer. Där får de även erfara förvandlande gudsmöten, vilket är viktigt för vår tids unga som söker autenticitet. Församlingsledarna månar dessutom om att gudsupplevelserna inte bara ska bli tillfälliga kickar, utan manar de unga till fortsatt lärjungaskap och fördjupning av tron. Jag kan självklart inte dra några generella slutsatser huruvida andra unga vuxna i församlingen skulle stämma in i beskrivningen, utan återger bara den bild som framkommer i mina fyra intervjuer. Informanterna säger inte att allt är perfekt i församlingen eller att de inte tvivlar och brottas med sin identitet och tro. De nämner att det finns en risk att kyrkan blir en slags skyddande bubbla från omvärlden och att det kan vara frestande för dem att leva dubbelliv – både i relation till föräldrarna och till församlingen. Tros- och identitetsprocessen är ständigt pågående, föränderlig och tidvis ganska skör.

Jag nämnde tidigare att Foucaults syn på identitet har fått ett stort genomslag i forskning och i samhället i stort och i mina informanternas berättelser kan man skönja en medvetenhet om diverse maktdiskurser som de fått avslöja – till exempel fördomar och rasistiska strukturer i samhället, religiös makt i en del kyrkor de besökt och så vidare. Men det finns mer i deras berättelser som överensstämmer med Taylors tankar kring identitetsformation. Autenticiteten är viktig för vår tids människor. Hos informanterna märks den till exempel genom den betydelse som de tillskriver de individuella gudsmötena som något formerande och viktigt, men också hur de reflekterar kring sin person och identitet. Samtidigt framträder tydligt deras signifikanta andra som de är i dialog med – det är föräldrar, klasskompisar, jobbkompisar, ledare och andra människor de möter i församlingen. Den undervisning och levda tro de möter i kyrkan har funktionen av ett ramverk som ytterligare hjälper dem i formandet av tron och identiteten och ger dem riktning.

Avslutande ord

Ett fåtal intervjuer kan inte säga något generellt om unga kristna invandrarers identitets- och trosformation, men det säger något om de här personernas upplevelser. För de här individerna har församlingsgemenskapen spelat en viktig roll i formandet av deras vuxenidentitet. Man kan fråga sig varför just församlingen har fått den här funktionen och varför människor de mött i kyrkan har blivit signifikanta andra? Varför har de inte gjort valet att lyssna på röster från det sekulära samhället eller klamrat sig hårdare fast kring sitt etniska ursprung och funnit identiteten där? Kanske är Cruz något på spåren när hon beskriver församlingen som en plats där människor är kallade att älska sin nästa – alltså främlingen – som sig själv. Gränsland existerar inte för att skilja oss utan de utgör mötesplatser, menar hon, där saker kan kopplas samman och uppenbaras. Mångkulturella församlingar kan utgöra sådana gränsland. Hon citerar Justo L González och Melinda May och lägger till egna funderingar – insikter som fångar något av vad en församling kan få vara i sina bästa stunder och hur vår identitet formas i den gemenskapen:

A true border is a place of encounter...is by nature permeable. It is not like medieval armor, but rather like skin. Our skin does not set a limit where our body begins and where it ends. But if we close up our skin we die." A true border, then, is a space where "we may choose to lay our bodies bare, where[in] we may choose to tell the truth of our lives." Space creates presence. Space empowers presence and our bodies are the primary mediators of this presence. Therefore, when one is considered "some body" and not a "no body", one is made present, one counts.¹⁷

För unga vuxna som växer upp i två eller flera kulturer kan rotlösheten och sökandet efter identitet vara enormt utmanande. Det är lätt att leva dubbelliv, att alternera mellan olika roller för att passa det aktuella sammanhanget och bli alltmer vilsen. Församlingen kan bidra till det här dubbellivet. Alla informanter är bekanta med det och har känt av det vid något tillfälle i sitt liv. Men samtidigt har församlingens gemenskap blivit något som vunnit i längden. De beskriver församlingen som en plats där de blir sedda och bekräftade. En plats där de får vara sårbara och ärliga. De är inte är utlämnade åt sig själva, utan de och deras tro får chansen att förändras och fördjupas i mötet med människor som är annorlunda än dem själva. Kanske kan församlingen beskrivas som ett rum där en tredje identitet skapas? En plats som, i sina bästa stunder, både får en integrerande funkt-

¹⁷ Tulud Cruz 2008, s. 371.

ion in i det svenska samhället, samtidigt som den öppnar upp för nya perspektiv och vidgade vyer när människor från olika länder och kulturer vågar ha en nära och innerlig gemenskap med varandra. Församlingen blir också en plats som ger utrymme för och uppmuntrar till gudsmöten – där informanterna får möta det heliga och goda i en person som ger dem riktning och kallar till efterföljelse. Att kunna erbjuda en sådan gemenskap är utmanande för både församlingsledarskap och medlemmar, men personligen tror jag att enskilda individer och vårt mångkulturella samhälle i stort behöver fler gemensamma platser av det här slaget.

Referenser

- Berry, J.W. 1992, "Acculturation and adaption in a new society" i *International Migration* 30, s. 69-85.
- Foucault, Michel 1972, *The Archeology of Knowledge*. London: Tavistock Publications.
- Garcia-Muñoz, T. & Neuman, S. 2013, "Bridges or buffers? Motives behind Immigrants' Religiosity" i *IZA Journal of Migration*, 2(1).
- Goldstein-Kyaga, Katrin & Maria Borgström 2009, *Den tredje identiteten – ungdomar och deras familjer i det mångkulturella, globala rummet*. Stockholm: Södertörn Academic Studies.
- Hannertz, Ulf 1996, *Transnational Connections: Culture, people, places*. London & New York: Routledge.
- Nguyen, A M & Benet-Martinez, V. 2007, "Biculturalism Unpacked: Components, measurement, individual differences, and outcomes" i *Social & Personality Psychology Compass*, 1, s. 101-114.
- Ricucci, Roberta 2010, "Religion and Adolescent Immigrants in Italy: A Case of Identifying with or Turning away from their Communities" i *Journal of Contemporary Religion*, vol 29:3, s. 419-436.
- Shen, Yujing 2020, "Immigrant parent's religiosity and the second generation children's adaptation" i *International Journal of Adolescence and Youth*, 25:1, s. 824-835.

- Stier, Jonas 2019, *Kulturmöten. En introduktion till interkulturella studier*.
Lund: Studentlitteratur.
- Taylor, Charles m fl. 1994, *Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition*. Princeton University Press, e-bok.
- Tesema, Tesfai Z. 2020, "Ethiopian Immigrant Children: What Church fits them?" i *Lutheran Mission Matters*, 28:1, s. 114-122.
- Tulud Cruz, Gemma 2008, "Between identity and security: theological implications of migration in the context of globalization" i *Theological Studies* 69(2), s. 357-375.

It is easy! Really?

Expectation of growth and the stories of new believers in contemporary Danish free churches

HENRIK T. HOLMGAARD

'It's easy,' proclaimed the keynote speaker, referring to the growth of new people in a church plant. I sat in one of the rows, waiting to present the next keynote and thought, 'is it really?'. Listening to statements like this, having been a pastor for 15 years and now a researcher exploring the life stories of converts to describe the identity of some Danish free churches, there is a striking gap between the expectation of growth and the data to support these claims.

In recent years, it has become evident that throughout the Danish media there is an increased awareness of religion's role in society, and even a description of a new 'wave' of belief in God. In 2020, during the Covid-19 pandemic, a biography about Casper Christensen,¹ a Danish comedian, actor and media personality, was published. It was a story about a man, cherished by the Danish people and indifferent to Christianity, who since the 1990s had made fun of and broken just about every existing taboo – now he was saying "I believe in Jesus", and has also been baptised. Casper Christensen has since spoken publicly about his newfound faith, and the media have coined the growing societal interest in Christianity as "The Casper Christensen Wave".² Several other Danish media personalities have written books or talked publicly about their newfound Christian faith and religious experiences³. Stories like this in the media have been synthesised into a wave-narrative about renewed interest in the Christian faith in Danish culture.

Increased religious awareness amongst Danish people might appear to be a 'turning of the tides' and raise expectations for growth for free churches. However, as the following will demonstrate, national value sur-

¹ Kongstad 2020.

² Nygaard 2020; Almbjerg 2020.

³ Rørth 2015; Rørth 2017; Zeuthen 2021.

veys, data about faith and Christianity across the population – and particularly the free churches – bring more nuances, complexity and contradictions to the expectation of ‘easy’ growth.

Danish religious context

To better understand the Danish religious context, an introduction to some terminology and recent data would be appropriate.

The Canadian philosopher Charles Taylor has written extensively about how modern people live in what he calls a ‘secular age’.⁴ It would be too much to present Taylor’s huge work in this chapter. Therefore, as a framework for understanding the Danish religious context, Taylor’s notion of living in a secular age is suggested as a typology.⁵

Taylor states that traditional theories of secularisation have proposed that modernity would result in religious decline, and to some extent that the religious worldview would be replaced by a more rational or scientific worldview. Denmark appears to fit this description of secularisation through its decline in church attendance. Looking back to the 16th century Reformation, Danish society has been more or less mono-religious, with a majority of the population being members of the Lutheran state church (ELCD). From the second half of the 20th century, the ELCD, as a national religious framework, has been changing and slowly declining. Since the 1990s, the ELCD has declined from 89.3 % of the population to 74.3% in 2020. In Copenhagen during this period, the ELCD has declined substantially to stand at 56.4%.⁶ Because of this, Denmark has been characterised as ‘a society without God’ by the American researcher Phil Zuckerman. Zuckerman described Danish belief as ‘mild agnosticism’ or ‘cultural religion’ with a lack of ‘wholehearted’ or personal faith.⁷

If theories of subtraction are the primary lens through to interpret the Danish religious context, then the wave-narrative of rising interest in

⁴ Taylor 2007.

⁵ From Taylor’s work on secularity, it is particularly Taylor’s notion of secular 3 which will be referenced here. Secular 1: ‘removal of God from public spaces’; Secular 2: religious decline; Secular 3: “a move from a society where belief in God is unchallenged, and indeed unproblematic, to one in which it is understood to be one option among others, and frequently not the easiest to embrace”, Taylor 2007, s. 1-4.

⁶ Membership statistics from the Danish Ministry of Church.
<https://www.km.dk/folkekirken/kirkestatistik/folkekirkens-medlemstal>

⁷ Zuckerman 2008, s. 182.

Christianity could sound like good news for Danish free churches, for example. However, Taylor argues that the subtraction theories of secularisation have failed. They cannot account for the rise in religious pluralism, and instead of hoping for a return to a religious society, living in a secular age should be understood in terms of foundational changed conditions for religious beliefs.

On one hand, modern people inhabit what Taylor terms the 'immanent frame'; it is the social construct of our lives in a materialistic or natural (without a supernatural) order where religious beliefs are contested; we live meaningfully as if God did not exist. However, unbelief is also contested. Taylor describes the situation of modern people who experience inhabiting the immanent frame, but sometimes encounter a transcendent experience which breaks into the immanent frame. People have religious experiences of transcendence in spite of the immanent frame. Belief in God therefore becomes one option among others. Life in a secular age is a two-way street where both belief and unbelief are contested and possible at the same time. Taylor describes that living in a secular age is different from simply a decline in religious membership or belief in God – it is living in the cross-pressure which makes belief in God difficult and not so obvious.

In the Danish religious context, there has been an increase in religious pluralism. Until the 1960s, religious conversion was primarily related to Protestant revival movements within the ELCD or externally to minority free churches.⁸ From the 1960s, immigration of large groups of Muslims and an emerging fascination with new Eastern religious movements paved the way for religious conversion outside of Protestant Christianity. In 2017, Islam was the fastest-growing religion in Denmark, from an estimated 200,000 in 2006 to 300,000 in 2017.⁹ The contours of change to both religious pluralism and secular discourse are demonstrated in the latest European Value Survey 2017, where the religious beliefs of the Danish population were divided into six cohorts:¹⁰

- The traditionals (6%) believe in traditional dogmas: e.g., beliefs in a personal God and life after death (paradise/hell).
- The individualistic traditionals (12%) believe in God, but are eclectic about other dogmas

⁸ In this chapter, the term free church is defined as Protestant denominations and congregations outside the ELCD and in particular refers to churches in the Danish Free Church Network, which represent free churches with Baptist and Pentecostal identities.

⁹ Kühle 2017, s. 6.

¹⁰ Mortensen 2019, s. 244.

- The alternative God-believers (24%) believe in God as a spiritual power, but not as a personal being.
- The spirituals (11%) believe in a spiritual force, but do not believe in God.
- The areligious (10%) do not believe in God or a spiritual power, whilst at the same time indicating agnosticism and uncertainty about their beliefs.
- The irreligious (21%) do not have any beliefs about God or a spiritual power.

There is even a seventh cohort of 'Others' (16%), which is a mix of smaller segments which cannot be unified. On the one hand, there is a substantial secular discourse and decline of ELCD membership, whilst, on the other, there is an increase in religious pluralism and various religious minority groups.

To better understand these changes and contest Zuckerman's claim of a 'society without God', religious researcher Ina Rosen conducted a focus group study on religious beliefs in Copenhagen: *'I'm a believer - but I'll be damned if I'm religious'*.¹¹ This study demonstrated that 'ordinary' people in Copenhagen do not relate to the church, pastoral teaching and 'community of faith' as being meaningful or necessary in relation to believing. Furthermore, the Danes experience no need for coherence between beliefs and everyday life.¹² Rosen suggests that the beliefs of modern Danish people could be understood as private 'unpacked' beliefs: "a society where religion has become privatised and beliefs personal. Such a society is characterised by a public sphere of specialised institutions, which is clearly detached from the private sphere of the inner lives of individuals".¹³ There is a gap between public religion and private beliefs. Faith is defined individually *in via*, and with limited vocabulary to express beliefs.

Another study, 'De måske kristne' (Maybe Christians) by Iben Krogsdal,¹⁴ explored life stories of 40 members of the ELCD to describe what it means to be a Christian. Krogsdal's study emphasises individualisation and detraditionalisation: a process where religious knowledge and traditions are no longer a given, nor passed on and received through religious community and across generations. Instead, the individual searches for, decides and defines their beliefs as a reflective process: "religion is no

¹¹ Rosen 2009.

¹² Rosen 2009, s. 129.

¹³ Rosen 2009, s. 160.

¹⁴ Krogsdal 2012.

longer something you get, but something you choose, and which – in particularly individualised versions – has no prefabricated content, but rather depends on the individual's interests and preferences.¹⁵

The data about Danish beliefs could point to Taylor's description of changed conditions for religious belief in a secular age. To live in Danish society is not the same as a rejection of belief in God. It is change: decline and increase of pluralism at the same time. People inhabit the immanent frame, yet at the same time may have transcendent experiences. It is possible to become a Christian, and conversion does happen. However, the beliefs of Danish people are changing. Modern religious believers seem to explore and define faith subjectively and eclectically *in via*, and differentiate from particular ecclesial formation. For the free churches, this is a new situation. It is questionable to what extent the 'wave' can be interpreted in terms of earlier times of revival. There are fewer and fewer traditional nominal Christians who can be revived. Therefore, there is a pressing question about Danish free churches' sense of self and how people living in a secular age appropriate faith in God?

Danish free churches

Historically, the movements of Danish free churches were rooted in societal changes in the mid-19th century and can be defined as Protestant congregations and denominations outside the ELCD.¹⁶ They often acted as a revivalist alternative to and protest movements against the ELCD.

In terms of numbers, these churches are in a minority, and it is estimated that 400-600 free churches exist in Denmark.¹⁷ Despite the numerical minority, Danish theological researcher Hans Raun Iversen has estimated that the free churches in Copenhagen gather as many worshippers on a Sunday as all of the 2,500 ELCD parish churches across all of Denmark.¹⁸ Despite their minor role and the historical scepticism towards Christian groups outside the ELCD, Danish free churches have a part to play in Danish religious society.

¹⁵ Krogsdal 2012, s. 18.

¹⁶ Larsen 2007, s. 245.

¹⁷ Iversen 2018, s. 122-127; FrikirkeNet, <https://frikirkenet.dk/side/hvad-er-en-frikirke#> (Visited. 26.09.2022)

¹⁸ Iversen 2018, s. 128.

In the following, the particular point of interest will be the free churches represented in FrikirkeNet (The Danish Free Church Network).¹⁹ The common features of these congregations and denominations can be described as formed in the Baptist and Pentecostal streams of churches.

In 2007, Danish Christian newspaper Kristeligt Dagblad stated that Danish free churches have had 100 years of zero growth.²⁰ The argument was that the various free church movements started out as revivalist movements, developed into denominations, but have not been able to sustain continuous growth. Research on Danish free churches is an emerging field and therefore data is limited. In 2020, Studiecenter for Menighedsbaseret Teologi (SCMT) initiated a ten-year project aimed at collecting data about Danish free churches to add more nuances to the picture and describe the role of Danish free churches.²¹ Data collection is in its early stages, and due to differences in, e.g., understanding membership and counting members, some caution must be exercised when interpreting the data. When the data about denominational membership is compared with other Danish surveys, there are – with a few exceptions – no particular indications of growth:

	2015 ²² (both children and adults)	2020 (both children and adults)
Apostolsk Kirke (32 congregations)	3500	4795
BaptistKirken (54 congregations)	5219 (Baptist adults)	4937 (Baptist adults)
Frelsens Hær (22 corps)	908	1054

¹⁹ FrikirkeNet is a national organisation which has more than 120 churches and organisations. The members come from, among others, the Baptist Church, the Apostolic Church, the Missionary Association, Mosaik, Vineyard, Hillsong. <www.frikirke-net.dk> (visited: 26.09.2022)

²⁰ Fodgaard 2007.

²¹ Studiecenter for menighedsbaseret teologi 2020.

²² Aarhus Universitet 2015.

Metodistkirken ²³ (11 congregations)	5000	2075
Missionsforbundet (17 congregations)	2150	1718 (adults)
MOSAIK (32 congregations)	5135	4500 ²⁴
Vineyard (7 congregations)	550	1297
Hillsong (3 congregations)		2300 ²⁵

When the lens of the SCMT survey was focused on individual free church congregations, the numbers indicated some church growth in the larger cities: in cities with more than 25,000 inhabitants, 75% of the churches have grown for the past 5 years.²⁶ From these congregations, 71% claim that 5 people have become new Christians during the past year and 15% claim more than 10 new Christians during the past year. It is difficult to say something more specific about these new Christians. However, there are indications that 25% of these people have no prior practising Christian background.

To throw some light on what these numbers could tell us, some help is found in similar research on conversion within German free churches.²⁷ In a German study, converts were divided into three typologies:²⁸ 1) 56% of conversions were an 'Assurance type', where people had formerly been a part of a church context, and conversion was an affirmation of former belief; 2) 26% of conversions were a 'Discovery type' and consisted of people

²³ In 2013, 2000 members were registered in the Methodist Church. The figure for 2015 is based on baptized adults who are active in the church (Aarhus University, 2015).

The figure for 2020 is based on adults who have joined the church by public confession and pay to the church, baptized and employed priests.

²⁴ The number of members in MOSAIK is an estimate because no exact count exists.

²⁵ The number of members in Hillsong is an estimate because no exact count exists.

²⁶ Studiecenter for menighedsbaseret teologi 2020.

²⁷ Bartholomä 2019.

²⁸ Bartholomä 2019, s. 361.

who had no former relationship to a church, but experienced religious socialisation as children; 3) 18% of conversions were a 'Turning point type' with people who consider themselves to be secular with no former church affiliation or faith socialisation. With regard to the German free churches, it is concluded that missionary effectiveness is not very optimistic. It seems like these churches operate in a revivalist mode which best connects with and revives 'sleeping' nominal Christians.

It is not possible to generalise the German study to a Danish context. However, it brings some perspectives to the role of a revivalist mode of mission in a secular society. If the revivalist approach to mission which has historically characterised the Danish free church movements is continued, some caution needs to be noted about hopes of growth in a Danish context, since in the cohorts of the Danish value survey 6% were categorised as 'traditionals' and 12% as 'individualistic traditionals'. When combined, these cohorts could form a group of possible nominal Christians with beliefs that could potentially be revived. However, this is a shrinking group and therefore it could be relevant to enquire further about missional engagement with the remaining 82% and to what extent Danish free churches could play a role when people in this diverse group explore and appropriate Christian beliefs.

Exploring Converts' Life Stories

The last section asks what we can learn from the life stories of Danes who appropriate Christian beliefs. It is said that "We are the storytelling species. [...] We think in story form, speak in story form, and bring meaning to our lives through story".²⁹ Exploring the life stories of converts is thus a way of enquiring about the appropriation of faith in Danish free churches. The extracts of life stories presented here are a minor part of a larger Ph.D. project currently underway which is exploring life stories of free church converts in Copenhagen who have no former Christian faith or active church practice. It is outside the scope of this chapter to bring a thorough, in-depth life story analysis. The examples below emphasise some features of the process of appropriation of faith in a secular age, as well as how Danish free churches also lean into a revivalist practice; however, they manage to create space for explorative journeys of faith.

²⁹ Atkinson 2007, s. 224.

As mentioned above, Danish free churches seem to have a revivalist inclination. This is present across the life stories and features the revivalist *ordo salutis* emphasising the importance of making a ‘decision for Jesus’ – often in the practices of an ‘alter call’ in the Sunday service; after the sermon, where people close their eyes and an appeal is made to “raise a hand” to indicate a decision to “say yes to Jesus”, and often followed by a prayer for salvation.

As an example, we meet Isaac³⁰ in one of the life stories where he states: “I started to raise my hand when we had these [Sunday services]. I thought it was idiotic; that is my opinion. [The point was] if you want to give your life to Jesus, then raise your hand [...] I probably raised my hand 20 times.” Camilla shares something similar: “[My friend] asked if I had said yes to Jesus? No, I hadn’t. It was something I learned I should do. Make a choice. [...] to be honest, I thought it was very private. I never told my family about it.” Camilla then reflects on her experience: “[raising my hand] didn’t mean that much right there [...] it was a much longer journey.” However, after Camilla opened her eyes, people were excited about her decision and cheered for her. It was not as private as was indicated. The decision to ‘say yes’ played a minor role as a ‘pedagogical’ marker on a longer and more complicated journey. However, for the church community the event had a central role as a *rite of passage*, a decisive moment and a change of status in the community. The pedagogical role of decision-making, marking and celebrating different steps on a journey of exploring faith has importance. However, when exploring the process through life stories, there is a contrast between what free churches count as essential and what the individual converts described as central to their journeys.

When Isaac reflects on the process of appropriating Christian faith, it becomes apparent that it has less to do with the event of making a decision. Instead, Isaac described it as a learning process: “[Appropriating faith] can be compared to studying or learning a new language. Because there are so many things you didn’t grow up with, so many references you don’t have, so much knowledge you miss”. Isaac reflects on the role of the church in the process: “It’s surprised me how inadequate [the church] was at teaching the language [...] On the other hand, [the church] has been good at teaching me to experience God and to be in God’s presence.” Experiences have great importance; however, language goes hand-in-hand

³⁰ Isaac is not his real name. All names are anonymised.

with being able to think, talk, explain, discuss faith and examine your experiences. Fortunately, Isaac found people who helped him, accompanied him on the journey and provided language, narratives and meaning.

For Isaac and for Camilla, the Christian narrative and language were not part of their secular upbringing in Denmark. There was no nominal Christian faith which could be revived. They both lived within the immanent frame as described by Taylor. The revivalist *ordo salutis* was not the defining feature for their appropriation of faith. Instead, the church community as a place of experience, practice and language was important for the process and helped to interpret transcendent experiences.

The emphasis on 'decision' could indicate that free churches have too narrow an understanding of appropriation of faith. The stress on 'making a decision' applies well to an understanding of and engagement with a society solely defined by decline. The purpose of the church is to put its resources to work against decline by appealing to the will, convincing and committing to faith and church. The changed conditions for belief in a secular age require more attention on the complex appropriation of belief in God than making a decision.

We find something similar in Hans' life story. Hans describes his childhood as godless, and he had no interest in religion during his youth. One day, as an adult, he had a religious experience in his living room. He describes it as though he saw Jesus and talked to him: "Where do you go when you have an experience with God that looks like a Christ statue? So where do you go? I didn't want to throw my head away, but my head was about to explode. I can't explain this. I need to talk to someone about this."

Hans' description of his encounter in his living room resembles Taylor's description of something transcendent breaking the immanent frame and creating a cross-pressure. How does a vision of Christ fit into a scientific worldview, apart from as a psychosis? Hans knew of a free church pastor and decided to visit and have a conversation about this encounter in his living room: "I told [the pastor] how I experienced Jesus. I can talk with God. I asked [the pastor] because I was desperate to make sense of it; now, when you hear me say this. Is there anything you can tell me that will enable me to understand? Can you say something to me that makes sense of this?" Hans recalled the response from the pastor: "You're hooked like a fish, and you need to confess your faith before you leave today." Hans reflected on the conversation and his response: "I thought, shit, that was my prejudice about what would happen. I felt shaken inside [...] I said: [Pastor], that's not where I am right now; I can't do this wholeheartedly, I can't confess. Then I left. I was, like, what happened here?" Hans revealed

that a process of four years went by from this encounter and the conversation with the pastor: "There is an incubation period of four years, and that's when [my] brain started to get a handle on what it thought about everything. The intellect must be connected before it makes sense for me."

Isaac's and Hans' experiences reflect the conclusion of Rosen's study mentioned above: Danish people do not have sufficient religious language to describe and create meaning from their religious experiences. In Hans' story there was a clear sense of cross-pressure between experience and a sense of being forced to confess his faith. However, time to process and explore his experience was needed – not a quick confession. Learning a language, exploring religious experiences, building trust and understanding takes time.

The need for language and capability to reinterpret one's life in the light of the Christian narrative and worldview become clear in an extract from Anna's life story. Anna shared an important but challenging episode in her journey to become a Christian. It was evening, Anna was visiting her boyfriend and they had a conversation which overwhelmed them both and developed into a kind of argument. Anna knew her boyfriend had grown up in a Christian family. However, she did not know that this Christian faith meant something to him personally. The boyfriend shared his personal belief in God and explained the importance of his convictions as a foundation for his life. Anna described the situation: "My boyfriend told me he was a Christian! I was in shock; what would this mean to me, to us? I wasn't the perfect 'Christian girl'". Anna remembered that she was stunned and feared what it would mean for their relationship. Could they stay together? Anna walked home from her boyfriend that evening, shaken and in disarray. On her way home, she was approached by two elderly women in front of a church. They stopped Anna and asked, "Do you know God?". Anna was not interested in talking to them but ended up telling them about the conversation she had had with her boyfriend that evening. The women asked if they could pray for Anna, but Anna thought that there were probably more pressing problems in the world that they should pray for. Anyway, they prayed for Anna, and she experienced what she described as "something electric trembled throughout my body". Afterwards, Anna thought: "wow, what was that?" And then she went home to sleep.

So where does this leave Anna, and where does it leave us reflecting on the role of the church in appropriation of faith? The question is how do we make sense of what happened in Anna's story? Anna, reflecting on her experience, did not see any connection between a difficult conversation with her boyfriend about being a Christian and the encounter in front of

the church. Anna did not call her boyfriend afterwards and proclaim: "I have met God, now I believe". Six months passed before Anna remembered and shared the episode in front of the church with her boyfriend. Her boyfriend was surprised by the story. He brought a Christian interpretation to the experience and created a meaningful connection between the episodes and narrated them into a coherent unity: "Anna, don't you see that the challenging conversation about being a Christian created a fear of ending the relationship, but you encountered God in front of the church."

Anna reflected in her life story about her interpretation of that experience and how her Christian boyfriend helped her to understand and narrate what at the time seemed to be a random episode, but one which could be interpreted as meaningful and become an experience of God's intervention with significance for her becoming a believer. Appropriation of faith for Anna was a process of discovery and understanding her life in the light of a Christian narrative about God who intervenes. It took time for Anna to lean into what Taylor has termed 'cross-pressure' – the interpretative process of contesting unbelief with Christian beliefs. It seems to be an ongoing process, and Anna's life story demonstrates that when the church provided time and space, rather than forcing certain beliefs, Anna experienced the process as less complicated. This open and eclectic process is related to Krogsdal's description of Danish believers who emphasise the exploration of faith as an individual and eclectic process. Here it is not primarily the beliefs of the church community which are explored. Instead, it is the person's own beliefs which are the primary focus of attention.

The last life story extract demonstrates this to some extent and how the approach to exploring faith is ambiguous faced with ecclesial or communal-oriented convictional formation.

Jane has attended a church for two years and has explored the Christian faith: "I still think that I'm not quite there yet, and I probably find a little reassurance in calling myself an agnostic, or I'd say an investigative agnostic". Jane's life story demonstrates the cross-pressure in exploring Christianity. It is both an inner process of examining her beliefs, but also the experience of being judged by other people (inside and outside of the church) in the process: "I've said it to a few who I know can understand, whereas others may have said, well, okay, is it a sect? No, it's not [...] I compare it a bit with having stress, as when people don't understand something, it becomes a bit taboo".

Jane is ambivalent about exploring the faith of others and with her newfound friends in the church: "It's not everyone I want to say it to because it's my personal journey. [One girl] and another [friend], they are in

a network group in the church, and I'd really rather be in a different group to them to begin with because I need to find my own journey. So I don't get lulled into what they have. It's my personal journey. [...] At one point, I dated someone who said he'd like to join a church, and I thought you shouldn't. I'm not so far yet that anyone should come to join me here."

As the life story unfolds and Jane shares more and more about the process of appropriating faith and attending church, it becomes clear that this process has very little to do with the Christian beliefs of the church, but much more to do with becoming 'Jane': "After I turned thirty, and maybe before that, I really started to understand myself much better. The acceptance of being me has taken a really long time and I'm not quite there yet, but the acceptance of saying I'm a believer, it's such a, it's coming along. [...] I think I'll find faith in God before I find faith in myself. But I believe that believing in God can help me to believe in myself. It's like a puzzle that has all the pieces jumbled up, where I just have to assemble one puzzle a little more before I can put some pieces on top of the others." Jane's story emphasises the need for a place, a community which provides space and time for her to explore her own beliefs in the context of the Christian faith.

Exploring life stories and listening to the voices of converts can add layers to the understanding of appropriation of faith and the role the church. The short extracts above served to emphasise two features: on the one hand, the revivalist practice of 'making a decision' can serve a pedagogical role in the revivalist free church *ordo salutis*. However, the changed condition for belief in God limit the role of the event and decision and calls for more focus process. On the other hand, the free church community can serve as an open space for explorative faith, a space of trust and resources which differ from other types of communities in Danish society. However, there can be tension between open and eclectic faith exploration as an individual journey and communal faith formation.

If it is not easy, then what?

The Danish media have reported a 'wave' of interest in Christianity. For Danish free churches, which have historically had a revivalist leaning, this news about 'changing tides' has to some extent raised expectations about growth. The question is to what extent these expectations can be met?

As argued above, 'it is not easy' because, as Charles Taylor has described, the conditions for belief in God have changed. Danish religious

society is framed by decline, increasing religious pluralism and secular discourse. Research indicates that contemporary free churches still operate from a revivalist mode of mission, which has some limitations in a secular age with a declining number of 'sleeping' nominal Christians. If Danish free churches cannot expect easy growth from the increased interest in Christianity, then what?

What does listening to the stories of converts provide for Danish free churches? Missiologist Lesslie Newbigin once suggested that conversion is a double process of change for both the convert and the church: "The classic biblical example of this is the meeting of Peter with the Gentile Cornelius at Caesarea. We often speak of this as the conversion of Cornelius, but it was equally the conversion of Peter".³¹ Newbigin's point, with this reference to Acts Chapter 10, was that with Peter joining Cornelius and their shared obedience to Christ, both had a part in an experience of change and correction. Peter had to abandon some parts of his former particular Jewish 'ecclesial' identity (purity laws) to proclaim Christ to Cornelius. Listening to the voices of converts could reveal a similar process of conversion and correction.

The voices of the converts share a common feature across their various life stories. In general, the church has a role to play in creating a space for explorative faith. The Sunday service as an event and call for a decision to say "yes I believe in Jesus" can be a pedagogical marker on a longer journey, but does not *per se* have importance for the experience of the *ordo salutis* in the converts' individual journeys of faith. The emphasis on a 'decision' is a revivalist defining feature. However, it does not lead to obedience to Christ in the life stories of Danish converts. The question is thus: Do churches, by insisting on the necessity of making a 'decision' as their particular practice, reflect obedience to Christ?

Michael Frost and Allan Hirsch have referred to the challenge for missional reflection as: "Christology informs our missiology, which in turn determines our ecclesiology".³² Their point is that if the church gets it the wrong way round, if the defining feature for missional reflection becomes the church practice itself, the reflection will concentrate on church form instead of the church's obedience to Christ. If Peter had insisted on the particular features of his Jewish identity as being necessary for Cornelius' conversion, their joining and shared faith would have been fruitless. In a secular age revivalist identity needs to be critically reflected upon.

³¹ Newbigin 1995, s.182.

³² Frost 2003, s. 209.

Research into the life stories of free church converts confirms the general description of Danish beliefs as eclectic and individualised. This is a notable challenge for communal- oriented convictional formation. However, the life stories also emphasise that communities of faith can help people to learn the language of faith and narrate their transcendent experience into meaningful self-understanding and belief in God. Something similar happens as with Peter and Cornelius in their shared obedience to Christ and shared experience of change. The life stories reflect the important role of the church as a place, a community of people who share an experience of being loved by God – who live in and share a common understanding and identity of ‘I am loved’. This constitutes a qualitative difference from other experiences of belonging in Danish society, such as students, workers and even in family life. They share the same learning process of how God’s ecclesial constitutive love creates an open space for exploration and appropriation of Christian beliefs in a secular age.

Bibliography

- Aarhus Universitet 2015, *Religion i Danmark*, Center for Samtidsreligion:
<https://samtidsreligion.au.dk/religion-i-danmark/soegebase/>
- Almbjerg, Sarah Iben 2020, Troen er blevet populær: “Vi kalder det Casper Christensen-bølgen”. *Jyllandsposten* 2020-19-12:
<https://www.berlingske.dk/kultur/troen-er-blevet-populaer-vi-kalder-det-casper-christensen-boelgen>
- Atkinson, Robert 2007, *Chapter 9 - The Life Story Interview as a Bridge* i *Narrative Inquiry, Handbook of Narrative Inquiry: Mapping a Methodology*, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Bartholomä, Philipp F. 2019, *Freikirche mit Mission: Eine explorative Studie zum freikirchlichen Gemeindebau im säkularen Zeitalter*, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Leipzig.
- Fodgaard, Jesper 2007, *100 år uden vækst i frikirkerne*, Kristeligt Dagblad, 2007-24-05: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/100-år-uden-vækst-i-frikirkerne>
- Frost, Michael; Alan Hirsch 2003, *The Shaping of Things to Come: Innovation and Mission for the 21 Century Church*, Peabody, Mass: Tyndale House Publishers.

- Iversen, Hans Raun, 2018, *Ny praktisk teologi: kristendommen, den enkelte og kirken*, Frederiksberg: Eksistensen.
- Kongstad, Martin 2020, *Casper*, Politikens Forlag.
- Krogsdal, Iben 2012, *De måske kristne*, Forlaget Anis.
- Kühle, Lene; Malik Christian Reimer Larsen 2017, *Moskéer i Danmark II: en ny kortlægning af danske moskéer og muslimske bedesteder*, Aarhus Universitet.
- Larsen, Kurt E. 2007, *Fra Christensen Til Krarup: Dansk Kirkeliv i Det 20 Århundrede*, Fredericia, Forlaget Kolon.
- Mortensen, Frederik, Ed. 2019, *Usikker modernitet - danske værdier fra 1981 til 2017*, Hans Reitzel.
- Newbiggin, Lesslie 1995, *The Open Secret: An Introduction to the Theology of Mission*. Revised edition. Grand Rapids, Mich: Eerdmans.
- Nygaard, Anne Marie 2020, *Komikeren Casper Christensen efter dåb: For mig er Jesus som en vejviser og storebror*. Kristeligt Dagblad 2020-09-10: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/komikeren-casper-christensen-efter-daab-mig-er-jesus-som-en-vejviser-og-storebror>
- Rosen, Ina 2009, *I'm a Believer - but I'll Be Damned If I'm Religious: Belief and Religion in the Greater Copenhagen Area ; a Focus Group Study*, Lund Studies in Sociology of Religion 8, Lund: Universitet.
- Rørth, Charlotte 2015, *Jeg mødte Jesus bekendelser fra en modvilligt troende*, København: Informations Forlag.
- Rørth, Charlotte 2017, *Vi mødte Jesus: Og hvad kommer det andre ved?*, Borgen.
- Studiecenter for menighedsbaseret teologi 2020, *Tal om danske frikirker*, <http://scmt.dk/ressourcer>
- Taylor, Charles 2007, *A secular age*, Harvard University Press.
- Zeuthen, Iben Maria 2021, "Tal til mig", Podcast Danmarks Radio P1 2020-2021: <https://www.dr.dk/lyd/p1/tal-til-mig-2>
- Zuckerman, Phil 2008, *Samfund uden Gud*, Højbjerg: Univers.

The Emerging Church

Faith and Church Among Young Adults in America

BARRY SAYLOR

Introduction

In their 2020 study entitled *Global Youth Culture*, OneHope identified some familiar and yet troubling numbers when looking at young people in the United States. The study reveals that engagement with U.S. Christian young people and their faith is mixed. While 56% percent say they attend church somewhat regularly (26% weekly, and 30% several times a year or monthly), 61% say they never read their Bible on their own. Only 32% believe the Bible to be the Word of God and 33% “never really think about the Bible.”¹ This study, alongside others that demonstrate shrinking attendance in the American church,² and the aging of American congregations,³ sound the alarm for a church that is losing its influence in the upcoming generation.

OneHope also discovered that only 8% of Christian young people display the beliefs and habits of a committed Christian. This level of religious apathy in American young people is consistent with other studies,⁴ especially in the National Study of Youth and Religion (NSYR) which initially studied teenagers and noted an increased religious disengagement into

¹ The Global Youth Culture study can be accessed at <https://onehope.net/global-outreach/research/>. Detailed results from this study are available by country or region, as well as the full global study at <https://www.globalyouthculture.net>.

² Namely, the study by Pew Research Center which spawned the religious category of “the Nones,” or those who select “None of the Above” when asked about religious affiliation. Pew Research Center, “America’s Changing Religious Landscape” 2015.

³ “According to 2015 US Census Bureau data, adults age 18 to 29 comprised 22 percent of the adult population. Yet that same age group represents less than 10 percent of church attendees nationwide . . . Multiple studies highlight that 40 to 50 percent of youth group seniors—like the young people in your church—drift from God and the faith community after they graduate high school.” Powell, Mulder & Griffin 2016, p. 16–17.

⁴ Specifically, this research is in line with both the 8% “devoted” as presented in Smith 2005; and the more recent 10% “resilient disciples” examined in Kinnaman & Matlock 2019.

one's emerging adult years.⁵ What the NSYR taught the American church at the turn of the twenty-first century was that young people were not only victims of an increasingly secularized culture, but also a failing and shallow theology that had watered down the church's message.

Thus, to understand the changing dynamics in the relationship between contemporary young adults and the church in America, it is important to recognize that there are influences from both within and outside the church that must be addressed. With this in mind, this paper will seek to lead a discussion on key issues in the American church and culture and how these appear to be affecting young adults' relationship with the church.

Contemporary Emerging Adulthood

To begin, it is important to present a foundational understanding of a budding category in the field of human development. A phase of life often referred to as young adulthood—typically 18-twentysomethings—has more recently been identified as a new developmental category called emerging adulthood. As sociologists learn more about emerging adulthood it is becoming clear that this is a key period of life in the shaping of one's identity, not least their faith identity. This phase was first identified as a sort of extended adolescence, as more recent generations of young adults seemed to face a prolonged transitional period into adulthood. In a broad sampling of studies across regions, ethnicities, and social classes, Americans consistently identify three criteria as definitive of adulthood:

1. Accept responsibility for yourself.
2. Make independent decisions.
3. Become financially independent.⁶

Several studies have recognized that this transition is taking place later than it has in previous generations. For example, the median age for one's first marriage is currently five years later in both males and females than it was 50 years ago, as is the average age for a woman bearing her first child.⁷ The deferred fulfillment of these common milestones indicates that

⁵ Smith 2011, p. 204.

⁶ Arnett 2014, p. 15.

⁷ Powell, Mulder & Griffin 2016, p. 97. The median age for first marriage is now 26.5 for women and 28.7 for men, while the average age for women bearing their first child is 26.

emerging adulthood has become a distinct developmental stage which must be considered. In this vein, young people in this transitional period must not be measured by what they are *becoming* but what they *are* right now.

This is especially important when one understands that emerging adulthood is now believed to span the ages of *at least* 18-25 years old, a period longer than infancy and early or middle childhood and nearly as long as adolescence. Emerging adulthood, and its developmental factors, must be taken seriously if this group is to mature into healthy Christians and churchgoers.

The Cultural Shift

Some scholars recognize this extended transitional period as indicative of cultural shifts and how these have impacted the road to adulthood.⁸ Others point to a more diverse and complex culture combined with extended levels of education required for today's challenging job market.⁹ Either way, this extended transitional phase is best summarized as a generational identity crisis. Erik Erikson, the developmental psychologist behind the contemporary understanding of identity formation, recognized this phe-

⁸ This position is unpacked fully in Arnett 2014, p. 2–7. Arnett recognizes Four Revolutions of the 1960s and 70s as the main contribution: The Technology Revolution, the Sexual Revolution, the Women's Movement, and the Youth Movement. In summary, Arnett argues that the Technology Revolution meant that more and more manufacturing jobs became automated, meaning that many young people were forced to continue their education beyond high school to specialize in an area in which they could enter an increasingly concentrated work force. The Sexual Revolution, particularly the invention of the birth control pill in 1964, opened the door to a new, "commitment-free" understanding of sexual intercourse. Young people for the first time were able to satisfy their sexual longings without concern of pregnancy, leading many to begin to delay marriage until later in their 20s. The Women's Movement meant that women had new prospects regarding both educational and career opportunities. Whereas women in earlier decades were under a heavy weight of pressure to find and marry early on, the Women's Movement opened new doors of opportunity where this was no longer the expectation, at least in the early 20s. The Youth Movement was just what it sounds like: a movement which glorified youth and denigrated adulthood. Whereas young people of earlier decades had been eager to "settle down" into adulthood, following generations saw this as the end of independence, spontaneity, and of endless possibilities.

⁹ Powell, Mulder & Griffin 2016, p. 98.

nomenon later in his career, already seeing in these years a sort of “prolonged adolescence”¹⁰ where emerging adults ask identity-forming questions that were widely answered in previous generations during the adolescent period. The questions at the core of emerging adulthood are questions of meaning, of identity, belonging and purpose.¹¹ Inquiries such as these are at their core questions that a secular worldview is unprepared to answer and that much of Western culture effectively does not address.¹²

It is this reality that leads to a distinct self-focus of the emerging adult — living in a stage between childhood where one lives according to the standards of parents or other authority figures and adulthood where marriage, parental and employment responsibilities bring new commitments and obligations outside of oneself. This should not, however, be seen in a negative light but rather as a natural in-between stage in which emerging adults are looking inward as they search for their identity. It is no coincidence that a notable instability¹³ and a prolonged formation of one’s identity coincide with one another.

Considering these characteristics alongside the secular worldview that is normative for today’s emerging adults, it is not difficult to understand how the connection to faith and its institutions could be lost in this generation. To understand this better, one must examine what has happened from adolescence into emerging adulthood to see how this alteration has progressed over time.

¹⁰ Arnett 2014, p. 9.

¹¹ Powell, Mulder & Griffin 2016, p. 95. Also discussed in more detail in the recently released Powell & Griffin 2021.

¹² This is noted in the concept of professionalism in secular culture by Nancy Pearcey, Pearcey 2008, p. 98: “In fact, the very concept of being ‘professional’ has come to have connotations of being secular. In the late nineteenth and early twentieth centuries, explains Christian Smith, there was a drive to professionalize all fields — which meant in practice throwing off a Christian worldview and cultivating a secular approach that was touted as *scientific* and *value-free*. The process was nothing less than a ‘secular revolution,’ Smith says.”

¹³ Arnett 2014, p. 11. This can be best understood in the context of an ever-changing Plan that changes as circumstances either require or allow. Arnett defines this “Plan” in this way: “Emerging adults know they are supposed to have a Plan with a capital ‘P,’ that is, some kind of idea about the route they will be taking from adolescence to adulthood.”

The Religious Shift

Christian Smith's National Study of Youth and Religion (NSYR), which has already been discussed, is a good sample for consideration.¹⁴ Beginning in the early 2000s and continuing into the mid-2010s, Smith worked with a team of researchers to conduct the first stage of the NSYR, where over 3,000 teenagers and families were surveyed and interviewed in an attempt to discover the heartbeat of faith for the American young person. This study continued as Smith and his team conducted follow up interviews with these students into their late twenties.¹⁵ Following the popular mindset of the day, Smith expected to find "contemporary teenagers [that were] deeply restless, alienated, rebellious, and determined to find something that is radically different from the faith in which they were raised."¹⁶ What he found was quite different.

What the NSYR uncovered was an individualistic view of faith that holds a strictly instrumental view of religion, assuming that religion exists to help "individuals be and do what they want, and not as an external tradition or authority or divinity that makes compelling claims and demands on their lives, especially to change or grow in ways they may not immediately want to."¹⁷ Put simply, the NSYR discovered that most American young people believed religion exists to make one feel good and to resolves one's problems; nothing more and nothing less.

¹⁴ Although the NSYR began two decades ago—an eternity in the study of emerging generations—it is still the standard study for the relationship between young people and faith. This is in part due to its extensive nature, and also to the fact that subsequent studies continue to support the initial findings of NSYR. For this reason, it is appropriate to continue to use the NSYR, alongside of more recent studies, to understand youth culture in the twenty-first century.

¹⁵ The NSYR continued to follow their study group into emerging adulthood and these results are published in follow-up publications which will be used alongside the original NSYR findings in this paper: Smith 2009, *Souls in Transition*; and Smith 2011, *Lost in Transition*. These studies demonstrate a continual pattern related to much of what will be discussed in this paper from adolescence into emerging adulthood, but as much of the basic terms of the study were defined in the initial study results, the original NSYR will be noted throughout this paper. Any factors that waver from the initial NSYR in the subsequent studies on emerging adulthood will be discussed as such.

¹⁶ Smith 2005, p. 119.

¹⁷ Smith 2005, p. 148.

Smith's findings are similar to Thomas E. Bergler's hypothesis in *The Juvenilization of American Christianity*,¹⁸ which identifies a "process by which the religious beliefs, practices, and developmental characteristics of adolescents become accepted as appropriate for all Christian ages."¹⁹ In both the NSYR and Bergler's theory, the majority of Christian emerging adults are mere consumers of religious goods and entertainment, with very little grasp of a genuinely biblical faith. This sort of consumerism is not new to American Christianity²⁰ and, in fact, is evident in the sort of religious pluralism evident throughout American history;²¹ however, contemporary studies such as those presented by Smith and Bergler present a troublingly pervasive level of consumerism in the mind of the twenty-first century emerging adult.

A Secular Influence

One can certainly make the connection between this material worldview and the secular philosophy identified by Charles Taylor in his book, *A Secular Age*,²² especially the emphasis on the temporal in secularism as "many people are happy living for goals which are purely immanent; they live in a way that takes no account of the transcendent."²³ This "titanic shift" has

¹⁸ Bergler 2012. Although Bergler's examination is not specific to emerging adulthood, his premise remains applicable to this study. Bergler examines the impact of the "juvenilization" of Christian culture on the broader American church of the twenty-first century and how this has contributed to a shallow, consumeristic faith.

¹⁹ Bergler 2012, p. 4.

²⁰ Hatch 1991. Hatch provides an insightful survey of the democratic effect on American faith, which serves as an examination of the origins of church consumerism and its further development in contemporary American religious culture.

²¹ A helpful overview of some of the key people and events that have led these movements can be found in Stein 2003.

²² This philosophy is thoroughly addressed in Taylor 2007. Taylor draws out a helpful definition of the term "secular", as he addresses the crux of his foundational work on the topic: "A society is [secular] insofar as religious belief or belief in God is understood to be an option among others, and thus contestable (and contested)." This is especially important for this study because this is the worldview under which American emerging adults today have been raised. This understanding of secularism aligns with the individuality of religious belief uncovered in both Jeffrey Arnett's and Christian Smith's studies on emerging adults, each of which will be addressed further below. This form of "secular" gives philosophical understanding to the worldview of emerging adults in twenty-first-century America, and thus is an important foundational understanding for this study.

²³ Taylor 2007, p. 143.

taken Western civilization from a society in which it was virtually impossible not to believe in God, to one in which faith is one possibility among others.²⁴ As emerging adults are products of this secular age,²⁵ they have given in to a new ideology which Taylor identifies as the disenchantment of the age.²⁶ From the premodern world in which power outside of oneself was assumed, to the secular age where all power is found *in oneself*. Andrew Root recognizes this in that most young people no longer feel a need for God, and no sense of “gaping loss or sense of subtraction” when He is not present.²⁷ God has become largely irrelevant in the life of the average emerging adult.

Given this reality, it is no surprise that subjects of the NSYR displayed a self-centered idea of theology. Out of the study, Smith codified a sort of religious creed of its subjects:

1. A God exists who created and orders the world and watches over human life on earth.
2. God wants people to be good, nice, and fair to each other, as taught in the Bible and by most world religions.
3. The central goal of life is to be happy and to feel good about oneself.
4. God does not need to be particularly involved in one’s life except when God is needed to resolve a problem.
5. Good people go to heaven when they die.²⁸

Smith coined the term Moralistic Therapeutic Deism to define this theological worldview; moralistic in that the role of religion is to teach right

²⁴ Taylor 2007, p. 3.

²⁵ Recently, secularism in America has been taken to task. Although many scholars note the marked decline of churches in many western cultures as the norm rather than the exception, they also note a turn in secularist theories. Berger, one of the foremost voices in this field of study, explains: “The assumption that we live in a secularized world is false. The world today... is as furiously religious as it ever was, and in some places more so than ever. This means that a whole body of literature by historians and social scientists... is essentially mistaken.” Berger’s conclusion addresses the fact that postmodernism has revealed a renewed sense of a belief in something beyond one’s self. However, Taylor’s definition of secularism, as outlined above, is not affected by this cultural shift toward postmodernism. In fact, it appears that this shift only strengthens Taylor’s theory, Houtman & Aupers 2007.

²⁶ Andrew Root notes that Charles Taylor referred to this as “the great unlearning of the languages of transcendence” at a public lecture at Duke University in 2014, Root 2017, xii.

²⁷ Root 2017b, p. 128–141.

²⁸ Smith 2005, p. 162.

behavior, therapeutic in that the central goal of God is to make one happy, and deistic in that it sees God as mostly uninvolved until he is needed to make one's life better. The effects of such a shallow theology are evident, and Smith notes a particularly dangerous component at work:

Therapeutic individualism defines the individual self as the source and standard of authentic moral knowledge and authority, and individual self-fulfillment as the preoccupying purpose of life. Subjective, personal experience is the touchstone of all that is authentic, right, and true. By contrast this ethos views the 'external' traditions, obligations, and institutions of society as inauthentic and often illegitimate constraints on morality and behavior from which individuals must be emancipated.²⁹

Taylor's secular world is in view here, as well, as devotees of Moralistic Therapeutic Deism see any challenge to one's own comfort as something that must be eliminated. As mankind finds itself at the center, it once again finds that it has not simply removed God from the equation but has replaced Him. Moralistic Therapeutic Deism finds a fitting home within Taylor's secularism.

As mentioned above, Smith's follow-up study with emerging adults confirmed much of what was discovered in the original NSYR, and the presence of Moralistic Therapeutic Deism as a central religious creed is no exception to this rule. Moralistic Therapeutic Deism remained very much "alive and well" in emerging adults, although the language associated with this worldview had been diluted by apparent life circumstances that had proven some of this idealism as unrealistic.³⁰ Even so, Smith concluded that "Moralistic Therapeutic Deism continues to be the faith of very many emerging adults. Often what emerging adults said in interviews... expressed a Moralistic Therapeutic Deism very close to the one they had articulated five years earlier."³¹ The follow up to the NSYR provides another example of an instrumental understanding of religion, with the exception that the ends had changed with time.³²

²⁹ Smith 2005, p. 173.

³⁰ Smith 2009, p. 155.

³¹ Smith 2009, p. 155.

³² Both Smith's study and other sources recognize the characteristics of MTD as more than self-inflicted ideology, however. Robert E. Webber notes: "The twenty-somethings appear to be the first generation of people coming out on the other side of a cultural paradigm shift. Wendy Murray Zoba writes, 'Generation X grew up *enmeshed* in their parents' revolutions, while the millennials are growing up *reacting* to the revolution.' According to William Strauss, 'The millennial generation is coming of cognition age at a time when the adult community has determined the conditions

At the core of this shallow theological worldview is a sort of personalization of one's faith that has led today's emerging adults to be "incredibly inarticulate"³³ regarding their faith, so much so that the interviewers proposed that this might have been the first time these young people were asked direct questions about their faith.³⁴ Not surprisingly, as Smith interviewed these young people five or six years later, this trend continued as they displayed an overwhelming religious disengagement. Several subjects defended their stance by saying that they had been raised with the understanding that one was never to speak of religion or politics, citing the danger of such contentious issues.³⁵ Note the tone of this statement: religion or politics – non-scientific matters – are "contentious" topics to be avoided. They are not to be imposed on others but are private matters that should be kept to oneself as personal areas of conviction.

One can sense the challenge here of maintaining engagement with Christian faith in light of a culture that demonstrates no respect for the objective application of religious belief. Certainly, emerging adults are able to believe what they want to believe, but the secular culture in which they live relegates this to a private conversation that has no bearing beyond personal taste. In this way, emerging adults are met with the challenge once described by British theologian Lesslie Newbigin: "We have been trained to use a language which claims to make sense of the world without the hypothesis of God . . . but then, for an hour or two a week, we use the other language, the language of the Bible."³⁶ This sort of dualism is key to understanding the current religious disengagement in the emerging adult community.

Berger recognizes that this shift first took place in the sphere of societal bounds, as religion was removed from "logical" conversation in culture to where it was relegated to the private sphere alone. Berger describes a "novel dichotomization of social life" that divides culture into the two categories of the public and private spheres. These spheres can be best understood in the language of "facts," meaning that they are binding on everyone, versus "values," which are subjective individual choice.³⁷ Scientific

of childhood to be unacceptable.' He reports that boomers have become what *The New York Times* has dubbed a 'do as I say, not as I did' generation of parents.' Webber 2002, p. 46.

³³ Smith 2005, p. 131.

³⁴ Smith 2005, p. 133.

³⁵ Smith 2011, p. 204.

³⁶ As quoted in Pearcey 2008, p. 67.

³⁷ Pearcey 2008, p. 20.

knowledge, recognized to be objective in its ability to be empirically proven, dominates the “facts” category, while religious faith finds itself relegated to the “values” side of the equation. This is where Newbigin’s bilingual concern comes from and why Berger recognizes the individual as now “left to his own devices in a wide range of activities that are crucial to the formation of a meaningful identity, from expressing his religious preference to settling on a sexual lifestyle.”³⁸ Once religion found itself in the subjective values category it was no longer afforded the right to speak objectively in the factual realm. Religion was no longer in the truth game.

Francis Schaeffer was ahead of his time with a similar recognition of a divided concept of truth. He illustrates this with the image of a two-story building: “In the lower story are science and reason, which are considered public truth, binding on everyone. Over against it is an upper story of non-cognitive experience, which is the locus of personal meaning.”³⁹ Once again, Schaeffer’s conclusion recognizes the growing view of science as objective truth, while religion has been demoted to the subjective realm.

In this sense, science has risen since the Enlightenment through a “triumph of reason over ignorance and darkness” by cleansing the irrational elements from society in order to find the supposed true philosophy that can objectively address universal problems.⁴⁰ Of course, the idea of the empirical trumping all other forms of knowing might have been birthed in Enlightenment thought but years later it found a perfect dance partner in the modern era.

The Loss of the Faith Community

The Pew Research Center noted in 2019 that 18-29-year-old Americans “stand out for their comparatively low levels of trust” when it comes to confidence in both individuals and key institutions.⁴¹ Only half of Americans 18-29 years old place their confidence in religious leaders, compared to 71% of Americans 50 and over. This trend is not likely to reverse at any time in the near future, especially in light of recent scandals surrounding the United States’ largest Protestant denomination, the Southern Baptist

³⁸ Berger 1977, p. 133.

³⁹ Pearcey 2008, p. 21.

⁴⁰ Lyon 1981, p. 38–52.

⁴¹ Gramlich 2019.

Convention, and numerous “celebrity pastors” in the evangelical sphere.⁴² It would be easy to say that recent scandals have pushed the current generation of emerging adults away from the church; however, this would only tell part of the story.

In his book, *Faith Formation in a Secular Age*, Andrew Root makes this statement about faith in the current age: “Our conception of faith will be hamstrung because we’ve given little to no attention to the force of the gravitational pull of [secularism] and how this pull moves our social imaginary toward the improbability of transcendence and divine action itself . . . This allows the definition of faith to be captured by the social sciences and thus addresses a single ailment (lack of religious participation) by administering a treatment that ends up infecting the whole body with cancer (allowing faith to be imagined without divine action).”⁴³ Root develops this argument further in his book, *The End of Youth Ministry*, positing that the central problem in faith retention is that the church has settled for a sort of instrumental role alongside of other institutions that help young people to work toward goals of fulfillment and happiness.⁴⁴ The church has thus allowed itself to become one of the many self-help tools available to young people to better their lives.

It is important to understand, though, that young people in America are searching for more in their church than just another institution invested in their happiness and fulfillment. In a study done from 2012-2015 with 15-29-year-olds, Fuller Youth Institute identified six common characteristics of churches that were engaging young people well. These included characteristics of mentoring, empathy, sound theology and preaching, community, prioritizing young people in the church’s culture, and service to one’s community.⁴⁵ In short, churches that young people are drawn to seem to be churches that take the gospel seriously and that engage the culture in which young people live; they are churches that are not afraid of the difficult conversations and are loving to a broken world around them.

⁴² These names include such prominent names in the American Evangelical church as Mark Driscoll, Bill Hybels, Carl Lentz, James MacDonald, and Ravi Zacharias, as well as Brian Houston, the founding pastor of Hillsong, a church that has written the soundtrack for many American church’s worship services.

⁴³ Root 2017, p. 149.

⁴⁴ Root 2020.

⁴⁵ Powell, Mulder & Griffin 2016

Restoring the Faith Community

In his dissertation, *Sanctorum Communio*, Dietrich Bonhoeffer draws on the sociological work of Ferdinand Tönnies who contrasts the idea of community versus society. Bonhoeffer's thought can be summarized that the Western world has lost its emphasis on community in the escalation of the functional society, and "the fetishizing of productivity."⁴⁶ Bonhoeffer follows Tönnies in seeing community as something wholly distinct from society, seeking a church that reflects community over the society, "for the [community] . . . upholds and even creates personhood; the [community] wears at least some of the stripes of the family."⁴⁷ For Bonhoeffer, the church must hold to its identity as community and never give in to the outside pressure of becoming a utilitarian society. This is what sets the Christian community apart from the functional society.

This is a reminder for some of Augustine's work in *The City of God*. Robert Wilken notes Augustine's as a "perfectly ordered and harmonious fellowship in the enjoyment of God," a peace of "enjoying one another in God."⁴⁸ He summarizes Augustine's view saying that "The greatest gift the church can give society is a glimpse, however fleeting, of another city, where the angels keep 'eternal festival' before the face of God."⁴⁹ Much in the way Augustine recognized a unique component to Christian identity, Bonhoeffer distinguishes the Christian community, not only in faith but in practice.

Central to Bonhoeffer's work on community was a sort of dialogical approach which intentionally engaged in thoughtful discussion. For instance, Bonhoeffer biographer Ferdinand Schlingensiepen notes that Bonhoeffer wrote a catechism designed to "help create relational sharing through discussion."⁵⁰ Bonhoeffer, as well as many others, was beginning to criticize Luther's Shorter Catechism, which used a set of memorized questions and answers to drive home central biblical truths. Schlingensiepen explains Bonhoeffer's divergent approach saying, "They used the traditional format of questions and answers, but these were not to be learned by heart, becoming instead a *stimulus for discussion* with the young people."⁵¹ This approach rejected either an abstract application or a rote

⁴⁶ Root 2014, p. 50.

⁴⁷ Root 2014, p. 50.

⁴⁸ Wilken 2003, p. 195.

⁴⁹ Wilken 2003, p. 210.

⁵⁰ Root 2014, p. 92.

⁵¹ Schlingensiepen 2010, p. 79–80, emphasis added.

form of memory. Instead, Bonhoeffer promoted genuine discussion around concrete application of one's faith.

This perspective is increasingly applicable in contemporary American culture. In Barna's recent study on Generation Z,⁵² they noted an inherent distrust in one's public persona. Perhaps it should not be surprising that a generation growing up in such a media-saturated, talking-point-centered society as America demonstrate such a cynicism. Two Dutch cultural theorists recently addressed this issue, proclaiming that postmodern irony and cynicism have been replaced with what they are calling a "new sincerity." This new stance "still wants to deconstruct, but not wantonly. Rather, by deconstructing beliefs, conventions, and traditions, it believes it can create a better world. It is cultural deconstruction with a messianic purpose. It believes we can have a better world, but it is not sure how to get there."⁵³

A Framework for Discipleship

The studies above are a reminder of the challenges facing the church in engaging this generation, and yet the hope of what the future could hold if the church handles this cultural moment with care. This generation is looking for deep relationships, for Christian leaders and mentors who will come alongside of them and re-imagine what the Church can do in the face of a failed secular agenda.

Kenda Creasy Dean served on the NSYR research team in the early part of this century and followed up with a look at those whom the study identified as the "devoted." These were the young people identified by the NSYR as best prepared to live out their faith and to impact their world for Christ upon entry into the adult world.

One of the definitive factors that Dean recognized in this group of devoted young believers is a cultural toolkit which enabled them to navigate their world. Ann Swidler defines this cultural toolkit as "the symbols, stories, rituals, relationships, and worldviews that we pick up from our experience of the world around us – our default operating system – [used] to construct meaning and guide our actions in the world."⁵⁴ The highly devoted of the NSYR demonstrated just these types of characteristics:

1. Confession to their tradition's creed;

⁵² *Gen Z: The Culture, Beliefs and Motivations Shaping the Next Generation* 2018.

⁵³ Sayers 2016, p. 38.

⁵⁴ Dean 2010, p. 48.

2. Belonging to a community that enacts the God-story;
3. A calling by this story to a larger purpose;
4. Hope for the future promised by this story.⁵⁵

These factors all point both to the desire of young people and the importance of a focused church in developing the emerging generation's vision, deepening their faith and preparing them for mission.

Dean notes that the kind of development we are discussing here requires an integration identified in situated learning theory as "legitimate peripheral participation," which "refers to the way newcomers become integrated into communities – namely, by participating in them."⁵⁶ This kind of participation is best described as an immersive experience. If our churches can exemplify the principles of radical community and radical conversation described here – principles that are sorely lacking in many contemporary societies – we are taking the first steps toward engaging and inspiring emerging generations toward a new level of faith engagement.

Conclusion

On May 7, 2012, the *Atlantic* published an article by Jen Doll titled, "On the Importance of Having superheroes." Doll reflects in the article on the cultural fascination in the U.S with superheroes. Based on the success of *The Avengers*, and other films in this genre, she says, "We want something bigger than us – these are like the steroid fables of our time, the giant, expansive, special-effects-laden lessons through which we can hope to look at humanity and do a little better in the human-world."⁵⁷ Such a fascination with superheroes betrays a longing for supernatural power to help overcome human limitations in real life. Doll concludes, "The beauty of superheroes is that they're aspirational while still at the same time relieving any pressure to actually become a superhero because, well, that's impossible."

Christians cannot rest easily in such a conclusion. Sharon Galgay Ketcham says, "The Spirit's presence and the inconceivable go hand in hand."⁵⁸ Theologian Wolfhart Pannenberg portrays the Spirit's power as

⁵⁵ Dean 2010, p. 49.

⁵⁶ Dean 2010, p. 145.

⁵⁷ Doll 2012.

⁵⁸ Ketcham 2018, p. 81–82.

lifting us out of our limited selves and into a power that exceeds human ability. For when the Spirit is present, superhuman abilities are possible.⁵⁹

It is my opinion that emerging generations are neither concerned with or intrigued by a secular culture—they have never known a “Christian” America, or a country that closely aligns with biblical teachings of morality. So, these emerging generations are not discouraged by what they see around them; they are energized by the opportunity. A church that recognizes this fact and the opportunity of this moment is one that will find a generation that is inspired by the call and engaged in God’s mission.

Bibliography

- “America’s Changing Religious Landscape,” May 12, 2015, <https://www.pewresearch.org/religion/2015/05/12/americas-changing-religious-landscape/>, 2022-09-12.
- Arnett, Jeffrey Jensen 2014, *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York, NY: Oxford University Press.
- Berger, Peter 1977, *Facing Up to Modernity: Excursions in Society, Politics, and Religion*. New York, NY: Basic Books.
- Bergler, Thomas E. III. 2012, *The Juvenilization of American Christianity*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Dean, Kenda Creasy 2010, *Almost Christian: What the Faith of Our Teenagers is Telling the American Church*. New York, NY: Oxford University Press.
- Doll, Jen 2012 (May 7, 2012), “On the Importance of Having Superheroes”, <https://www.theatlantic.com/culture/archive/2012/05/importance-having-superheroes/328461/>. 2022-09-12.
- Gen Z: The Culture, Beliefs and Motivations Shaping the Next Generation* 2018. Barna Group.
- Global Youth Culture* 2019, OneHope, <https://www.globalyouthculture.net/>.

⁵⁹ Pannenberg, 1991, 3:133.

- Gramlich, John 2019 (August 6, 2019), “Young Americans are less trusting of other people—and key institutions—than their elders”, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/06/young-americans-are-less-trusting-of-other-people-and-key-institutions-than-their-elders/>. 2022-09-12
- Hatch, Nathan 1991, *The Democratization of American Christianity*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Houtman, Dick & Stef Aupers 2007, “The Spiritual Turn and the Decline of Tradition: The Spread of Post-Christian Spirituality in 14 Western Countries, 1981-2000”, in *Journal for the Scientific Study of Religion* 46, no. 3, p. 305-320.
- Ketcham, Sharon Galgay 2018, *Reciprocal Church: Becoming a Community Where Faith Flourishes Beyond High School*. Downers Grove, IL: IVP.
- Kinnaman, David & Mark Matlock 2019, *Faith for Exiles: 5 Ways for a New Generation to Follow Jesus in Digital Babylon*. Grand Rapids, MI: Baker.
- Lyon, David 1981, “Secularization and Sociology: The History of an Idea”, in *Fides Et Historia* 13, no. 2 (Spring 1981), p. 38-52.
- Pannenberg, Wolfhart 1991, *Systematic Theology: Volume 1*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Pearcey, Nancy 2008, *Total Truth: Liberating Christianity from its Cultural Captivity*. Wheaton, IL: Crossway.
- Powell, Kara, Jake Mulder & Brad Griffin 2016, *Growing Young: 6 Essential Strategies to Help Young People Discover and Love Your Church*. Grand Rapids, MI: Baker.
- Powell, Kara & Brad M. Griffin 2021, *3 Big Questions That Change Every Teenager: Making the Most of Your Conversations and Connections*. Grand Rapids, MI: Baker.
- Root, Andrew 2014, *Bonhoeffer as Youth Worker: A Theological Vision for Discipleship and Life Together*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- Root, Andrew 2017, *Faith Formation in a Secular Age: Responding to the Church’s Obsession with Youthfulness*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- Root, Andrew 2017b, “Faith Formation in a Secular Age” in *Word and World* 37, no. 2 (Spring 2017), p. 128-141.
- Root, Andrew 2020, *The End of Youth Ministry?: Why Parents Don’t Really Care About Youth Groups and What Youth Workers Should Do About It*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.

- Sayers, Mark 2016, *The Disappearing Church: From Cultural Relevance to Gospel Resilience*. Chicago, IL: Moody Press.
- Schlingensiepen, Ferdinand 2010, *Dietrich Bonhoeffer 1906-1945: Martyr, Thinker, Man of Resistance*. Edinburgh: T & T Clark.
- Smith, Christian 2005, *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers*. New York, NY: Oxford University Press.
- Smith, Christian 2009, *Souls in Transition: The Religious and Spiritual Lives of Emerging Adults*. New York, NY: Oxford University Press.
- Smith, Christian 2011, *Lost in Transition: The Dark Side of Emerging Adulthood*. New York, NY: Oxford University Press.
- Stein, Stephen J. 2003, *Communities of Dissent: A History of Alternative Religions in America*. New York, NY: Oxford University Press.
- Taylor, Charles 2007, *A Secular Age*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University.
- Webber, Robert E. 2002, *The Younger Evangelicals: Facing the Challenges of the New World*. Grand Rapids, MI: Baker.
- Wilken, Robert Louis 2003, *The Spirit of Early Christian Thought*. New Haven, CT: Yale University Press.

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier

Nr 1: Stig Öberg: *Pingst i Grönland — En studie av den grönländska frikyrkan Inuunerup Nutaap Oqaluffia*, 2010. ISBN: 978-91-979030-0-4.

Nr 2: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Medlemskap — En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*, 2011. ISBN: 978-91-979030-1-1.

Nr 3: Uno Solinger (red.): *Församlingssyn i Pingströrelsen — Rapport från ett seminarium*, 2012. ISBN: 978-91-979030-2-8.

Nr 4: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostal barn- och familjeteologi — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2011–2012*, 2012. ISBN 978-91-979030-3-5.

Nr 5: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostalismen i Sverige på 2000-talet — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2012–2013*, 2013. ISBN 978-91-979030-4-2.

Nr 6: Josefsson & Wahlström (red.): *Församlingsplantering i Pingst — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2015*, 2015. ISBN 978-91-979030-5-9.

Nr 7: Josefsson & Wahlström (red.): *Teologi för hela skapelsen. En studie om teologiska grunder för engagemang i miljö och samhälle*, 2017. ISBN 978-91-979030-6-6

Nr 8: Josefsson & Wahlström (red.): *Entusiastisk kristendom. Filadelfia Knutby – reflektioner och lärdomar från ett forskningsprojekt 2020-2021*, 2021. ISBN 978-91-979030-7-3

Nr 9: Josefsson & Wahlström (red.): *Svensk frikyrklighet i pandemin. En studie av församlingen i corona och corona i församlingen*, 2022. ISBN 978-91-979030-8-0

Nr 10: Josefsson, Wahlström & Wenell (red.): *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet*, 2022. ISBN 978-91-979030-9-7